

Vatra veche

12

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul VIII, nr. 12(96) decembrie 2016 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Dan Colcer, "Mașina timpului"

UNDE SUNT ANII?

Unde sunt anii?
La răsărit sau la apus?
Cruce pe cruce am pus
Șovăielnic,
Pas cu pas,
Am oprit o secundă
Minutarul la ceas
Să văd care e ora care vine,

Care pleacă,
Ce fel de sabie scot,
Ce sabie rămâne în teacă?

Unde sunt anii?
Anii mei, anii tăi,
Cruce pe cruce i-am pus,
La răsărit, la apus,
Ca o margine de zare,
Ca o-nchinare

În jos,
Ca o închinare
În sus?

Unde sunt anii?
Care vin,
Care s-au dus!

10 decembrie 2016

NICOLAE BĂCIUȚ

Vatra veche dialog Paul Goma

SUMAR

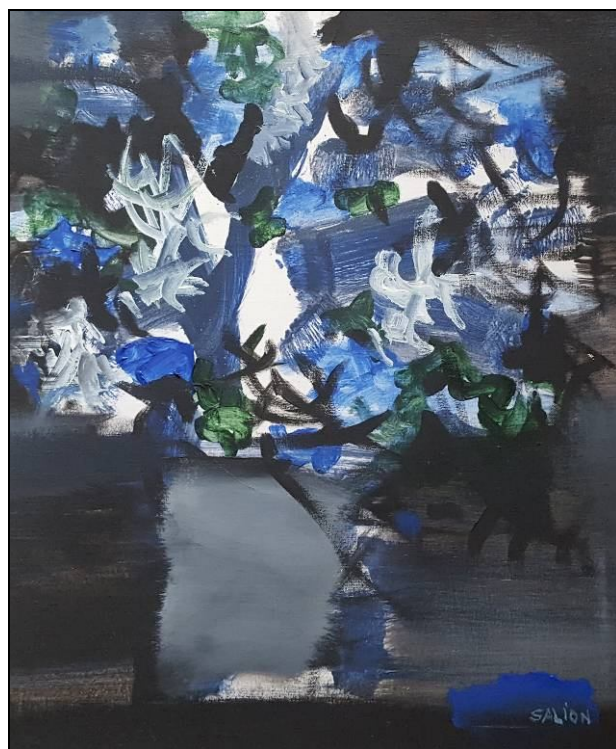
Anii unde sunt, de Nicolae Băciut/1
 Vatra veche dialog cu Paul Goma, de Titus Suci/3
 Iorga 1940-1947, de Cornel Ungureanu/5
 Opere jubiliare. Amintiri din copilărie (Ion Creangă), de Marin Iancu/6
 Ion Agârbiceanu, Opere III-IV, de Constantin Culeșan/7
 Mireasma de liliac din poeme (G. Topârceanu), de Constantin Stancu/10
 Labiș, între agonie și extaz, de George Filip/11
 „Buzduganul unei generații” (N. Labiș), de Nicolae Băciut/11
 Treizeci și trei de ani fără Nichita, de Nicolae Băciut/12
 Poeme de Cezarina Adamescu și Ioan Groșescu/12
 Amintiri despre un mare scriitor: Paul Everac, de Răzvan Ducan/13
 Ioan Alexandru și motivul Patriei în volumul „Imnele Transilvaniei”, de Cătălin Varga/15
 Întoarcerea lui Ioan Alexandru, de Ion Buzași/17
 Logosul întrupat în istorie (Ioan Alexandru), de Nicolae Băciut/18
 „Imnele Putnei” lui Ioan Alexandru, de Florin Bengean/19
 Mihai Sin - unul dintre marii scriitori români ai sfârșitului de secol XX, de Dumitru Hurubă/21
 O discuție la „Masa tăcerii”: Romulus Rusan, de Nicolae Băciut/22
 Gânduri din jilțul voevodal (Mircea Vaida), de Livia Fumurescu/23
 Poeme de Dumitru Ichim/25
 Eșeu. Amurgul iubirii, de Aurel Codoban/26
 Puncte de vedere. Fără caracter, nu există mare critic literar/, de Mihai Merticaru/27
 Cronică literară. Cartea de poezie. Când Dumnezeu... (Dumitru Ichim), de Lărinzi Francisc-Mihai/28
 Duminică e o poză cu tine (Andra Mateucă), de Daniel Luca/29
 Înțelepciunea așteptării (Ioan P. Iacob), de Passionaria Stoicescu/30
 Muntele-poet (C. Suditu), de Valeria Manta Tăicuțu/31
 Răsar frumos semințele de gând (Valer Popean), de Răzvan Ducan/32
 Tăcerea – supliciul istoriei (Varujan Vosganian), de Gabriela Mocanașu/33
 Cartea de proză. Lipsa iubirii (Dana Dobrița Bilea), de Marius Chelaru/34
 Periplu epic pe malul mării (Dora Alina Romanescu), de Mircea Daroși/35
 Măștile fricii (Camelia Cavadia), de George Motroc/36
 Marin Preda, Anii formării intelectuale (Stan V. Cristea), de Corneliu Vasile/37
 „In Honorem George Coșbuc” (Valentin Marica), de Victor Știr/38
 Suspendarea teatralității... (Darie Ducan), de Ioan Marcoș/39
 Efemeride (Andrei Moldovan), de Mircea Daroși/40
 Un festin dialog de zile mari (Rodica Lăzărescu), de Ion Roșioru/41
 17 personaje în căutarea unui autor (Angela Martin), de Rodica Lăzărescu/43
 Kiselef 10. Fabrica de scriitori (Marin Ioniță), de Geo Constantinescu/45
 Despre voluptatea patriotică a scriitoarei Güner Akmollla, de Diana Dobrița Bilea/46
 Poeme de Dumitru Velea/47
 „La aniversară”, de Nicolae Băciut/48
 Nicolae Băciut, un boier printre tovarăși, de Gheorghe Șincan/48
 Nicolae Băciut – 60, de Răzvan Ducan/50
 Toate ușile au rămas deschise (Nicolae Băciut), de Valentin Marica/51
 Întâlniri în spațiul virtual. Nicolae Băciut – 60, de Veronica Pavel Lerner/52
 Cuiar de cuvinte. Despărțirea de inger (Nicolae Băciut), de Cristina Sava/53
 Nicolae Băciut – 60, de Rozalia Truță/55
 Lacrima poeziei lumii (Nicolae Băciut), de Maria Daniela Pănzan/56
 Nicolae Băciut: „Cursurile Universității...”, interviu de Daniel Mihu/57
 Călătorii în copilărie. Hăzii mei, de Nicolae Băciut/58
 Documentele continuității. Națiunea în stare de veghe (Mihail Diaconescu), de Aurel V. David/59
 Cetatea ierihonului cade, de Emilia Amariei/60
 Argument pentru Transilvania sufletului meu..., de Ioan-Aurel Pop/61
 Convorbiri duhovnicești cu I.P. S. Ioan, de Luminița Cornea/62
 Starea prozei. A treia zi după Crăciun, de Dumitru Hurubă/63
 Poeme de Iuliu Ionaș/64
 Starea prozei. Izmenele de pânză..., de Dorin N. Uritescu/65
 Mircea Moț: o poetă din Paris – Izabella Voinea/67
 Poeme de Constantin Stancu/68
 Starea prozei. Triptic studențesc, de Gheorghe Patza/69
 Poeme de Maria Calleya. Prezentare de Octavian Mihalcea/70
 Ancheta „Vatra veche”. Muzeul „G. Ibrăileanu”, Târgu Frumos, de Luminița Cornea/71
 Ocean întors. Măgelele copilăriei, de Simina Lazăr/72
 Încercare despre sublim. Dialog cu Mihail Diaconescu, de Sabin George Săndulescu/73
 Jurnal găgăuz, de Ovidiu Iancu/74
 Asterisc. Pe drumul sigur, de Decebal Alexandru Seul/75
 Poeme de Magdalena Hărăbor/75
 Poeme de Gheorghe Mizgan/76
 Biblioteca Babel. Marina Centeno, traduceri de Elisabeta Boțan/77
 Filiala Brașov a U.S.R. Brașoave, de Daniela Șontică/78
 Filă de dicționar. Szemler Ferenc/78
 Literatură și film. Primărița și palmierii, de Alexandru Jurcan/79
 Televiziunea Română – 60, de Nicolae Băciut/79
 Plastica, de Svetlana și Radu Anton Maier/79
 De la Păstorel citire. Lumea lui Larco, de Vasile Larco/80
 Scrisori pariziene, de Simina Lazăr/81
 Curier/83
 În căutarea cititorului pierdut, album foto/87
 Orizonturi. Trăim fără noi, de Felicia Popa/88

Adrian Chira, „Perpetuum mobile”

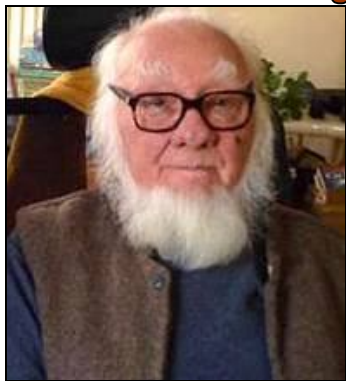
Marcel Lupșe, Buchet

Ion Sălișteanu, Albăstrele

Număr ilustrat cu reproduceri după lucrări din
 Colecția Codruța și Nicolae Băciut

Vatra veche dialog

Paul Goma

„... scriitorul trebuie să se amestece acolo unde nu-i fierbe oala!”

(I)

- Domnule Goma, sunteți o persoană pentru care nu e necesară o prezentare prea detaliată. Numele vă e cunoscut nu numai la noi în țară, e cunoscut pretutindeni, și orice discuție cu dumneavoastră poate începe doar într-un anumit mod. Eu vă propun însă alt demaraj al discuției. Vă adresez o întrebare oarecum atipică pentru începutul unui interviu. Așadar, domnule Goma: ce nu se știe, încă, din dramatica dumneavoastră înfruntare cu regimul Ceaușescu?

- ... Lumea are impresia că știe totul, dar am constatat, acum câteva săptămâni, că lucrurile nu stau așa. Un concetățean de-al dumneavoastră, față de care am o stimă deosebită, șvab, îl cheamă Helmuth Frauenfelder, cu care m-am întâlnit în Franța la diferite congrese, m-a sunat acum vreo trei-patru luni de zile din Germania. Voia să-i trimit un articol pentru nu mai știu ce ziar ori jurnal. Mi s-a adresat cam așa... Domnule Goma, vă rog să-mi scrieți un istoric despre modul în care ați fondat sindicatul în România. Deci în capul lui, de altfel om de foarte bună credință, de bună calitate – și o să revenim asupra șvabilor din Timișoara: Herta Müller, Richard Wagner, William Totok... și ceilalți, față de care eu am doar cuvinte bune – ideea că Goma a făcut un ... sindicat! Sunt în Franța din 1977, se știe în ce condiții am ajuns aici, și dacă în țară mă manifestam într-un anumit mod împotriva comunismului în general, împotriva lui Ceaușescu în mod expres, aici o fac prin intermediul postului de radio *Europa Liberă*. O fac și cre-

deam că știe toată lumea ce fac. Ei bine, nu știe. *Europa Liberă* transmite știri, informații la zi, dar nu... dezvăluiri despre activitatea cine știe cărei persoane. Că e bine, că e rău... Eu am depășit această criză și nu mă plâng. Însă nu neg că, măcar uneori, mă încercă un fel de nemulțumire, de amărăciune pentru că... Pentru că eu, în primul rând, sunt scriitor. Am comis, cum se spune, niște cărți. Asta este fapta mea. Și ca scriitor am o idee, care nu e deloc originală dar e deosebită de a celor care se ocupă cu scrisul în România. Ce cred eu?... Că **scriitorul trebuie să se amestece acolo unde nu-i fierbe oala!** Că scriitorul, fiind beneficiar al unui har dumnezeiesc, e obligat să fie un **înainte mergător** pentru cei în mijlocul căruia s-a născut și trăiește. Ce scrie în biblie? **La început a fost cuvântul. Cuvântul!** Atenție, nu spun vorba... ci **Cuvântul!** În biblie, cei doi termeni nu sunt sinonimi. Vorba e unitatea lexicală cu ajutorul căreia comunicăm între noi, în timp ce **cuvântul** e... **Lumină!** Or bunul Dumnezeu nu învrednicește pe orice muritor cu arta mănuirii cuvântului. Majoritatea oamenilor nu au **harul cuvântului, au doar durerea!** Pe care însă nu sunt în stare s-o mărturisesc, cel care o poate face, care trebuie să facă mărturisirea aceea fiind scriitorul! Omul hărăzit să folosească **stiloul** ori **cuvântul!** Timișoara, 20 decembrie '89? Piața Operei gemea de lume, vânzoleală, vociferări, lozinci, dar dacă n-ar fi existat printre voi persoane cu harul cuvântului, ați fi... v-ați fi vânzolit trei, patru ceasuri, poate chiar mai multe, dar în cele din urmă ați fi mers acasă nedu-

nedumeriți, nervoși, înjurând. Însă din fericire, printre voi s-au găsit timișoreni care aveau harul cuvântului! Sunt cât de cât la curent, datorită televiziunii, cu ce s-a întâmplat în Timișoara, în România. Dar pentru că ești timișorean, mă refer la orașul vostru. În fața Operei, potop de lume, la Consiliul Județean aceeași situație și, după câte în amintesc, a trecut ceva timp până când cei care aveau harul cuvântului l-au folosit. Știu că ambele balcoane au fost pline de timișoreni, dar întrebarea e: acolo trebuiau să se găsească toate persoanele alea? Au frisonat mulțimea prin cuvântul lor toți cei de acolo? Nu. Și nu pentru că dețineau **harul cuvântului** doar Fortuna și Iordache la Operă, doar Petre Petrișor și Ioan Savu la Consiliul Județean... Da, cam atât. Ba, într-o oarecare măsură și poetul Badi...

- Bădilescu. Nicolae Bădilescu.

- Da, Nicolae Bădilescu. Ei, nu spun că n-ar fi trebuit să fie acolo și ceilalți. Au avut și aceștia rolul lor. De *suport* pentru ceilalți, de siguranță, de încredere. Rol ca... *masă*, nu însă ca individualități puternice.

Dar să revenim la subiect, pentru că vreau să fac o precizare. Când spun **scriitor**, nu spun **intelectualitate!** Scriitorul poate preciza ce doarește mulțimea, o poate conduce, poate *rentabiliza* forța mulțimii, este un **vector**, o **locomotivă** a acesteia, în timp ce intelectualul, adică inginerul, profesorul, medicul... sunt **producători de bunuri ori servicii!** Pictorii, sculptorii, oamenii de teatru... nu pot fi **vectors** decât în măsura în care folosesc **cuvântul**. **Cuvântul** e sfințit și poate sfinți; forță și poate forța; lumină și poate lumina!

Din păcate, cuvântul poate fi folosit și altfel. Asta e drama cuvântului, că e folosit și altfel. Mă refer la **cuvântul** politicianului, a ipocritului, a servilului. Sunt persoane care spun cam așa... *noi facem cultură... literatură... scriem poezie... romane... eseuri... dar nu facem politică deoarece politica murdărește, maculează...* Care e de fapt adevărul în această situație? Ei **confundă politica cu etica**. Ceea ce e o greșală capitală. De fapt, nu greșală, ci **alibi**. Cine vrea să intre în pușcărie? Nimeni. Scriitorul însă... Păi dacă scriitorul, și vorbesc de **scriitor**, nu de insul care înșiră vorbe – →

TITUS SUCIU

precizez vorbe, nu **cuvinte!** - pe hârtie; deci dacă **scriitorul** nu-și asumă riscul cătușelor știi unde se ajunge? La 20 mai 1990. La alegerile din România! La momentul în care acest neam, despre care eu credeam că e **popor** nu doar neam... și-a avut soarta în mâinile sale dar ce a făcut?... A făcut mai rău decât sluga leneșă din *pilda talanților*. Aia în care sluga, care a primit un talant, l-a îngropat. Dar talantul e o piesă din aur, nu se strică, dar nici nu dă rod!

Ei bine, românii s-au căcat pe talantul pe care l-au avut în mână și, nu mi-e rușine, și repet acest lucru: s-au căcat pe soarta lor. Și-au bătut joc de ei înșiși. Iar 13-14-15 iunie a fost o consecință a consecințelor, când această masă imbecilizată, animalizată, needucată, nealfabetizată, s-a împărțit în două și s-au luat în coarne. Dar ce aveau de împărțit minerii cu neminerii? Păi uite ce aveau, că am văzut toată trășenia la televizor.

Unii dintre ei erau securiști. Le-am văzut buclele de la fâlci, cum zicem noi, și știau să lovească *profesionist*. Nenorocirea e că nu toți erau securiști, printre ei se găseau și mineri. Mai mult chiar decât atât, unii *spectatori*, cred că e clar de ce am pronunțat vocabula altfel, săreau de pe margini și loveau în mod... *fesenist* în cine apucau. Dar, dragul meu, află că FSN-ismul nu este invenție recentă. Eu o știu de la Caragiale. Cea mai mare fesenistă este de fapt Mița Baston! FSN-ismul e o stare de vulgaritate, de răutate, de prostie la oameni. Asupra cui s-au năspustit atunci fesenisti? Asupra unor oameni pe care nu îi cunoșteau, nu știau dacă erau studenți... hoți... muncitori... intelectuali... A, să ne amintim stupidul răcnet de luptă al *minerilor*. S-a strigat atunci: *moarte intelectualilor!* Păi ce intelectuali, că intelectualii nu prea umblă în găști pe străzi iar ei, minerii și ceilalți, neminerii, care mai erau prin oraș, se ciomăgeau ca pe maidan... Asta e: de-o parte erau **ăia**, în fața lor **ăilalți**. Și după cum se loveau, nu păreau intelectuali nici unii, nici ceilalți. Și-atunci ce era cu strigătul ăla... *moarte intelectualilor?*

Ei bine, problema e de fapt alta. Și unii și ceilalți ar fi trebuit să meargă alături, nu să se ciomăgească între ei, să meargă umăr lângă umăr peste ăia care în doar câteva luni au

tâlharit România. Împotriva lor cu, vorba aia... **mânie proletară!** Pentru că vezi, polonezii, de când se știu, au tot vărsat sânge, dar ei au știut ce sânge că verse; bulgarii, chiar dacă Eminescu i-a încondeiat știi tu bine cum... *cu ceafa groasă*, au știut pe cine să lovească în moalele capului și pe cine să pună în capul nației. Bulgarii au un președinte filozof... ungurii tot filozof... cehii un eseist, un dramaturg.

Iar românii... Românii au un președinte inginer, prim ministru inginer, guvernul fiind căptușit tot cu ingineri. Dar ingineri din ăia, cu studii la Moscova.

Dar să revenim la anul 1990 în general, în particular la inginerii pe... la *ingineri pe puncte!* Ce știa Iliescu din ingineria propriu-zisă? Nimic. El a fost un activist cu cap pătrat, cap cubic, ca toată liota lui, ca toată echipa aia a lui. Dar Iliescu și comandoul lui nu ar fi putut pune mâna pe putere dacă românii ar fi fost pregătiți. Măcar atenți. Deci nu pot să spun că românii au ce merită, pentru că nu trebuia să fim blestemați să-l avem în scaunul în care *tipul* a crezut că va rămâne până în mileniul zece. Dar pe Ceaușescu trebuie să ni-l asumăm, pentru că noi l-am așezat în scaunul acela, noi i-am suflat scamele de pe costumul de tartore. Noi, fiecare din noi, odată cei ce-l aplaudau, cei care îl adulau, dar și cei care tăceau, ori chiar dacă îl înjurau, tăceau. Ce să facem?... Păi el e tare... Păi el e Securitatea... Păi am copii. *Argumentul* ăsta, cu copiii,

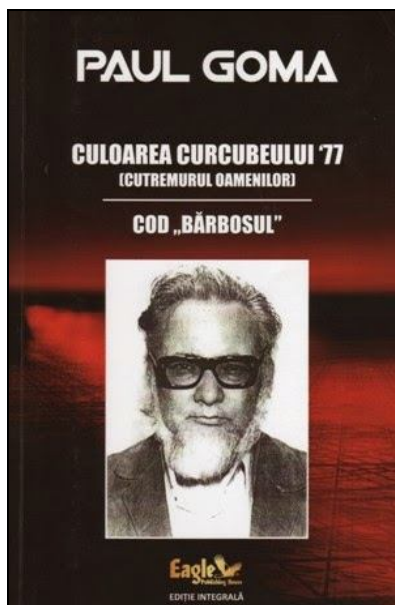
trebuia să funcționeze de fapt invers. Și celelalte neamuri au copii, și pentru că un părinte are o datorie față de copii, părinții ăia au dat în ăia de sus cu parul, nu s-au părut între ei. Au procedat adică altfel decât am făcut noi în 20 mai, în 13-14-15 iunie! Or în ceea ce mă privește, se poate spune măcar atât, că am încercat să fac ceva pentru ceilalți, printre *ceilalți* incluzându-mă de fapt și pe mine... ceea ce a însemnat, de fapt, pentru că eram singur...

Bine, nu spun că mi-am pierdut niște ani, că nu am exploatat niște oportunități, niște șanse, spun doar atât, că **am făcut ceea ce trebuia**. Nu am făcut ce-ea ce nu am vrut, am făcut ceea ce mi se părea că trebuia făcut! Bine, acum vreau să mă ajuți cu o întrebare.

- *Întrebarea s-a conturat datorită vervei dumneavoastră. Vă propun să aprofundăm intervenția. Eu cred că atunci când ați făcut primul pas, când ați ridicat vocea, când ați zis Nu, când ați zis Destul!, ați sperat să vă urmăm. Ați sperat că vor zice și alții, vom zice și noi Nu, astfel ajungând să curmăm dezonoranta noastră situație. Nu a fost să fie așa, nu v-am urmat.*

Ei bine, ce ați simțit atunci, dincolo de, poate unele încurajări făcute pe ascuns, dacă or fi fost și acelea, ce ați simțit când v-ați dat seama că erați singur în fața aparatului represiv?

- O nuanțare. În 1977, nu am fost singur. Se cade să eliminăm această idee, nu am fost singur. Eu am fost, cum să zic... un purtător de mesaj. Depozitar al unei scrisori pe care oamenii veneau să o semneze. Și au venit, în ciuda... Ei, îți închipui, erau niște piedici extraordinare... Veneau și timișoreni. Dar încă din gara Timișoara erau filați, amenințați, descurajați în fel și chip. Chiar și cu pumnii. Cu toate astea, oamenii veneau. Treceau prin baraje, foloseau tot felul de tertipuri și veneau. În București, locuiam atunci într-un cartier excentric, Drumul Taberei, cu o adresă greu de găsit. Apartamentul nu era pe numele meu, exista deci și problema asta. Ei bine, când, în sfârșit, oamenii îl găseau, dădeau peste câteva baraje de miliție, de securitate, de civili cel puțin dubioși și așa mai departe. Și totuși oamenii au venit. În 1977, noi am contabilizat... 200 de semnături.

IORGA, 1940 - 1947

Cred că ar fi trebuit să-mi încep volumul **Arta paricidului la români** cu un capitol despre Nicolae Iorga. În volumul cu pricina era vorba despre Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, Camil Petrescu, „copii din flori”, înși după 1945 (1955) împotriva „lumii care a fost” – împotriva Tatălui. Mai era vorba despre alți scriitori care au supraviețuit într-o lume care își avea legile ei. Dar personalitățile – „părinții” - care au fost asasinate fiindcă numeau, cu insistență, legile „lumii care a fost”? Și care trăiau sub semnul lumii „care a fost”? Cu ani în urmă, o revistă declanșa o anchetă cu Întrebarea: „Care vi se pare cea mai importantă personalitate a culturii române?” „Întrebare grea, la care eșit să răspund, scriam, fiindcă simt că intervalul e precar, scriam. Cei pe care îi receptez ca „personalitatea cea mai importantă” sunt fie din secolul al XIX-lea, fie sunt „călare pe două veacuri”. Pentru cultura romană, perioada 1920-2000 a fost un timp al uzurii. Pentru mulți dintre cei mari, perioada care începe cu instalarea comunismului în România a fost un timp al autodistrugerii. Dar pentru mulți dintre cei gigantici, anii treizeci nu au fost un timp de cumplită uzură? Aș spune că mulți dintre cei care ar fi putut să fie „personalitatea cea mai importantă” și-au trăit credința în utopia lumii noi cu un avânt sinucigaș stupefiant.

Da, probabil că există în marile personalități ale sud-estului european un avânt suicidal greu de înțeles. Între personalitățile uriașe ale secolului al XX-lea (în cazul cărora creația domină autoritar autodistrugerea) cea mai importantă mi se pare Nicolae Iorga. El, Iorga, este, întâi, un fenomen al naturii. Numele lui camuflează un lung șir de superlative. Poate citi, scrie, acționa într-un ritm, cu o viteză greu de înțeles pentru ceilalți. Frazele sale, incredibil de lungi, de temeinic așezate în pagini, evocă un stil – un stil și o dinamică a gândului, o plenitudine a credinței și o măreție a afirmației. A dat culturii române câteva trasee de referință, câteva biblioteci esențiale, câteva ieșiri în arenă care îi justifică și îi certifică monumentalitatea. Urmele lui sunt în Franța sau în Italia, în Polonia sau în Cehia, unde cultura românească poartă,

în câteva dintre demersurile-i majore, numele lui. Nu numai istoric, ci și creator de proiecte urieșești, nu numai comparatist, ci și scriitorul unei literaturi răsfrânte prin toate epocile și prin toate geografiile, Iorga lasă impresia unui **începător** atât de îndepărtat de noi – de modernitatea noastră precară – încât mai tot ce face pare a veni din alt secol. Dintr-un secol în care începem să fim cu adevărat.

E, totuși, cel mai mare om de cultură român al veacului XX, cu toate neîmplinirile suicidare ale acestui timp al nostru. Cu Iorga ar putea începe o nouă mitologie – mitologia istoricului. A istoriei. Citesc **N. Iorga 1940-1947. Reconstituire cronologică**. Ediția a II-a revăzută și adăugită de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, 2016 și descopăr eseuri, studii, articole, intervenții jurnalistice pe care și eu și alți cercetători le-am uitat. Sânt bărbați, sunt jurnaliști pe care, o perioadă, Nicolae Iorga i-a avut în preajmă. De care a fost apropiat, cu care a fost prieten, atât cât putea să fie el prieten cu vreun om politic, istoric sau jurnalist. Cu autori care au putut să scrie despre el din imediata apropiere. Ce scriu ei despre cel mai de seamă bărbat al culturii române? Ce scrie George Cuza, ce scrie Zaharia Stancu, ce scriu Lucrețiu Pătrășcanu sau I. Ludo, ce scriu publicațiile din 1940, din 1945, 1946? Și cum funcționează „interdicția” operei lui Iorga în 1940, în 1949, 1950? Care sunt confruntările lui Nicolae Iorga, resentimentarul, cu liderii politici ai vremii? Cu tineri și cu bătrânii?

Procesul mitologizării lui Iorga e însoțit mereu și probabil va fi urmat

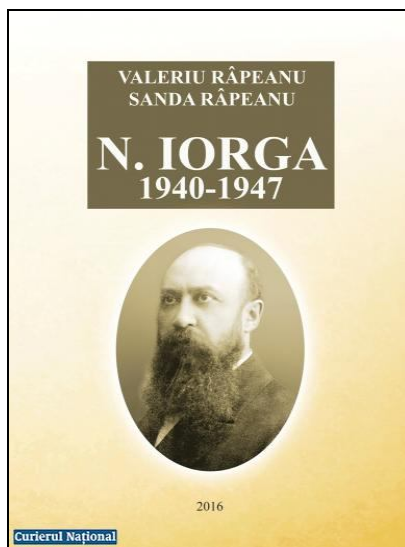

e întâmpinat cu uimire, iar reacțiile succesive numesc ideea de sinucidere culturală. Magnifica **Istorie a literaturii** a lui G. Călinescu păstrează un portret pe care **Antologia Râpeanu** îl pune, pe bună dreptate, în centrul selecției: „Personalitatea lui e covârșitoare. Minor în fiecare activitate în parte, foarte conservativ și îmbibat de prejudecăți, dar răzvrătit continuu, sărind cu iuțea de la o atitudine la alta, și totdeauna tolerat în nestatornicie, printr-o bună credință care se simte, Iorga apare masiv privit de departe, prin numărul uiraș de tomuri scrise și prin multiplicitatea preocupărilor. Totuși uriașa operă e ocupată mai mult cu personalitatea și omul va trăi mai ales asemeni eroilor din istorii, în măsura în care va fi evocat”.

Antologia Râpeanu selectează pagini de tot uitate. Amintirile lui George Cuza numesc apropierea și despărțirile de A.C. Cuza, cu încercări de a realiza un portret temperamental al al savantului, al istoricului și al omului politic. Cum dinspre viața și alianțelor bărbaților politici vin mereu știri, **Jean Pangal. documente inedite 1932 – 1942** numește vocația ascensională a fiului lui A.C. Cuza, instalat șef al masonilor din Iași. Lungul portret realizat de George Cuza (autorul unor texte adesea citabile privitoare la Istoria lui G. Călinescu) ar trebui așezat lângă altele, unele prea mult întârziate.

Putem să recitim paginile tinerilor Constantin Noica, Miron Radu Paraschivescu, I.D. Suci contextulizând: operațiune necesară atunci când încercăm să înțelegem nu doar o mare personalitate, cât și cei care au optat pentru alianțele vremii lor. Excelenta antologie realizată de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu ne invită, încă o dată, să descifrăm „arta paricidului la români”.

CORNEL UNGUREANU

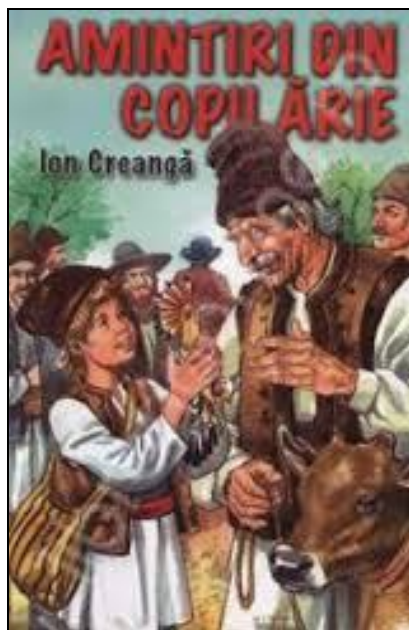
AMINTIRI DIN COPILĂRIE

de ION CREANGĂ

135 DE ANI DE LA PUBLICARE

Punând în bună parte capăt seriei *Poveștilor* și *Povestirilor*, de la proza didactică (*Acul și barosul*, *Prostia omenească*, *Inul și cămeșă*), din *Învățătorul copiilor* (1871), și până la *Soacra cu trei nurori*, prin care, de la 1 octombrie 1875, deschide seria povestirilor și basmelor apărute în paginile revistei *Convorbiri literare*, cu texte precum *Capra cu trei iezi* (1 decembrie 1875), *Punguța cu doi bani* (1 ianuarie 1876), *Dănilă Prepeleac* (1 martie 1876), *Povestea porcului* (1 martie 1876), *Moș Nichifor Coșcariul* (1 ianuarie 1877), *Povestea lui Stan Pășitul* (1 aprilie 1877), *Povestea lui Harap-Alb* (1 august 1977), *Fata babei și fata moșneagului* (1 septembrie 1977), *Ivan Turbincă* (1 aprilie 1978), *Povestea unui om leneș* (1 octombrie 1878), Ion Creangă trece la elaborarea uneia dintre cele mai originale creații ale literaturii române, *Amintiri din copilărie*, ale cărei prime două părți i se tipăresc în primele luni ale anului 1981, în revista *Convorbiri literare*, partea I la 1 ianuarie; partea a II-a la 1 aprilie. Socotind după publicarea altor titluri celebre ale literaturii române, anul 1881 se prezintă, în această privință, ca un moment fericit, pe lângă cele două părți din *Amintiri*, tot acum va mai apărea și volumul *Novele din popor* de Ioan Slavici, scriitorul care introdusese în scrierile sale oralitatea stilului și așezase proza pe făgașul ei realist, *poporal*, cum spusesse Titu Maiorescu. În numărul din 1 martie 1882, revista *Convorbiri literare* îi publică lui Ion Creangă partea a treia a *Amintirilor*, pentru ca în 1888 scriitorul să citească partea a IV-a în casa junimistului Nicolae Beldiceanu.

Parcurgând acest scurt traseu, de numai două decenii, observăm că, de la povești și basme la povestiri, și, în cele din urmă, la *Amintiri*, scriitorul este în căutarea unei forme mereu mai potrivite și mai bogate în posibilități de reprezentare artistică a vieții în autenticitatea ei. Analizând lucrurile din această perspectivă, este tot mai vizibil cum, în linii generale, opera lui Ion Creangă este structurată în „două câmpuri de forță subtil antinomice” (G. Munteanu), al fantazării savante și chibzuite sub imperiul fabulosului, cu prototipuri de eroi și cu peripeții proprii condiției umane, și al reînțoarcerii într-

un univers paradisiac al copilăriei, re trăit cu grație prin intermediul „amintirii” menite a-i descoperi rostul și frumusețea. Mai mult decât atât, originală prin tematică, artă și tehnică literară, structura acestei capodopere prezintă două trăsături fundamentale: profunda inspirație din folclor, garanție a autenticității creatoare, și explorarea farmecului amintirilor din copilărie, cu întregul grad de sinceritate. Privind mai în profunzime lucrurile, intuim aici o ordine interioară, de comuniune spirituală, autorul interpretând și comentând experiența unui neam, și nu una exterioară, de simplă descriere sau înregistrare a unor creații sau obiceiuri populare. „Expresie fidelă a ideilor populare” (G. Ibrăileanu), opera lui Creangă dezvăluie un scriitor care a înproștat unele teme din fondul popular, pe care apoi le-a dezvoltat în mod original, rescriindu-le în manieră proprie, cu pecetea geniului său. În *Amintiri din copilărie*, ficțiunea se substituie autoficțiunii, confesiunea își creează naratorul, identificat aici, în opina lui Eugen Simion, într-o dublă ipostază, pe de o parte, cel care își amintește și scrie despre ceea ce își amintește, și, pe de altă parte, cel care trăiește evenimentele, personajul propriu-zis al *Amintirilor*. Operă confesivă, în *Amintiri din copilărie* regăsim căutarea unui timp risipit și a unui miracol irepetabil, în care Nică se definește ca o variantă ideală a autoului într-o ipostază infantilă. Mitul creației se suprapune aici cu mitul existenței creatorului, biografia eroului său, *Nic-a lui Ștefan a Petrei*, zis și Torcălaul, Ștefănescu de la școala de catiheți, băiatul leneș și „cobăit”. Sustrăgându-se timpului și spațiului, Creangă

selectează și ordonează, în ficțiune, inventând, print-un joc al asociațiilor, fapte și întâmplări cărora le conferă un caracter de generalitate. Gândirea și imaginația scriitorului capătă o nouă dimensiune, autorul *Amintirilor* devenind copleșit de realitatea și mirajul povestirii. Convertirea realului în imagine prin oglindă poate fi descifrată ca punte către lumea de dincolo: tărâmul ficțiunii în vis, joc și tulburătoare reflectare a realului.

Amintiri din copilărie este o scriere paradoxală: nu este nici roman al copilăriei, proporțiile acestui „film memorial” (Vladimir Streinu) fiind prea reduse, și nu este nici autobiografie sau scriere memorialistică propriu-zisă, cu înșiruirea cronologică a evenimentelor, convențiile realului contopindu-se armonios cu cele ale imaginarului. În *Amintiri din copilărie*, Ion Creangă a amestecat viața cu ficțiunea, materialul documentar, etnografic, stând alături de imagini de o frapantă originalitate, de caractere individualizate, desfășurate într-un spațiu și un timp al lor. Prin aceasta se însufleșesc cele două aspecte ale operei, una constituind din povestirea-cadru, legată nemijlocit de viața autorului și a satului său și, cealaltă, în care locurile și oamenii se transfigurează după legile interne ale operei de artă. Satul, întâmplările și oamenii evocați reprezintă astfel o proiecție în imaginea obiectivă a unui dor de copilărie și de locurile ei, fabulosul suprapunându-se cu istoricul. Spațiul în care se mișcă eroul *Amintirilor* reprezintă *topos*-ul prin excelență privilegiat. În centrul acestui ținut se află *Humuleștii*, „sat vechi răzășesc, întemeiat în toată puterea cuvântului, cu gospodari tot unul și unul...”, descris pe larg în ultimele două capitole. Este vorba de o civilizație cu o mitologie specifică, în care oamenii, răzăși fără pământuri și cu „negustoria în picioare”, cumpără și vând cai, oi, brânză, lână, sare și făină de păpușoi, sumane, ițari și cămășoaie, lăicere și scorțuri înflorate. Viața se desfășoară într-un perimetru limitat, oamenii călătoresc puțin, din sat în târg și de la târg la munte. Întreg universal său artistic rural, trebuie înțeles ca o aspirație a scriitorului și nu ca realitatea sa autentică. Dorința sa de cunoaștere, de reînțoarcere în lumea copilăriei e total gratuită. Ceea ce scrie Creangă are valoarea unui autentic act de cunoaștere: „Eu am altă treabă de făcut, vreau să-mi dau seama despre satul nostru, despre copilăria petrecută în el, și atâta-i tot.”

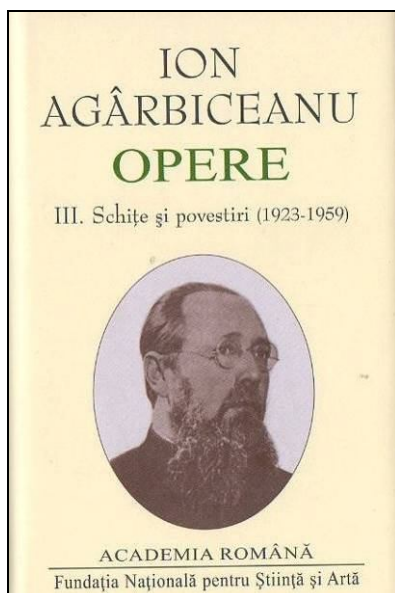
MARIN IANCU

Ion Agârbiceanu, Opere, vol. III-IV

(II)

Badea Ioan, din Șarlatanul, își asumă și el, ca pe o condiție existențială, propria viziune halucinantă, în care crede, socotindu-se astfel un ales al Domnului: <<... a început să curgă din urechile mele în două șire nesfârșite de furnici cântătoare [...], două șire lungi cât de-aici până-n Sibii. Izvorau furnicile mărunțele și lungurețe, strălucitoare ca un șirag de măgele mărunte, în care bate soarele. Izvorau tot mai des, toate înaripate, și cântau, cântau! [...] Era minunea lui Dumnezeu și sâmul darului pentru mine. Șirul de furnici se făcea tot mai lung, se-nălța în văzduh ca o ață nesfârșită, pe care sunt înșirate grăunțe de măgele, strălucea la soare în toate culorile, și cântecul îngeresc umplea lumea [...]. Pe măsură ce izvora darul, în capul meu se făcea tot mai multă lumină, ș-atunci am auzit un glas care-mi zicea «Cântă și tu!». Și-am început să cânt și eu, încet, dulce, înge-rește, ca și furnicile. Și-am tot cântat, până ce în capul meu s-a făcut o lumină așa de mare, de-mi părea că acolo a răsărit soarele. Furnicile se făcuseră nevăzute, da-n schimb, eu am căzut în vis adânc [...]. Am văzut un părau adânc și-n fundul păraului, sub o piatră, mi s-a arătat o carte. Un glas îmi zice: «Scoală-te, du-te și ia cartea, și pe urmă se va spune ce să mai faci!». M-am ridicat din patul vechilor suferințe și-am plecat, ș-am aflat cartea, așa precum mi-a spus glasul.>> Chiar dacă, în cele din urmă, toată această viziune stranie se dovedește a fi o șarlatanie, mimarea translației existențiale într-o lume fabuloasă, supranaturală, e posibilă datorită înrădăcinării credințelor oamenilor în puterea firească de a comunica cu prezențe ale unui alt tărâm, de dincolo de viață.

Semnificative rămân, în acest sens, <<relatările unor întâlniri miraculoase cu Moartea (motivul e extrem de prezent în toată literatura noastră folclorică și în povestirile culte, concepute în spirit popular) ca personaj inițiativ tocmai al unor asemenea treceri dintr-o lume în alta. Moșul, din povestirea *Bețivul*, trăiește aieva o asemenea întâlnire de dimensiuni fantastice: <<... astă-noapte venise moartea să mă ducă. Venise, dragă, în chip de muiere, și-mi bătea la fereastră, și-

mi vorbea cu glasul Mărinei, al muierii mele, moartă de zece ani!>>, relatează eroul propria lui trăire, explicând deopotrivă mecanismul ereziei posibile: <<Că cel Necurat, cum știi, dragă, se sălășluiește în beznă și în piatră sacă. Iar la miezul nopții se plimbă prin cimitire. Dar azi-noapte n-a fost vedenie. Venise Marina mea la fereastră și plângea încet, s-o las în casă, că îngheață de frig. Deschid fereastra, o pipăi pe muiere și-am văzut că are trup ca oamenii. Și, nemaiștiind ce fac, i-am deschis ușa.>> Experiența acestei întâmplări este trăită de moș Ioan cu un soi de luciditate hâtră (amintindu-l în atitudine pe Ivan Turbincă, refuzând să urmeze chemarea pe care o descrie în linii groțesti-naturaliste): <<Moartea bătu din fălcile lucii, sună din oasele înghețate și-mi zise șuierând: «Cunoști?» [...] Moa-tea rânji, arată niște măsele galbene și late, scoase din sân, de pe coaste, o hârtie lungă și lată, o ridică și-mi zise: «Ia privește ce-ți apasă sufletul!» [...] Văzui butoaie mari de spirt, din care își scoteau capetele cu ochi de foc, cu limbi de șerpi, dracii iadului. «Iată, moș Ioane, ticălos bătrân, faptele tale! Ți-ai lăsat femeia fără niciun ajutor de boală, ai beut atâtea butoaie de spirt, câte vezi aici!» [...] Să fii dumneata sănătoasă și să mă aștepti! Eu trăbă să mă grijesc, și numai apoi plec pe lumea cealaltă! [...] Moartea zurui niște lanțuri și cercă să mă încunjure cu ele. Da', cum stam lipit de perete, n-a putut. Atunci mi se cutremură bordeiul, auzii răgând toate gadinile pădurii, auzii tânguiri de pasări de noapte și, când privii mai bine, moartea se duse. În

bordei rămăsese un aer de pucioasă și un fir de păr sur, căzut de la botul îmbătrânit al jupânei. [...] Părea că mă necam într-o apă adâncă și glodoasă. Îmi ajunsese apa până la gât, până la bărbie, până la ochi. Era intonerec și de sus cădea apă noroioasă cu găleata, să zici că se rupseseră toarele cerului. Nu era suflet de om în jurul meu. Numai apa aceea groasă forfotea, și din sânul ei negru ieșeau, cu gurile deschise, toate dihaniile pădurii. Strigau ceva, da' nu puteam auzi. Apa huia tare, și eu zadarnic strigam după ajutor. M-am cufundat o dată, și când am ieșit la suprafața apei, m-a prins un om de mână, m-a pus într-o luntre și m-a mântuit. Aio! Noaptea asta m-a făcut să nu mai vreau să trăiesc.>>

Felul cum își trăiesc acești oameni închipuirile reprezintă, fără îndoială, convenția posibilei lor existențe într-un alt plan, al supranaturalului, pe care îl văd ca o prelungire firească a realității, sub impulsul unor factori meniți a le încerca tăria conștiinței și credința în Dumnezeu. Sunt, evident, forțe ale răului, de ispita cărora omul trebuie să se păzească. În legătură cu prezența lor sunt credințe, pe care oamenii le urmează, trăind aieva experiența unor aventuri miraculoase, cu adevărat fantastice.

Despre existența comorilor, bunăoară, ascunse prin păduri, circulă fel de fel de povești. Ele însă prind realitate doar pentru aceia care se încumetă să le calce teritoriile. Și atunci, dimensiunea existenței reale primește parcă dintr-o dată alte valențe neobișnuite: <<Ci acum au început să vorbească oamenii din sat că văd arzând în pădurea Negrileii ca o limbă vineție de foc – se relatează în povestirea *Comoara*. Se saltă limba aceea, se stinge și iar se saltă. Așa în toată noaptea. Și au început să creadă că de bună samă e o comoară. Comori sunt ele în pământ destule, da-i vorba cine le sapă? Și s-au aflat în sat doi rumâni, care, luându-se după spusele oamenilor, au plecat într-o noapte să-și încerce norocul. Și para spuneau că iar se ivise, drept deasupra unei mușchii de prăpastie. Și, pe dibuite, ajunseră acolo, și, cu inima strânsă, începură să sape. Și n-au săpat mult și dădură de o lădiță de lemn vâpsită. O deschiseră. Înăuntru era o cutiuță de aur, și în cutia aceea, ce să afle? O năfrămuță de care poartă fetele la joc! Oamenii se cruciră. O puseră la →

CONSTANTIN CUBLEȘAN

loc, cutremurați ca în fața unei taine, și îngropară iar lădița.>>

Îndeobște asemenea semne, asemenea taine ale supranaturalului, cu justificarea imixtiunii în destinele lumefști, marchează drame puternice, conflicte de conștiință, ce-și cer dezlegarea mai presus de un simplu gest justițiar uman, într-o aură de împăcare cu forțele majore ce stăpânesc cursul existenței în general. Așa, bunăoară, se justifică prezențele fantastice din *Stana* sau din *Jandarmul*, unde eroii nuvelor caută rațiuni morale pentru demersurile lor existențiale pe care, conform prejudecăților rigide ale colectivității căreia le aparțin, concepției lor nu sunt dispuși a le acorda.

O asemenea dramă romantică întâlnim în *Valea dracului*, poate una dintre cele mai frumoase povestiri ale lui Ion Agârbiceanu, în care spațiul existențial fantastic joacă rolul unui tărâm al purificărilor, al dreptei măsurii pentru ispășirea nelegiuirilor săvârșite în teritoriile realiste ale vieții. Vedeniile și superstiția prezenței lor în derularea destinului umane, insinuate aici, primesc semnificația unor demersuri de reșezare a tulburărilor de conștiință ale oamenilor. Pascu, pădurarul ce-și ucide rivalul, pe bouarul Gherasim, după ce-l ispitește anume într-un loc al pădurii, despre care se spune că era bântuit de spiritele necuratului, nu își află liniștea alături de Crucița, care, în fiecare noapte, în loc să-l alinte și să-l dezmiereze cu dragoste, are vedenii strașnice, punându-l pe ucigaș în fața stăfiei proprii sale victime: <<– Stai, Pascule! Iată la fereastră chipul lui Gherasim [...] Da', nu știi tu, Pascule, că oamenii pe care îi răpun duhurile necurate nu mor de tot, că rătăcesc prin lume ca strigoi?>> Refuzând la început să creadă în asemenea erezii, Pascu sfârșește în cele din urmă prăbușindu-se, la rându-i, în prăpastia acoperită de blestemele satanice din pădure. Prozatorul derulează de fapt o dramă cât se poate de realistă, dar rezolvarea ei este împinsă subtil într-un sistem justițiar, în care trebuie să înțelegem că acționează forțe mai presus de binele și răul convențional de judecată omenească.

Sânduța, bunăoară, din povestirea cu același titlu, este bântuită o viață întreagă de viziunile sale coșmariste: <<De urmărirea celui necurat nu poate scăpa, îl vede pe masă, îl vede sub pat, îl zărește pe vatra focului, cum își

întinde limba lungă, roșie, să soarbă para. Îl vede pe drurn, când în formă de câne, când ca o mătă mare, sură. I se arată în vis ca un sfredel, ca un țap, ca un cocoș negru. Și – ucigă-l tămăia! – nu-i dă pace nici în sfânta biserică. Și-acolo îl zărește Sânduța, ca un bivol greu, negru.>>, ispășind astfel pedeapsa unei slăbiciuni de tinerețe, când și-a maculat, prin necinste, căminul conjugal, și pe care, înainte de a-și da obștescul sfârșit, o mărturisește soțului (<<Eu am să-ți spun cum a intrat în mine frica de Necuratul.>>), pentru a-și dezlega sufletul.

Correspondența viziunilor coșmariste în viața de toate zilele o găsește și eroina din *Oana precupeața* (<<De câte ori visează așa, cu necuratul, nu se poate să nu aibă, peste zi, o sfadă cu cineva>>). Luminată de vise e și viața altei eroine, Stana, din *Vecina* (<<– Și noaptea am avut un vis. Mi s-a arătat în vis popa cel bătrân. Era supărat și mă privea cu mânie: «Stano, zicea, nu te spurca! Dumnezeu ți-a dat copilul, tot el a pus rânduiala postului. Teme-te de Domnul, fie-ți milă de copil și nu te spurca /.../ Ce crezi tu, grindina și lăcustele și ciurna ne înconjoară satul așa numai de flori de măr? Ne înconjură alungate de puterile rugăciunilor oamenilor postelnici>>»), care și ea trăiește în legea eretică a superstițiilor.

Vedeniile apar la tot pasul în lumea aceasta a simplităților primordiale în care sufletele oamenilor pot comunica direct și oarecum firesc cu duhurile venite de pe celălalt tărâm. Ba chiar din această comunicare își află soluția de rezolvare unele situații de criză (Nica, din povestirea ce-i poartă numele, trăind izolată la moară, complexată pentru că nu s-a putut mărita și vremea i-a trecut, vede mereu apărând de prin cotloane pe cineva cu o <<șapcă roșie și prin postavul acela roșu împungeau două cornițe>>, dar mai de teamă e stafia vechiului morar despre care oamenii spun că s-a înecat de prea multă băutură <<în toată noaptea s-arată morarul și vrea să beie de sub roata morii. Și vine cel din pietre și-l cufundă din nou în apă. Apoi suieră din aripile lui cu zimți de oțel, se suie pe moară, cucurigă, miorlăie ca mățele>>; aceste vedenii o duc la disperare pe fata care își află și ea sfârșitul în apa morii), ori își dobândesc înțelesul unei alte finalități existențiale, cum este bătrânul din *Om rătăcitor*, care dă tălmăcire

ION AGÂRBICEANU OPERE

IV. Povestiri și nuvele (1906-1964)

ACADEMIA ROMÂNĂ
Fundatia Națională pentru Știință și Artă

vedeniilor ce i s-arată, călătorind prin lume și vorbind oamenilor despre misiunea lor sfântă pe pământ.

Îndeobște, lumea investigată de Ion Agârbiceanu e una a credințelor populare în puterile supranaturale ce le influențează viața oamenilor, încercându-le tăria, tentându-i între bine și rău. Duhul băilor este în acest sens o adevărată antologie de fapte supranaturale, petrecute în jurul minelor [băilor] de aur. Ca într-un alt Han al Ancuței, oamenii adunați la cărciumă relatează întâmplări fantastice, martorii sau eroii cărora ei înșiși au fost (<<Și-i zice la acest stăpân al întunericului Patronul Noptii. Eu l-am văzut odată pe Dealul-Băilor. Era iarnă, un pui de ger de te frigea pe față, pe mâni, da' nu viscolea. Zăpada acoperea pământul, rotunjindu-l și eu veneam, scârțâind din cizme, pe Dealul-Băilor. Și iată, chiar pe creasta dealului, venea, în trapul calului sur, un ghinărar. Hainele de pe el, frânele, scărițele ardeau în aurul cel mai curat. Și nu s-auzea mersul calului, părea că nu s-atinge de pământ. După el, la doi pași, veneau doi aghiotanți, cu dreptele pe săbiile de argint>> etc.). Mult mai interesantă este însă povestirea *Vâlva băilor*, inspirată din motivul superstiției populare conform căreia aurul din mine le este arătat oamenilor de către o vâlvă ce arde și se petrece deasupra locurilor cu zăcămintele metalului prețios. De-o vreme însă, <<Vâlva-băii se mâniase; cine știe de ce, și nu se mai arăta nici la Rodu, nici la Vâlcoiu, nici în Frasinu. Oamenii scurmau pământul, pușcau—

în stâncă, ieșeau leoarcă de apă la lumina albă a soarelui, ieșeau încruntați, cu fețele pământii. Era vădit că până nu s-arată Vâlva, aur nu vor mai afla>>. În acest context, comportarea lui Vasile Mârzuț, un tânăr chipeș, dar mereu singuratic, care risipea bani în cârciumile de la oraș, nu putea fi decât suspectă – <<de bună seamă, are legături tainice>>, șopteau oamenii și în această aură de mister se consumă, de fapt, drama existenței sale, de scor-monitor, noaptea, al unor tainice văgăuni despre care aflase de la crâșmărița Nițuleasa – o prezență zugrăvită în liniile unei autentice vrăjitorii – de a cărei față era îndrăgostit și pe care o avea promisă de nevastă după ce-i va aduce babei cantitatea de aur cerută. Bătrâna îi dezvăluise taina unor filoane ascunse, despre care știau odată numai hoții băilor, acum morți sau risipiți prin temnițe. Felul lui Mârzuț de a se purta este aureolat de mister și legendă: <<Cică în puterea nopții, [...] Mârzuț, trecând peste Dealul-Băilor, dar nu mergea cum merge, ci trecea zburând, parcă neatingând pământul. Și părea că-l duce o furtună, așa trecea de iute>>. Lăcomia Nițulesei și strădania disperată a lui Mârzuț de a-și plăti mi-reasa cu aur, îi provoacă, în cele din urmă, sfârșitul, căzând într-un puț a-dânc, fără scăpare. Când l-au găsit acolo oamenii, zăcând <<ca și cum l-ar fi izbit cineva pe la spate>>, constatând <<că-n găvălia capului nu mai are nimic>>, superstiția că Vâlva-Băilor s-a răzbunat se întărește astfel și mai mult.

Povestirile și nuvelele lui Ion Agârbiceanu, evocând viața arhaică dintr-un ținut al patriarhatului, sunt impregnate de semne și motive ale erezurilor populare, ce-și află aici mereu o justificare firească în planul realităților diurne dramatice. Se împlinește astfel o proză îmbibată de fantasticul primitiv al credințelor și practicilor oculte, oferind cititorului o incitantă interferență a planului real cu cel supranatural, de fapt o continuă pendulare de la cunoașterea conștiinței la cea subconștientă în receptarea de către indivizi – eroi – a sensurilor și semnificațiilor acțiunilor lor existențiale. Rezidă de aici, în acest procedeu de tratare epică, una din calitățile apararte ale literaturii ilustrului povestitor ardelean.

*

Cu Ion Agârbiceanu, literatura română câștigă, la începutul secolului al

XX-lea, încă un mare povestitor. Când, în 1902, își publica în *Lucea-fărul* budapestan prima schiță (*Badea Niculae*), el era deja un nume ce stârnea interesul în presa românească, fie prin poeziile tipărite în *Tribuna* de la Sibiu, în *Gazeta Transilvaniei* sau în *Familia*, fie prin bucățile în proză din paginile publicației blăjene *Unirea*, sau ale celei din Lugoj, *Drapelul*. El se alătura astfel generației de tineri scriitori ardeleni, care prin Octavian Goga, Al. Ciura, A. P. Bănut, I. Lapedatu, Octavian Tăslăuanu, Dionisie Stanca ș.a. impuneau în peisajul literaturii române moderne o linie de continuitate tradițională proprie, reclamându-și descendența din Slavici și de mai departe, din concepția artistică și ideologică a corifeilor Școlii ardelenice. Exemplul *Sămănătorului* însă va trezi în Ion Agârbiceanu rezonanțe aparte de interpretare epică a vieții satului, ce-i va marca nu numai pașii de început, dar și evoluția ulterioară a scrisului, el însuși definindu-și personalitatea, la un moment dat, în raport cu tocmai acest reper fundamental în cultura națională a momentului istoric propriu debutului său: <<Proza *Sămănătorului* mi-a dat întâiul îndemn de a scrie, și mi-a oferit modelul. Am voit, mi-a plăcut să scriu în genul prozatorilor tineri de la *Sămănătorul*. Aveam uneori impresia că scriu ca ei, deși mai târziu mi-am dat seama că în puține i-am putut imita și că, sub înrăurirea lor, am pornit totuși pe un drum al meu>>. La apariția primului volum – *De la țară*, 1906 –

Ștefan Pelmus, "Mirabila sămânță"

și ulterior, importanți critici și istorici literari din epocă îi vor acorda atenție aparte, consacrandu-i pagini de analiză atentă și elogioasă, alăturându-l lui Mihail Sadoveanu și I. Ciocârlan (N. Iorga) sau situându-l exact în linia prozei lui Ioan Slavici, I. Popovici-Bănățeanul, (Sextil Pușcariu), dar stabilind apropieri și cu un Romain Rolland sau Emile Zola (H. Sanielevici), ori cu Lev Tolstoi (Mihail Dragomirescu).

Proza cultivată de Ion Agârbiceanu, cu precădere în povestire și nuvelă, se inspiră din viața dramatică a satului ardelenesc, având în prim-plan oameni nevoiași, oameni sărmani care, în luptă cu privațiunile existențiale, se macină violent ori surdinizat, se zbat convulsionați ori încercă ieșiri în *extremis*, uneori mergând până la soluții absurde, demențiale. De aici, continua balansare a prozei lui Ion Agârbiceanu între real și fantastic, urmărindu-și eroii de la stări de liniște, cel puțin aparentă, de la momente ce par, văzute din afară, de un echilibru edulcorat-idilic, până la situații în care sondarea adâncimilor abisale ale conștiinței declanșează crize de o adevărată mistică a suprarealului. Nuvelele și povestirile sale au însă, întotdeauna, un mare cuantum de veridicitate prin însăși fixarea problematicii lor în mediul riguros ilustrat, al universului rural, al satului ardelenesc de la începutul secolului al XX-lea.

Povestirea și nuvela lui Ion Agârbiceanu includ paginile de cea mai densă proză din întreaga sa operă. Preocupat a da aici contur epic universului spiritual al satului ardelenesc de dinainte și de după Primul Război Mondial, când frământările și convulsiile deșteptării acestuia la conștiința plenarei sale emancipări generează puternice drame morale, scriitorul se fixează în devenirea prozei românești ca unul dintre cei mai interesanți deschizători de drum, facilitând, alături de Ioan Slavici, consolidarea unei autentice și viguroase linii tradiționale.

Exemplară prin simplitate și profunzime, nuvelistica și povestirile lui Ion Agârbiceanu se conturează, mereu mai mult, ca un moment de autodefinire, de fixare pe coordonate proprii a epicii noastre moderne.

[Constantin Cubleșan, Ion Agârbiceanu, *Stana*, în *Clasici și moderni*, Editura Gramar, București, 2003, p. 248-258.]

Mireasma de liliac din poeme...

(G. Topîrceanu, *Opera poetică*)

Daniel Corbu a realizat în 2013, la Editura Princeps Multimedia din Iași o ediție despre G. Topîrceanu, *OPERA POETICĂ* (Balade vesele și triste; Parodii originale; Migdale amare; Poeme postume). A apărut în colecția EDIȚII CRITICE, o carte care reamintește cititorului român itinerarul biografic, bibliografia, poeziile poetului atât de cunoscut și îndrăgit. Sunt înserate în carte poemele antume și postume, publicate în volume, poeme care nu au apărut în cărți, cele rămase pentru urmași.

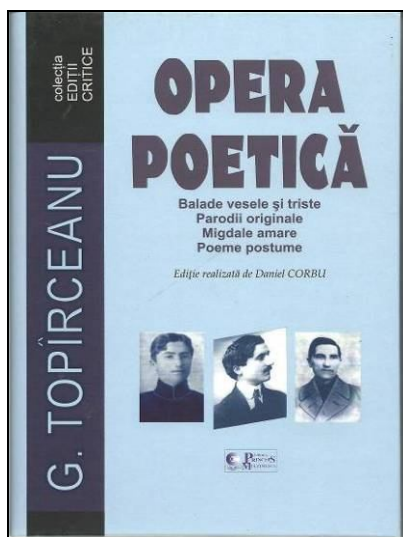
Daniel Corbu reține la început: „Temperamental, poetul G. Topîrceanu a rămas în conștiința contemporanilor un opozant și un antiliric, deși începuturile sale poetice se află sub semnul eminescianismului <<curent numit astfel de G. Ibrăileanu>>, cultivând motive apăsător romantice, rime singulare, ritmul clasic” (p.5). Sunt câteva gânduri prinse în cuvinte de suflet, trimițând spre actualitatea poeziei lui Topîrceanu. Itinerarul biografic este amplu, pe ani, pe evenimente, pe oameni și locuri, ține cont de viața unui poet, o viață bizară și luminoasă... Iată un exemplu:

„1932 – La 21 septembrie, poetul e definitiv în calitatea pe care o deținea mai de mult, de inspector special al teatrelor din cuprinsul Moldovei.

Devenită populară, cartea sa *Parodii originale* apare la „Cartea românească” în a IV-a ediție. Parcă pentru a pune capăt posturii de <<chiriaș grăbit>> a lui Topîrceanu, Demostene Botez oferă poetului o căsuță pe strada Ralet” (p.13).

Timpurile trec, lucrurile cad în uitare. Aceste momente au constituit sclipiri în viața unui poet. Daniel Corbu, atent la fenomen, le pune în paginile acestei ediții critice, iubitorul de literatură va înțelege miracolul din viața scriitorului. Totul va radia în opera scrisă, în cuvinte.

Viața pulsează în poeziile lui Topîrceanu, sunt rapsodii, vibrațiile anotimpurilor, balade, natura cu toate curcubeiele, romane, animale cu personalitate, catrene. Acceleratul, aeroplanul intră în peisajul poeziilor sale, cocostârcul și broasca țestoasă, iepurele, bivolul, leul, găze cu fițe etc. E o democrație a creației, o paradă pe *arca poetului*, cuvintele au energii nebănuite, se leagă prin sonoritate și bucuria scrisului, a zicerii... Iubirea străbate versurile lui, se simte fiorul și gravitația din gânduri, știe să pună în toate ceva mirodenii de lux...

Actualitatea poeziei sale se revarsă simplu, direct, cu umor: „Sus, pe gardul dinspre vie./ O găină cenușie/ Și-un cocoș împintenat/ S-au suit și stau la sfârșit: - Ia te uită, mă rog, ție,/ Cât de sus ne-am înălțat!... /.../ Dar de sus, din corcoduș,/ Pitulându-se-ntre foi./ Mititel și jucăuș./ Le-a răspuns un pițigoi: - Cîți-ca-voi! Cîți-ca-voi!...” (p.314).

Cronologia operei (antume și postume) este bogată, cuprinzătoare, pe edituri, colecții, număr de pagini etc. Lectura ei scoate în evidență complexitatea operei, munca asiduă, faptul că poezia a fost și rămâne un lucru serios, complicat, profund și cere mereu dedicare, pasiune, atenție, răbdare. Scrisul se face cu bucurie, nu cu cereală, cu diamantul gândului pătruns de lumini vechi și noi...

Ediția cuprinde fotografiile poetului (în alb-negru, ce provoacă la mister), se simte greutatea unei vieți din iconografie, privești chipul poetului, scrisul său ordonat și atent, acte originale, copertile cărților sale în ediții simple sau princeps, scriitorii vremii strânși pentru lecturi sau apariții publice, adrese oficiale, jurnale literare, interiorul din casa unde a trăit poetul, legitimații...

Critica literară a fost atentă cu opera poetului, cu poetul și temele sale. Au scris despre Topîrceanu: Garabet Ibrăileanu M. Ralea, G. Călinescu, Șerban Cioculescu, Constantin Ciopraga, Al. Săndulescu etc.

Indicele poemelor este bogat și adună viața unui scriitor în cuvinte care au fost atinse de argintul vremii.

Topîrceanu este actorul principal, critica a fost atentă cu operele sale, a fost considerat un poet pentru toți, a fost analizată arta sa poetică, proza sa, parodiile sale au fost apreciate ca o atentă critică disimulată în poezie, a fost fixată imaginea lui în conștiința criticii, semne peste limitele epocilor.

Topîrceanu s-a născut la 20 martie 1886, în anul 2016 s-au sărbătorit 130 de ani de la nașterea sa...

A fost îndrăgostit de Otilia Cazimir, poetă, i-a cunoscut pe Sadoveanu, D. Botez, Octavian Goga, Mihai Codreanu, Hortensia Papadat-Bengescu etc.

G. Călinescu reține: „Toată lumea este de acord în a recunoaște că Topîrceanu avea o îndemnare verbală, unii văd în asta o prestidigitație, însă îndemnarea (care nu se învață niciodată) nu este altceva decât definiția poeziei, indiciul unei largi sensibilități. Versificația nu este o formă, ci conținutul însuși, ritualul liric și marii poeți au cultivat întotdeauna sonul în sine, verbalitatea pură” (p. 403).

Al Săndulescu notează: „Nu tot ce a scris G. Topîrceanu rezistă (e oare numai cazul său?), dar, spre deosebire de mulți alții, a avut momentul și chiar opera lui de glorie, după care a mai păstrat viguros un sâmbure de prospețime lirică și a oferit un exemplu, rar, de aceea ce înseamnă respectul artei cuvântului” (p.p. 461-462).

George Topîrceanu scria:

“Frumos ca un erou de melodramă, / El se expune-n poze studiate:/ Profil... trois-quarts... din față... de la spate./ Și tuturor surăde ca o damă.../ Știu până și vardiștii cum îl cheamă./ A devenit o personalitate./ Cotidiana lui celebritate/ Ca un balon se umflă din reclamă.../ Și scrie... scrie... și nimic nu șterge, / Având mereu impresia că „merge”/ Și că-ntr-o zi va cucerii Parnasul.../ Zadarnic, totdeauna, la intrare/ Cu politete i se taie nasul/ Că-i crește iar, din ce în ce mai mare!” (*Poetul*, p.227).

Vine și sfârșitul...

1937 – Într-o stare fizică destul de proastă, istovit de boală, beneficiind de o sumă obținută de Mihail Sadoveanu de la Ministerul Artelor, poetul pleacă la Viena pentru tratament, însoțit de devotata Otilia Cazimir.

Instalat la Hotel Schweizerhof, o pensiune de familie din strada Bauernmarkt, 22, va rămâne timp de șase săptămâni (25 febr. – 30 martie) și va fi îngrijit de profesorii Jagic (Spitalul Blautamulanzzlinik) și celebrul Otto Porges.

Întors la Iași, în ziua de 7 mai, pe la orele două după amiază, la vârsta de 51 de ani, în căsuța sa din strada Ralet, poetul moare doborât de un cancer hepatic. Ultimele cuvinte îi sunt adresate prietenei sale de o viață, Otilia Cazimir: <<Închide fereastra că nu pot muri din cauza miresmei de liliac!>>” (p.14).

CONSTANTIN STANCU

CU LABIȘ... ÎNTR-AGONIE ȘI EXTAZ

Nu știu alții cum sunt dar eu, măcar de data aceasta, voi fi sincer. În viforita dobrogeană a lui decembrie – 1956 purtam la reverul adolescentin doar șaptesprezece primăveri. Eram un liric slăbănog și arțăgos, un țaran cu tendințe de emancipare și scriam poezile «filozofice», pe care le țineam pitite prin *caietele-maculator*. Dar țaranii mei mă dibuieseră și-mi ziceau *poetul*. Și eu, poetul, habar n-aveam că în iarna aceea slută urcase la cer, pe aripile unei *păsări cu clonț de rubin*, tânărul poet-geniu NICOLAE LABIȘ. La numai 21 de ani... Implicat într-un accident de tramvai nici azi elucidat. *Moartea căprioarei* ne rămăsese pe pământ.

Auzisem vag cum că poetul trecuse verile și printre pescărușii plajei de la Costinești. Dar nu mi-a fost dat să-l văd măcar sau să-i aud glasul.

Deși eram doar un fotograf, plin de tentative, îmi făcusem relații printre oameni de soi ai culturii care veneau să se oblojească pe litoral.

Printre clienții mei cu «două poze zece lei, azi le faci mâine le ieși» se aliniau la pozat și celebra Lucia Sturza Bulandra, scriitorul Felix Aderca, Dr. Octavia Dimancescu, colegă și prietenă de-a olteanului Arghezi, sculptorul Perahim, jurnalista Viorica Ciorbagiu, viitorul culturnic Victor Parhon, actorul în devenire Titi Rucăreanu etc...

În mai toate serile petreceam la umbra unui nuc enorm care acoperea cu brațele grădina unicului restaurant de vară din Costineștiul de altădată. Atunci, la mai toate *ședințele noastre de cenacul*, subiectul serilor din vara lui '57 – era poetul LABIȘ. Astfel am aflat eu multe și aproximative lucruri despre tânărul poet, care s-a făcut legendă în sufletul meu. Îl iubeam pe poetul frondist care marcase poezia românească. În discuții își încrucișau spadele culturnicii de la București cu mentorii localnici, care erau cunoscutul frizer Nicu Avramescu și contabilul-șef Victor Ștefănescu.

Ce seri minunate! Mie mi se chircise în sufletul ideea că voi fi și eu cândva un *poet celebru*, că mă va zdrobi și pe mine vreun tramvai roșu și că-mi va croncăni în priviri vreun pescăruș cu clonț de rubin... Și-mi era frică...

Timpul a trecut și am ajuns fotoreporter la o revistă de prestigiu din Capitală.

...Era pe la începutul lui septembrie '60...'61 și venisem cu treburi gazetărești la Costinești, spun sincer... ca să mă dau mare printre fotografi.

Așteptam autobuzul pe buza unui șanț. Trecuse spre gară și trebuia să se întoarcă. La câțiva metri în fața mea, pe șosea, s-au oprit o doamnă și un domn.

-Aștepti autobuzul, puștiule?

-Da, doamnă... trebuie să vină.

Auzi vorbă... puștiule! Să-mi zică mie așa?

-Măi copile, ești de prin partea locului?

-Și da... și nu!

Auzi... copile!!! Mie – fotoreporterul?!

-Cum adică, măi fecior... și da și nu?

Mi-am stăpânit ofensele și...

-Doamnă, eu sunt de-aici, din

„Buzduganul unei generații”

Deși apărută în 1972, cartea lui Gheorghe Tomozei, *Moartea unui poet*, mi-a căzut în mâini prin 1975, în timp ce-mi pregăteam de zor examenul de bacalaureat.

Le-am pus pe toate deoparte și am citit cu nesaț documentarul despre cel pe care-l cunoscusem prin *Moartea căprioarei*.

M-a marcat atunci, probabil de aici și frenezia lecturii, o coincidență biografică: m-am născut în anul, în noaptea în care Labiș avusese teribilul accident, care în 22 decembrie i-a adus sfârșitul.

Duc cu mine de atunci coincidența aceasta, într-o simbolistică proprie, ca pe o preluare de ștafetă. Ca și cum mi-ar fi spus atunci poetul că trebuie să-i duc misiunea mai departe. Mai mult, sunt și tizul poetului din Mălini.

Scriam deja și eu, debutasem în 1975. Am simțit că trebuie să preiau „buzduganul unei generații”, cum îl numise Eugen Simion pe poet, să-l duc mai departe cu generația mea, optzecistă.

Cu Labiș însă e greu să te pui. Fiindcă Labiș, între noi toți, avea scripă de geniu. Iar opera lui, atâta cât e, va rămâne deschizătoare de poezie, într-o altă „dimineață a poezilor”.

NICOLAE BĂCIUȚ

Tuzla, capitala Costineștiului, dar acum sunt fotoreporter la București și am venit cu treburi. Știți, sunt ziarist, sunt poet...

-Poet - mamă? Nu este bine să fii poet...

-De ce spuneți așa, doamnă? Poeții sunt cineva!

-Nu e bine, mamă... nu e bine să fii poet. Am avut și eu un băiat tânăr ca tine. A fost poet, mamă, dar mi l-au omorât... N-ai auzit tu de el.

-Cum îl chema, doamnă, pe poetul acela?

-Nicolae Labiș, îl chema, dar s-a dus...

În clipele următoare îi sărutam mâinile doamnei Profira?

-Cine n-a auzit de LABIȘ nu este un bun român! El este idolul meu, o legendă în sufletul meu.

Și autobuzul a sosit. La insistențele mele, doamna Profira și domnul Eugen au coborât la Tuzla mea natală. Maica Floarea, ca de obicei, i-a întâmpinat pe musafiri cu tot dragul. Bunul taica Pandeale a pus pe masă tulpurele de zaibăr și niște renumită pastramă de capră dobrogeană.

Doamna Profira a povestit despre Lae multe, așa... printre lacrimi.

-Și-al nostru, doamnă, tot așa, cică e poet și a plecat în lume.

-O fi fiind, madam Florica, o fi fiind, dar nu-l lăsați să plece că or să vi-l omoareăștia.

Musafirii cei dragi au plecat cu ultimul autobuz, spre miezul nopții, cu brațele pline de gladiole. Nu ne-am mai văzut vreodată.

Acum, când scriu sunt un vârstnic de peste '77 și valurile amintirilor mă leagănă pe bfrize de agonie și extaz.

Și aud un copil care aleargă desculț pe plajile copilăriei mele. N-aș dori să mă ajungă din urmă...

Septembrie 2016, la Montreal.

GEORGE FILIP

TREIZECI ȘI TREI DE ANI FĂRĂ NICHITA

Contestat sau adulat, Nichita Stănescu continuă să domine orizontul poeziei românești de 56 de ani: 23 în timpul vieții (după debutul la „Tribuna”, în martie 1957) și 33 din timpul eternității (după 13 decembrie 1983).

La cincizeci de ani, când timpul n-a mai avut răbdare cu el, Nichita Stănescu avea și o operă și un nume auroolat de o „Cunună de aur”, singura care s-a pus pe creștetul vreunui poet român, cel mai important premiu de poezie din lume, dacă avem în vedere că celelalte mari premii, inclusiv Premiul Nobel, sunt „generaliste”, sunt pentru literatură (sau pentru orice, dacă avem în vedere cazul Bob Dylan!), pe când premiul de la Struga (acordat poetului în 1982, după ce în 1976 primise premiul Herder), este unul „exclusivist”, doar pentru poezie.

Opera lui, viața lui Nichita Stănescu sunt în continuare fascinante.

Poezia sa, în modernitatea ei frapantă, rămâne o dezlanțuire a imaginarului, ideatic și lexical, fără să îmbătrânească, fără să sufere de uzură, de parcă ar fi scrisă într-un prezent continuu.

Posteritatea niciunui autor postbelic nu e întreținută, literar și administrativ, ca și cea a lui Nichita Stănescu.

În plus, spre deosebire de atâția alții cândva foarte la vedere, Nichita Stănescu e în continuare și citat și citit, fiindcă în poezia sa se regăsesc elanurile tuturor vârstelor, pentru că el a găsit „Sensul iubirii” prin poezie, luându-le în companie și pe Magdalena Popescu și pe Doina Ciurea și pe Dora Tărăță, dar mai ales pe Gabriela Melinescu.

Impozata sa autoritate literară, cel puțin la Ploiești, dar nu numai, o bate și pe a lui Caragiale, conorășeanul său, dacă avem în vedere, cel puțin, că bustul poetului domină centrul urbei, dându-i orașului identitate, ca niciun alt autor al locului.

E greu să învingi istoria și obișnuințele încât să crezi că vreodată Ploieștiul s-ar putea numi Nichita Stănescu. Și totuși, pentru cei care cred în literatură, Ploieștiul este Nichita Stănescu, fără să scadă

aceasta în vreun fel meritele multor personalități ale orașului de ieri și de azi!

Pe lângă operă, Nichita Stănescu este și „autorul” unei biografii impresionante, care a avut de toate – și mari iubiri și mari despărțiri, și prieteni și dușmani, nu adversari, pentru că nu-i putea fi nimeni dintre contemporanii săi adversar.

Amintirea lui Nichita Stănescu e prezentă și prin biografia și prin opera sa, cu bune și rele, cu realități și anecdotice fanteziste.

Mie mi-au rămas ca bunuri de mare preț întâlnirile din apartamentul 16, din Piața Amzei din București, sub veghea „copacului Gică”, momentele memorabile de înălțare poetică de la Struga, de la încununarea poetului și poeziei sale.

Mi-a mai rămas de la Nichita și portretul pe care mi l-a făcut („Al meu privit de al său”), dar și darul fără de preț, de a-mi fi spus, într-un exercițiu de întâlnire cu Eminescu, pe care „l-am respirat” împreună, poema eminesciană *Kamadeva*, atât de dragă lui Nichita, prin care ne convingea că „Cu săgeata-i otrăvită/ A sosit ca să mă certe/ Fiul cerului albastru/ Și-al iluziei deșerte”.

13 decembrie 2016

NICOLAE BĂCIUȚ

Ploiești, 30 martie 2014. la bustul lui Nichita Stănescu, Vasile Tărățeanu, Codruța Băciuț, Nicolae Băciuț, Adam Puslojic și Dragoliub Firulović

Aș vrea să-ți vorbesc tăcând câteva vorbe despre tăcere

e adiere!

Ce sfânt miros

de piele de Făt Frumos
trecând dureros din tăcere-n tăcere
prin aerul majestuos...

Ce stări și ce sunete par

că nu se întâmplă
de la tâmplă la tâmplă,
născute din verbul natal
cu iz preacurat de Santal!
Încet-încet

Tăcerea s-a îndrăgostit

de poetul ascet

și-acum suie spre inima lui
bătută în cui...

CEZARINA ADAMESCU

De-a poetul lui Nichita Stănescu

Hai să ne jucăm de-a poetul.

De dor.

Eu eram marele somn
zburat din trupul său afară,
tu, pururea fecioară,
te despleteai în trupul tău de om.
Eu îți făceam inconfundabil Nod,
tu trimiteai spre mine Semnul
din raiul ochilor căprui.

În gutuiul serii, confortabil,
tu erai Oul, eu, Sfera lui.

Până ce neîmpăcarea
ne lua Dreptul la timp
în surparea dintr-un verde
unde ordinea nespuselor,
lin, se pierde-n Respirări.

Tu erai Epica magna,
eu, Măreția frigului sunteam,
în cărți de Recitare răsfoiam
tăindu-ne din trup cu Necuvinte.
Îmi dăruiai și-mi luai gândul,
ne mângâiam talpa de picior –
fior rănit în nenăscutul...

În Râsu'-Plânsu', hai să ne jucăm.

De dor.

De-a viața și poetul.

martie 1984

IOAN GROȘESCU

Amintiri despre un mare scriitor

Paul Everac

Vă rog, puțin liniște: a pierit "un fluture pe lampă"!

Într-o perioadă în care teatrului profesionist și de amatori i se dădea atenția cuvenită, iar actorilor și dramaturgilor prețuire sinceră, Paul Everac era un autor dramatic în vogă, mereu cu piese de teatru noi, jucat pe scene mari sau mici din țară, "auzit" la radio, "văzut" la televizor. Lucrări de dramaturgie precum: **Ștafeta nevăzută** (1964), **Un fluture pe lampă** (1972), **Piatră la rinichi** (1983), **Brățara falsă** (1984), **Sculptură în os** (1986) etc. au făcut săli pline în epocă, acestea nefiind decât câteva din zecile de piese de teatru scrise și jucate pe scenele țării. Autor prolific ce și-a pus semnătura la peste 40 de volume de dramaturgie, 6 scenarii de film, 30 de scenarii radio, la aproximativ 25 de scenarii TV, acesta a scris și 5 volume de versuri, 7 volume de proză scurtă, dar și volume de eseu, critică literară, de eseu filosofică, de eseu social-politică și volume de memorialistică și ambient.

La câțiva ani după Revoluția din '89, a fost pentru o scurtă perioadă de timp și director general al Televiziunii Publice, curriculum său vitae cuprinzând, în totalul său, perioade sinusoidale firești, de sușuri și coborâșuri, de natură literară, politică, de interes de public etc.

Mereu „atent la tot și la toate” cu condeiul mereu în „priză”, acesta a trăit viața unui vis de scriitor... polivalent, care a avut ceva de spus (și spusele erau într-o manieră proprie) scrisul din ultimii săi ani de viață nesuferind schimbări spectaculoase, în pofida schimbărilor spectaculoase social-politice, chiar din contră, el situându-se uneori contra „curentului” noii „epoci”, în spiritul „clasic” al scrisului său.

Fiul meu, Darie Ducan, student la București (pe atunci), scriitor, autor (și) de volume de dramaturgie, este cel care în familia mea a luat primul contact „tête à tête” cu dl. Everac, făcând chiar vizite acasă la domnia sa, evident, având ca discuție primordială teatrul.

Revenirea mea ca director al Casei Municipale de Cultură „Mihai Eminescu” din Târnăveni, după o

demitere arbitrară și în urma câștigării unor procese cu „ciocoimea nouă” din localitate, mi-a oferit posibilitatea găzduirii și organizării unei întâlniri literare a publicului târnăvănean cu Paul Everac, întâlnire inițiată și mediată de fiul meu.

În ziua și la ora fixată, după multe discuții organizatorice la telefon, am mers cu o mașină primită la de primăria municipiului pentru a-l aduce pe venerabilul scriitor de la Mediaș, unde era găzduit, pentru câteva zile, de o cunoștință mai veche a domniei sale, o fostă actriță de la teatrul de amatori din orașul de pe Târnava Mare. Era venit cu soția domniei sale, dna Smaranda, o femeie plăcută și de o fină discreție, „un secund” perfect pentru scriitor. Puțin reținut în primele clipe, dl. Everac și-a dat drumul în ceea ce privește dispoziția de vorbit, după ce se pare că l-am convins că are în față un cunosător al istoriei și culturii zonei și un... scriitor. În doar câteva minute îi câștigasem încrederea și închegasem un dialog antrenant. Simțeam că a... simțit că nu are în față un outsider, ci un om care știe și iubește cu adevărat cultura. (Ulterior ne-am descoperit reciproc și latura naționalistă, în cea mai bună esență și configurație!) Pe tot drumul spre Târnăveni i-am prezentat succint istoria, economia (atât cât mai rămăsese) și cultura orașului, vorbind și despre... conți, grofi, castele și oameni importanți de pe cele două Târnave. Domnia sa vorbea cu reală plăcere, plin de informații și har.

La Târnăveni, pentru câteva ore de odihnă, înainte de acțiunea propriu-zisă, am dus familia Everac la socrii mei, care locuiau (locuiesc) într-un apartament de bloc din centrul orașului. Odihna d-lui Everac s-a redus la doar 20-30 de minute, în care acesta „s-a întins” puțin pe pat în camera mică, restul fiind minute bune de discuții, în fața unei mese pline, grație ospitalității deosebite a socrilor mei, oameni simpli, dar citiți și informați. Poate și bunătatea și bunul simț al lor, resimțite imediat de distinsul oaspete, au fost „de vină” pentru această dispoziție. Poate, dar nu poate, sigur și datorită apropierii de vârstă. Fiul meu era și el prezent, venit special de la București, pentru „a pune umărul” la ospitalitatea familiei și la reușita acțiunii culturale.

Seara, sala mică de festivități a instituției a fost plină „ochi”, aceasta

Alături de Paul Everac: Darie Ducan și Răzvan Ducan (Târnăveni, 30 mai 2009, locuința socrilor mei)

și datorită „propagandei” pe care o făcusem întâlnirii. Faimosul dramaturg îmi propusese un titlu pentru întâlnire, un generic, pentru care îmi și trimise câteva afișe personalizate, „**85 de minute cu Paul Everac**”. Practic, dorea lansarea ultimelor sale apariții editoriale: **Armonia plăcerilor** (din care a și citit schițele „Rugămintea lui Pigmeleon”, „Buletin meteo” și „Armonia plăcerilor”), „**50 de pamflete**” (din care a citit „Excursia lui Angelo”, „Plan de afaceri” și „Trese”) și „**Scrisori**” (din care, la doleanțele publicului din sală, a citit una din „scrisorile” sale, mai exact cea către poetul și politicianul Corneliu Vadim Tudor”).

Subsemnatul a fost cel care a moderat întâlnirea, vorbind mai puțin ca de obicei, tocmai pentru a lăsa mai mult timp la dispoziție invitaților și mai ales maestrului Paul Everac.

Scriitorul Nicolae Băciuț, director al D.J.C.C.P.C.N. Mures, a fost unul dintre prezentatorii de forță ai întâlnirii, menționând pentru început că a jucat, elev fiind, în piesele lui Paul Everac, puse în scenă în anii de școală. În discursul său, adevărată pledoarie pentru cultura scrisă de bun simț, a menționat „momentul memorabil care va rămâne întâlnirea cu Paul Everac”, „al onoarei pentru Târnăveni a acestui fapt”, al onoarei pentru el însuși de a-l prezenta pe Paul Everac, autor a peste 140 de piese de teatru, „pe care ne e greu să le numărăm, dar să le și scriem”, pe cel „vinovat” de a umple ani buni sălile de teatru.

Scriitorul Aurel Hancu, a menționat la rândul lui despre „cel mai prolific autor dramatic român” și „despre unul dintre marii scriitori ai neamului”, și că „legenda acestuia prinde contur sub ochii noștri”.

Student la Facultatea de Litere, →

RĂZVAN DUCAN

Darie Ducan, venit special acasă pentru 24 de ore, pentru a fi alături de dl. Paul Everac, la întâlnirea cu publicul din localitatea sa natală, a menționat prețuirea pentru autor, “pentru suflul autorului”, ajuns la venerabila vârstă de 85 de ani, pentru umanismul său, fiind solidar cu acesta, în nedreptatea făcută, aproape perpetuu, prin atacurile de tot felul, de care are parte în ultimul timp. Darie Ducan a menționat, realist, despre “curentul răului care e prea puternic pentru a fi negat”, menționând, însă, că oricâtă răutate s-ar aduna în jurul d-lui Everac, “opera acestuia nu poate fi negată.” Au fost și alți vorbitori încântați de prezența scriitorului la Târnăveni.

A fost o seară absolut extraordinară, în care maestrul Everac, după ce a solicitat să rămână singur la “masa de prezidiu” a ținut un adevărat excurs-discurs, despre etică socială și literară, despre bun simț estetic. Aflat la o nouă tinerețe, domnia sa a delectat la modul sublim publicul prezent, prin lecturi din cărțile menționate, lecturi caracterizate prin subtilitatea limbajului, limbaj plin de substanță și de umor imprevizibil. Tăișul necruțător al verbului său, în radiografia intrinsigentă privind societatea românească postdecembristă, au dat sa-voare unei seri deosebite, seri continuuate de autor și intelectualitatea prezentă în biroul subsemnatului de la Casa Municipală de Cultură “Mihai Eminescu”, unde maestrul Everac a continuat, cu plăcere și dezinvoltură, seria lecturilor din creațiile proprii (inclusiv de poezie).

Interesul publicului târnăvenean pentru cărțile maestrului Paul Everac, poate fi relevat și prin faptul că acestea, pur și simplu, nu au ajuns pentru vânzare, cererea fiind cu mult mai mare decât oferta, subsemnatul ocupându-mă „post-factum” de vânzarea altor exemplare. Masa de seară „întâmplată” la o oră târzie din noapte la „Crama” din centrul localității, cu confesiuni și vorbe de duh, a întregit o seară deosebită cu familia Everac, Paul și Smaranda. Subsemnatul a avut un privilegiu în plus al minutelor de spirit și cultură prin faptul că am însoțit familia Everac în drumul înapoi, către reședința temporară de la Mediaș.

Un fapt deosebit mi-a fost dat să văd și să aud în aceeași seară de 30 mai 2009. La un moment dat, marele dramaturg român Paul Everac, a

menționat în fața unei mulțimi apreciabile, dornică la Târnăveni de emoție literară, că poetul Adrian Păunescu a fost unul dintre puținii intelectuali de marcă ce i-au sărit în ajutor absolut dezinteresat, pentru a se găsi o soluție, în acel nefast an 2007 (luna mai) când trebuia evacuat din casa de pe strada Batiștei nr. 35, loc unde a locuit 25 de ani, casă care trebuia retrocedată. Cerând, ulterior, mai multe detalii dl. Paul Everac mi-a mărturisit că la acel moment Adrian Păunescu a ridicat problema locuinței sale în Parlamentul României și apoi a stăruit pe lângă primarul sectorului 2 din București, dl. Nicolae Onțanu, ca acesta să găsească o rezolvare rapidă, pozitivă, a reșezării sale într-o nouă casă, fapt care s-a întâmplat, de altfel. Am fost foarte mirat - mi-a mărturisit dl. Everac - să văd că și alți intelectuali de bună categorie s-au asociat acestui demers (este vorba și de scriitorul Dinu Săraru, de regretatul George Pruteanu etc.), inclusiv oameni din societatea civilă, ce mi-au oferit adăpost în casele lor. Din acest motiv, i-am dedicat lui Păunescu un volum de poezii “**Ce rămâne dintr-un întreg**”, Ed. Semne, București, 2008, iar lui Dinu Săraru o piesă de teatru numită “**Don Juan**”, aflată sub tipar la aceeași editură.”

Iată că într-o societate bolnavă, cum este cea a noastră, în care “aruncarea cu pietre” era și este la ordinea zilei, iar “mâncătoria”, mai ales în lumea cultural-artistică (deci și cea scriitoricească) a devenit parcă un lait-motiv, mai sunt (erau) oameni de real caracter care știau să-și ajute confrății și chiar să lupte pentru aceștia. Unul este (era) dl. Adrian Păunescu, de care nu mă mir deloc, cunoscându-i de ani buni altruismul, fervoarea și tenacitatea cu care luptă pentru adevăr, pentru dreptate, pentru triumful binelui și frumosului, iar un

Paul Everac, Darie Ducan, Zoltan Demeter și Nicolae Băciuț.

Cu Paul Everac în fața blocului „meu” (Târnăveni, 17 august 2010)

altul, pe care l-am cunoscut doar atunci, este (era) dl. Paul Everac, care nu s-a sfiit să recunoască ajutorul primit de la Adrian Păunescu. (Așadar, Adrian Păunescu și Paul Everac, două personalități incontestabile din lumea literară de ieri, de astăzi și de totdeauna, solidari la greu și la bine!!). Minunat exemplu!

Ulterior, am vorbit de mai multe ori cu maestrul Everac la telefon, cu diverse prilejuri, domnia sa invitându-mă, pe mine și familia mea, la casa sa de vacanță de la Podul Dâmboviței, neputând însă niciodată onora invitația. În schimb, fiind în trecere prin Târnăveni, domnia sa nu a ezitat să mă caute. De fiecare dată ne-am dăruit unul altuia cărți cu autograf, bucuroși de a ne fi cunoscut.

*

La data de 18 octombrie 2011, în jurul orei 16, am primit un telefon, și mi s-a spus că Paul Everac a murit. Știam de ceva timp că a fost internat la spital în stare gravă. Aș fi dorit să-l sun, dar mi-a fost teamă să nu-l deranjez. Poate că ar fi dorit și el să-l „deranjez”. L-aș fi încurajat și i-aș fi spus de prețuirea de care se bucură printre oamenii adevărați de cultură, printre actorii care i-au jucat piesele, printre sutele de mii de spectatori ce i-au vizionat teatrul, printre adevărații români. Sunt sigur că l-aș fi bucurat. Știam, încă de la întâlnirea de la Târnăveni, din 2009, că are cancer, confesiune pe care mi-a făcut-o discret chiar soția sa.

Mi-e greu să spun acum altceva decât firescul și banalul „Să-l ierte și să-l odihnească Dumnezeu”!

Aceste rânduri se doresc piosul meu omagiu adus, peste timp, unui om deosebit, scriitor de frunte și patriot român. Sunt mândru că am cunoscut un astfel de om.

Vă rog puțină liniște : a pierit „un fluture pe lampă”!

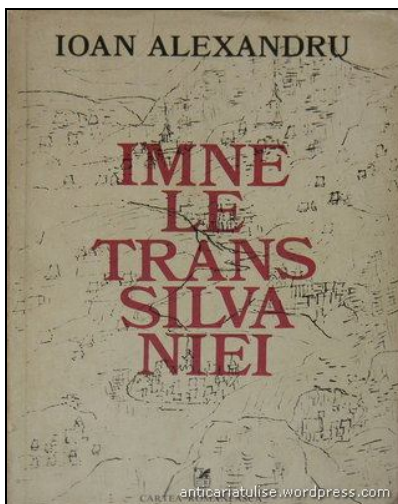
Ioan Alexandru și motivul Patriei în volumul „Imnele Transilvaniei”

(II)

Patria ca simbol al unității neamului

Spîta arborelui genealogic transmite pe cale orală și scrisă, asigură unitatea neamului iudeu, recursul la memoria înaintașilor (lecție predată din părinți în copii) conferea transmiterea tradiției neîntreruptă. Pentru evrei, genealogiile aveau o însemnătate socială bine definită: ele slujeau la stabilirea reședinței unei familii, fiindcă ocuparea Canaanului se făcuse pe triburi (*Numeri* 26, 52-56); transferul proprietăților cerea o cunoaștere exactă a descendenței (*Rut* 3, 9); succesiunea regală se realiza pe linia davidică (*1 Regi* 11, 36); cel care dorea să devină preot trebuia să își dovedească descendența preoțească¹ (*Ezdra* 2, 62) etc. Ioan Alexandru, ca unul care a plecat în Ierusalim pentru un stadiu de pregătire în ceea ce privește învățarea limbii ebraice și a tradițiilor poporului ales², cunoștea mai bine ca oricine importanța recursului la memoria părinților noștri, de aceea scrie versurile: “Țăranii ctitori jupuiți de vii / Ostași martiri cu fețe cuvicioase / Oriunde intră plugul în pământ / Dai de un coif și-o Patrie de oase. / De bună seamă că s-ar cuveni / Să-i strig pe toți strămoșii mei pe nume / Dar veacu-i strîmt și noi suntem aici / Cu prunci cu tot de lănceput de lume”³ (*Patria*).

Imaginea aceasta a pămîntului patriei care ascunde sub el trupurile nemuritoare ale eroilor noștri ce-au luptat pentru libertatea poporului român, ca un cufăr ce poartă în el cea mai de preț comoară, seamănă atât de izbitor cu versurile unui alt mare poet al patriei, George Coșbuc, care în poezia “Pe dealul Plevnei” afirma: “E-n amurg. Pe deal bulgarul / Liniștit își mîna carul. / Roțile nu știu că plînge / Dealul pe-unde omul mîna /

Nu știu boii, că-n țărăna / Pe-unde trec, e numai sânge”⁴. Marele gândirist N. Crainic, înscriindu-se pe același făgaș al dăinuirii neamului prin recursul la memorie, semna următoarele versuri: “Trecutul adormit și viitorul / În clipa care bate le-mpreună: / Când fericiți lipim la piept feciorul / Îmbrățișăm într-însul pe străbuni”⁵ (*Patria*). Însuși recursul la părinții săi pe această linie ideatică a preaslăvirii eroilor neamului nostru, face dovada unei unități alese, care, mergând retrospectiv pe firul istoriei, ajunge până la inegalabilul Eminescu, asigurând astfel nemurirea noastră întru nemurirea lor: “De-un moșneag, da, împărate, căci moșneagul ce privești / Nu e om de rînd, el este domnul Țării Românești. / Eu nu ți-aș dori vreodată să ajungi să ne cunoști, / Nici ca Dunărea să-nece spumegând a tale oști. / Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă, / Au venit și-n țara noastră de-au cerut pământ și apă / Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimânt, / Cum veniră, se făcură toți o apă ș-un pământ”⁶ (*Scrisoarea III*). În poezia lui Ioan Alexandru, ființa de-a pururi a neamului românesc este într-o continuă căutare a stării originare. Trecând cu gândul prin toți înaintașii săi, poetul transilvănean cântă de fiecare dată imnul unui nou început, al unei noi șanse de împlinire⁷.

În poezia “Imnul Străbunilor”, poetul Ioan Alexandru așează aceeași grijă sfântă față de trecutul nostru glorios, portretizându-se deloc îndrăzneț în imaginea celui care caută și strigă bătând din poartă în poartă pe ulițele satelor, oficiind ca un adevărat preot al genealogiei românești, ectenia pentru cei adormiți: “Cum să îi strig pe nume, să-i îndemn / Asta mi-e-n lume singura menire / Aducere-amine strămoșilor sărmani / Pe fiecare-n parte, eternă pomenire. / Din sat în sat mi-am zis că voi umbla / Și să-i întreb câți își aduc aminte / Din casă-n casă și din om în om / Să îi ascult vorbindu-mi de părinte”⁸. Săpătura memoriei întru carnea neamului este tot mai serioasă și tot mai adâncă, cunoașterea strămoșilor noștri se metamorfozează pentru poetul nostru într-o fântână milenară, în care împreună afundare cu neamul se cere până la rădăcini, până când amintirea se lovește de stîncă primordială: “Te-ai înglodat în acest neam afund / Tot mai afund, fântâna mai adâncă / Te scurgi acolo jos la rădăcini / Până va da călcăiul de o stîncă”⁹ (*Poetul*). Această sfântă frământare întru descoperirea spiritului strămoșilor se cere oferită până la nivelul contopirii cu istoria și spiritualitatea neamului, păstrându-se însă statutul de persoană, după modelul lui Coșbuc: “Sunt suflet în sufletul neamului meu / Și-i cânt bucuria și-amarul / În ranele tale durutul sunt eu, / Și-otrava deodată cu tine o beu / Când soarta-ți întinde paharul”¹⁰ (*Poetul*). Aceeași poezie intitulată sugestiv “Poetul”, în care se ancorează o gândire complementară despre neam și persoană: pentru a deveni suflet în sufletul patriei și a te identifica atât cu jubilațiile acestui neam, dar și cu destinul său de popor crucificat la intersecția geopolitică a marilor invazii barbare, ca liniștit să-i poți goli paharul ursitei otrăvite, se cere mai întâi chemarea de “ocnaș”, care demn să poată despica istoria neamului și să o împartă în două părți egale: pe de o parte crucea ei, pe cealaltă parte crucea noastră, în mijloc rămânând Hristos pe Crucea Sa. Pentru că doar astfel vom putea înțelege importanța Învierii care străbate ca un fir roșu întreaga creație →

Preot CĂTĂLIN VARGA

¹ William Hendriksen, *Evangelia după Matei*, trad. de Sofia Gheorghe, Editura Reformatio, Oradea, 2006, p. 98.

² Ioan Chirilă, “Ioan Alexandru – Ebraist și Mărturisitor”, în *Tabor*, nr. 11, februarie 2011, p. 40.

³ Ioan Alexandru, *Imnele Transilvaniei*, pp. 11-12.

⁴ George Coșbuc, *Poezii*, Editura Unicart, București, 2008, p. 374.

⁵ Nichifor Crainic, *Poezii alese 1914-1944 în selecția autorului*, Editura Roza Vînturilor, București, 1990, p. 15.

⁶ Mihai Eminescu, *Poezii*, Editura Steaua Nordului, Constanța, 2008, p. 337.

⁷ Valeria Draica, “The Image of the Rural Word in the Poetry of Ioan Alexandru”, în vol. *Globalization and Intercultural Dialogue. Multidisciplinary Perspectives*, GIDNI 2, p. 266.

⁸ Ioan Alexandru, *Imnele Transilvaniei*, p. 33.

⁹ Ioan Alexandru, *Imnele Transilvaniei*, p. 63.

¹⁰ George Coșbuc, *Poezii*, pp. 429-430.

alexandriniană: “Tu trebuie să sângeri, să suferi ne-nterupt / Întâiul tău născut nu-ți aparține / Să nu-i dai moștenire nici atât pământ / Cât să-și ascundă oasele de mine. / Și adăpat cu fiere și oțet / În loc de lacrima de mpărtășire / Zdrobit pe lemn ca om și ca profet / Să se umple de Dumnezeire. / Acestui zgârci de carne rubiniu / Lipsit de orice slavă și putere / În peșteră închis într-un târziu / Să i se dea prilej de înviere¹¹” (*Pasha*). Pentru că legătura aceasta mistică dintre om și pământ, dintre român și patrie, este influențată de către Ortodoxie, spunea părintele Stăniloae, fiindcă spre deosebire de protestantism și catolicism, Biserica Ortodoxă învață că întreg universul (așadar și patria noastră) care geme împreună cu omul în rău și întuneric, va fi transfigurat prin iubirea lui Dumnezeu la starea sa primordială, când întreaga creație era “bună foarte” (*Facerea* I, 31). Întocmai după cum ni-l descrie și Ioan Alexandru, românul are două mari pasiuni: pământul și credința, spune același părinte Stăniloae. Sunt două realități organice ale vieții, țărâna simte că din pământ îi curge viața trupului, iar din Dumnezeu viața sufletului¹². De aceea poate poetul să afirme cu atâta nonșalanță: “Amiros țărâni a dreptate, amiros / A iubire, amiros și-a neputere / Amiroase Transilvania săracă a țărâni / Și țărâni amiros a înviere. / Amiros țărâni-a milă ce s-a strâns / An cu an și-a-ncremenit în țară / Și din carnea ei a răsărit / Seminția asta milenară¹³” (*Țărâni*).

Patria ca simbol al mamei

În gândirea lui Ioan Alexandru, poezia imnografică este cea care surprinde cel mai atent motivul iubirii, defalcat pe mai multe paliere: iubirea de soție, de copii, de părinți, prieteni și nu în ultimul rând de Patrie¹⁴. Iar cum persoana care întruchiează icoana cea mai fidelă a iubirii este mama, poetul nostru vede patria română ca pe o „maică bună” ce inspiră în toți copiii ei sentimentul de

curată omenie: “Maica mea bună, Patrie de veac / Cea care-a fost și care o să fie / Cât licări-vor stelele pe cer / De voi rămâne om de omenie¹⁵” (*Patria*). O altă poezie, de data aceasta una manifest: *Pelicanul*, ne transpune în intimitatea iubirii materne, care plină de grijă își hrănește toți copilașii ei, fiindcă patrie nu poate fi decât acel spațiu sacru ce unește la sânul său pe toți copiii: “Pornit-a pelicanul pe pământ / Pasărea asta atotneputincioasă / Măicuța asta strâmbă cu pui după ea / A Patrie începe să miroasă¹⁶”. Aviz politicienilor de orice culoare.

Mult mai plastică în acest sens este poezia *Imn*, care ne oferă un tablou deconcertant în care pruncul sugerează de la sânul Patriei hrana milenară a tuturor strămoșilor săi, lumina cea amară a laptei, poetul resimțind pe propria piele cununa suferințelor acestui neam cocârjat prea adesea de capriciile unei istorii arbitrare: “Pruncul în leagăn abia s-a deșteptat / Și sânul tău e patria primară / În care se cufundă pân’la prund / Și bea lumina laptei amară¹⁷”.

Patria ca mamă este pentru Ioan Alexandru icoana cea mai fidelă a întâlnirii omului cu Dumnezeu, fiindcă doar în comuniune cu divinitatea și cu semenii putem să ne numim fii ai acestei Patrii, după cum el însuși avea să o mărturisească: “Singura cale de a dăinui, pentru a te împlini, e a-i iubi pe ceilalți. Iubirea nu pierie niciodată. Ea rămâne în eternitate. Această iubire doresc să mă însoțească pretutindeni. În Transilvania suntem frați și trebuie să descoperim secretul acestei legături, secret care e pecetluit cu șapte peceti de Logosul întrupat în istorie¹⁸”. De aceea, poetul Ioan Alexandru, prin imaginea copilului ce se hrănește de la pieptul patriei sale ca dintr-o mamă credincioasă, nu face altceva decât să se identifice cu istoria Patriei sale, care metaforic vorbind este Patria cea cerească¹⁹. Iubirea necondiționată a

Patriei ca mamă, mai poate fi asociată din perspectiva ipostazierii sacralului în poezia alexandriniană, cu iubirea desăvârșită a Maicii Domnului, care își hrănește copilașii cu însăși lacrimile sale preacurate. Fiindcă unul dintre meritele constante ale liricii lui Ioan Alexandru, este și faptul că poetul respiră liric prin simbolurile sacre ale Bibliei (Aron, Moise, Avraam, Adam, Iov, Rut, Maria Magdalena, Maica Domnului etc.), ele având rolul de a răspândi Lumina necreată prin textura imnelor²⁰. Sfânta Scriptură a stârnit un real interes pentru Ioan Alexandru, încât a ținut cursuri la Universitatea din București de limbă ebraică veche, făcând exegeză pe cărți ca: *Facerea*, *Iov* sau *Isaia*²¹. A ținut cursuri și de cultură și spiritualitate a poporului evreu, dar a tradus și cartea *Cântarea Cântărilor* din textul original ebraic al ediției biblice “Biblia Hebraică” de Rudolf Kittel, publicată la Stuttgart în 1966. În introducerea acestei traduceri științifice la una dintre cele mai frumoase cărți ale Vechiului Testament, poetul realizează o incursiune în timp, analizând influențele acestui text biblic din perspectivă istorică și culturală. Elementele de tehnică poetică specifice spațiului cultural iudaic de dinaintea erei lui Hristos, simbolistica limbajului biblic, vasta bibliografie a studiilor de specialitate dar și reproducerea prezente, însumează probitatea și acrvia cu care Ioan Alexandru și-a construit acest proiect²². Poezia sa câștigă teren pe tărâmul profunzimii patriotice nu neapărat pentru că ar fi clădită dintr-un discurs exagerat sau vădit encomiastic, ci pentru că evocă figurile eroilor acestui neam care au marcat istoria prin reconfigurarea granițelor eroismului românesc. Eroii care au strălucit în vremuri de restriște națională prin rezistența lor spirituală în fața dușmanilor păgâni, apărând cu prețul vieții lor cele două mari comori ale românului: pământul și Ortodoxia.

¹¹ Ioan Alexandru, *Opere*, vol. II, p. 17.

¹² Dumitru Stăniloae, *Ortodoxie și Româanism*, Editura BASILICA a Patriarhiei Române, București, 2014, pp. 66-67.

¹³ Ioan Alexandru, *Imnele Transilvaniei*, p. 89.

¹⁴ Maria-Daniela Pănzăan, *Poezia Religioasă Românească – Eseu monografic*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2006, p. 229.

¹⁵ Ioan Alexandru, *Imnele Transilvaniei*, p. 12.

¹⁶ Ioan Alexandru, *Imnele Transilvaniei*, p. 104.

¹⁷ Ioan Alexandru, *Imnele Transilvaniei*, p. 207.

¹⁸ Ioan Alexandru, “Iubirea e pânza, vântul, nava care ne salvează de vremelnice”, în Nicolae Băciut, *O istorie a literaturii române în interviuri*, vol. I, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2005, p. 25.

¹⁹ Maria-Daniela Pănzăan, *Poezia Religioasă Românească – Eseu monografic*, p. 240.

²⁰ Maria-Daniela Pănzăan, “Sacralul în Poezia lui Ioan Alexandru”, în *Tabor*, nr. 11, februarie 2011, p. 71.

²¹ Costion Nicolescu, “Ioan Alexandru – Vulturul Ioanic al Poeziei Românești”, în *Tabor*, nr. 10, ianuarie 2012, p. 79.

²² Ioan Petraș, *Filocalie și Calofilie în Literatura Română: Nichifor Crainic și Ioan Alexandru*, (Teză de Doctorat), susținută la Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, Timișoara, 2013, p. 174.

De aceea, volumul acesta *Imnele Transilvaniei* închină adevărate capodopere lirice eroilor neamului, dintre care nu lipsesc Avram Iancu, Bogdan Voievodul, Mihai Viteazul, Alexandru cel Bun, Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Horia din Albac, Voievodul Gelu, Neagoe Basarab, Sofronie de la Cioara, Picu Procopie Pătruș, Gheorghe Șincai sau Nicolae Bălcescu. Avea dreptate scriitorul și criticul literar C. Cubleşan când afirma despre poezia lui Ioan Alexandru că este “o poezie de rezonanță bucolică, de o rară vibrație emoțională prin tocmai simplitatea evocatoare a firii, cu toate ecourile începuturilor de lume, regăsite în firescul său ființial²³”. Tot el spune că aceste inegalabile imne, închinare sfinților noștri eroi naționali, sunt niște mostre de discursuri oratorice înflăcărate care au ca țel înflăcărarea conștiinței de neam²⁴. Suntem într-un tot de acord cu această afirmație, nădăjduind ca prin transferul oratoriei înflăcărate de tip Ioan Alexandru într-un conștiințele adormite ale poporului român, să pregătim și mai intens acest pământ curat al Patriei, pentru Ziua Învierii (2 Petru 3, 13). Prezența înaintașilor noștri în banalul nostru cotidian creează pentru noi un stimulent fără egal, spunea Ioan Alexandru, fiindcă eroii noștri sunt Patria noastră de slavă, iar în măsura în care ne identificăm cu trecutul lor glorios, putem afirma că deținem o moștenire comună: râvna desăvârșirii²⁵!

Simbolistica mamei nu este una întâmplătoare, spune poetul că maica este ca o icoană transparentă, ca un văzduh sacru dintre părinte și fiu, iar această întâlnire dintre iubirea tatălui și a fiului său, prin mamă sau la sânul mamei, se numește Patrie. Prin această transparență care este maica, între tată și fiu se statornicesc cele mai curate simțăminte și durabile iubiri, care nu sunt altceva decât Patria – prototipul celei mai durabile comunități sau dialogul în triadă. Când oamenii au pierdut trăirea acestei sfinte taine, au pierdut semnificația ultimă a Patriei²⁶.

²³ Constantin Cubleşan, “Descânțete de dragoste de țară (Ioan Alexandru)”, în *Tabor*, nr. 11, februarie 2011, p. 43.

²⁴ Constantin Cubleşan, “Descânțete de dragoste de țară (Ioan Alexandru)”, p. 45.

²⁵ Ioan Alexandru, *Iubirea de Patrie. Jurnal de poet*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, p. 342.

²⁶ Ioan Alexandru, *Iubirea de Patrie. Jurnal de poet*, pp. 9-10.

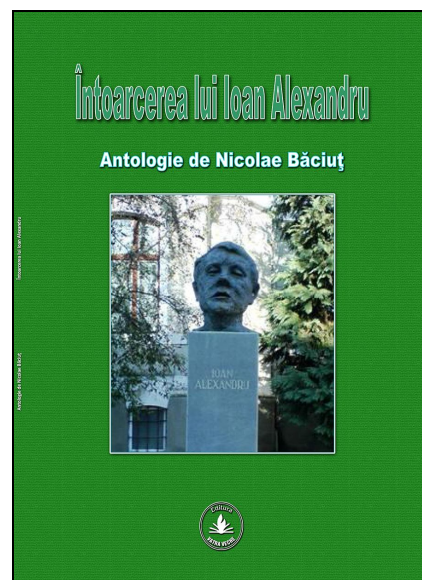
Întoarcerea lui Ioan Alexandru

La Mănăstirea Nicula, unde își doarme somnul de veci poetul Ioan Alexandru, se organizează în fiecare toamnă „Colocviile Ioan Alexandru”. Organizator principal: Despărțământul Astra din Gherla, care poartă numele poetului, în colaborare cu Mănăstirea Nicula. Sunt invitați an de an iubitori ai poeziei lui Alexandru, scriitori, prieteni, pelerini etc. Colocviile de anul trecut din toamna anului 2015 au avut un caracter special comemorativ, împlinindu-se trei lustri de la înălțarea la cele veșnice a poetului *Imnelor*. Au fost comunicări despre viața și opera poetului și lansări de carte. Două cărți prezentate atunci au reținut atenția participanților: reeditarea *Imnelor Transilvaniei*, carte reprezentativă în opera poetică a lui Ioan Alexandru, tipărită la Editura Renașterea din Cluj cu un călduros cuvânt înainte, de fapt o emoționantă amintire la prima întâlnire cu poetul Ioan Alexandru, a Î.P.S. Andrei, pe atunci student la Teologia sibiană, când i-a scris un autograf pe prima ediție a acestei cărți, și o carte de memorialistică, de evocări literare, *Întoarcerea lui Ioan Alexandru*, apărută la Editura Vatra Veche din Târgu-Mureș, pe care o patronează Nicolae Băciuț. Tot cu acea ocazie, criticul și istoricul literar Alexandru Ruja a anunțat apariția iminentă a operei poetice a lui Ioan Alexandru în colecția academică „Opere fundamentale” a Editurii Univers Enciclopedic, cu o prefață cât o monografie, semnată de Eugen Simion. (între timp a apărut!)

Antologia lui Nicolae Băciuț, care se înscrie în continuare uneia similară, apărută cu trei ani înainte și alcătuită de poetul Ioan Cocora, un prieten

Casa părintească a lui Ioan Alexandru de la Topa Mică, județul Cluj

apropiat a lui Ioan Alexandru cuprinde evocări (secvențe biografice), recenzii și eseuri semnate de colegi de facultate sau de profesori secundari care au avut ocazia să-l asculte sau să-l invite pe Ioan Alexandru la diferite simpozioane. Alcătuitorul acestei antologii realizează și un revelator interviu cu Ioan Alexandru; cu acest interviu se pare că l-a convins pe Romulus Guga, pe atunci, în 1982, redactor-șef la revista „Vatra” să-l angajeze la revistă și să inaugureze cu aceste pagini o rubrică foarte citită a publicației, „Vatra-Dialog”. De altminteri, Nicolae Băciuț a manifestat o preferință statornică pentru această specie publicistică și după mai multe asemenea dialoguri a publicat o carte cu titlul *O istorie a literaturii române în interviuri*. (în două volume)

Cele mai interesante pagini le datorăm Anei Blandiana, colegă de facultate și de an cu Ioan Alexandru la Filologia clujeană, dar și colegă de generație, o generație '60 sau generația clujeană Labiș, alături de care mai făceau parte Gheorghe Pituț, Matei Gavril ș.a. Titlul evocării Anei Blandiana: *Întâlniri cu Ioan Alexandru*. Și poeta rememorează două întâlniri: una luminoasă din anii studenției, când un grup de poeți-studenți prieteni au călătorit împreună cu Ioan Alexandru într-o seară spre Topa sa natală, oprindu-se în drum să coacă știuleți de porumb la margine de câmp sau ascultând recitățile entuziaste ale poetului în acei ani de vis și poezie. A doua, tragică, →

ION BUZAȘI

aduce o schimbare brutală de decor: poetul suferind, paralizat, ținut într-un scaun cu rotile, la Bonn, vegheat de buna și credincioasa lui Ulvine. Cu un grup de parlamentari, însoțiți de ambasadorul României în Germania, îl vizitează pe poet. Murise de curând, tot prematur poetul Marin Sorescu, membru al Academiei Române, și Ana Blandiana crede că ar fi normal ca scaunul liber să fie ocupat de Ioan Alexandru. Dar se face o propunere curioasă de către un... academician: poetul să facă o cerere în acest sens, pentru că se introdusese această procedură de când Adrian Marino refuzase să devină membru al Academiei. Răspunsul Ulvinei cade ca o sentință și ca o muștrare pentru insolenta propunere: „În tăcerea care s-a lăsat s-a auzit vocea albă a soției poetului, care nu scosese până atunci niciun cuvânt, spunând: *Ioan Alexandru nu face cerere...* Pe lângă tragedia lor, ideea mea adaugă toată zădărnicia și derizoriul jalnic al vieții sociale” (p.13). Scriitoarea Ecaterina Țarălungă rememorează alte două secvențe din zilele fierbinți ale începutului Revoluției: plecarea cu gândul unității naționale la frații bucovineni din Cernăuți și gestul temerar de a opri năvala barbară a minerilor în Parlament prin cuvinte biblice și prin înălțarea crucii.

Anii de Filologie clujeană sunt evocați de o colegă a poetului, Anca Sârghie, cu multe amănunte, unele ne semnificative, jenante sau chiar neplauzibile: „Unii șopteau (cine?!) că Alexandru nu se spala suficient, drept care el mirosea urât uneori. Prea puțini dintre colegi știau ceea ce avea să povestească Tavi Cadia (Octavian Cadia, student la Filologie prin anii 1962-1965, cântăreț de muzică ușoară și idolul unor filoloage sentimentale n.n.) mai târziu, că în camera de chirie împărțită de Ioan Papuc cu Alexandru la un moment dat nu exista nicio sursă de apă.” (p. 32) Sau Ioan Alexandru la examene, în care, după atâția ani, dialogul cu profesorul pare născocit, colportat sub formă de legendă studențească, menită să se potrivească biografiei poetului: dacă sărăcia vestimentară și ținuta neîngrijită duceau cu gândul la Eminescu (Nu spune poetul *Scrisorilor?*: „Nespălat, neras să umbli? / Și rufos și deșuchiet / Toate acestea laolaltă / Te arăți a fi poet.”), tot la Eminescu trebuia să trimită și

atitudinea refractară față de rigorile unor examene: „Din sesiunea de vară care mi s-a părut foarte oboseitoare cu cele cinci examene grele ale ei, în primul an, plus probele de sport, am aflat că Ioan Alexandru nu trecuse, pe lângă altele, nici la examenul de socialism științific.

Toamna a repetat încercarea, dar tot fără succes. Profesorul Cornel Blaj era foarte exigent, cerând răspunsuri bune la toate cele trei întrebări de pe bilet. Știa că Ioan Alexandru a solicitat mai multe reexaminări decât se obișnuia și cum profesorul nu era mulțumit de cunoștințele lui, acesta (Ioan Alexandru n.n.), scos din sărite, i-a propus să-și delimiteze competențele. Formularea lui a făcut ocolul anului nostru: «Tovarășe profesor, dumneata știi socialism, iar eu știu poezie... Asta este!» Tensiunea între profesorul de socialism și poetul Ioan Alexandru s-a stins greu. Și cu adevărat, pe el, care venea din satul Topa, dintr-o familie religioasă, nu-l putea interesa socialismul științific.” (p.37-38)

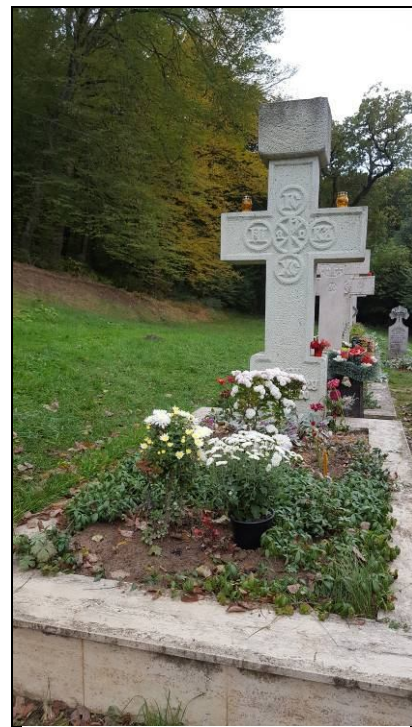
Două evocări sunt contribuții biografice: *Ioan Alexandru la Blaj* de Ion Buzași și *Ioan Alexandru la Brăila* de Gheorghe Calotă, profesori de liceu, care au fost, în anumite momente gazdele poetului în respectivele orașe.

Din ultima am reținut o recomandare a poetului, actuală prin necesitatea demnității și aprecierii muncii intelectuale: „Trebuie să-ți spun că eu am bani câți îmi sunt necesari. Nu la mine mă gândesc când îți spun, dar să știi ce ai de făcut. Să nu cobori la invitați de mână a doua, să ții la nume de prestigiu. Trebuie să știi că toți care vin trebuie să primească ceva.

Așa este în Occident și, apoi, cred că-ți dai seama, nu se deranjează omul din București numai pentru a mânca și a bea un pahar de vin. Să știi asta pentru viitor!” (p.96)

Celelalte pagini, unele interesante, sunt comunicări ținute la ultima ediție-2015 a „Colocviilor Ioan Alexandru” de la Nicula.

Cu adevărat interesante sunt evocările care-l au în centru pe omul Alexandru: studentul, poetul debutant, politicianul dornic să reazeze, prin învățătură creștină, o țară pervertită de ideologia comunistă și suferindul cu răbdare creștinească precum biblicul Iov.

Mormântul lui Ioan Alexandru de la Mănăstirea Nicula, Cluj

LOGOSUL ÎNTRUPAT ÎN ISTORIE

(...)

Ioan Alexandru într-un interviu din 1982, îmi spunea: „Eu nu am încredere într-o poezie care ignoră Logosul și istoria lui”. (...)

E nocivă pentru istoria literaturii române marginalizarea lui Ioan Alexandru. El nu poate fi pus în opoziție cu nimeni, nici dintre înaintași, nici dintre contemporanii săi, ci doar cu sine, cel care, din preaplinul său sufletească, revărsa binecuvântare. Niciunul dintre contemporanii săi nu a mers atât de ferm pe calea pe care și-a ales-o, neabătut, imun la compromisuri. Îl avea pe Dumnezeu, chiar atunci când pentru cei mai mulți Dumnezeu a murit. Căci el îl văzuse pe Dumnezeu. Logosul întrupat în Istorie.

„Singurii poeți care au rămas sunt poeții creștini, spunea Ioan Alexandru, în 1991, (într-o conferință publică susținută la Brăila, la primul Festival Național de Poezie Creștină „La început a fost Cuvântul”), pentru că au obiect! Poezia modernă nu mai are obiect. Nemaivestind Învierea lui Christos, ce să mai vestești, ce să mai spui?”

Printre poezii care rămân se numără, cu siguranță, și Ioan Alexandru.

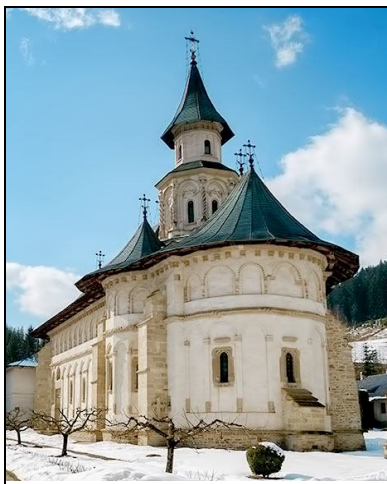
NICOLAE BĂCIUȚ

„Imnele Putnei”

lui Ioan Alexandru - de la
pământ spre cer,
de la umanitate la sfințenie

Anul acesta, 2016, s-au împlinit 550 de ani de la întemeierea Mănăstirii Putna, un adevărat „Ierusalim al neamului românesc”. **Ioan Alexandru** spunea că: „Putna este cea dintâi dintre ctitoriile sacre ale lui Ștefan cel Mare zugrăvită pe dinafară și înăuntru. Ea este modelul pentru întreaga Moldovă, tiparul, înainte de a fi fost Mănăstirea Neamțu, Voronețul, Humorul, Sucevița, Moldovița, Dobrovățul, Stănileștii, Arbore, Căpriana și celelalte. Aici, la Putna, s-a săvârșit cea dintâi frumusețe românească deplină de măreția Bizanțului sau a Evului Mediu european după Curtea de Argeș a Basarabilor, rămasă permanentă o jumătate de mileniu până la noi. Locul întâlnirii conștiinței românești de-a lungul veacurilor cel mai mișcător pare a fi fost Putna, Rusalimul neamului nostru, cum o numește Eminescu. Aici este mormântul voievodului celui sfânt și mare al întregului nostru trecut, Ștefan, de numele căruia nu s-au atins istorici români și streini decât cu cele mai nobile cuvinte”²⁷. Gândul lui Ioan Alexandru era acela de a-și fi făcut datoria, când Putna a împlinit o jumătate de mileniu de existență în istoria poporului nostru.

În cursul glorioasei domnii de 47 de ani a sfântului voievod Ștefan cel Mare (1457-1504), viața bisericească a luat un avânt deosebit, așa cum nu cunoscuse nici în timpul înaintașului său în scaun, Alexandru cel Bun. Prezent printr-o activitate susținută în toate domeniile vieții publice, Ștefan cel Mare nu putea să lipsească nici din viața bisericească a țării sale. În cursul aceleiași lungi și glorioase domnii, a luat o dezvoltare deosebită arta și cultura bisericească. Este lucru cunoscut că puțini dintre domnii țărilor române au ridicat atâtea lăcașuri de închinare ca Ștefan cel Mare. Tradiția spune că după fiecare luptă el înălța, ca amintire și mulțumită a biruințelor sale, o biserică sau o mănăstire, unele zidite din temelie, altele numai reînnoite sau adăugite. În aceste locuri sfinte, s-au copiat apoi numeroase cărți de slujbă, s-au zugrăvit icoane, s-au lucrat felurite odoare bisericești.

Între mănăstirile și bisericile ctitorite și înzestrate în întregime de strălucitul domn moldovean, pe primul loc se situează mănăstirea **Putna**, cu hramul Adormirea Maicii Domnului. Zidirea ei a început la un an după cucerirea cetății Chilia, în vara anului 1466 (4 iulie după versiunea întâi *Letopisețului de la Putna* și 10 iulie după versiunea a doua și după *Cronica zisă moldo-polonă*). Lucrările de construcție au durat patru ani, timp în care această măreață operă arhitectonică a fost dusă la bun sfârșit de un arhitect grec, Teodor, ajutat de meșteri zidari, pietrari, zugravi și argintari veniți din Transilvania. Ion Neculce scria în lucrarea sa <<O samă de cuvinte>>: “Și așa au făcut mănăstirea de frumoasă tot cu aur poleită; zugrăvala mai mult aur decît zugrăvală și pre dinlăuntru și pre dinafară și acoperită cu plumb. Și zicu călugării să fie fost făcut și sfeșnicile cele mari și cele mici și policandru și hora tot prisme de argint”. Sfințirea mănăstirii s-a făcut după Victoria repurtată asupra tătarilor la Lipiņi, slujba fiind săvârșită de un sobor de 64 de arhieriei, egumeni, preoți și diaconi, în frunte cu mitropolitul Teoctist și episcopul Tarasie al Romanului, cum relatează *Letopisețul de la Putna* și al lui Grigore Ureche. Strădania domnitorului ctitor de a crea Putnei o puternică bază materială se vedește din cuprinsul multor hrisoave emise de domn, prin care i se făceau felurite dani: sate, mori, prisăci, iezere, mertice anuale de vin, pește și sare, scutiri de vamă etc. Ar fi prea lungă înșirarea tuturor actelor sale de danie, de aceea menționăm numai ultimul act emis în timpul vieții sale, la 2 februarie 1503, prin care i se întăreau mănăstirii toate daniile și privilegiile obținute până atunci (27 de sate, vii, sare de la ocnă, ceară, venitul unor vămi, mori, prisăci etc.). Vrednic de amintit este și un hrisov, cu data de 17 noiembrie 1502, prin care Ștefan cel

Mare hotăra ca preoții din satele mănăstirii Putna să plătească acesteia dările ce reveneau chiriarhului și să fie judecați de egumen, nu de slujbașii Mitropoliei. Alte dani au făcut unii din boierii lui Ștefan, între care marele vistiernic Iuga și alții. Largile privilegii ale mănăstirii menționate au fost întărite și printr-un hrisov emis de Ștefăniță Vodă, nepotul lui Ștefan cel Mare la 21 august 1520. Numeroși urmași ai săi au înzestrat mănăstirea cu alte sate, vii, prisăci, mori etc., încât puterea ei economică a crescut neîncetat. Încă din timpul lui Ștefan cel Mare, cu îndrumarea primilor ei egumeni, arhimandriții Ioasaf, Paisie zis cel Scurt și Spiridon, mănăstirea Putna a devenit cel mai însemnat centru cultural și artistic al țării.

Importanța ei crește și prin faptul că este gropnița lui Ștefan cel Mare, a familiei sale și a urmașilor săi, până la Petru Rareș. În pridvorul bisericii se află mormântul mitropolitului Teoctist I. Toate mormintele au lespezi funerare frumos sculptate, cu inscripții în limba slavonă. Mănăstirea Putna, gropnița lui Ștefan cel Mare și a familiei sale, însemnat centru cultural și artistic al Moldovei, a rămas de strajă de-a lungul veacurilor, ca o mărturie a faptelor strălucite ale marelui ei ctitor și binefăcător.

Mănăstirea Putna este locul în care rugăciunea a scris istorie. Dotată dintru început cu atelier de caligrafie - scriptorium (în care călugării, instruiți în școala vestitului caligraf Gavril Uric de la Mănăstirea Neamț, copiau cărți de cult și din scrierile Sfinților Părinți), cu atelier de broderie (în care se lucra cu fir de aur și de argint, cu mătăsurii scumpe și pietre prețioase) și cu o celebră școală de muzică psaltică condusă de Eustatie Protopsaltul, Mănăstirea Putna va deveni în scurt timp un renumit centru al artei și culturii medievale sud-est europene în secolele XV-XVI. Mai târziu, viața duhovnicească, culturală și artistică a mănăstirii a avut din nou o perioadă de mare înflorire în timpul păstoririi mitropolitului Iacov Putneanul.

Pentru români, Mănăstirea Putna nu reprezintă numai rugăciune, artă sau cultură, ci și o pagină din istoria vie a neamului. Nume ca Ioan Slavici, Mihai Eminescu, Ciprian Porumbescu, A. D. Xenopol, Mihail Kogălniceanu trezesc și astăzi amintirea marii serbări de la Putna (14-16 august 1871) ocazionată de împlinirea a 400 de ani de la sfințirea bisericii mănăstirii. Atunci Mihai Eminescu a rostit →

Dr. FLORIN BENGHEAN

²⁷ Ioan Alexandru, *Imnele Putnei*, Cartea Românească, București, 1985, p. 7.

cuvintele: „Să facem din Putna Ierusalim al neamului românesc și din mormântul lui Ștefan altar al conștiinței naționale”. Pe urna votivă depusă atunci pe mormântul Sfântului Voievod Ștefan se află inscripția: „Eroului, învingătorului, apărătorului existenței române, scutului creștinătății, lui Ștefan cel Mare, Junimea Română Academică, MDCCCLXX”. Păstrarea conștiinței de neam în timpul ocupației austro-ungare s-a manifestat și în 1904, când întreaga Bucovină, la inițiativa lui Eudoxiu Hurmuzachi și a altor intelectuali români, a comemorat 400 de ani de la trecerea la cele veșnice a slăvitului Voievod Ștefan cel Mare, care a fost „glasul istoriei noastre, al unui neam viteaz și nedreptățit” (P.P.Panaiteșcu).

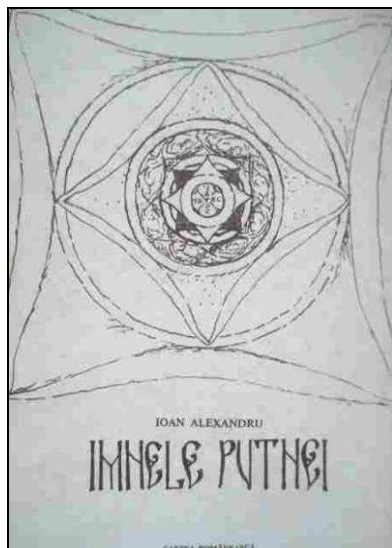
Evlavia românilor, înrădăcinată de veacuri față de marele ctitor de locașuri sfinte, a făcut ca actul canonizării Sfântului Ștefan cel Mare, în iunie 1992, să fie doar o recunoaștere oficială a cultului popular păstrat cu sfințenie atâtea veacuri. „Om ales de Dumnezeu”, „apărător al dreptei credințe”, „ocrotitorul celor năpăstuiți”, „stâlp neclintit al răbdării”, „neînfricat ostaș al lui Hristos”, marele Voievod a fost și rămâne în conștiința poporului ca „părinte al neamului românesc”. Sfințenia Voievodului rămâne dovedită peste veacuri și de strânsele sale legături cu marii duhovnici ai timpului: Sfântul Ghenadie, Simeon, starețul de la Pângărați, și mai ales cu Sfântul Daniil Sihastru, în a cărui chilie a găsit totdeauna mângâiere, sfat și ajutor. Iată ce scrie Ioan Alexandru în poezia Daniil Sihastru: „Cât este și-a noastră întruparea/ Pe cât e-n cosmos dată tuturor/ C-o lacrimă urzit-am marea/ S-avem pe ce ne-ntoarce la izvor. Țara-i sărăcită-n cele sfinte/Din loc în loc o stână-ntre păduri/Odoare se destramă și veșminte/Oricâte-au fost în ele-nflorituri. Pe lângă trudă braț de priveghere/ Până la suflet să ajung/Rănilor rămân fără-nviere/Unde inimile nu se frâng”²⁸.

Mănăstirea Putna este ridicată pe o veche vatră sihăstrească, fapt dovedit și de cercetările arheologice. La numai o jumătate de metru sub temelia vechii Case Domnești s-au găsit oseminte „galbene și frumoase” cu mireasmă de sfinte moaște, a cinci călugări care s-au nevoit aici cu peste un secol înainte de întemeierea Mănăstirii Putna. Prima obște a fost formată în anul 1466 din călugări aduși de la Mănăstirea Neamț, conduși de Arhimandritul Ioasaf, cel dintâi stareț al Putnei. De atunci și până

în prezent, viața monahală s-a desfășurat fără întreruperi, în pofida ocupației străine și a prigoanei comuniste. Pentru creștini, Putna a fost și rămâne o cetate a rugăciunii și duhovniciei, unde generații întregi de monahi s-au nevoit să ajungă la desăvârșire, la cunoașterea lui Dumnezeu. Monahii sunt chemați să se roage pentru întreaga lume și aceasta este principala lor slujire către omenire. Mulțumită monahilor, rugăciunea nu se întrerupe niciodată pe pământ, iar acesta este cel mai mare folos pentru întreaga lume, căci lumea dănuie prin rugăciune. De aceea, viețuitorii mănăstirii se străduiesc să săvârșescă zilnic Sfânta Liturghie și cele Șapte Laude.

Aceasta este, în cuvinte extrem de puține, Putna cea măreață, pe care o cântă atât de frumos și Ioan Alexandru, în poeziile sale, în versurile, în imnele pe care i le dedică. Despre ctitoria Putnei, Ioan Alexandru spune: „Ctitorie întru eternitate/ Urgii veni-vor cutremura și foc/Și zidurile ei vor fi împresurate Dar din cenuși renaște-va la loc”²⁹.

Despre Putna, zice așa: „Te văd ca pe-o mireasă-mpodobită/Prin milenii întinerind mereu/De miezonoptice-nduhovnicită/Rusalim al sufletului meu. Jerfă laudei să nu apuie,/În cădelniți să rămâie jar/Îngăduie-mi ca smirnă și tămâie/Pământ din toată țara să presar”³⁰. Tot despre Putna scrie: „Mii zeci de mii de oseminte/ La Putna roată s-au îngrămădit/Să-și aducă Dumnezeu aminte/Cât de mult Moldova l-a iubit./ Optzeci de arhimandriți în strane/Trei voievozi și opt mitropolii/În miezul liturghiei la icoane/De cinci sute de ani sunt pomeniți”³¹.

Ioan Alexandru se referă și la Putna lui Eminescu: „Poetul să poată veni la Putna să te vadă/A strâns din toate provinciile românești pământ/ Putna nu poate să te primească/Fără greul țării în cuvânt. Trebuie să pornești foarte de departe/Să fi trecut prin plânsul tuturor/Din jerfă rănilor fără de moarte/Să vii trimis la Putna de-un popor./ Să adormi în clopotniță o noapte în pace/ Pe fânul Putnei proaspăt cosit/Picioarele umflate de drumurile țării sărace/Din pântecele maicii să te știi pornit. Ea să-ți fi murmurat la icoană/Că avem pe pământ un altar/Mielul zdrobit fără prihană/Ne este scut și piatră de hotar. Să poți îngenunchea într-o noapte de vară/La momântul atletului Ștefan/ Strânge pământ fiul meu fă-te țară/Fivei sorbit din neam ca nourul din ocean.”³².

Tot despre Putna, Ioan Alexandru scrie: „Diamant temelia Ierusalimului ceresc/Fiece basilică târnosită/ Pridvorul împărăției/Inima înfrântă și zdrobită. Corabia Putnei încăpută/Pe trei duhovnicești aurore/Cetele adormiților dedesubt,/Vuietul cereștilor teofore,/Noi suntem la mijloc, viii, / Pruncii, bătrânii, tinerii și fecioarele,/ Pe evlavia îngenuncherii noastre/Se înrădăcinează sângelui sanctuarele”³³.

Iată ce scrie Ioan Alexandru despre Ștefan Măria Sa: „Atletul lui Hristos te-a numit sfântul Părinte/Cea mai înaltă demnitate pe seama unui luptător de la noi/În agonie intrat ținta e dincolo de morminte/Moartea nu te poate întoarce înapoi”³⁴.

Tot despre măritul Ștefan scrie așa: „N-am avut răgaz de tânguire Zi și noapte-n strai de luptător/Să logodesc Moldova unui Mire Și-n carnea mea ajuns nemuritor./ Pe El să-l știți Moldovei închinare Plecați-vă genunchii numai Lui/Oricâte fi-vor alte sanctuare/ Nu vă dați iubirea nimănui”³⁵.

Admirabile sunt cuvintele lui Ioan Alexandru referitoare la măreția Putnei, a sfântului ei ctitor Ștefan cel Mare, a sfințeniei cu care este încărcată această multiseculară vatră de spiritualitate a neamului românesc.

Precum este și vorba poetului – acest Ierusalim al neamului românesc – Putna cea măreață va dăinui peste timp ca un altar sfânt, ca o mărturie binecuvântată a românismului și a creștinismului ortodox dreptmăritor.

²⁹Ibidem, p. 65.

³⁰Ibidem, p. 64.

³¹Ibidem, p. 61.

³²Ibidem, p. 39.

³³Ibidem, p. 85.

³⁴Ibidem, p. 47.

³⁵Ibidem, p. 49.

²⁸Ibidem, p. 95.

MIHAI SIN

unul dintre marii scriitori
români ai sfârșitului de secol
XX

(II)

...După etapa profesor la Liceul „Bolyai Farkas”, în existența lui Mihai Sin a avut loc un eveniment – poate unul dintre cele mai importante, și care îi va marca viața pentru totdeauna: începând cu anul 1971, devine redactor, apoi secretar de redacție al revistei *Vatra*, numărându-se printre membrii fondatori ai noii serii alături de Romulus Guga, Dan Culcer și Atanasie Popa. „Era un om al revistei *Vatra* – așa cum arăta ea pe vremea lui Romulus Guga, Dan Culcer, Mihai Sin, Cornel Moraru, Anton Cosma – revistă de curaj și de inițiative publicistice excepționale, de solidarizări cu cei mari ai scrisului. Era format acolo.” (Cornel Ungureanu, în *România literară* nr. 22 din 2014). Va consemna sau nu în cronografia sa, istoria literară va trebui să țină seama de adevărul aproape neverosimil că, în condițiile politico-ideologice din acea vreme, la Tg.-Mureș – nu în altă parte! – a apărut seria nouă a uneia dintre cele mai importante reviste de cultură de la noi, de fapt, cea mai importantă publicație de gen din provincie și, adesea, chiar din toată revuistica românească de după cel de-al doilea război mondial. Din acest punct de vedere, revista *Vatra* s-a dovedit a fi, în scurtă vreme, una dintre cele mai puternice reprezentante a noului val de publicații de cultură permise de partidul comunist ceaușist: *Argeș*, *Familia*, *Ateneu*, *Tomis*, *Transilvania*, *Astra*, *Ramuri*... Meritul grupului Guga-Culcer-Sin-Popa, a fost cu atât

mai mare cu cât că noua serie a revistei își reîncepuse apariția, simbolic, tocmai la... Tg.-Mureș. Știu de la regretatul Mihai Sin că fiecare număr trebuia văzut, adesea revăzut de președinții competenți, dar activiști de partid!, de propaganda de partid, de cenzura care hotăra totul. Încerc să-mi imaginez cât de greu o fi fost, dar *Vatra* a rezistat, eroic, așa zice, fiind, cel puțin sub conducerea altui mare scriitor și regretat, Romulus Guga, până la moartea sa nedrept de timpurie, la numai 44 de ani. (R. Guga: 02.06.1939-17.10.1983).

Și cine ar putea sau ar avea dreptul, să nu recunoască un adevăr indubitabil și anume, că revista *Vatra* nu a făcut niciodată rabat de la valoare, doar abia-abia când i s-au impus de către propaganda de partid anumite materiale semnate de anumiți autori... Ani de zile cei patru temerari, Guga, Culcer, Sin, Popa, au avut grijă ca în paginile revistei să apară doar creații de valoare, să lanseze pe piața literaturii nume care, în majoritatea lor, și-au dovedit prin timp însemnătatea, individualitatea și un loc de prestigiu în literatură. Este de la sine înțeles că redactorii erau deplin conștienți că își asumaseră o mare responsabilitate, iar orice pas greșit putea să-i coste cel puțin suspendarea publicației. Nu e cazul să dau nume, dar doritorii pot să afle urmărind arhiva publicației...

Datorită și acestui fapt, în scurtă vreme după fondarea *Vetrei*, o mare parte dintre colaboratori au contribuit la construcția unui edificiu valoric lipsit de echivoc aducând o contribuție importantă la creșterea prestigiului și menținerii verticalității coloanei sale vertebrale, fapt care i-a creat revistei o prestanță indiscutabilă în epocă: Anton Cosma, Cornel Moraru, Gavril Ședran, Ștefan Borbely, Nicolae Băciut, Ioan Radin, Anton Cosma, Cornel Moraru, Grigore Ploșteanu, Ioan Mușlea, Gheorghe Perian ș. a.

Dar este evident că, toate materialele care-au văzut lumina tiparului în paginile *Vetrei* de-a lungul anilor, au fost atent „cenzurate”...

În 1990, Mihai Sin părăsește redacția, iar până în septembrie 1991 va funcționa ca director al Editurii Albatros, apoi, până în martie 1992, ca director de publicații la Fundația Culturală Română, după care devine atașat cultural la Ambasada României în Israel (aprilie-decembrie 1992). Mihai Sin a fost membru al Uniunii Scriitorilor din România din 1974, al P.E.N. Club, secția română. Din anul 1994 va fi cadru didactic asociat la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu și cadru didactic la Universitatea de Arte din Târgu-Mureș, unde, începând cu anul 2004 până la pensionare, va funcționa ca profesor universitar și șef de catedră al Secției Române a Universității târgmureșene.

Ajuns aici cu acest succint comentariu, consider oportun să-mi exprim cel puțin nedumerirea în legătură cu un aspect din viața lui Mihai Sin: după marea schimbare socio-politică și ideologică(?) din '89, singurul rămas din vechea gardă vetristă, după părerea mea ar fi trebuit să ocupe automat funcția de conducător al revistei – director sau redactor-șef. Mihai Sin merita! Din nefericire, iar aceasta, știu sigur, a fost o lovitură grea pentru sufletul său, fiind perioada marilor epurări – unele nu tocmai sau cât de cât motivate, Sin a fost găsit, probabil, în postura de... nomenclaturist. Dar cum în 1990 și în continuare, nu se mai mira nimeni de o atare situație, nedreptatea a fost trecută cu vederea de către autoritățile de-atunci...

Doctoratul îl susține în anul 2003.

DUMITRU HURUBĂ

O discuție la "Masa tăcerii" Romulus Rusan (1935-2016)

Cu doar trei zile în urmă, am primit o carte a lui Romulus Rusan, "O discuție la Masa tăcerii. Brâncuși cel viu", o reeditare a unei cărți tipărită și în 1976 și în 2006. O ediție revăzută și adăugită, cu o "Prefață" de Barbu Brezianu, apărută la Fundația Academia Civică. Am primit în ultimii ani toate aparițiile la această editură, după ce relațiile cu Romulus Rusan au căpătat concretețe și consistență odată cu organizarea Concursului Internațional de Poezie "Ana Blandiana" de la Brăila. Cu o singură excepție, Romulus Rusan a fost prezent la toate edițiile fiind, cum a fost o viață întreagă ("56 de ani de iubire", cum declara Ana Blandiana), alături de Ana Blandiana.

O relație unică în istoria literaturii române, din care s-au hrănit amândoi. Am asistat adesea, la mesele luate împreună, în vreun restaurant din Brăila, la scene de mare duioșie și frumusețe într-o relație de cuplu. I-am admirat cum au reușit să-și păstreze identitatea și în cuplu și fiecare în parte.

Romulus Rusan avea distincție și eleganță în a crea o atmosferă de familiaritate, de căldură sufletească. Fiind deopotrivă și bărbat și copil.

Am avut privilegiul ca măcar o dată pe an să fim mai multe zile împreună, iar în ultimii doi, am avut și bucuria întâlnirii, vara, la casa de vacanță din Prahova.

Romulus Rusan era de fiecare dată o gazdă primitoare, atentă, secundând-o pe Ana Blandiana cu delicatețe.

Față de mine, Romulus Rusan a manifestat o emoție specială. Mi-a repetat de atâtea ori că seamănă cu Iuliu Maniu, unul dintre personajele istoriei pe care le venera, ba mi-a chiar propus să interpretez rolul lui Iuliu Maniu, într-un proiect de-al său.

Pe Romulus Rusan îl cunoscusem din tinerețe, fiindu-i însoțitor în călătoriile mari ale sale: *America ogarului cenușiu*, 1977, *O călătorie spre Marea Interioară*, 1986. Mai mult, călătoria sa, împreună cu Ana Blandiana, prin America, m-a motivat să-mi scriu două cărți – *America, partea nevăzută a lunii* și *A doua Americă* – evocându-l și invocându-l adesea, mai ales că am repetat și eu, în alți termeni, firește, experiența de a traversa America, de la New-York în Reno, Nevada, tot cu "Ogarul cenușiu".

Toate întâlnirile cu Romulus Rusan, cele livrești ori cele reale, m-au încărcat sufletește, mi-au dat merinde pentru drum lung.

Romulus Rusan a fost un luptător, unul care a recuperat și restituit istorie națională, fiind fondator al organizației neguvernamentale Alianța Civică și director în cadrul *Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței*, conducând *Centrul Internațional Pentru Studiul Comunismului*.

Opera literară a lui Romulus Rusan - *Râul ascuns*, 1963, *Express* 65, 1965, *Convorbiri subiective*, în colaborare cu Ana Blandiana, 1971, *O discuție la masa tăcerii*, Editura Eminescu 1976, *America ogarului cenușiu*, Editura Cartea Românească, București, 1977, *La început n-a fost cuvântul*, Editura Meridiane, 1977, *Artă fără muză*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980, *Roua și bruma*, Editura Cartea Românească, București, 1982, *Cauze provizorii*, Editura Cartea Românească, București, 1983, *O călătorie spre marea interioară*, Editura Cartea Românească, București, 1986, *Exerciții de memorie*, Fundația Academia Civică, 1999, *Permisul de pietoni*, Editura Cartea Românească, București, 2000, *România în timpul războiului rece*, *O zi de toamnă, cândva... 15 Noiembrie 1987 Brașov*, Fundația Academia Civică, 2012, etc., este mărturia unei vieți angajată în lupta pentru frumos și adevăr.

A muncit cu neostoină și detașare până-n ultima clipă, pentru că, spunea Romulus Rusan, "Am ajuns și la o vârstă la care nu te mai temi de moarte. Știi că vine...".

Și... a venit, deși Romulus Rusan mai avea încă multe de făcut, multe de spus.

Cu fiecare prieten pierdut simt că mor și eu câte puțin.

NICOLAE BĂCIUȚ

Ultima vară cu Romulus Rusan 15.08.2016

Nicolae Băciuț, Romulus Rusan,
Ana Blandiana

Nicolae Băciuț, Ana Blandiana,
Romulus Rusan, Răzvan Ducan

Florentina Dima, Romulus Rusan,
Cristi Vasiliu

Ana Blandiana, Răzvan Ducan,
Romulus Rusan, pr. Adrian Dima

Răzvan Ducan, Romulus Rusan –
citind « Vatra veche »

GÂNDURI din JILȚUL VOEVODAL

În acest decembrie al anului 2016, scriitorul Mircea Vaida - Voevod marchează cei 75 de ani prin publicarea unui nou volum de poezii, în care prezentul și trecutul vieții Domniei Sale coexistă metaforic, într-o ciudată premoniție, cu viitorul.

Volumul de poeme al lui Mircea Vaida-Voevod **Stând în jilț**, (Editura Risoprint, 2016), s-ar putea să surprindă cititorul prin titlul mai puțin obișnuit. De fapt, **jilțul – sugerează istoria unei familii**, a unor oameni care au făcut istorie și care au suferit pe nedrept în vremurile cenușii ale dictaturii. Jilțul voevodal, cum l-am numi noi, conține povestea celor care, de-a lungul vremurilor, și-au slujit țara și neamul și au rămas în conștiința urmașilor: „Am jilțuri peste jilțuri, peste/ orizonturi, ani și secol,/ căci fiecare are o poveste/ a celor care stând în jilțuri,/ soli ai puterii seculare,/ trecură preamăriți în catedrale/ sau regi pe palatine dale” (*Bagă de seamă*).

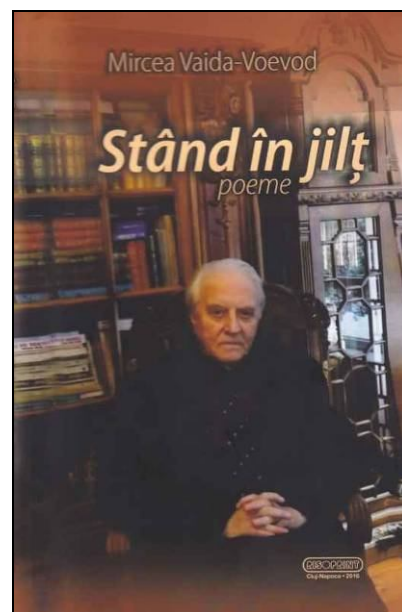
Jilțul moștenit de la înaintași e o **metaforă a descendenței aristocrate** a poetului, care „stând în jilț”, pendulează între amintiri, cugetări și premoniția finalului, retrăind bucurii din locurile legendare de care s-a legat pentru totdeauna sufletul său: „De-oi mai trăi în așa an/ o să-mi comand/ un jilț argintiu de platan/ din Zarand” (*Jilț de platan*). Copil și adolescent fiind, aici a suferit, dar tot aici și-a găsit și bucuria, înfrățit cu natura și cu oamenii locului, în mijlocul cărora a revenit frecvent, cu bucuria regăsirii fizice, dar și spirituale: „Pribeag străvechi pe drumuri vechi de țară,/ pe câte jilțuri oasele îmi stă-ră,/ Platanul argintiu, sau palisandrul, fagul,/ Gazde mi-au fost; azi așezat pe pragul/ bisericii zăresc pe cer zăganul,/ cu aripi mari îmbrățișând Zarandul”. (*Bidermeier de Zarand*).

Volumul de poeme **Stând în jilț** reprezintă o **confesiune - testament** a autorului, aflat la cea de-a 75-a aniversare, confruntat cu alunecarea în crepusculul anilor, cugetând la ceea ce a fost și nu poate uita, la ceea ce este și-l surprinde, la ceea ce va fi și-l neliniștește. După cum afirmă scriitorul clujean Mircea Popa, Mircea Vaida-Voevod este „Om de cultură profund, a cărui biografie în vremi de restriște a stat sub semnul

bunicului său, Alexandru Vaida Voevod, cu un tată supus la ani de recluziune forțată prin gulagurile comuniste, urmaș al uneia dintre cele mai vechi și strălucite familii din Transilvania, Mircea Vaida - Voevod simte cumplită ironie a istoriei, devine un cronicar al ceasului de față. Este autorul unor poeme ale stingerii, amintirii, duratei, rememorării, cu-treierate de un timbru aparte, vădind lupta sa orgolioasă de a reface momentele crepusculare ale unui timp revolut ce ne însoțește memoria și nu ne lasă să ne prefacem în istorie fără să-i oferim acesteia zestrea poporului nostru adaus spiritual”.

Apărut într-o excelentă prezen-tare editorială și tipografică, volumul de poeme **Stând în jilț** este o **sinteză lirică a prozei și a poeziei autorului**, topind metaforic frământările și cugetările asupra viețuirii celui bântuit de premoniția stingerii. Pe prima copertă, surprinde portretul scriitorului, cu înfățișarea austeră a unui monah, așezat în jilțul moștenit de la înain-tași, cu privirea-i pătrunzătoare țin-tuind cititorul și cu degetele împre-unate ca pentru rugăciune, meditând parcă la multele încercări ale sinuosului său destin, înconjurat de cărțile care i-au deslușit tainele lumii și ale vieții. Pe ultima copertă, apare **jilțul – simbol al descendenței nobiliare**, poetul conștientizând că dem-nitatea și verticalitatea înaintașilor obligă la moștenitori pe măsură: „Nu se-nfrățește jilțul cu oricine [...] Bătrânul meu, bătrân de peste zare,/ stă drept în jilț și suflă-n lumânare” (*Drept în jilț*). „Semeț pe jilțul de țărăna”, în prezentul derutant, când „lumea slută, un festin în toi,/petrece în război, în nunți macabre”, poetul știe că „omul face jilțul”, conferindu-i valoare. Aceste gânduri și înțeleptele sale demersuri, intuite vag, îi aduc poetului împăcarea sufletească a da-toriei împlinite, metaforic sugerate de diamantul olmaz, prin care întrevide puntea către Raiul din lumea um-brelor.

„Ghici, cine ar vâna, la moar-tea mea/ străvechiul jilț – vreun crai, vreun mag?/ Ci, eu, în jilț, pe gânduri, în extaz,/ de moarte uit și de prăpăd,/ când țin în dreptul ochiului – un diamant olmaz,/ prin taina căruia mai fin, mai vag/, lumea și puntea către Rai se văd” (*Privind printr-un diamant – olmaz*).

Pare că aceste versuri ale vârstei presimțirilor „misterioasei treceri” concentrează cheia întregului volum, în care jilțul dobândește semnificații multiple, oferind poetului răgazul meditației la ce a fost, ce este și ce se prefigurează că va după ce el va trece pragul asfințitului.

„S-ar putea, stând în jilț să înțepenesc demn,/ în zori orologiul îmi va face semn,/ atunci abia, căzută pe jos/ inima se va opri rece, de lemn./ Voi fi lucrul cel mai de prisos/din casa în care vocea mea/ răsuna grav, dând porunci...Spre înserat vântul descoperă fața Lunii,/ sub brazdele de frunze mă îngroapă gorunii” (*Stând în jilț*).

Structurată în trei părți, această carte de poeme e străbătută de un dramatism liric original, dezvăluind sufletul poetului învelit în melancolie, declanșate de povara amintirilor, de cugetările profunde privind vremelnicia vieții și destinul efemer al omului, dar, mai ales, de conștiința datoriei împlinite a cronicarului aflat în pragul celui altă țărâm.

Prima parte (Stând în jilț) dezvoltă motivele amintirilor din preajma crepusculară a neliniștilor premergătoare trecerii în neantul teluric și astral. Având conștiința deșertăciunii din aforismul „Vanitas vanitatum et omnia vanitas”, poetul știe că, în pofida încrâncenărilor și orgoliilor, timpul transformă toată materia în nisip: „Palid la chip, îmbătrânea/ întunecosul nostru lord,/ sub cer de nord, în jilț stând,/ începuse din clepsidră să bea/ timp →

LIVIA FUMURESCU

amestecat cu nisip /.../ Când, în cele din urmă,/ în jilț rămase un pumn de țărână,/ o mătușă bătrână/ mătură de pe spetează/ praf și cenușă./ Pe urmă boceaua cu scrum/ o risipi pe drum (*Timp și nisip*).

Jilțul - simbol al trăinicieii și al statorniciei - poate deveni ispită sau capcană pentru unii, dar și leagăn al vârstnicului, istovit de nenumăratele încercări și de semnele vulnerabilităților senectuții, discret surprinse de poet (vederea tulburată, echilibrul precar, tristeți, lăncede plictisuri, căscat, ochi holbat, insomnii etc.). „În jilț așezat/ ca într-o caldă presimțire de Rai” (*Insomnii în jilț*), poetul își continuă reflecțiile: „...plină de sânge și geamăt e viața./ freamăt, plop desfunzit”, mască de carnaval sau „un răzbel personal/ al fiecăruia contra fiecăruia” (*Boschetarul din colț*). Transpare ideea zbuciumului permanent în caruselul existențial, într-o dramatică înfruntare a omului cu destinul. Din aceste gânduri se desprind cugetări lirice privind tragismul vieții efemere și presentimentul apropiatei dezagregări: „Ține-mă strâns jilțul meu/ din lemn de paltin./ cu ochii închiși sunt mai greu/și mă clatin. Trec perechi, zilele-noptile toate,/ nu pot ieși din Destin./ Dă-mi mâna, nepoate! Fii toiaagul meu de acum/ până la capătul gardului./ gardul lumii, al hazardului,/ scris cu pana frântă/ a cunoașterii mele – prea-strâmtă./ E fum, cineva sapă și cântă” (*Mă clatin*).

Atitudinea meditativă din sintagma repetată obsesiv „stând în jilț” sugerează și înțelepciunea desprinsă din experiențele adunate în timp, poetul purtând în suflet rana nedreptăților trăite în copilărie și în adolescență, a stigmatului care i-a întunecat tinerețea și maturitatea, a provocărilor ulterioare de a se ridica la înălțimea înaintașilor, dar și a temerilor care-i împresoară anii. Întrebările firești ale vârstei surprind neli-niștea așteptării înspre „Marea trecere”, într-o telurică, apoi celestă îmbrățișare: „Cine știe de o fi azi sau mâine,/Marea strămutare – căci vântul/ Bland îmi scutură în păr/un pumn de frunze în răspăr,/un stol de praf stelar/îmi ninse somnul,/apoi un nor îmi tulbură vederea” (*Strămutare*).

Același nor de fum prefigurează levitarea poetului : „Când voi urca în nor domol de fum?/ Cândva?/ Acum” (*Șezând în prag*).

Partea a doua a volumului (*Poeme în zeghe*) e concentrată în motto-ul sugestiv „*Mereu trecutul ne ajunge din urmă*” (Sar Peladan), poetul fiind asaltat de amintiri dure-roase, amplificate odată cu trecerea anilor: „...sunt fiu de ocnaș, sunt ura care/ s-a întetit în ani de așteptare [...], Sărează, Doamne, prescura balcană/și toarnă peste noi sare pe rană” (*Sare pe rană*). Cu durerea unui adevăr cutremurător, poetul evocă tânguitorul ecou din trecutul închiziției comuniste (Canalul, Jilava, stuful Deltei, Piteștiul, Aiudul sau Gherla). Acolo au fost torturați și striviți adevărații patrioți, demnii reprezentanți ai elitei. Adeseori, sub altă formă, neașteptat și dureros se repetă destinul, autorul și tatăl său ducând povara aceleiași descendențe: „Îmi duc în cârcă Zeul – Tatăl meu -/ și nu mai știu dacă sunt El sau eu” (*Fapt divers*). Destinul generațiilor, aflate sub roata dințată a istoriei, pare a se repeta în funcție de viziunea schimbătoare și absurdă a puterii: „De obicei din toate pozele/ era cenzurat bunicul, aristocrat, de dreapta,/ apoi Tata, pentru că era fiul său/și pentru fapta/ de crimă împotriva statului de stânga./ Ne jucam de-a râsul și de-a plânga,/ azi pe mormintele lor se scutură rozele/ azi amintirea ne-o veghează sclerozele,/ timpul, uitarea, sfârm/între degete mătăanii de lut/ până când nu vom mai avea trecut...” (*De-a plânga*). Efemerul și eternul se împletesc în comunicarea furtunilor afective din gândurile lui Mircea

Cu pictorul sârb Milici Dinmaciva
Cu pictorul sârb Milici Dinmaciva

Cu Î.P.S. Bartolomeu Anania, la
dezvelirea bustului lui Alexandru
Vaida-Voevod

Vaida-Voevod, tulburat de învălmașeala trecutului cu prezentul, sub aceeași presiune aberantă a arbitrarului și a hazardului.

Scriitorul își dă seama de pericolele la care se expun scriitorii care dau glas adevărului: „Mereu au fost poeți în zeghe/ întemnițați pentru cuvinte/...cuvântul spus, cuvântul scris/ ars, spânzurat, tăiat în patru,/ în veci nu poate fi ucis./ Poeți în zeghe trec spre slava/ limbii acesteia bătrâne,/ e plină de Cuvânt Jilava/ pământul, gândul, ne rămâne” (*Poeți în zeghe*). Realitatea amară a depozitării (*Restitutio in integrum*), umbra tatălui (*Aripi arse*) spaima copilului brusc atârnat au lăsat urme în viața poetului, care simte încă semnele abuzurilor de altădată și izolarea care l-a urmărit mereu: „...copil percheziționat,/ mi s-a confiscat ceva,/ am rămas gol și singur” (*Percheziție domiciliară*). Rușinoasa vânzare a țării stabilită la Yalta, urmată de avalanșa influenței ruse, prigonirea nevinovaților, cortina de fier au înăbușit strigătul durerii. Dar, și după întâlnirea de la Malta, era importantă prudența celui prigonit înainte: „Gândește încet, nu gândi cu voce tare,/ în țara în care/e ucis un gând/un poet care gândea”. (*Cum se ucide un gând*). Poetul aflat înspre asfințit are acum curajul de a spune adevărul, căci atunci când „Intellectualilor/ li se spunea bandiți”, iar „La răscruci pândesc lupi hămesiți [...] Se confirmă ultimul zvon./Ne cufundăm în alt Babilon” (*Vorbe în vânt*), metaforă a haosului generat de pericolul confuziei primejdioase. Celui trecut prin focul atâtor dureroase încercări i se prezice balsamica iertare a păcatelor, fiindcă înaintașii săi au plătit cu atât de multe sacrificii: „Ești mântuit pe șapte vieți, nepoate [...] căci pentru noi plăti Horea cu roata,/Bunul cu fapta, Taică-tău, cu Gherla” (*Lord Phitia*). →

Partea a III-a, sugestiv intitulată **Sub vremi**, măsoară parcă timpul omului, supus acelorași rotiri ale puterilor schimbătoare, sub adierea de tristețe metafizică și de meditație premergătoare asfințitului. Sub aceleași neiertătoare Legee a firii, poetul presimte că va deveni gorun, copac al permanenței și al istoriei acestor locuri legendare, aureolate de mitul înaintașilor și de eoul curajului pe care l-au avut adevărații patrioți ai vremurilor apuse.

Mircea Vaida-Voevod operează cu neașteptate simboluri, precum moara care macină destine, roata care învârtte oamenii, vârful de lance al prigonirilor. Incertitudinea viitorului confuz apare în poezia „*În ceață*”, când „Vârful turnului nu se zărește, / o uitare fără margini, / cu un baston alb rătăcește / cărarea.” Nimeni nu știe încotro / Așteptăm o ultimă adiere. / Astfel se mai sfârșește o zi, / un an, un veac”. Prezentul dereglat e sugerat prin reluarea afirmației și negației: „În țara asta totul e anapoda! / Da e Nu! Nu e da! / S-a inversat prețul cuvântului, / punctele cardinale, sensul vântului, chiar gravitația!” (*Anapoda*).

Respingând stilul descriptiv al poeziei tradiționale, poetul descoperă ingenioase resurse emoționale, împletind metaforic realul cu imaginarul, după care se bănuiesc sfâșierile lăuntrice ale celui măcinat de neliniștitoare întrebări ale rolurilor întruchipate de el de-a lungul vieții: „Mereu altă față, alt sclav, / într-o singură viață am fost / trei-patru-sau cinci / oameni, niciunul / frate cu celălalt” (*Mă întreb*). Premoniția apropiatei reîntâlniri cu înaintașii din lumea umbrelor atenuează temerile și îngrijorările vârstei: „Cât viețuiesc ecou și umbră am, / dar va veni o zi, un ceas de hram, / când îmi voi pierde paznicii de trup, / și-mi va rămâne sufletul un lup / pribeag, huind la stâni, / în haita lupilor bătrâni” (*Parte din mine*).

Ancorat în contemporaneitatea intuită ca un „tărâm al dezbinării”, poetul pare a plasa prezentul, cu tot răul care-a intrat între oameni, între Sodoma și Gomora sau în preajma Potopului în poezii precum „*Primăvara arabă*, *Aferim*, *Încep migrațiile*, *Gând de ghiaur*”: „În astă noapte Luna Otomană, / pe o sprânceană de nouă, / păzind o stea, / instigă moartea să ne ia”. În acest iureș al urii, poetul

simte teroarea psihică a constrângerilor și a dereglărilor sociale, amenințate din afară și din interior: „Pe-o ramură de salcă doi porumbi / sunt cina păsării de pradă. / Paradă de nebuni, ruine... / Cine ne apără, de cine? (*Deveselu*). Rostogolirile omenirii amplifică mult și zbuciumul sufletesc pentru condiția vieții efemere a omului, în timp ce moartea e privită cu seninătatea biblică: „Așa a fost să fie / o călătorie pe-o frunză de vânt [...] Îi spun.” Du-mă, hai du-mă / dincolo cu codrii sălhu, / în Rai unde nu-i durere, nici întristare” (*Dincolo*).

Mircea Vaida-Voevod consideră moartea ca pe o reintegrare în natură, ca pe o încorporare în universul vegetal și cosmic, de unde își va îmbrățișa astral iubirea vieții, într-un „ghem argintiu de ceață”, plutind într-o „nesfârșită libertate / fără de gând” (*Loc de veci*). Unicitatea afectivă și stilistică a confesiunilor din acest volum de poeme ne amintește de Georges Braque, care afirma că „arta este o rană transformată în lumină”. Poate de aceea, furtunile afective din sufletul poetului investesc cu subtile semnificații cuvântul, potențându-i valențele tălmăduitoare cu reală artă poetică: „Țin în palmă Cuvântul / cheie ce lumea descuie, / fără el sufletul nu e” (*Greier*).

Ca un memento pentru noi toți, autorul poemelor de profundă și răscolitoare meditație se întreabă unde-i adevărata casă - aici, în lumea materială, supusă zbuciumului și descompunerii, sau în cea spirituală - pură, a spiritului de dincolo de granițele pământești: „Vine o zi când ești constrâns să alegi. / Mi-am cumpărat un loc de veci. / Azi, ăst gând mă apasă: / - Unde sunt mai acasă?” (*Acasă*).

După această incursiune sentimentală, îi dorim poetului mulți ani senini în jilțul cu povești, spre a ne oferi încă numeroase creații de suflet, de dor și de speranță, într-o lume mai bună și mai armonizată.

ULTIMUL BRAD DE CRĂCIUN

Mă voi prefăce că dorm,
iar bradul,
ce-ar fi putut să-mi fie carte,
o să mă ia
de partea cealaltă
din departe,
pe-un drum mai scurt,
dar spre cărare multă.
Și o să-mi zică:
"Nu deschide ochii!
Visele
numai așa se ascultă,
precum sărutul
și poemele lui -
nescrisele.
Vom ajunge după apusul magilor
și al păstorilor...
Spre Egipt, pe drum o să-ți spun
cum Irod a tăiat pe fratele meu -
primul tău brăduț de Crăciun."

MÂINILE DE PE CERUL SIXTINEI

Niciodată Dumnezeu
nu și-a purtat aripile,
dar nici omului nu i le-a pus în spate.
Chip și asemănare
zborul nu are nevoie să zboare.

L-am întrebat pe Michelangelo
cu mintea-mi nătângă:
"De ce L-ai zugrăvit pe Dumnezeu
cu mâna dreaptă întinsă spre om,
iar pe acesta, invers,
către El răspunzând cu cea stângă?
Această greșală a ta
pe oricine-ar putea să surprindă",
dar în loc de răspuns am primit
un ciob de oglindă.

Abia atunci am înțeles
pe unde tâlcului e treapta,
că numai când îmbrățișezi
mâna din stânga
o caută pe dreapta.

Și-am întrebat din nou:
"Cum s-ar putea traduce
că mâinile sunt încă neajunse?",
dar Michelangelo plângea...
Cu pensula-n oftat de culori
le picta iarăși, acum
de cuie străpunse,
oprite precum în oglindă,
pe lemnul de cruce.

DUMITRU ICHIM
Kitchener, Ontario

AMURGUL IUBIRII

(XXXVIII)

Un număr neașteptat de mic de gene determină în final toate diferențele dintre bărbat și femeie: 22 de perechi de cromozomi sînt identice, a 23-a pereche este în cazul bărbaților diferită: în loc de o pereche XX, cum au, genetic, femeile, bărbații au o pereche de cromozomi în care un cromozom X, mare, cum sunt în perechea XX, este asociat cu un cromozom Y, mic.

Invers însă decât modelul antic al corpului masculin, noua paradigmă a corpului este una feminină, de vreme ce omul, embrion de mamifer crescut până la naștere în mediul hormonal feminin, este fundamental femeie. Bărbatul reprezintă o deviere, o abatere de la modelul standard feminin.

Cromozomul Y, care determină genetic masculinitatea, nu are alt rol decât de a inhiba acțiunea hormonilor feminini.

Prezența lui Y în a 7-a săptămână de evoluție a fătului acționează inhibitor asupra mediului hormonal feminin și gonada bipotențială începe să evolueze ca testicul. Fără această intervenție ar aștepta săptămâna a 13-a pentru a se transforma în ovar.

Pentru mamifere și deci pentru om, feminitatea este starea naturală primă. La nașterea din ou individul prim, embrionar, este un mascul. Dar la nașterea în femeie, omul prim, embrionar, este fundamental femeie, pentru că se formează într-un mediu hormonal feminin.

Sexul e determinat hormonal, în raport cu starea primă ca punct de plecare, care este tot de femeie, iar diferențele hormonale sunt numai diferențe de dozaj, cantitative, nu calitative. A deveni bărbat este un proces de lungă durată, dificil și riscant, un fel de luptă împotriva

tendințelor inerente către feminitate, ne spune endocrinologul Alfred Jost. Corpul primordial, corpul prim nu mai este cel masculin, ci cel feminin; aceasta este realitatea sau, cel puțin, acesta este codajul după care își interpretează știința actuală datele experimentale și observabile... Putem spune, prin urmare, religios, că Adam era o Evă sau, genetic, că bărbații reprezintă doar un ocol pe care mama Natură îl face pentru a produce cât mai multe femei.

Modernitatea târzie a preferat însă să gândească identitatea sexuală mai degrabă din perspectiva devenirii decât din cea a ființei. Majoritatea acestor caracteristici identitare păreau să se explice atunci, după E. O. Wilson, dintr-o perspectivă de economie biologică evoluționist-genetică: disimetria comportamentală rezultă din faptul că, invers decât spermatozoizii, ovulele constituie o resursă limitată. Masculul este mai interesat de varietatea sexuală din motive de economie genetică, tot așa cum femela, ca purtătoare a ovulului, este interesată în evitarea conflictelor și în protejarea embrionului și a puiului, apoi. Baza acestei diferențieri rezidă în strategia diferită a promovării propriilor gene, în funcție de rolul biologic diferit în înmulțirea speciei.

Caracteristicile diferențiatore pot merge speculativ și mai departe: masculul evoluează dincolo de spațiul cuibului, e mai agresiv decât femela și suferă, datorită competiției, întreaga presiune evolutivă, ceea ce duce la dezvoltarea unor caractere sexuale secundare mai accentuate. Consecința, tot biologică, ar fi faptul că masculul este mai sexuat decât femela, dar că femela este mai atractivă sexual decât

masculul.

Dar înseși aceste roluri de gen biologic deductibile s-au estompat ori erodat îndeajuns astăzi. Cu greu le putem recunoaște realitatea chiar într-o descriere foarte apropiată de timpurile noastre (1994) cum este cea a lui Donald Symons*: 1. Competiția intrasexuală este în general mai intensă la bărbați decât la femei... 2. Bărbații au tendință spre poligamie, în timp ce femeile, mai maleabile din acest punct de vedere, pot în funcție de circumstanțe să fie satisfăcute de mariaje, poligame, monogame sau poliandre. 3. Aproape universal, bărbații încearcă o gelozie intensă față de partenerii lor. Femeile sînt în acest domeniu mai suple, cu toate că, în anumite circumstanțe, sentimentele lor de gelozie le pot egala în intensitate pe cele ale bărbaților. 4. Bărbații sunt cu mult mai excitabili la vederea femeilor sau a organelor sexuale decât sunt femeile la vederea bărbaților. ... 5. Caracteristicile fizice, în particular cele care sunt legate de tinerețe, sunt de departe determinatele cele mai importante ale atracției sexuale exercitate de către femei. Caracteristicile fizice sunt determinatele mai puțin importante ale atracției sexuale exercitate de către bărbați; aspectele economice și politice au mult mai multă importanță, în timp ce tinerețea nu are practic nici una. 6. Cu mult mai mult decât femeile, bărbații au predispoziția de a dori o mare varietate a partenerilor sexuale pentru plăcerea în sine a varietății. 7. Pentru toți membrii speciei umane, acuplarea este considerată esențialmente un serviciu sau o favoare pe care femeile o fac bărbaților..." Știm astăzi din propria experiență cât de relative au devenit multe dintre aceste caracteristici: aflate în poziții de putere similare cu cele masculine, actrițele de la Hollywood au prieteni mai tineri decât ele; femeile doresc, la fel ca și bărbații, o mai mare varietate a partenerilor sexuali și chiar serviciul sexual a putut deveni o favoare pe care bărbații o fac femeilor etc.

AUREL CODOBAN

Marinela Măntescu, „Univers interior”

*) Donald Symons, *Du sexe a la se'duction*, Sand, 1994, apud Yves Christen, "Differentiation sexuelle et strategies mentales", în *Krisis*, nr. 17/ mai 1995, p. 86-96. După același articol sunt citați și ceilalți autori din acest paragraf.

Puncte de vedere

FĂRĂ CARACTER, NU EXISTĂ MARE CRITIC LITERAR

Literatura română seamănă cu o pădure mirifică, în care admirăm brazii semeți, stejarii falnici, fagii, mestecenii și plopii fără soț, dar, după ce obosim de privit în sus, ne uităm la păducelul ale cărui fructe sunt un balsam pentru inima noastră, la zmeura și fragii care se tocesc în gură, la arbuștii de mur, cătină și măceș, ale căror fructe reprezintă alte surse inestimabile de sănătate, ne oglindim în „lacul codrilor albaștri”, în timp ce „flori de tei deasupra noastră/ or să cadă rânduri-rânduri”, apoi cădem în genunchi și culegem toate varietățile de plante medicinale. Acest „împărat slăvit” care e codrul a salvat viața multor oameni în timpul secetei/foamei din anii 1946-47. Din fericire, nimeni nu s-a gândit să elimine din pădurea fermecată arbuștii care au menirea lor în lumea aceasta.

Tot astfel și în istoria unei literaturi, nu putem include numai scriitori geniali, după cum, într-un tablou, pictorul nu folosește o singură culoare.

Un domn, al cărui nume nu-l mai pomenesc, scria că „avem o literatură mică de diletanți și de veleitari 90%”. Nu cumva cei care gândesc așa nu mai văd pădurea din cauza copacilor? Curios e că tot ei spun că marii scriitori sunt citați adesea, dar nu prea sunt citați. În schimb, lumea se dă în vânt după anumiți scriitori pe care marii critici îi numesc minori.

Altcineva spunea - și-i dau deplină dreptate - că timpul și cititorii sunt judecatorii supremi ai valorii unei opere literare. Criticul este doar avocatul care, de cele mai multe ori, pierde cauza pentru care pledează. Fiecare carte are rostul și destinul ei. Iată un pasaj dintr-un poem scris de Remus Valeriu Giorgioni: „există cărți pe care, uitate/seara pe-un țarm înalt/le răsfățează doar briza mării/și le citesc numai ei, îngerii mării” (revista *Conta*, nr. 24/2016, p. 70).

Nu vreau să spun că trebuie să renunțăm la critică, dar afirm că nu voi aplauda niciodată pe criticul care lovește cu barda, doar după ce a citit o jumătate de pagină dintr-o carte. E ca și cum ai tăia copacul de la rădăcină, pentru că ai observat o rămurică uscată. Un asemenea critic aprobă pe Papa Francisc, atunci când acesta afirmă că „o persoană poate fi ucisă prin cuvinte”, dar nu se gândește că și verbul său poate fi ucigător, când este grăbit și nedrept.

Consider că un critic este mare când aplică o judecată dreaptă, observând și împlinirile și minusurile unei opere, iar

acest lucru nu se poate face în zece rânduri dintr-o revistă. Un critic este mare numai în măsura în care reușește să promoveze, prin îndrumările sale, un mare număr de scriitori. Un asemenea critic literar, adevărat spirit socratic, a fost regretatul Laurențiu Ulici, al cărui testament intelectual și moral ar trebui cunoscut și respectat mai mult. Cu invidie și resentimente nu se consolidează o literatură.

A șterge cu buretele valoarea unui scriitor pe care, într-o vreme, l-ai apreciat cum se cuvine, numai pentru că acum te-a supărat cu ceva ce nu are legătură cu literatura, nu mai e un gest al unui om de mare caracter. Și fără caracter nu există critică literară dreaptă. Tot ce ți se pare că ai construit se va năruia ca un castel de nisip. Valoarea sau nonvaloarea trebuie argumentate cu probe concludente, nu declarate ca o sentință fără drept de apel. O opinie asemănătoare formulează și conf. univ. dr. Bogdan Crețu de la Universitatea ieșeană: „La autoritatea critică se poate ajunge numai rămânând consecvent cu tine, demonstrând *a la longue* că, în afară de cultură, inteligență, spontaneitate, talent, stil etc., mai ai o calitate absolut necesară: caracter. Nu există mare critic literar fără caracter” (în revista *Conta*, nr. 25/2016).

Istoria literaturii ne-a demonstrat de atâtea ori că un critic, fie el cât de mare, s-a înșelat adesea în aprecierea unui scriitor, fie văzând în acesta un viitor geniu, ceea ce nu s-a adevărit, fie minimalizându-l/ignorându-l, pentru ca apoi respectivul să se afirme ca un mare scriitor, așa cum s-a întâmplat, de pildă, cu George Bacovia. Dacă vrei un alt exemplu mai surprinzător, romanul *Ulyses*, de James Joyce, „n-a făcut neapărat de la început deliciul criticilor și al scriitorilor, însă s-a bucurat, încă mai inexplicabil, de un enorm succes de public” (Nicolae Manolescu însuși, în *România literară*, nr. 46/28 octombrie 2016).

Având în vedere asemenea situații, Adrian Alui Gheorghe, cu umorul lui caracteristic, propune o soluție: inventarea *talentometrului*: „În lupta cu certitudinile, scriitorul e o victimă sigură: nu există un *talentometru*, care să îi spună unde se situează. Poate că «specialiștii în toate» ar trebui să inventeze acest obiect care ar simplifica foarte tare evaluarea textelor literare, a operelor” (revista *Conta*, nr. 24/2016, pag. 3). Totuși, unii critici literari se comportă ca și cum ar fi deja în posesia acestui instrument miraculos, operând cu dezinvoltură clasificări și evaluări, care apoi se dovedesc inoperante. O opinie destul de caustică despre critica

literară superfluă și superficială, redusă la imaginea unui ornament, ni se dezvăluie în poemul *Artist uitat în ploaie*, semnat de Mircea Dinescu: “Pssst/Vă rog puțină liniște/În spatele cortinei/criticul /cu o balanță de bijutier cântă-rește/mucii de pe batista lui Dumnezeu” (din volumul *Întoarcerea barbarilor*)

Referindu-se la aceste stări de lucruri, Gheorghe Erizanu, scriitorul, editorul și patronul unui lanț de librării din Republica Moldova, face o observație pertinentă și de mult bun-simț: „Nicio literatură nu se construiește doar din capodopere. Se face cu mulți grafomani, cu multă literatură de raftul doi și trei și cu foarte puține opere bune. Sunt foarte mulți cititori care au nevoie de grafomani ca să ajungă la cărțile din raftul doi. Apoi să se îndrepte spre operele esențiale. Problema nu este a grafomanilor, ci a criticilor și a instituțiilor culturale (edituri, biblioteci, media, școli etc) care sunt *obligate* (s.n.) să fie oneste, corecte și să așeze cărțile, scriitorii acolo unde merită. Fără partipriu-ri, fără spirit de gașcă, fără ranchiună și fără corupție intelectuală”. (revista *Scriptor*, septembrie-octombrie 2016, pag. 46).

Așadar, dragi critici literari, nu distrugeți arbuștii fructiferi și nu împușcați păsările care nu cântă precum privighetorile! În literatură, avem încă multe de recuperat pe palierul teoriei critice și nu vom putea îndeplini acest deziderat decât prin reîntoarcerea la valorile emblematic. Un text numai bun pentru gravat în marmură, care să stea pe biroul fiecărui critic literar, ne-a lăsat iustrul Tudor Vianu: „Nu există lucru în această lume, care, făcut cu iubire, să nu ofere laturi cu adevărat luminoase”. Dar, pentru a vedea aceste laturi luminoase, îți trebuie o inimă iubitoare și necătrănită, o privire exersată, respect față de tine însuși și față de semenii, bunăvoință, răbdare, caracter, caracter, caracter și frică de Dumnezeu.

MIHAI MERTICARU

Cronica literară. Cartea de poezie **Când Dumnezeu în colibă de om s-a ascuns**

„M-am coborât în tainica grădină a nucilor / să văd şuvoiul apei la obârşii / şi via să o văd de-a odrăslit”. Sunt versete dragi mie din Cântarea Cântărilor, 6:11. Mă leagă de logodnă, de nuntă şi de dorul de a face cuvintele să cânte. Gustând acum din izvoarele lirice ale poetului Dumitru Ichim, mă întorc iar la aceea stare de încântare dintâi, când cuvintele pline de splendoare nuntesc ca florile de măr în grădinile de mai. O ploaie deasă cu îngeri zburlnici având sclipiri de rouă în ochi se sloboade de sus, iar după ce se înseninează păşesc pe porţiţa grădinii şi mă aşez lângă nuc şi citesc poeme de Dumitru Ichim. La început, am deschis cartea, grea în mâini, cu ținută şi elegantă, cu greutate şi profunzime, un suflet de cuvinte ca un ciorchine de strugure nobil mustind. Apoi citind, cartea a devenit ca aripa de înger, albă şi uşoară şi plină de iubire simţind-o cum se mută în sufletul meu. Dacă stai la taifas cu poezia Domniei Sale nu eşti singur niciodată, pentru că n-a fost singur nici poetul când a scris, surprins de bucurie, când luna plină se vărsa sub pomul plin purtând povara poamelor părguite. Poezia e Cântec şi Fantezie divină. Cuvântul e prins în noi ca un altoi, ca o corabie în vie, la care meşteşugeşte încă Noe. Stau într-un lan de cuvinte ales şi secer snopii, îi aşez în stavă, cu zăbavă, şi aştept să simt boabele de grâu susurând în mâna mea, apoi dănţuind în inimă. Strecor şi eu cuvinte din şuştar, prin sita deasă, aşa cum făcea în noaptea cu lună plină zeiţa Iştar.

Observăm în poezia lui Dumitru Ichim o ploaie în sus a cuvintelor, o înălţare nemiainţâlnită, “lovindu-se, amestecându-se”... *Despre cireşi numai de bine!* Fundamental în zborul liric este întoarcerea la vatra de acasă şi amprentarea lutului natal cu sigiliu divin. Pe auritul drum, din leagăn şi până la înviere, de la primul scâncet din braţele mamei la îmbrăţişarea Tatălui, e suişul diamantin, drumul pe care ne sculptăm cu mîgală urcuşul şi cercăm să facem să-nflorească lutul.

Condeierul pleacă pe o cale miraculoasă, de la zbor de fluture, de la înnobilita stare, pe verticala cea mai

îndrăzneată, sculptându-se în cruce, căutând cu ardoare, dar cu încrederea celui care a fost aflat mai întâi, cu convingere hristică: arzându-mă de tot ce-s lut (*Meşterul Manole*). Aşa cum exprima C.S. Lewis, parafrazez, că „minunea centrală afirmată de creştini este întruparea şi învierea, iar credibilitatea minunilor particulare depinde de relaţia lor cu Marea Minune”. Dumitru Ichim se referă la înviere (*Melcul*) ca la actul suprem al drumului către mântuire: Vă urc din Trei-Izvorul / a Trei-Lumini. Cărca-mi vă duce / Prin logodirea mea pe Cruce (*Meşterul Manole*). Poetul ne provoacă prin cuvânt meşteşugit la o gimnastică chistică a spiritului, la urcuşul abrupt spre naşterea din nou, din apă şi din Duh, la mântuire. Calea e redutabilă. Poetul este un alpinist temerar pe versanţi suprahimalayeni. Îndrăzneala de a ataca pereţii abrupti nu este dată oricui: Îi iartă pe micii, / Ce-i am, ucenicii. / Li-e somn. Şi li-e burtă (*Meşterul Manole*).

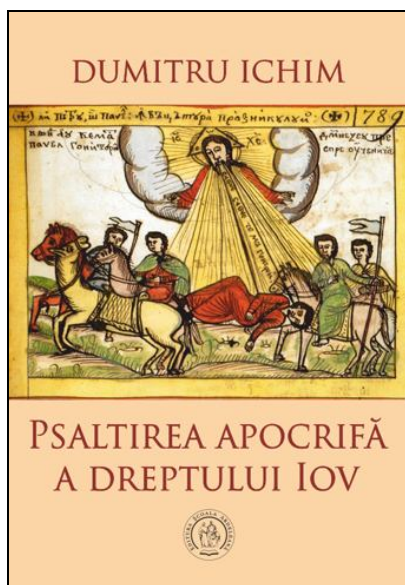
Ce frumoasă exprimare pentru a arăta condiţia primară, orbirea de nevoile bazale, fiziologice ale omului. Steinhardt scrie că Dumnezeu dă ca un boier, ca un adevărat aristocrat, cu peste de măsură şi această masă împărătească cu pâine şi cu peşte, cu pâine şi cu vin, cu floare de crin şi veşmânt diamantin este abundentă, peste puterea noastră de a primi. Nu vedem argintăria dincolo de sclipirea ei. Şi de câte ori trebuie să alegem între Baraba şi Hristos ne poticnim mereu: Noi Te-am vândut pe-o strachină de zăr (*Apa morţilor*) şi nu înţelegem de ce Tatăl plăteşte

altfel, cu altă măsură: Uite ce! / Cum risipeşti paralele!? / Nu crezi că-i o sfidare / să ne plăteşti / dintr-un chimir nedrept? (*Psaltirea apocrifă a dreptului Iov*) şi aşijderea nici grija Tatălui care ne iartă, ne înjunghie viţelul îngrăşat, ne pune inel de aur.

Poetul Dumitru Ichim este un corăbier îndrăzneţ pe o mare agitată, tulbure, cu talazuri nelumeşti, care zguduie fiinţa din rădăcini, dar care ţine cârma straşnic, călăuzit nu de Steaua Polară, ci de Lumina care i-a creat lumina, o minune dincolo de început. Valurile sorţii au zgduit nava. Să ne amintim că chiar Petru a căzut în apă pentru că s-a lăsat pradă fricii şi îndoielii. Poeziile din volumul *Apa Morţilor* reprezintă un portal autobiografic învăluit în profund lirism. Este calea omului spre Înviere. Este un câmp magistral de parabole şi simboluri amirosind a Floare de Liră care împânzesc catedrala Cuvântului. Este drumul devenirii, al curăţirii liturgice, de la om la persoană, “persona autentica y verdadera”, cum ar zice Baltasar Garcian y Morales, până la starea de înălţare, de naştere din nou: Totu-s dăruit pentru Pasărea-Lotus, iar apoi până la starea de beatitudine: când Dumnezeu m-ambrăţişat / pentru prima dată / strângându-mă în pleoape. Miracolul apei celei vii este secretul salcâmînd în Înviere: De toate mă umplu, da-n lutul divers / Se-ogîndă o formă din alt univers. Ce debordant vine promisiunea iertării, dincolo de cuprinderea umană, dincolo de înţelegere, ca o avalanşă. Toate pălesc în faţa puterii sale de purificare: Cum? / Nici măcar nu mă cerţi? / E-adevărat că poţi să mă ierţi? / Îngădui spovedanie / Chiar pentru-o dihanie? (*Apa morţilor*). →

LÖRINCZI FRANCISC-MIHAI

Duminica e o poză cu tine

Poezia Andrei Mateucă (*Duminica e o poză cu tine*, Editura Diacritic, Timișoara, 2015) merge, practic, pe două coordonate: realitate și poveste, care, câteodată, se întrepătrund.

De pildă, în pădure, în jurul unui foc, când tăietorii de lemne se dedau povestitului, care-i unește pe neașteptate: „fiecare cu toporul său / care mai de care mai mândru și mai încrustat / cu flori frunze povești spuse pe-ndelete / la o gură de ceai băută pe frig bărbații sunt frați”. Povestea e, așadar, cea care înfrățește sufletele în locuri de legendă, la margine de civilizație, poate și pentru că „la umbra ei crește turtă dulce”, un aliment cu proprietăți de-a dreptul miraculoase.

Când poeta ne introduce în oraș, lucrurile se schimbă radical. Întâi de toate, nu mai avem povești, dar avem gunoaie (fie ele morale, fie materiale), care se întind ca o pecingine în fiecare locșor: „sunt un fluture diform / fără aripi / cu un pântec uriaș în care ascund / toată murdăria orașului tău”.

Pe de altă parte, Andra se apelează singură, o invocație practic: „dragă andra”. Se poate spune că există două Andre: autor și personaj. În aceste poezii personajul se delimitează clar de autor și își proclamă independența: „dacă mă mai vrei, strigă-mă de trei ori dă-te peste cap / prefă-te în făt-frumos luptă-te cu zmeii / și lasă-mi în fiecare zi câte o scrisoare la ușă”.

Însă Andra este invocată și de către „făt-frumos”: „dragă andra când voi fi singur / bătrân și ursuz să vii / să-mi spui povești”.

Așadar, iubirea este un alt punct comun între realitate și poveste. Iubirea ca sentiment, înainte de toate („las-mă să-mi odihnesc călcăiele pe iarba ta / cuminte”), și abia apoi trupească, văzu-

tă ca o desăvârșire („mi te desfac ca pe o coajă de ou / și cu sâni tăi / ascund rănilor copacilor din mine”).

Iubirea pendulează între neîmplinire („toată lumea spune povești / cu cavaleri / și cu prințese triste”) și împlinire („tu o iubești / și nu ceri explicații”), dar importantă este căutarea sufletului pereche („te caut / și nu ești tu / dacă ești cuminte / nu mă cerți / nu mă cauți / nu mă pierzi”), când și micile gesturi trădează („să beau o cafea cu tine înseamnă: / o vizită în parc / o plimbare cu barca / un film prost la cinema / o cină în aer liber / (...) / înseamnă un poem postmodern”).

Pe de altă parte, sentimentele nu țin cont de reguli, în iubire fiind totul permis: „iubesc bărbatul altor mâini / (...) / tu iubești femeia altor poeme”. Și dragostea e un război, aidoma conflictelor armate: „câci dragă andra în război poți doar să pierzi sau să câștigi / cu măreție / și aici nu e loc de poezie sau de alte lucruri de-astea”.

Dacă am vorbit până acum de ipostaza femeii de *iubită*, nu putem omite o alta: cea de *pericol*. În ambele lumi, cu

atât mai mult cu cât femeia e singurul personaj care poate trece cu ușurință din tărâmul poveștii în cel real și invers: la capătul fântâniei „e celălalt tărâm / un pământ fertil unde cresc smochini umbre / și femei frumoase fără sâni, ce-și hrănesc / copiii cu gura și alungă duhuri rele / cu părul lung”.

Apoi, există *femeia-mamă*, care-și crește cu drag pruncii, fără a ține seama de penuriile vieții: „azi beau pentru tine și felul cum ți-ai crescut copilul / docil printre rafturi scaune și gresie spartă / cu picături de vin prin fisura tavanului”.

Descoperim și *femeia – oraș*, o divinitate atotcuprinzătoare: „în decolteu ți-a răsărit un oraș / cu magazine cafenele străzi”.

Timpul trece și el, fără a se opri („mai înapușcăm o zi / și o noapte”), iar modalitatea găsită de poetă pentru a-l opri cade în derizoriu: „e de ajuns să ne scriem numele pe pereții toaletelor publice”. Acest vers este un pamflet adus condiției umane, asupra căreia timpul își lasă mereu și mereu urmele trecerii.

Moartea este acceptată și așteptată, dar nu este întâmpinată cu veselie, chiar dacă aceasta își face intrarea în scenă într-un mod spectaculos: „moartea a descălecat și în ținutul nostru / nu am primit-o cu pâine și sare / ci cu lacrimi și vin / avea o mireasă frumoasă ne-coaptă bălaie”.

Poezia Andrei Mateucă e sinceră, dar înșelătoare. Astfel, chiar dacă povestea se împletește cu realitatea, aceasta nu înseamnă că trebuie să trăim în lumea poveștilor, a iluziilor: „viața nu se tratează cu iluzii”. Este o poezie-poveste a iubirii, dar și a femeii, care se deplasează încontinuu, în cerc. Este o poezie ce se adresează sufletului, dar și rațiunii, fără a cădea în superfluu, ba, mai mult, care intrigă și ... cucerește.

DANIEL LUCA

CÂND DUMNEZEU...

→Apa morților este Palatul Labirintului, Devenirea, proba tuturor căilor, dobândirea unui trup nou și a unei vieți noi până la planul chemător al nunții. Devenirea de la credințe în incantații, invocații, imprecării, întrebări, ritualuri magice, căutare, cârtire, nemăsură, panteism, ghioc, îndoială, vrăji până la izbăvire, la credință și înviere și înnoirea ființei, la nașterea din nou, la miracolul învierii. Apa este esența vieții. Apa vie este singura în măsură să ne treacă dincolo. Apa înseamnă trecerea peste prag, în credințele populare cei morți au de trecut apa morților. Pentru a transcende în Lumină. Este drumul de la seceta ființei până la înnoire, la naștere din nou. Întrebările retorice sunt căutări, arderi interioare intense ale credinciosului, canicula omului profund: Pentru ce-i prețul pe care mi-L dai? Toate poemele sunt ciorchini de

semnificații atârând în noi, întrebări pe drumul vieții, mereu o cale spre Emaus, căci acum vedem ca prin oglindă, în ghicitură, cunoscând în parte, până spre atunci, când vom cunoaște pe deplin: “câci toate ce se văd și par sunt un vis într-un vis doar”, în semnătura lui E.A. Poe. Acum toate sunt ca apa morților, cuvânt sinonim pentru fata morgana, himeră. Sunt de neajuns: tot mai departe... / cum poate privirii mele să-mi scape? Dar vine marea promisiune, când credinciosul pășește pa poteca mântuirii, trecând peste apa morților. Este calea omului de la adamic la omul nou, îndumnezeit: Vin către Tine / urcând către floarea de tei / scufundându-mă în trei.

Dumitru Ichim, *Psaltirea apocrifă a dreptului Iov*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015, p. 228, poezia *Lacrimile inimii*.

ÎNTELEPCIUNEA AȘTEPTĂRII

Puțini scriitori, retrași în propria așteptare a maturizării literare, mi-a fost dat să întâlnesc în ultimul timp. Printre ei, poetul buzoian Ion P. Iacob, recluzionat cu bună știință, dar nu oricum, în câmpia Nișcovului, unde citește și recitește cărțile altora, clasici și contemporani, autohtoni și universal, fotografiază la propriu și la figurat natura și viața, bunăoară pițigoii care-i ocupă cutia de scrisori în locul deșelilor pe care ar trebui să le primească de la prieteni, alcătuiește bloguri pentru confrăți, tehnoredactează și e prezent în colegiul de redacție al unor prestigioase reviste literare, ba chiar încearcă să traducă din poezii lumii pe care-i admiră și pe care, de asemenea, i-a adunat într-un blog special.

E ciudat cum un om cu atâtea disponibilități pentru Poezie, Poeți, Carte sau Cibercarte să aibă un soi de complex livresc de a apărea rar, dar semnificativ.

Poate pentru o temere din respect și responsabilitate întru cuvântul scris, poate din simțământul salvator de a percepe Poezia ca pe terapie, aptă să modeleze, să salveze existența diurnă șubrezită de maladii, dar mai ales de inechitățile vieții.

„**Patria ireală**”, carte apărută în 2016, la Editura Căluza v.b. din Deva, este noul său pașaport liric, reluând date vechi de recunoaștere pentru actualul său traseu pe harta poeziei, în care el e și călătorul, și stăpânul domeniului, fie chiar și ireal, pe care-l păstorește.

Date vechi? Conceptele de Poet și Poezie, caracterul reflexiv, aforistic pe care scrisul său l-a căpătat de la haikuul practicat cândva.

Date noi? Realitatea conștiinței scriitoricești aflată într-un delicat balans al anxietății liricului cu luciditatea criticului, temele borgesiene – valoarea morală a ficțiunii, scriitorul ca taumaturg –, frecvența văzului ca simț tutelar și cel mai adesea catalizator liric, un nou soi de transcriere nu doar din memoria propriu-zisă, ci chiar din memoria visului (vezi ancorarea la titlul cărții).

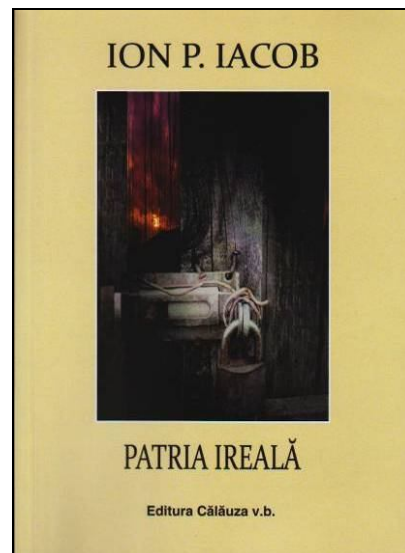
Pusul în pagina virtuală a blogurilor celorlalți confrăți „l-a învățat” pusul în propria pagină! Să

știe cât și cum și când să-și exhibe în spațiul poetic dintr-o „patrie ireală” propria existență reală, oarecum tristă, dar cu puterea de a-l face fericit: „*poezia se hrănește / cu firimiturile zilei / poezia se hrănește cu mine*” („Oglinda”), „*am intrat în poem ca să mă vindec / am ieșit din poem cu încă o inimă – / o rană în plus*” („Modificări genetice”), „*zilele ca niște plante de leac presate / printre file de cărți pline de sănătate / în cutiuța toracică am esența magică / și glonte transparente de aer /.../ nesomnul și multe alte lucruri folositoare în abis / aveam grijă de mine ca de un frate / care m-a uitat în vis*” („Viața dintre coperte”).

Hybrisul său pendulează între acel orgoliu subțire al autorecunoașterii și ecoul colegilor de breaslă contemporani întru recunoașterea sa și regăsirea în arealul lor liric: „*în lumea ireală un mesaj corect / te ține departe de felia de tort / cu cât ești mai poet / cu atât ești mai mort*” („Banca poetică”), „*și m-au găsit ascuns în fonem / cu genunchii la gură / sufocat între iubire și ură /.../ este un aer crud*” spuneau / și la o vreme / am vrut să le răspund / dar nu puteam cu gura plină / de poeme” („Breaking News”).

Se simte clar cum în această nouă carte realitatea conștiinței scriitoricești a lui Ion P. Iacob se zbate între anxietatea liricului care este și luciditatea criticului care trebuie să fie: „*aici e patria și paria ești mecanismul roțiței / smulsă din angrenaj de ploaie sau vânt / și aruncată direct în miraj aici e șansa de a fi / canonic în umbra amfiteatrelor / unde poți să-ți întinzi picioarele iambii troheii / pe sub băncile pline de cărți / închipuindu-ți că ești ceea ce nu poți fi / când levitezi printre rânduri / în camere princiare din stabilimente sublime / unde țipetele poeteselor pure / sunt rime depline și ingineriile post rituale / te vor ține în transă / șansa de a fi socotit mare poet / poate fi o mare neșansă / fugi din aici din acum / humanus hominis gentile man om bun*” („Participiul perfect pasiv”).

Ironia subțire din jocul de cuvinte patria / paria sau picioarele / iambii / troheii, începând cu un sens și transgresând fără veste în altul, ne asigură stilistic de progresul unui poet neoromantic, dar și oniric, iubitor de

clarobscururi, punând preț pe echivocul nu doar al cuvintelor, ci al senzațiilor vizuale, mai ales („Sub apele ochiului”, „Grădinile Zen”, „Hypnosis”, „Flacăra de sudură”, „Atotvăzător”), dedat reflecției într-un chip interogativ, cu melancolie mualită și egocentrism proclamat: „*nu mă grăbesc / eu am / un doctor ceresc*” („Asigurări de sănătate”).

Poezele actualului volum depășesc simpla intenție de a comenta liric o anume stare psihologică legată de actul creației, ele caută ordinea secretă pentru o înțelegere a fenomenalului în inepuizabilul spectaculos al lumii.

De aceea se vedește o știință a titlurilor, pornind de la numele cărții care subsumează perfect arealul unei „patrii ireale”, cu unitate și consecvență în conținutul liric pentru rest: „Ghilotina poemelor lungi”, „Cușca de gheață”, „Poetica Somnium”, „Inocența cuantică”, „Sensul umbrei”, „Aporia”, titluri de poeme din carte, care pot fi oricând titluri de carte propriu-zisă.

Orice influențe ar fi ingerat în poezia sa, mărturisite prin dedicații (J.L. Borges, Daniel Corbu, Ion Stanciu) sau nemărturisite, Ion P. Iacob are glas personal, atitudine lirică deosebită, prospețime a dicțiunii.

Poezia sa e aparent calmă, ascunzând furtuni lăuntrice bine temperate, aluzivă și discret aforistică.

Mergând „pe cuie”, în „poemul de sare”, el decretează esența: „*sunt limpede / cât mâl / sub claritatea mea*” („Ghilotina poemelor lungi”).

PASSIONARIA STOICESCU

Muntele-poet

Prin armura de sticlă subțire, ceilalți, locuitori ai unui bal/carnaval/spital (pe care poetul îl contemplă cu detașare), se văd oarecum deformați, vulnerabili din cauza „costumelor înșăilate” cu care trec pe sub soarele inconștient/indiferent la agitația lor inutilă. Ei sunt exponenții unei umanități debusolate, care mimează lupta, nu rivalii personali; relația cu „dușmanii” sintetizează relația dintre poet și lume, acea adunătură de inși incapabili să arhiveze altceva decât „păreri contrafăcute”. Costel Suditu nu este un mizantrop, ci, mai degrabă, un filosof al cotidianului, un deznădăjduit lucid, conștient că suntem în trecere, că nu ne putem stabili nicăieri cu adevărat (poate doar în rotirea inefabilă a unor lumi imaginare), că valorăm, în raport cu universul, cât „un ecou (...) prin gâtul bătrân și răscopt al unui/ strigăt cu nevoia lui de cunoaștere sau măreție” (nicio posibilă așteptare”).

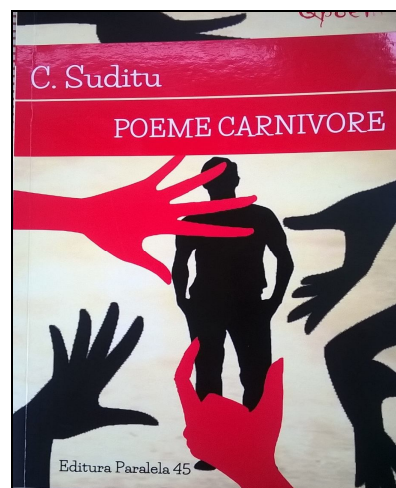
Să scrii *Poeme carnivore* (Ed. Paralela 45, 2016) înseamnă să înțelegi ideea de sacrificiu pentru actul de creație, să te asemeni Meșterului Manole, adică celui care știa că va trebui să moară pentru ca lucrarea sa de geniu să se înalțe și să dăinuiască. Scrișul ucide, produsele lui lirice, atât de fragile, în aparență, devorează, pârjolesc, mai ales când pornesc dintr-o *considerație nevrotică* pentru „problemele simple/ poleite că răspunsuri ațățătoare”. Aflat în centrul lumii pe care-o creează, poetul nu-și poate părăsi locul după bunul lui plac, nu se poate sustrage spectaculoasei filosofii „despre frumosul din urât și invers”, chiar dacă nu are „certitudinea de normal”, ci numai „impresia de răsturnat”.

Primul ciclu al volumului se intitulează, nu întâmplător, „Loreline”, cu trimitere directă la Lorelei, zeitatea Rinului, adică la seducție/ atracție, magie, sexualitate și moarte. „Lorelinele” aglomerează ecouri înșelătoare din exterior, dar și dorința de a descoperi armonie și frumusețe dincolo de „sunete și amenințări”: „am fost o minunată pasăre într-o colivie/ și împăiată pe deasupra/ cu ochi pietre scumpe lacome de soare// inși cu urechi seci de care ecoul era temător/ așteptau cum era și normal/ să audă un tril deosebit/ insistau de fiecare dată cu fel și fel de gesturi/ sunete și amenințări care de care mai articulate sau nu” („amăgire”). Poetul își exersează iluzoria libertate într-un mediu ireal, bântuit de fantasmе și creaturi groțesti – broaște, capre, un sabat al halucinațiilor însetate de sângele cald al poemului –, cu senzația că este stăpânul iluziilor, al

„solzului de aur” ascuns în adânc: „din perspectiva unei întâmplări abia așteptate ea/ îmi era solzul de aur pe când eu/ îți eram solzul de aur cu statornicia căruia/ de bună seamă ne apăram de soare cu disperarea/ unei broaște râioase de apă” („solzul de aur”). Că libertatea e iluzorie, că poetul nu se automistifică tot timpul o demonstrează plajele lucide care întreține adeseori textul poetic: „nu puteam trasa nici măcar o paralelă/ în interiorul meu abrupt zburau tot felul de lucruri/ asemenea căpușelor binevoitoare dezastrului” („solzul de aur”).

De la „rațiune și dezmăț”, folosind doar o „hartă a hazardului”, se ajunge la al doilea ciclu al volumului, intitulat „Carmelina”; aici, strigătul cărnii, fierberea halucinantă a simțurilor fac loc unei nevoi de reculegere într-o mistică a iubirii, adorația carnală substituind sentimentul religios pur al ființei: „urcau norii în șir indian (îndelung și cuminte/ ca miera în zi de mai) mă frecam de pulpa ta/ cu ochiul stâng, până când blugii deveneau casă/ cu doi gânditori la o masă o veioză într-un colț/ un dulap cu multe cântece la nord o gură în sud/ un ochi la vest era icoana din ochii mei/ atât de uzați și de umezi” („te priveam ca prin vis”). Carmelina nu mai înseamnă claustrare, spațiu închis, limitativ, rugăciune și renunțare la cele lumești; poetul se dezice de această încărcătură semantică a numelui în favoarea unei frenetice topiri în substanța iubirii trădate: „îți crescuseră aripi aveai două aripi și o pulpă/ (...) am băgat mâna și am scos din stomac felicitarea/ de anul trecut o ureche uscată cu un ochi bine lipit în/ partea de sus dedesubt scria adio” („pulpă ta și gândurile negre”). Secvențele suprarrealiste, cu fragmentarea/ divizarea umanului și ilogica reconstituire, amintind de tablourile lui Goya sau ale lui Picasso sunt o mărturie a fărâmițării/ alienării creatorului modern, incapabil să arunce ancore în real și să intre în normalitate: „mi-am scos din talpă spinii/ frunzele au făcut aripi și colți mușcau în/ jurul meu toate venele burduhănoase ce/ atârnav din copaci cu păsări încremenite cu/ ciripituri cu tot ca de niște ombilicuri” („pădurea cu un singur copac”).

Iubirea naște monștri lăuntrici, mari viziuni de dezmăț și disperare, și, experimentând-o, poetul își consumă energiile creatoare, riscând să se descope, într-un târziu, „plictisit și prăfuit”, o carcasă rătăcind în căutarea unui sens care s-o umple: „rătăceam printre ciuperci urbane în care pândeau monștri canceroși” („metamorfoză”). Divizarea ființei în trup și spirit este refuzată de poetul care a descoperit „sexul (...) spi-

ritual”, adică o rezolvare valabilă doar în imaginar a crizei sale existențiale: „când nu mă vedeai exersam din umeri speram ca din ei/ să-mi crească măcar două ventuze/ pe burtă două buze și capul să mi-l despic/ spre a se vedea sexul meu spiritual/ (...) am alunecat într-una din fântânile imaculate/ înotam într-o scorbură cu ape zburătoare/ cineva săruta ori pieptăna melancolia// copiii cântau sorcova în tristețea ușii/ eu gândeam ceva sau poate nu gândeam nu mai știu/ luna plângea peste mine frunza avortată de lăstarul frigid// ploaia de litere concave inundase sufletul” („sexul meu spiritual”).

Ultimul ciclu, „Valentina”, pare că aduce o altă încărcătură semantică a iubirii. Dincolo de rațiune, de dezmăț, de frenezie și chiar de spiritualizarea sexului trebuie să mai fie ceva: nevoia irepresibilă de a dăru, de a se dăru prin scris, prin crearea de virtualități, de inefabil, de ireal: „un sfârșit arcuit înspre inefabilul început/ un formidabil glob de gheață în care/ tot întâmplatul servea drept concretă/ materie primă neîntâmplatului// ți-am atins în treacă palmă și/ am avut senzația fluturului aproape/ de lumina arzătoare la timp” („o răpire fără răpitor”).

Costel Suditu este un poet capabil de mari sincerități lirice, unul care refuză „mașinile de făcut poezii”, adică transcrierea nudă/ automată, din reflex a banalului, mimarea stării de har și textul construit fără suport vital al imaginarului. Pentru el, poezia este munte, flacăra și zbor: „nu se mai vedea nimic de sus apa era liniștită și apă/ ce sublim zborul acesta/ dacă știam de mult aș fi trecut dincolo/ (...) trecând peste un minte cu piscul retezat am făcut popas/ mi-am scuturat penele și câteva poeme s-au rostogolit/ au prins rădăcini de atunci acel munte împădurit cu pene/ a fost numit muntele poet și multe cărări s-au făcut înspre el” („muntele poet”).

VALERIA MANTA TĂICUȚU

Răsar frumos semințele de gând

Valer Popean a cochetat cu poezia de la 19 de ani. Pe când a fost "cătănă" în Oltenia, a fost remarcat de Marin Sorescu, care i-a publicat în ziarul *Înainte* poezia *Mi-e dor de viața din Ardeal*, poezie reluată în același an, 1979, și în revista literară *Ramuri* de la Craiova. Revenind acasă, a activat în cadrul Cenaclul literar "Tudor Arghezi" din Târnăveni, unde, după "ieșirea din Utopie" - și când spun asta mă refer la anul de grație 1989 (decembrie 22) - a publicat poezie în diverse ziare județene, a participat la concursuri și a câștigat premii, făcând, de asemenea și jurnalism în presa scrisă județeană. Totul într-o căutare de sine.

El e cel care a și propus, propunere acceptată, ca cenaclul din Târnăveni să se redenumască "Elena din Ardeal". Nu că "Elena din Ardeal" (care e un pseudonim al poetei Elena Sântion) ar fi fost mai mare sau mai importantă ca Tudor Arghezi, nici pomeneală, dar sufla atunci un vânt al schimbării cu orice preț, căruia i s-au aliniat și membrii cenaclului literar de atunci.

Vremurile pragmatice ale noii economii de piață, cu capcanele sale dure și neiertătoare, departe de a fi înțelese, inclusiv în latura ei socială, au făcut ca foarte mulți români să-și piardă după '89" slujbele "sigure" de până atunci și să fie nevoiți să caute o slujbă, pentru o "bucată de pâine", prin alte părți. Sau pur și simplu să caute altceva. Puțini, foarte puțini au și răzbit. În aceste condiții, puțini mai aveau timp și chef să dea de mâncare sufletului insomnii și vise, cuantificate în poezii. Nici Valer Popean nu a fost scutit de astfel de suplicii, astfel că poezia a căzut pentru el, pentru un timp destul de îndelungat, într-un plan secund, eventualele cochetării cu acea "dulce inutilitate" - cum spunea cineva - fiind doar pasagere.

De aceea spun că Valer Popean este un poet cu reacție întârziată. Și nu are neapărat o conotație negativă. Spun aceasta deoarece ca debutat editorial cu volumul *Suflet deschis spre mare*, Ed. Nico, Tg. Mureș, 2007, relativ târziu, pe când avea 48 de ani. Sau poate că nu neapărat târziu, ținând cont că și Tudor Arghezi a debutat la 47 de ani cu volumul *Cuvinte potrivite*. Poate că și poetul târnăvănean doar atunci, la 47 de ani plus unu, a avut la îndemână cuvintele sale potrivite. Și de ce nu ar fi așa? Cine, în fond, dintre pământeni deține adevărul absolut? Acest al doilea volum, *Răsar semințele de gând*, Ed. Nico, 2016, a apărut, probabil, când

pământul inspirației sale a fost suficient de fertil pentru semințele sale de gând!

Așadar, *Răsar semințele de gând* în poezia lui Valer Popean pe două teme predilecte, una a iubirii între "un el" și "o ea", unde acel "un el" este de cele mai multe ori însuși autorul, poeziile fiind scrise din perspectiva persoanei întâi, singular, iar a doua a iubirii de Ardeal, gândită dintr-o perspectivă de adevărată anamneză. Ambele iubiri dau un echilibru cărții și sinelui poetului, ele completându-se reciproc în eu-l acestuia. Sunt de asemenea și stâlpii de rezistență a unei poezii, aflată în plin proces de căutare.

Valer Popean este un poet "muzical" atent la eufonia cuvintelor și - nota bene - la fel de atent și cu sensul lor. Poemele sale în versuri clasice cu rimă încrucișată sunt „rotunde” în transmiterea mesajelor, arătând grija autorului pentru îndepărtarea asperităților inspirației brute. Scrie și se scrie pe sine fără complexe (adică hemografie), dezvoltându-și eul său, căutător de absolut. Poezia lui de iubire se desfășoară în imagini atât telurice cât și celeste, ambele având, în cele mai multe cazuri, și un numitor comun, apa, care apare în diverse ipostaze și diverse stări de agregare: mare, valuri, cascadă, ploi, nori plumburii etc., cu o frecvență baco-viană, creionând greșit pentru cei care nu îl cunosc, cum că Valer Popean ar fi un trăitor la malul mării. *La malul mării am visat/ Cum mă iubeam cu tine./ Pe creasta valului spumat/ Pluteai încet spre mine./ Ca o sirenă spre altar/ Ce zboară peste maluri./ Mă așteptai lângă un far./ Eu te-așteptam pe valuri// Visam Celeste herghelii/ În zbor spre Carul Mare./ Și stelele de mare...mii/ Cum se-necau în soare./ Un zbor tăcut de albatros./ Eram doar eu și vântul,/ Sirene găngureau sfios./ Încremenind*

cuvântul...// La malul mării andocau/ Doar visele deșarte -/ Zadarnic stele lumineau/ Chiar marea ne desparte! (La malul mării). Iubirea e una închipuită, împletită neparcimonios cu una ce are sâmbure în realitate. Sinteza lor dau o iubire cu partea carnală pe pământ și cu zborurile date de această parte, în altă parte.

Este și biografie în poeziile sale, răzbătând, pentru cei dragi, sentimente de diverse coloraturi: în *La cascada lumilor, Gând, năluca rară, Satul meu din Ardeal*. Despre sine, ca imagine vizuală, vorbește în câteva locuri, descriindu-se ca având *părul grizonat*. Poate și sufletul, zic eu!

Poezia *La furat* e un crez poetic, unde evoluția lui Valer Popean, ca poet, se învârtă în jurul obiectului muncii, adică...domnul cuvânt: *De copil am tot furat/ Câte-o literă prin sân,/ Am ajuns acum bărbat./ De cunoaștere hapsân./ De copil am tot citit/ Câte-o literă, pe rând./ În tot timpul am zidit./ Câte-un sens, un rost, un gând...// De copil am tot furat./ Hoața nu a fost în vânt./ Că din cât am adunat/ A ieșit cuvânt, cuvânt.*

Ardealul este o constantă în visele și nostalgiile sale (e vorba de nostalgia timpului copilăriei și tinereții). Ba, mai mult, statutul de ardelean este pentru el și un act de mândrie: *Sunt ardelean și ... nu-i păcat!*, spune poetul. Pentru ca în altă parte să spună: *...Să mă lase mai mult timp/ În căsuța de pe deal./ Să fiu orice anotimp/ Care trece prin Ardeal. (Ne rănește dragostea).*

Poezia *Mi-e dor de viața din Ardeal* este una emblematică pentru poet, chiar dacă e scrisă într-un spirit arhaic, semănătorist. Este în același timp, fără tăgadă, și o declarație de dragoste scrisă cu sinceritate și candoare: *Mi-e dor de viața din Ardeal./ De omenia omului de-acasă./ De strugurele copt pe deal./ Când toamna peste plai se lasă./ Prin sate, oamenii în horă/ Cinstesc bogatul rod din glie/ Și păsări zboară, ca o soră./ De sus îmi cântă-o ciocârlie./ Pe unde am umblat pribeag/ Prin fiecare colț de țară./ Aveam în gând Ardealul drag./ Împodobit cu flori, în vară./ Mi-e dragă viața de acasă/ Și portul mândru din Ardeal./ Mi-e dragă doina bătrânească/ Și strugurele copt pe deal.*

Mai e și toamnă, mai e și iarnă, dar și alte opriri în "gara vieții", cum spune poetul. De fapt toate sunt fațete ale aceluiasi cuvânt: **IUBIREA**, fațete șlefuite de poet cu har și cu credință. Toate acestea mă îndreptătesc să spun că.... răsar frumos semințele de gând din Valer Popean!

RĂZVAN DUCAN

Tăcerea - supliciu istoriei

Romanul lui Varujan Vosganian ne invită să descoperim o istorie nescrisă, viața armenienilor de la începutul secolului al XX-lea și până târziu în veac, prin 1964, din Anatolia până în România, pe parcursul a trei generații. Cum însuși autorul ne mărturisește, *Cartea șoptelor* conține stări de conștiință, nefiind un volum de memorii, ”întrucât amintirile cuprinse în carte nu-mi aparțin”.

”Este mai degrabă biografia secolului al XX-lea povestită de cei care l-au trăit. Se găsesc în ea aproape toate bolile secolului: războaiele mondiale, genocidul, exodul și adevărata căutare de sine. Secolul al XX-lea a inventat moartea inexorabilă și gropile comune. Este adevărata tragedie a poporului armenian, de asemenea tragedia poporului român, tragedia celor care mai degrabă au suferit decât au trăit istoria. Toate personajele sunt reale, evenimentele prin care au trecut sunt reale, și acesta este într-adevăr motivul pentru care Cartea șoptelor pare atât de reală. Nu aș fi îndrăznit să scriu despre toate acestea dacă nu aș fi avut argumentul implacabilei realități.”

Poetic până la dizolvarea metaforei în rouă de lacrimi și frânturi de durere, tumultuos în sintaxă – cu accente șoptite, acaparant prin curgere lină a emoției în frază – romanul depășește cadrele obișnuite ale literaturii din spațiul românesc prin miza zolistă a scriiturii – aceea de a fi document istoric prin mărturisire. Propunându-și să urle o durere ce apasă de un secol pe sufletele strămoșilor săi, autorul nici nu ar fi avut nevoie de nicio ficțiune – ci doar de probele lacrimilor înfrânte.

Ceea ce prezintă paginile sunt secvențe, picături din vieți răpite tragic, strigătul mut al unor suflete mutilate în iureșul încă nejustificat al istoriei. Garabet Vosganian și Sedrak Melikian sunt doi capi ai unor familii foarte diferiți ca personalitate, uniți însă de experiența exilului și a doliului – un doliu cu aspect interminabil, întins de la malurile turcești până în Siberia Gulagului.

Trei generații iau cuvântul de-a lungul capitolelor – uniți prin vocea nestinsă a sângelui.

Ceea ce documentele ezită să consemneze negru pe alb, iată face literatura prin partizanii dreptății. ”Morții poruncesc celor vii” nu mai e doar o formulă sadoveniană fericit inspirată, ci o nouă școală literară, un nou curent literar ce-și propune să scormone în amintiri amare pentru a nu lăsa uitarea și ignoranța să acopere cu negură suferințele atâtor oameni.

Complement al mărturisilor, asemenea cronicarilor de odinioară, în plină criză a istoriei, literatura, prin recidiva sângelui, salvează memoria. Masacrul nemilos al turcilor asupra armenienilor, apoi urgia comunistă cu Gulagul și închisorile române se cer răscumpărate.

Sângele – vocea sângelui nu se stinge. Strigătul lui e moștenire adâncă, iar bunicul Garabet nu uită să sape această moștenire în inima copilului: „Când sângele obosește, îțiiei toiag. Altminteri, sângele e ca un toiag pe dinăuntru. Fiecare om se sprijină pe sângele lui”. / „Sângele se întoarce mereu ca un animal cu botul umed și mușcă din tine. Nu se satură. Ferească Dumnezeu să se sature”.

Evenimentele sunt prezentate gradat, în șoptă, ca o confesiune ce este menită să revigoreze, strat peste strat, memoria, fără a tulbura cititorul cu fraze ascuțite sau gălăgioase. Marca stilistică a șoptei intră astfel în contrast cu ”Nemesis”, titlul ce-l purta caietul cu amintiri la care copilul a avut acces, vizual, alături de căluții din lemn de pe etajeră.

Revolta colerică e surdă, ceea ce n-o împiedică să fie vie și sângerândă.

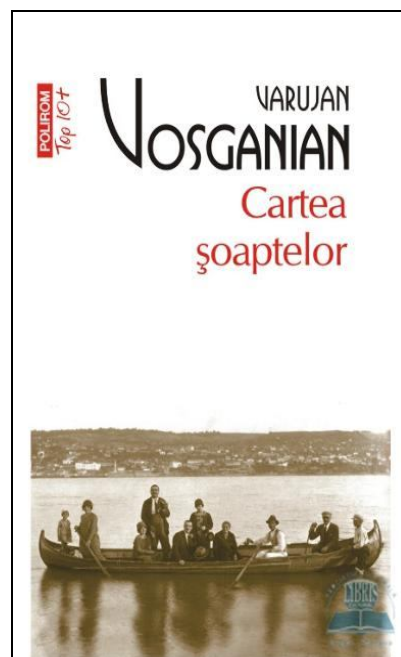
Romanul se deschide pe o stradă armeniană din Focșani. Într-o aromă de cafea proaspăt măcinată, copilul ascultă istorisirile celor mari adunați sub un cais.

Astfel, începe reconstituirea vieții părinților naratorului, a strămoșilor și a vecinilor armenieni, dându-li-se prin mărturisire dreptul la o a doua viață.

Cronică în douăsprezece capitole de fapte mărturisite, romanul – construit pe soclul celor doi patriarhi capi de familii – înfățișează istoria fără sfârșit a armenienilor.

Portretele sunt unice – Mina cel orb, Anton Merzian anchetatorul, comandantul Onik Tokatlian, comunistul Messia, Simon, Hartin și testamentul său, și încă mulți alții ce trăiau la Focșani.

La aceste istorii ce alcătuiesc

istoria, autorul o adaugă pe cea a lui Micael Noradunghian, ”magul cărților”, a lui Levon Zohrab – gardianul, justițiarul Missak Torlakian care i-a asasinat pe Bahbud Khan Djivanșir și pe generalul Kanayan Dro.

Preocupat să încadreze personajele în era tragică a armenienilor, naratorul își marchează relatările prin momentele cele mai importante ale erei lor tragice: masacrele din 1894 și 1985, asediul băncii otomane, cele șapte momente ale deportărilor, asasinarea lui Talaat, repatrierea armenienilor pe la mijlocul anilor '40, represiunea bolșevică și utopia Legiunii armeniene ridicată de generalul Dro – fără a uita generozitatea unora ori trădarea altora, actele de bravură, ori visele lor. ”Armenienii copilăriei mele viețuiau mai mult în fotografii decât printre oameni.” – scrie autorul cu lucid avertisment.

Romanul – scris în maniera șoptită a unui dialog cu propriul sânge – refuză să insereze personaje fictive, astfel încât cititorul este condus de la un personaj la altul și devine martor al mărturisirii.

Ceea ce resimte cititorul este un sentiment apăsător prin neputință, asemănător cu strigătul mut al expresiei recente ”Je suis Charlie”.

Cititorul chiar poate simți ecoul unui strigăt – ”Sunt armenian”.

GABRIELA MOCĂNAȘU

Lipsa iubirii

„În locul degetului îndreptat spre mine, omul străzii, îmi doresc un zâmbet, dragi semenii. În locul unui râs disprețuitor, îmi doresc o privire mângâietoare, oricât de scurtă. Renunț la bănuțul pe care vreți să mi-l dați dacă puteți să-mi dăruieți, în schimb, o vorbă bună. Prefer să-mi fie foame, decât să mă tratați cu indiferență. Știți ce-i omoară cu adevărat pe oamenii străzii? Lipsa iubirii. Aceasta este, de regulă, cauza pentru care ei ajung în stradă. Gândiți-vă la asta, vă rog. Iubiți-ne măcar mâine, pentru că ziua de azi aproape că a trecut deja și nu vă cerem să vă îndrăgostiți de noi la prima vedere!”

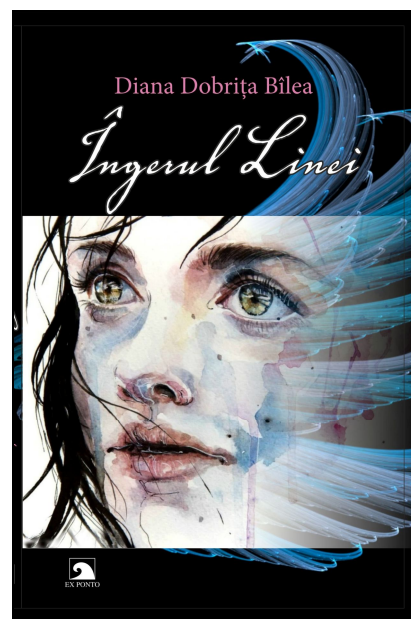
Comunitățile marginalizate, suferința indivizilor care ajung dintr-un motiv sau altul să fie împinși sau să se autoexcludă din „fluxul social normal”, luați fiecare în parte înseamnă pentru România (și nu numai) o problemă din ce în ce mai dureroasă. Cred că oamenii „normali”, cel puțin de la noi, încă nu percep dimensiunea exactă a acestui, din nefericire, deja fenomen și în țara noastră. Din când în când cumva subiecte de știri, tratate așa cum se întâmplă la știri, aceste „probleme” trec fulgurant prin fața conștiințelor noastre. Dar cine reține chipul celor pe care îi vedem murdari, uneori drogați sau beți, pe care pare, poate, pentru unii dintre noi măcar, mai ușor să îi „asociem” cu vreo fărâdelege oarecare, pentru că așa „ne par”. Asta poate și pentru că, așa cum spune „Acordeon”, un personaj, „Căinii îi iubește pe oameni, da’ oamenii nu-i iubește și ei pe oameni”.

Inițial am fost tentat să „clasez” „povestea”, cumva nu cine știe ce departe de un soi de *soap opera*. Dar, raportându-mă mai ales la „lumea” personajelor, răsfoind pas cu pas, aducând-mi aminte și oameni pe care i-am cunoscut sau de experiențe legate de comunități/ indivizi „de acest tip”, pe măsură ce parcurgeam paginile, am ajuns la ideea că este, dincolo de toate, vorba, în subsidiar, dincolo de „povestea” în sine, care vorbește despre cum ar putea fi viața unui om, și despre un subiect cu profunde implicații, nu prea „bătut” în literatura noastră. Și, evident, autoarea pune accent și pe asta în

romanul *Îngerul Linei* (Editura Ex-Ponto, Constanța, 2016).

Pe scurt, „povestea” e astfel – într-un sat, real sau nu, Alăuta, de pe undeva de pe malul Dunării, o tânără sărmană, de șaptesprezece ani, Lina, întâlnește un bărbat, un „înger”, cum spunea. „Acesta se purtase frumos și o mângâiasă – așa se lăudase ea pe la cunoscuți –, ceea ce nu i se mai întâmplase niciodată”, făcuseră dragoste. Apoi bărbatul dispăruse în lume. Ea dăduse naștere unei fetei, Angelina („Îngerul Linei”), și apucase, împinsă și de oamenii din jur, de viața de care avea parte, calea alcoolului și a moravurilor ușoare. Afundându-se tot mai mult, aducea bărbați în casă și de față cu fetița. În final, unul a ucis-o pe Lina în bătaie. Fata, căreia i-ar fi plăcut să învețe, pleacă în lume, ajunge printr-un lanț de întâmplări în București, numai cu o carte de Ion Creangă la ea, apoi nimerește într-un canal, unde are parte și de o „școală” aparte, își găsește prieteni, dar și suferințe de tot felul, și trece printr-o serie de întâmplări care păreau că o vor cufunda în mâlul disperării și al degradării, spre moarte rapidă.

Cine erau oamenii străzii, cei din canale? Tot felul, de la copii fără șansă, ca Angelina sau Acordeon, la Tati, cel care era „șeful” peste cele uneori și două sute de suflete din canal. Iar el avea suflet pentru fiecare, cât se putea și cum putea. Apoi un regizor care, părăsit de familie, căzuse în patima alcoolului, un pilot extraordinar, dar care începuse să „vadă” OZN-uri, un bătrân înșelat de cămătari cu complicitatea organelor Statului (alt „subiect de știri”, nu-i așa?, și tot fără a vedea și „rezultatul” legii), fete care ajungeau să se prostitueze sau să cerșească pentru aurolac sau droguri ș.a., ș.a. Mulți acuzau „democrația instalată după Revoluție” „pentru faptul că nu știuse să-i apere pe oameni de sărăcie.” „La ce ne ajută ea dacă nu mai avem un loc de muncă și nici adăpost deasupra capului?” Alții, ca același Acordeon, mai trăiau numai pentru că apucaseră să fugă cine știe cum, pentru că „oamenii dă lovele pe porci ca să-i mănânce, da’ pe mine m-a cumpărat ca să mă taie și să-mi ia organele. Ai înțeles? Să-mi scoată ficatu’ și să-l dea pe un sac de bani la nașparliii care nu mai are ficat. Și să-mi scoată inima.” Toți aceștia au fost îngropați la un moment dat de autorități în canale

(astupându-se, cimentuindu-se toate ieșirile din subteran) să moară acolo, pentru că, spune „Regizorul”, „trebuia să ne așteptăm și la așa ceva din partea lumii normale [...]”. Nu suntem decât niște viermi pentru societatea asta dezorientată.”

Dar, în final, felul Angelinei de a fi și o stranie atracție față de carte – ținând cont de cum începuse viața ei –, de ideea de a învăța și de a scrie, șansa de a fi și ajutată de oameni, fie ei din canal, fie din „afară”, la momentul potrivit, întâlnirea unor persoane providențiale o fac să ajungă ceea ce își dorise – femeie cu studii, scriitoare, să fie iubită, să aibă parte de dragoste și de copii, să-și regăsească tatăl ș.a. Și, dincolo de toate, să nu-i uite pe cei din canale, pentru care decide să facă tot ce este omenește posibil spre a le ameliora viața.

Ajunsă la casa ei, cu studii, poziție socială, și Angelina își dorea, cum făcuseră, scrie în carte, uneori autoritățile, ca să scape de „problemă”, să zidească canalele, dar nu cu tot cu oameni înăuntru, ci să încerce să le găsească o posibilitate de a trăi ca oamenii, de a avea un loc de muncă, astfel ca să poată trece dincolo de așteptarea morții în mizerie, hăituirii, de pedofili, hoți de copii, traficanți de organe și umilințe... de tot felul și suferințe. În tot cazul, să nu mai gândească în felul lui „Știucă”, cel care îi spunea Angelinei: „Veața mea [...]”. Eu n-am o veață ca toți băieții care are părinți și casă. De-aia nu-s fericit. Oamenii din canal nu-i fericți, ce, ai uitat cum e aicea? Știi că dacă ies →

MARIUS CHELARU

PERIPLUL EPIC LA MALUL MĂRII

Romanele începutului său literar, adevărate radiografii ale fenomenului social în care personajele luate din lumea oamenilor simpli, originari din satul în care s-a născut, sunt prototipuri rebreniene din Țara Năsăudului, oglindite în *Dealul Comorii*, *Blestem* și *Distanțe*. Aparițiile editoriale mai recente, ne introduc într-o aventură literară a resorturilor sale subterane. Materia epică a cărților *Singur în viață*, *Miracol în Ajun de Crăciun* și *Frânturi din viață* este densă și cu un larg orizont spațial.

Textele au putere însuflețitoare, atrag, cuceresc și emoționează. Sunt secvențe care alcătuiesc un complex de situații și destine. Subiectele sunt luate din viața reală și îmbrăcate în haina propriei sale imaginații. Autoarea configurează destinele personajelor sale care, uneori, sunt dramatice, neîndurătoare, le dezvăluie stările de spirit, punând în valoare reflecții existențiale.

Dora Alina Romanescu are o scriere explicită și o disponibilitate narativă rar întâlnită. Promovează un dialog dinamic, antrenant, în care se găsesc structuri morfologice și fonetice specifice graiului năsăudean. Fraza curge domol, se rotunjește în culorile figurilor de stil, simple și calde, iar verbul său expresiv are putere de seducție. Ca un fin analist și subtil provocator la dezbatere, autoarea ne introduce într-un labirint al încercărilor vieții, dezvoltă experiențe și de-

rulează clișee cu situații conflictuale și psihologice. „Așterne cu lejeritate năvala de idei și trăiri cu care își înzestrează personajele”.

Există în proza autoarei un echilibru al personajelor. Situațiile dramatice se află în balanță cu cele senine, relaxante, învăluite de povești încărcate de sensibilitate și gingășie, de generozitate și căldură. Întoarcerea în timp e un motiv foarte des întâlnit în aceste creații, ceea ce îi oferă posibilitatea să construiască scenarii cu puternice rezonanțe sufletești și nu de puține ori cu accente autobiografice. Pe acest registru epic e construit romanul *Miracol în Ajun de Crăciun*, pe care îl dedică nepoatei sale Ioana Alberta. Încă de la început ne dezvăluie starea ei de spirit : „De când m-am născut, am fost o țință a destinului.. În primii ani de viață m-am luptat cu sărăcia, apoi cu o boală care s-a cuibărit în trupul meu plâpând și care m-a chinuit mulți ani. Eram prea mică și nu-mi dădeam seama cât de importantă este viața cu toate tainele ei.

Fără să știu, m-am agățat cu amândouă mâinile de ea, m-am ținut zdravăn și am înaintat pe drumul care mi-a fost hărăzit”. Folosind un limbaj cald, evocator, cu profunde nuanțe sufletești, exprimate la persoana întâi, ne putem da seama de identitatea femeii care îndeplinește rolul de autor, narator și personaj al acestei scrieri în care se derulează povestea tragică din sânul familiei sale.

Romanul *Singur prin viață* s-a născut din destăinuirile unui cunoscut, după cum mărturisește chiar autoarea. El e structurat pe două părți, două destine. Prima parte poartă titlul „Eugenia - o iubire pierdută”, iar cea de-a doua, „David - în furtuna vieții”. Ambele personaje sunt într-o permanentă căutare a liniștii familiale, au o istorie a lor personală, dar viața le oferă surprize neașteptate. Avalanșa întâmplărilor care se năpustește asupra lor este greu de închipuit. Au însă încredere în viitor, chiar dacă trebuie să lupte cu neputința.

Frânturi din viață este o carte de povestiri decupate din viața cotidiană. Titlul atât de sugestiv este o metaforă a sensului nostru existențial. Dora Alina Romanescu adună în cele douăsprezece povestiri întâmplări, transmite mesaje moralizatoare, pune în fața cititorului situații trăite sau posibile pentru oricare dintre noi. Citindu-i cărțile, îți poți da seama că viața personajelor sale seamănă bine cu propria noastră viață. Aceasta este arta pe care o promovează scriitoarea de la malul mării.

MIRCEA DAROȘI

LIPSA IUBIRII

→din canal, afară nu mă așteaptă nimenea pe mine, Știucă... Nimenea nu se bucură că mă vede pe mine, Știucă... [...] Știi cam cine mă așteaptă pe mine? [...] Moartea! M-a mâncat de viu drogurile și SIDA. Acuma înțe-legi de ce s-a dus veața mea? Toți de aicișă o să murim repede. Murim noi și vine alții să ne ia locu' în canalul ăsta, parcă ar fi palat...”.

Și, poate, citind aceste pagini, o să recunoaștem „scene din cotidian” cu gândul la ce spunea un oropsit: „Acum nu-i mai recunosc pe români. Până și generațiile astea mai bătrâne au luat de la alea mai tinere ceea ce era mai rău: jemanfișismul. Știi ce-i ăla? Nepăsare. Îi doare-n cot de de-alde noi. Când murim înghețați pe stradă, anunță la televizor că a mai murit un om fără adăpost.”

Sigur, fiecare cititor va vedea în felul lui aceste pagini, „povestea”, personajele și firul poveștii fiecăruia,

așa cum l-a imaginat autoarea. Dar, dincolo de toate, poate că cei mai mulți vor avea cam același mod de a percepe, dincolo de „jocul” destinului Angelinei, pe cel al unor oameni cărora nu le reținem de cele mai multe ori nici măcar o clipă chipul, îmbrăcați ca vai de lume, din păcate mult prea mulți, și pe care, poate, când vom întoarce din nou capul după autobuz sau altceva, nu vom mai avea cum să-i vedem pentru că deja nu mai există ca ființe umane.

Diana Dobrița Bîlea este unul dintre românii care au fost nevoiți să plece din țară, la muncă. De altfel, dacă prima ediție a primului roman al său, *Iubirea urcă muntele*, debutul în volum, a apărut acasă, în 2004, *De ce iubim?* a fost scrisă în Italia, publicată întâi în limba italiană, în 2012, la o editură din Sicilia, cu titlul *Perché amiamo?*. Apoi, autoarea a ținut să publice și versiunea transpusă în limba română, acasă, la Constanța. Pe urmă a trecut, în scris, dincolo de amprenta predilect/ evident autobiografică cu următoarea carte,

Dragoste și război, continuând pe aceeași linie și în volumul acesta despre un copil care reușește să se ridice din strânsoarea mălului din canalele lumii în care trăim, și pe care cel mai adesea preferăm să nu le vedem, și să răzbată spre o viață care să îi placă, cu un drum deschis în ale scrisului, familie, copii ș.a., neuitând însă de unde vine.

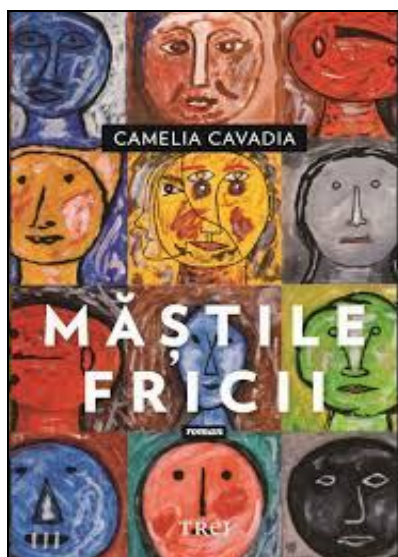
În *Îngerul Linei* autoarea are fluentă în scris și, aidoma unui pictor, reușește să creeze o galerie de personaje, cărora le „arată” și „locul” astfel – unele nuanțate, cu lumini și umbre, tușe apăsate pentru definirea cât mai completă, altele doar din câteva trăsături de penel, ca niște eboșe/scheciuri, dar care își găsesc locul în „întreg”. Și, dincolo de toate acestea, din nou, Diana Dobrița Bîlea, o autoare care își construiește cu atenție drumul în ale scrisului, și care pare că a găsit calea care i se potrivește, la care lucrează, vorbește în carte despre nevoia de a iubi și de a fi iubit.

Măștile fricii

Măștile fricii e cel de-al doilea roman al scriitoarei Camelia Cavadia, publicat în anul 2016, la Editura Trei, o carte tulburătoare care reușește să te pună pe gânduri, impresioneze, și chiar șocheze de la primele pagini... Dar cine este Camelia Cavadia? Iată, în loc de orice altă fișă biografică, un scurt citat din prezentarea făcută de criticul Dan C. Mihăilescu, pentru *Vina*, romanul de debut: „Un debut surprinzător prin precizia arhitecturii narative și siguranța rotirii caruselului cu multe și subtile relații psihologice. În plus, îmbucurător prin opțiunea preponderent morală, într-o vreme dominată de anarhie, relativism și etică în răspăr.”

Primele impresii de lectură a cărții *Măștile fricii* le pot rezuma printr-o listă de zece epitete pe care le merită, cu prisosință: o carte impresionantă, tulburătoare, aparte, surprinzătoare, derutantă, emoționantă, controversată, neliștitoare, încântătoare și care reușește, așa cum spunem, chiar să te șocheze încă de la prima pagină... Chiar de două ori: prima dată, prin discursul personajului narator, de la vârste diferite, iar a doua oară, prin abordarea unor aspecte sensibile în ceea ce privește relațiile din cadrul familiei... Ceea ce pentru orice altă familie obișnuită ar fi fost un moment dureros - moartea tatălui, pentru cei trei frați din carte acesta este, surprinzător, unul de mare bucurie, de adevărată eliberare de cel care i-a terorizat și bătut de-a lungul copilăriei. Toată această bucurie este una secretă și trebuie să rămână doar a lor, ea nu se poate manifesta și citi decât în ochii lor, din cauza faptului că alte persoane prezente la înmormântare nu ar înțelege drama lor și chiar i-ar privi cu dezaprobare: „Ziua cea mai fericită din viața mea a fost nu cea în care m-am măritat sau cele în care s-au născut copiii mei, ci aceea în care a murit tatăl meu. Știu, pare odios ce spun, însă e purul adevăr. Și cred că nu a fost doar a mea. Noi toți, cei trei copii, ne-am simțit ușurați și mai că ne-a venit să jucăm în jurul trupului inert. N-am avut atunci curajul să recunoaștem, dar știu că fiecare dintre noi a simțit asta.”

Sentimentele de surprindere sau chiar dezaprobare ale cititorului sunt atenuate sau chiar anulate de scena care i-a marcat copilăria naratoarei și anume aceea în care fratele său a „greșit”, adică a luat „doar” 9 la teza de la matematică, fapt pentru care tatăl i-a aplicat o corecție fizică exemplară, după ce l-a legat, în prealabil și ca de obicei, de calorifer: „N-am să uit niciodată bătaia

ingrozitoare pe care a încasat-o David când a luat 9 în teza la matematică. Deși bătaile erau la ordinea zilei, totuși aceea a fost atât de cruntă, încât de fiecare dată când mă gândesc la David copil, îmi revine-n minte imediat. De cum a văzut lucrarea, tata l-a împins cu putere în camera noastră, a copiilor, și i-a cerut să se dezbrace la pielea goală. Pe măsură ce David își dădea hainele jos, tata le aranja cu precizia unui chirurg, ce-și înșira cu grijă instrumentarul. Apoi l-a legat de calorifer și a început să-l bată cu cureaua, tacticos, minute în șir, de parcă ar fi avut toată viața la dispoziție pentru asta. Eu și sora-mea ne refugiaserăm în bucătărie, cu mâinile încheștate pe urechi, încercând să estompăm zgomotul țipetelor ce se-auzeau. Nimic însă nu le putea acoperi. Urletele lui ne despicau țeasta în două și sunetele animalice pătrundeau ca printr-un horn. Țipetele lui ne-au urmărit ani în șir și încă mă ia tremuratul când retrăiesc acele momente.”

După moartea tatălui violent, singura și cea mai mare dorință a copiilor e să părăsească acea casă a ororilor, fapt pentru care insistă și o conving în cele din urmă pe mama lor să fie de acord cu vânzarea casei: „Frate-meu era mai pornit ca niciodată. Să plecăm oriunde, numai să plecăm. Avea coșmaruri des și se trezea diminețile cu ochii înroșiți, cu broboane mari de sudoare pe frunte; arăta mai rău ca niciodată și pentru el nopțile erau un chin neîntrerupt.

—Ce se întâmplă cu tine? l-am întrebat noi în timp ce mama se făcea din nou că nu vede nimic.

—Mă strâng pereții, spunea el. Visez cum mă strivesc, mă aruncă de la unul la altul, îmi zdrelesc pielea și după ce m-au făcut tot o rană, mă scuipă afară. Pentru mine nu s-a terminat și dacă n-o să ies de aici mai curând, simt că n-o să mai fiu niciodată întreg la minte.”

Mai târziu, toți acești trei adolescenți traumatizați din cauza tatălui vor trăi mereu cu „fantomă” acestuia în suflete și fiecare va căuta o variantă personală de salvare. Spre exemplu, în cazul Emei, personajul care este și narator, aceasta va veni de la un tânăr care nu este nici foarte frumos, nici foarte bogat, nici măcar foarte inteligent, dar care rămâne singurul din lunga listă de bărbați din viața ei care are înfință răbdare cu ea, reușește să o facă să-și deschidă sufletul, îi dă speranța că poate uita de „măștile fricii”, dar și să o facă mamă: „Mi-am dat seama atunci că aveam nevoie de Victor mai mult decât oricine altcineva, că el era șansa mea la normalitate și că tot ceea ce aveam de făcut era să mă țin de el. Nu cu el aveam bătaile de dus, ci doar cu mine și trecutul meu.”

După o perioadă de relativă liniște dobândită cu ajutorul familiei și copiilor ei, trecutul se reîntoarce, întâi sub forma unui coșmar în care reapare tatăl, apoi prin tot mai multe atacuri de panică și prin dorința de izolare de familie și de cei dragi. La rândul lor, ceilalți caută să scape de trecut: Sofia se va refugia într-o viață casnică, echilibrată, dar și stearsă, apoi în retragerea la o mănăstire și rugăciune; fratele ei, David, trăiește frica teribilă că devine asemenea tatălui, o ființă violentă... Frica rămâne, pentru toți, chiar după dispariția factorului principal care fost tatăl copiilor, tot o stare de spirit constantă a vieții lor: „Așa cum copiii se împrieteneau unii cu ceilalți, noi eram prieteni cu frica. Ca s-o îmblânzim, încercasem s-o înțelegem, s-o stăpânim, iar în cele din urmă să ne învățăm cu ea și s-o acceptăm. Ea era cea care ne ținuse departe de lume, dar tot ea era cea care ne adunase pe noi, frații, laolaltă. Frica ne-a unit mai mult ca orice altceva și nu știu dacă am fi ajuns să ne iubim atât de mult dacă n-am fi avut sentimentul că TREBUIE s-o facem. Dacă n-o făceam noi, atunci cine?”

Mi-e frică de când mă știu. Mi-e frică de tot și de toate și mi-e frică să recunosc asta în gura mare. Dacă aș face-o ar însemna că e adevărat. Și ar mai însemna și că ea a învins.”

Finalul este, totuși, o victorie a fricii de care nu scapă niciunul dintre ei în cele din urmă, dar conține și o... răsturnare epică surprinzătoare pe care nu o să o dezvălui pentru a nu vă strica plăcerea lecturii pentru aceasta carte impresionantă numită *Măștile fricii* și care merită să figureze între propunerile pentru cărțile anului 2016...

GEORGE MOTROC

Marin Preda

Anii formării intelectuale (1929-1948)

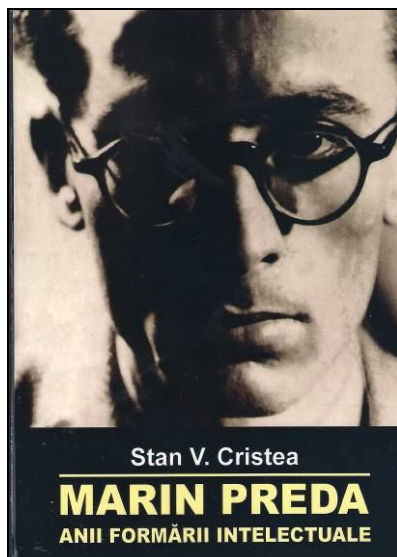
Aplecat spre studierea vieții și operei marelui prozator român, care s-a născut în județul Teleorman, iată că Stan V. Cristea ne oferă un nou volum, care se fundamentează pe cercetări aprofundate nu numai în biblioteci și în arhive, dar și în localitățile și instituțiile culturale și școlare pe unde scriitorul a trecut. Astfel, biografia și bibliografia lui Marin Preda sunt ancorate nu numai în satul natal, Siliștea-Gumești, în Teleorman, ci și în zone diferite din România: Transilvania, Buzău, București, inclusiv în lume, la maturitate scriitorul călătorind și fiind tradus în multe limbi ale globului.

Se arată, în „Argument”, că evaluarea lui Marin Preda, în ciuda unor contestări postdecembriste care își argumentează alegațiile prin compromisurile cu regimul comunist și prin mărunte și ne semnificative greșeli, trebuie să țină seamă atât de contextul în care a activat ca scriitor, cât și de caracteristicile personalității sale.

Autorul acestei masive cercetări de istorie literară precizează că perioada studiată începe din 1929, de la înscrierea în clasa I a elevului Călărașu T. Marin (Marin Preda – după numele mamei din căsătorie) și se încheie odată cu publicarea primei cărți, „Întâlnirea din pământuri”, nuvele, în anul 1948.

Sunt luate în considerare și confesiunile lui Marin Preda, elemente biografice detectabile în romanele sale, precum și bibliografia de referință, Stan V. Cristea fiind conștient și afirmând, cu modestia cercetătorului preocupat de realizarea practică operei sale, mai puțin de propria imagine, adevărul că acest studiu nu este exhaustiv. Apariția mai multor volume dedicate marelui prozator, semnate de același cercetător, e o dovadă elocventă în acest sens, cu timpul constituindu-se noi date, opinii și documente.

Marin Preda a fost elev în satul natal, Siliștea-Gumești, la Cristur și București, apoi și-a satisfăcut serviciul militar în anii de război (1943-1945), pe când mulți colegi de generație (de exemplu Geo Dumitrescu) au evitat această experiență aspră, iar

debutul său s-a produs cu greutate: cu schița „Nu spuneți adevărul”, 1942, sau, cel preferat de scriitor, cu povestirea „Părlitu”, câteva luni mai târziu, tot în anul 1942.

Romanul „Moromeții”(1955) e cel mai important din opera lui Marin Preda, fiind studiat în școală și facultăți, însă, până atunci, spune Stan V. Cristea în „Argument”, sunt episoade în viața scriitorului, puțin investigate, care evidențiază realitatea dură a vieții lui, „cu zbaterile și izbânzile ei”, premergătoare și prevestitoare ale unui destin literar excepțional.

Cercetătorul a reușit să afle numele și rolul unor dascăli, personalități și colegi, adunând mărturii și comparând declarații și documente, amintiri, evocări, manifestări culturale, memoria scriitorului fiind foarte bună, iar din anii serviciului sub arme dau informații exacte documentele militare.

Dintre personalitățile literare și culturale cu care a venit în contact sau care l-au influențat, sunt menționați colegii de generație Geo Dumitrescu, Sergiu Filerot, Ion Caraion, precum și Miron Radu Paraschivescu și Zaharia Stancu, conjudețeni, Ov. S. Crohmălniceanu, Petru Dumitriu, A. E. Baconski, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, Paul Georgescu. Fiind un „mare singular”, Marin Preda a avut destule prietenii și a trăit sentimentul solidarității generației literare, mai mult decât alți scriitori.

În afară de sfera școlarității și de domeniul literaturii, scriitorul a fost considerat un „complicat” și în sectorul erotic al vieții lui. Romanul autobiografic *Viața ca o pradă* este semnificativ în acest sens, aici fiind istoria debutului său, ca și istoria

scrierii romanului *Moromeții*. Scriitorul nu a reușit să definitiveze tetralogia *Comedia țărănească*, așa cum își propusese la începuturi, iar faptul că secvențele vieții civile și literare nu coincid cu etapele creației este compensat de importanța deosebită pe care o au anii de școală și perioada debutului literar.

Lucrarea are o bogată iconografie, cu documente școlare și militare, fotografii, multe fiind inedite, întregind la modul ideal și concret ceea ce se știa până acum despre perioada tinereții lui Marin Preda.

Cercetătorul Stan V. Cristea precizează faptul că lucrarea aduce lucruri noi, necunoscute, despre viața marelui prozator și, cu aceeași modestie, a celui preocupat de ceea ce (se)face, nu de ceea ce (se) zice, afirmă că această acțiune va continua, pentru că „mereu se va găsi câte ceva de adăugat”.

Cititorul află date interesante și amănunte inedite despre actele civile, părinții, rudele și învățătorii lui Marin Preda. Astfel, tatăl, Tudor Călărașu, purta numele de familie după o poreclă, fiind numit și Pațac, iar mama, Joița Preda, provenea din familia Badea, din Tecuci-Kalinderu. Ambii părinți au avut mai multe căsătorii. Data nașterii scriitorului este restabilită, la 20 iulie 1922, înregistrarea nașterii în registrul stării civile fiind pe 5 august, iar botezul pe 6 august. Familia numeroasă, cu copii din căsătoriile anterioare ale părinților, este punctul de pornire pentru conceperea personajelor din romanul *Moromeții*: copiii, Paraschiv, Nilă, Achim, Alboaița, Tita, Sae, și părinții Ilie Moromete și Catrina Moromete. Elevul Călărașu T. Marin (Marin Preda) nu este încurajat de tatăl său să meargă la școală, are o situație materială problematică în familie, începe cu stângul școala, apoi se redresează. Cercetătorul Stan V. Cristea identifică sursele reale care devin personaje în proza lui Marin Preda, prezentând scena sfârșitului de an școlar cu elevul Niculae Moromete, din cunoscutul roman, identifică figurile de dascăli ai prozatorului, care l-au învățat până la absolvirea clasei a șaptea, între care se află Ioan M. Georgescu, Ioan N. Teodorescu, Anghel Crivăț, Florea Gheorghe, pune cap la cap mărturisirile și amintirile acestora și ale rudelor lui Marin Preda. →

CORNELIU VASILE

„IN HONOREM GEORGE COȘBUC”

Între lucrările apărute în anul al 150-lea de la nașterea poetului George Coșbuc, e de menționat lucrarea *George Coșbuc. Interpretări*, coordonată de doctorul în filologie Valentin Marica.

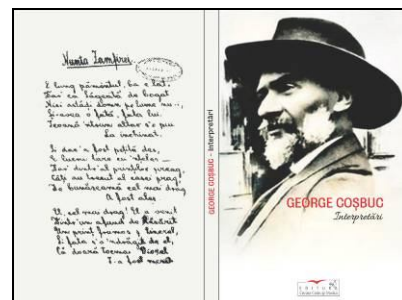
Cartea a apărut la Editura „Cezara Codruța Marica” și este, așa cum se precizează pe pagina a patra, un „Proiect inițiat de scriitorul Valentin Marica, cu colaborarea profesorilor de limba și literatura română din învățământul preuniversitar, la împlinirea a 150 de ani de la nașterea lui George Coșbuc”. Argumentul exprimat de dr. Marica se găsește în „Cu-vânt înainte”, în care se scrie: „*Opera poetului așteaptă o nouă lectură prin care să-i simțim convingător intenționalitatea, înlăturând tirania clișeelelor sau abordărilor sofisticate. Un asemenea demers, al decenței critice, propune Lucian Valea în volumul «George Coșbuc în căutarea universului liric»*”.

MARIN PREDA

→Documentarea surprinde și vizi-tele scriitorului în satul natal, cu impresii de la aceste întâlniri cu consătenii. Bibliografia capitolului referitor la școlaritatea de la Siliștea-Gumești cu-prinde 367 de titluri de cărți, articole și alte înscrisuri consultate de Stan V. Cristea.

Următoarele capitole urmăresc trecerea lui Marin Preda pe la școala normală din Câmpulung Muscel, unde este respins la vizita medicală pentru vedere slabă, pe la școala de meserii din Miroși, din apropiere, pe care, deși are note bune la examenul de admitere, nu o urmează, prin școlile normale de la Abrud (anul I), Cristur (anii al II-lea și al III-lea) și București (anul al IV-lea), apărând în registrele matricole cu numele Marin Călărașu sau Marin Predescu. Apar, la fiecare deplasare, mărturii ale foștilor colegi, profesori sau rude, care creionează portretul unui tânăr dornic de lectură, ambițios și harnic. Cercetătorul nu ezită să contureze prietenii, ca și invidiile sau ostilitatea unor personaje cu care scriitorul se intersectează cu ocazia anilor de școală. Semnificative sunt călătoria către școala musceleană, tatăl prozatorului filozofând precum Ilie Moromete, sau căutarea și găsirea unui

sprijin într-un „fals profesor și librar”, care încasează mulți bani pentru a-l înscrie pe Marin Preda la școala din Abrud. Ca în romanele scrise mai târziu, sunt sugerate aici atât disimularea, cât și naivitatea țărănească, omul de la țară fiind încredințat că nu se poate descurca în viață decât prin apelarea la un sprijin care, de multe ori, pretinde mulți bani. În vara anului 1941, Marin Preda părăsește școala și încearcă să găsească o slujbă, fiindu-i foarte greu mai mulți ani. Urmează anii debutului literar, talentul său depășind toate greutățile și descurajările. Această perioadă din viața scriitorului a mai fost prezentată de Stan V. Cristea în lucrări anterioare, însă, după cum precizează, nu s-a publicat o sinteză pe această temă. În anul 1942, la 20 ianuarie, Marin Preda debutează în proză, în publicația *Tinerețea*, cu schița *Nu spuneți adevărul*, în mod inexplicabil nereluată și neluată în seamă atât de scriitor, cât și de istoricii literari, a doua zi, pe 21 ianuarie, debutând și în publicistică, în revista *Sfarmă-Piatră*, când prezintă două cărți de literatură. Prozatorul a considerat că debutul său s-a produs la 15 și 16 aprilie 1942, cu schița *Pârlițu*, în ziarul *Timpu*. Mai este evocată poezia, nepublicată la data oferirii ei de către scriitor, ci mai târziu, poezie intitulată *Întoarcerea*

Bunăoară, profesorul doctor Vasile V. Filip, de la Colegiul Național „Liviu Rebreanu” din Bistrița și-a intitulat studiul „Et in Arcadia nos (Despre viziunea integratoare asupra mitologiei românești la tânărul George Coșbuc)”, cu un instrumentar exegetic specializat, care conferă profunzime și subtilitate asociativă interpretării sale.

Lucrarea, cu opinii inedite, este, neîndoiește, curajoasă și demnă de a fi așezată în rândul celor care compun bibliografia coșbuciană de prim raft, iar demersul lui Valentin Marica, inspirat și frumos, în onoarea marelui poet.

VICTOR ȘTIR

fiului rățacit, unde evocă viața în familia rurală.

În perioada 1943-1945, Marin Preda este sub armă, la un regiment de grăniceri. Sunt reproduse fragmente din corespondența pe care acesta a purtat-o cu cei apropiați.

Un alt capitol privește anii afirmării literare: 1945-1948, și aici fiind reluate idei din romanul autobiografic *Viața ca o pradă*, despre care se spune, într-un loc, că a fost scris pentru ca autorul să impună o anumită abordare a evenimentelor pe care le-a trăit, contrar unor interpretări arbitrare, în necunoștință de cauză. Scriitorul publică în multe ziare și reviste, apoi debtează editorial. Cartea *Întâlnirea din pământuri* apare în 1948, fiind urmată de alte scrieri, până la capodoperele literare cunoscute.

Volumul lui Stan V. Cristea luminează multe aspecte controversate, în special din viața școlară și literară a marelui prozator, lucrarea având bibliografii parțiale, pe capitole, și o cuprinzătoare bibliografie generală (555 titluri), iar ilustrațiile (în număr de 219) de la sfârșit completează la modul ideal ideile din text.

Stan V. Cristea, Marin Preda. *Anii formării intelectuale (1929-1948)*, Editura Aius, colecția Exegesis, Craiova, 2016

SUSPENDAREA TEATRALITĂȚII

sau "ÎNAPOI LA LITERATURĂ"

Ceea ce sare în ochi ca prima evidență în piesele lui Darie Duncan (ca și ale altor autori tineri) e dezinhibarea aproape ostentativă cu care abordează teme-tabu, din registre ocolite de autorii anteriori. Textele sale atacă subiecte aparent non-dramatice, dezbateră se mută din planul conflictelor exterioare (între caractere, poziții sociale, nivele de conștiință) înspre o radiografie existențială despuată de prejudecăți, deconstrucție a condiției insului ca entitate captivă, căutând compensarea într-un alter ego nerealizat, ideal. Sunt înfățișate frecvent manifestări ale umanului în medii periferice sau insolite (cele două prostituate din *Efectul Cehov asupra ochilor tăi*, bătrânul senil Titus sau fiica lui, Sofia, femeie de stradă undeva în exil, din *Tituba*). Situații/personaje analoage aflăm la alți autori tineri - în *Ca pe tine însuși* a Mariei Manolescu (unde triumfiul "amoros" Ioan-Maria-Rafa e supus unei disecări necruțătoare) sau în *Amalia respiră adânc* de Alina Nelega (Amalia e anti-eroină tipică, trăind în vârtejul unei vieți de contratimp, al trădărilor de sine și semenii, până la abandonul final).

Analiza rămâne instrument esențial de lucru, însă e îndreptată spre imponderabil, spre contrastele non-aparente ale ființei. Confruntarea e înlocuită cu auto-interogarea, psihologismul lasă loc meditației poetico-lirice. Dialogul parascenic menține teatrul ne-jucat mai aproape de arta cuvântului, în bătaia imaginii. În particular, se observă insistența, la autorii mai noi (Darie Duncan nu face excepție) pe expresia negativă, pe tușa trivială, "naturalistă", "imoralitate" ca frondă, sfidare a locului comun.

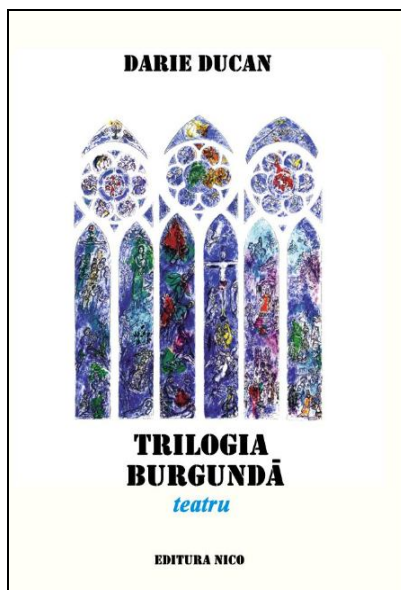
Poanta rămasă, expresia pitorească, pentru academici "vulgară", sunt uzitate ca exorcism, moralitate inversă, ca o delimitare.

Darie Duncan o formulează fericit în eseul "*Teatrul imunitar*" (o profesiune de credință a sa dar și, posibil, a altora) din finalul *Trilogiei burgunde*: "Pentru a restabili moralitatea (a se citi normalitate), e nevoie de o imoralitate de tip arhimedic, contrapunctică, pentru a reuși să urnească angrenajul normalității". Preluarea în negativ a tradiției e o formă de comunicare cu aceasta, o platformă de salt în necunoscut, condiție a inovației, a unei noi creativități. Autorul invocă

termenul "revoluție" pentru mutația de cod într-o nouă paradigmă a valorilor. Arta (teatrală) "imunitară" e definită ca un "dezinhibant", o iluzie rodnică, "*un instrument de lucru*".

În două cazuri exemplare (teatrul lui Baudelaire și al lui Eminescu, nepublicate) arta imunitară a însemnat "o ruptură în cadrul literaturii țării" lor. "Cazul" scrisorilor lui Eminescu în dezbateră din anul 2000 e identificat ca "originea subtextuală - de raportare și, prin acest act critic, de existență - a douămiismului".

Teatrul "de sertar" al lui Eminescu, echivalentul unui "jurnal intim, salvând imunitatea" e asimilat și pe fond

actualității: "Nepriceperea, abandonul, caricatura amară sunt tocmai umorile literaturii de după 2000". (Să marcăm faptul că teatrul ne-jucat dar publicat e într-o "fractură" doar parțială cu audiența, relația autor-cititor incluzând dialogul).

"Inabilitatea" ca autor dramatic a lui Eminescu ține, aflăm, de "visătorie", de liricitate - aceasta compensând "cu irizări de un feeric supraréalist (...) ducând teatrul altundeva decât trebuia să fie el atunci, în microcosmos, în detalii, nu în structuri". Teatrul neterminat, virtual inovativ, poate opera, ca și cel nejucat, o veritabilă "mutație a genului". Suntem înafara spectacolului, "înapoi la literatură".

Altfel spus, la primatul expresivității. Vocile-personaje din teatrul lui Darie Duncan își conturează identitatea prin introspecție mai degrabă decât acțiune. Ele își definesc un statut, mai puțin o biografie. **Efectul Cehov asupra ochilor tăi** (piesa într-un act, extinsă pe 50 de pagini!) instituie un tablou de comportament al cuplului de prietene

Sonia/Vanda. Ele își sunt una alteia cunoscătoare în profunzime, suport sufletesc dar și revers în oglindă, ecou nemilos al scăderilor, imagine în negativ a bunelor intenții de-realizate. Într-o confruntare maraton, cele două tinere (ce profesază dragostea fără iubire) își măsoară trecutul, se eliberează de sterilul experiențelor eșuate, salvându-se din marasmul *trupescului*, în căutare de sensuri posibile, ieșiri către un revers autentic, substanțial.

De planul expresivității țin punerile scenice în metaforă, parabolă, alegorie: "V... Cred că băgat în pământ de viu urli de plăcere. Dacă ești bărbat, crește un copac. Dacă ești femeie, o ia pământul la vale. Ca să respire"; sau: "Ochii lui Cehov. Unul bătut într-o palmă, celălalt în cealaltă (*Se întinde pe scară ca pe un crucifix cu mâinile desfacute*)"; ori parabola unui "om care scria povești. Cinea care i le citea. Un om cu puțini cititori. Dar acel om era fericit scriind. Iar celălalt era fericit citind.

...Tu scrii. Păi io citesc. Sacu' și peticu', ne-am găsit". Invocând Natura ca pe o "minune", Vanda elaborează: "Privește acești mestecenii. (*Arată spre public...*) Fiecare dintre ei are o suprafață superbă. Care mai de care mai aspră, totuși". În altă parte, ea se întreabă: "Te-ai dat cu cremă și ai depozitat-o în debaraua numită tu însăși?", sau cere: "Sufală pe mine să devin-o-fe-re-as-tr-ă". De o forță similară sunt expresiile: "Calcă pe creierul meu ca pe o accelerație"; peștii mâncați cu ochi cu tot "te privesc din interior", spune Vanda, "până devin străvezie (...) Sunt un film".

În absența acțiunii exterioare, teatrul liric al lui Darie Duncan își diversifică mijloacele de revelare a misterului existenței. O tehnică a contrastului între dialogul de fond, habitual, și formulările revelatoare dau textului tensiune și o sporită putere de sugestie.

În actul I din *Tituba* schimbul de replici tăioase între Titus și Ana, îngrijorați de soarta fiicei lor în străinătate, e împins în surdină de inserția unui program de radio *live* pe teme social-politice. Întâlnim frânturi de limba ("Fata fierarului Fanică face fasole freată fără foc fiindcă focul face fum"), false silogisme ("IOANA: Șarpele are limbă. ANA: Socrate are limbă, deci Socrate e șarpe"), descântece, parafraze după pasaje celebre (Dante: "iubirea dezmiardă sori și stele"), reclame. În *La Blouse Roumaine* textul ia forma a șase →

IOAN MARCOȘ

monologuri paralele (6 casete-modele de culoare), quasi-versificate, susținute de personaje aparent de *stand-up comedy*. În fond, mesajul e grav, de autoscopie existențială, susținut de o rețea densă de metaforizări îndrăznețe. Limbajul eterat, radical, beneficiază de resursele de expresie ale poetului.

Dincolo de registrul crudităților de limbaj, comun generației sale (care pare a relua, în moda *retro*, violențele de limbaj și comportament ale mișcării *punk* din spațiul anglo-saxon), imagistica *Trilogiei* lui Darie Ducan dă măsura valorii acesteia. Un clarobscur studiat până la aparența de fresc, de naturalețe, dă tablourilor sale scenice pregnanță și culoare: "sub plapumă/ mă bronzam/ între picioare la lumina/ telefonului mobil"; dar avem și "ungerea cu lumină", "mi se înmormantează imaginea", "ne desfacem ca ceapa", "valize obeze", "îmbrățișați de o pânză curată de in"; "Să fie aureolele sfinților niște/ colăcei de grăsime?"

Scriitura e ancorată în prezentul imediat, al limbajului IT, și acesta un stindard al noului val: "dai send la al 480-lea email/ să cauți de muncă", "carnetul cu link-uri", "parolele", "site-urile cu muncă", C.V-ul, "pixel, o ființă virtuală" etc

Orizontul de sensuri la care se ridică "arta imunitară" a autorului e abil camuflat în hățișul de motive și imagini ale terestrului, în jerbele de lumini obscurizând depărtarea nocturnă. O suită concisă de expresii esențiale, cuvinte-cheie ne pot da o idee a viziunii sale artistice. Sonia întrevede cum "într-o altă realitate, chiar noi suntem acolo, între nori"; Vanda se vede vizitată, într-o reverie a sa, de "unsul lui Dumnezeu". Costumarea rituală a celor morți ar fi cu scopul de a "nu fi văzuți în sicriu goi". Altundeva "propriul gând e scos cu targa". Cei adormiți pe veci stau "cu pinu-nfășurat pe după cap".

Un personaj în monolog din *La Blouse Roumaine* observă că "Niciun site nu/ mă duce nicăieri", dar și că "sunt energia fiecărui link" iar "În spatele oricărui clic sunt eu". Și această deschidere: "Dublu-clic al meu va crește... Sunt nopți în care îl visez... El e/ încă eu...// Și cum e doar o posibilitate/ un link încovrigat nimeni/ nu mi-l poate lua". Finalul e o rugă: "ca măcar curentul dintre doua uși/...să țin încărcată această/ baterie de telefon vechi: să ducă undeva".

Trilogia burgundă (Ed. Nico, 2014) a lui Darie Ducan își duce autorul undeva în zona de vârf a generației sale.

„Ephemeride”

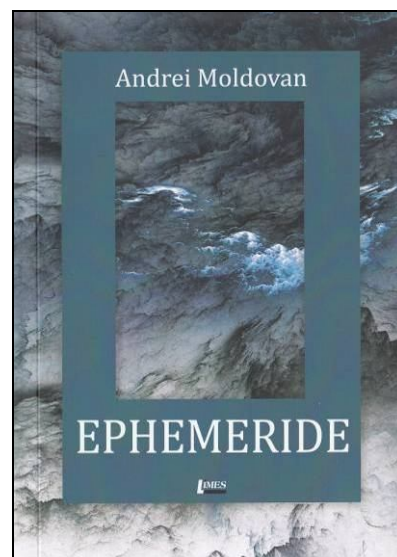
o carte de publicistică culturală

Andrei Moldovan este cunoscut în arealul cultural al județului Bistrița-Năsăud, ca unul dintre cei care știu să întrețină cu succes temperatura actualității critice. El s-a făcut remarcat și în publicistică, dând fenomenului cultural valoare și echilibru. Această preocupare se reflectă în noua lui carte intitulată *Ephemeride*, apărută în Editura Limes, 2016, în care, prima parte, intitulată „Cum ar putea îngheța mucusul condeiului”, cuprinde texte ce oglindesc atitudini determinate de evenimente sau teme intrate în cotidian, iar în partea a doua, numită „Oameni în loden” sunt texte ocazionale, uneori notații sintetice sau prefețe la cărți ale confrăților, așa cum menționează el însuși în „Notă asupra ediției”.

Acest volum rotunjește pe deplin statutul său de scriitor și publicist cultural, insuflând cititorului bucuria lecturii și oferindu-i o cheie de neprețuit în accesul la lumea literaturii. Sunt însemnări scurte, de 1-2 pagini de carte, bogate în conținut, atractive, care nu plictisesc, ci mai degrabă trezesc interesul și curiozitatea prin informația pe care o prezintă. Găsim aici, interpretări, judecăți de valoare, argumente, expuse într-un mod captivant, favorizat de talentul scriitoricesc al autorului.

Andrei Moldovan scrie într-un mod sărbătorec, are un stil al argumentărilor elegante, înnobilit de expresivitatea expunerii. În general, textele se referă la valorile noastre culturale, cu predilecție pentru marii creatori din diverse domenii ale artei. Cartea se deschide cu o reflecție asupra sculptorului Constantin Brâncuși, căruia îi acordă o atenție sporită, îndemnându-ne la meditație prin articolele: „Brâncuși în Montparnase” și „En attendant Brâncuși”, apoi continuă cu o notă despre publicistica lui Eminescu, dar vorbește în mod elogios și despre „Umbra cea vie a lui Liviu Rebreanu”, adică Niculae Gheran, alături de care a depus o piatră la temelia cunoașterii vieții și operei romancierului năsăudean, scriind volumul „Liviu Rebreanu prin el însuși”.

Demersul publicistic al lui Andrei Moldovan este însoțit de o viziune echilibrată și un respect deosebit față de personalitățile culturale, precum Ioan Alexandru, Radu Mareș, Ion Vlad, Dumitru Radu Popescu și alții, eviden-

țiind forța lor creatoare și lumina în care sunt învăluiți. Nu-l scapă din vedere nici pe „ambasadorul literaturii române”, Jean-Louis Courriol, cel care a tradus în limba franceză șase cărți ale scriitorului Liviu Rebreanu.

Din cuprinsul acestei cărți, aflăm și câteva opinii despre viața unor reviste ca: *România literară*, *Mișcarea literară* și chiar *Răsunetul cultural*, dar și despre Academia Română, rămasă cu patrimoniul nerecuperat.

Interesante sunt și articolele: „Democrație și cenzură”, „Dacă lumea ar fi limpede...”, prin care dezbate probleme actuale ale vieții culturale.

Cu un sentiment ușor nostalgic scrie despre „Sala Baudelaire” de la Liceul „Petru Rareș” din Beclean, sală în care au citit ori au comentat cândva autori renumiți ai scrisului românesc.

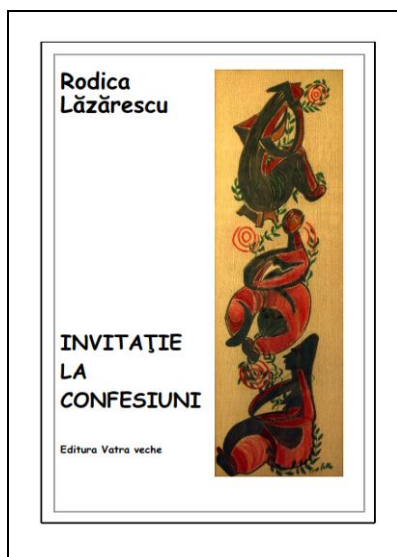
Consecvența opiniilor sale privind promovarea valorii și a talentului în literatură este semnalată în textele: „Poeți fără poezie”, sau „Jos cu literatura română”. Autorul își exprimă regretul față de dispariția muzeelor „Liviu Rebreanu” din Valea Mare (Pitești) și „Octavian Goga”, de la Ciucea, arătând că, odată cu pierderea lor, am intrat într-o sărăcie spirituală care se datorează mafiei retrocedărilor. Cu aceeași nostalgie caracteristică, Andrei Moldovan evocă anii copilăriei sale (*Nu știu alții cum sunt..., Omul în loden*), vorbește cu drag despre prietenia lui cu Ioan Alexandru, Vasile Sav, Petru Poantă și Valentin Raus, lăsând cuvintele să se topească în tiparul sufletului său.

Ephemeride este o carte de actualitate cu o mare încărcătură de idei și frumuseți spirituale.

MIRCEA DAROȘI

Un festin dialogic de zile mari

O nouă și masivă carte de interviuri, semnată de neobosită și mereu uimitoarea Rodica Lăzărescu, **Invitație la confesiune**, vede lumina cernelii tipografice la Editura **Vatra Veche** (Târgu-Mureș, 2016). Sunt provocate să se confeseze aici douăzeci și cinci de personalități de prima mână ale vieții culturale românești contemporane din țară și din afara ei, impresia generală pe care o lasă cartea, adevărat festin dialogic de zile mari și de loc geometric energizant, cum au doar cărțile de căpătâi fiind de exhaustivitate, nimic din ceea ce e spiritual nerămânându-i străin *Doamnei Întrebătoare* (vorba poetului și publicistului Nicolae Turtureanu, unul dintre intervievați) care dovedește de fiecare dată o bună și aprofundată cunoaștere a operei și activității civice a celor ce au amprentat benefic, într-un domeniu sau altul, istoria poporului în slujba căruia s-au așezat cu dăruire și responsabilitate spulberatoare de prejudecăți și de nefaste clișee ideologice. Intrarea în confesiune, fără frontiere, se face, de regulă, printr-un un portret niciodată convențional, bazat pe citate extrase de iscoditoare provocatoare a destăinuirilor mereu eseistice, mereu proaspete și mereu de înaltă și uimitoare ținută academică, făcând să se declanșeze, latente și nebănuite, poate chiar uitate, resorturi psihologice. Cu Maria Mănuță, medic, om de știință și poetă de reală sensibilitate și subtilitate, publicista temerară care este Rodica Lăzărescu evidențiază raporturile intime existente între pictură, poezie și anatomia corpului omenesc. Fapte de istorie culturală și preocupări etichetabile ca netăgăduite *violons d'Ingres* sunt aduse în discuție ca tot atâtea argumente în sprijinul temei puse pe tapet, exemple de scriitori care au desenat sau au pictat cu ușurință fiind Mihail Sadoveanu, Marin Sorescu sau Nichita Stănescu, concluzia fiind că poezia poate fi văzută și pictura auzită. Împreună cu actorii Dorel Vișan (Tudor Bălosu), Victor Rebengiuc (Ilie Moromete), Mitică Popescu (Cocoșilă), respectiv cu regizorul Stere Gulea, autoarea fascinantei cărți pune pe tapet interviuistic legăturile dintre o operă literară scenarizabilă și filmul făcut după ea, suportul discuției incitante și necesare fiind în cazul de față primul volum al **Moromeților** lui Marin Preda care, din păcate, n-a mai apucat să vadă

filmul și nici nu se va ști vreodată ce reacție ar fi avut la vizionarea acestei producții filmice de excepție.

Concluzia acestor destăinuri ale actorilor invitați la confesiune e că filmul **Moromeții** rămâne o capodoperă a cinematografeii românești, ca, de altfel, și cel făcut după **Cel mai iubit dintre pământeni**, la această reușită contribuind și faptul că personajele moromețiene sunt vii prin excelență, iar replicile lor sunt de-o autenticitate rar întâlnită în proza românească dintotdeauna. Aceste replici au trecut contaminant, ca și cele din teatrul lui Caragiale, în folclorul stradal-colocvial și nu numai, devenind un bun al limbajului nostru cotidian deloc lipsit de efect terapeutic ori cathartic.

Conorbirea cu Șerban Codrin este, sub toate aspectele, un adevărat regal, un savuros și, totodată, un dureros bildungsroman, avându-l ca protagonist pe un scriitor complex și nonconformist, aflat mereu în răspăr cu vremurile ideologice traversate cum nu se poate mai disconfortabil, întreaga sa devenire fiind un slalom picaresc printre personaje cel mai adesea rele și căinoase și foarte rar înțeleghătoare și ocrotitoare.

Fiu al unui deținut politic de origine austriacă, micul Șerban își petrece copilăria pe Valea Bistriței, urmează diferite școli din ținut, respectiv din Bacău și București, e nevoit să-și schimbe, din considerente politice, de mai multe ori numele, citește haotic, descoperindu-l pe Eminescu după ce-l citise pe Pușkin, inițiindu-se, ca autodidact în muzică, ascunzându-se clandestin în sălile unde Filarmonica din orașul lui Alecsandri și al lui Bacovia își repeta concertele, își face ucenicia literară în plin proletcultism deșănțat și imund, hăituit de unii profesori sau de unii scriitori pe care

ținuse să-i cunoască în carne și oase (Sadoveanu, Arghezi), e sistematic boicotat de poeții cu care a fost coleg de grupă la Facultatea de Filologie din București, trece prin furcile caudine ale concursurilor de debut în volum ale mai tuturor editurilor din țară și din București, cu excepția **Literei**, printre opozanții săi statornici numărându-se Constanța Buzea și Laurențiu Ulici, predă limba și literatura română prin mai multe școli din Ialomița, lucrează ca bibliotecar la Slobozia, scrie frenetic teatru și poeme, speră că într-o zi oamenii providențiali nu se vor mai lăsa așteptați și că-l vor întâmpina c-o vorbă bună și cu încrederea de care avea atâtea nevoie sufletească, aceștia dovedindu-se a fi, rând pe rând, Miron Radu Paraschivescu, Mircea Sântimbreanu, Ion Dodu Bălan, Jacques Byck, Ștefan Augustin Doinaș, drumul consacării sale în poezia cu formă fixă (sonetul shakespearian, balada provençală și toate speciile de poezie filigranală ale Orientului îndepărtat) fiind unul cu atât mai strălucitor cu cât a fost mai presărat cu toții ghimpii lumii ingrate și colcăind de impostori gata în orice clipă să-i sară la beregată vulcanicului și inegalabilului inadapdat. Cât talent, de ce nu geniu, atâtea vulnerabilitate!, îți vine să exclami, citindu-l.

Rodica Lăzărescu e fascinată de propensiunile de-a dreptul renașcentiste ale celor pe care-i invită să se confeseze, cazul tumultuoasei Passionaria Stoicescu fiind unul mai mult decât ilustrativ în aces sens: poetă, prozatoare, eseistă, publicistă, profesoară, redactor, actriță, oratoare, desenatoare, pictoriță, sculptoriță, graficiană, traducătoare, pedagogă cu har și cu dragoste pentru cei mici, cărora le consacră o mare și autentică parte a scrisului ei. Bucureșteancă prin naștere, Passionaria n-a încetat o singură clipită să considere Buzăul ca topos al nașterii sale culturale și să se simtă legată de el cu cele mai puternice fibre sufletești, cu toate că amintirile ei referitoare la poeți precum Ion Caraion sau Ion Gheorghe nu sunt dintre cele mai faste, tot așa cum nu poartă sentimente dintre cele mai plăcute unor colegi bucureșteni precum Nelu Oancea sau Gabriela Negreanu. Un alt autor cu multiple preocupări este și Iulian Filip: poet, dramaturg, prozator, folclorist, publicist, grafician, traducător, fizician, autor de manuale școlare, autor și prezentator de emisiuni TV, inițiator de proiecte culturale dintre cele mai diverse și mai molipsitoare. Scriitorul născut într-un sat de peste Prut, ca →

ION ROȘIORU

fiu al unui fântânar și al unei croitorese, reface, prin amintirile sale suculente, atmosfera satului basarabean de altădată și de astăzi și crede cu înverșunare, ca și Passionaria, că în orice artist adevărat sălășluiește veșnic un copil. Modelul său de românism și de destin literar rămâne Grigore Vieru, admirat pentru că n-a lăsat nimic nefinalizat din ceea ce a gândit, creat și pregătit pentru tipar. Ca și maestrul său, își dorește un pod cu flori care să dea roade de o parte și de alta a Prutului.

Împlinirea a 150 de ani de la înființarea Academiei Române îi prilejuește energicei publiciste o masă rotundă la care participă, fiecare din fotoliul său de acasă, Acad. Răzvan Theodorescu, Acad. Gheorghe Păun, Acad. Basarab Nicolescu, Acad. Ioan-Aurel Pop și Ion Pop, membru corespondent, toate aceste somități opinând despre evoluția/involuția spiritului academic într-o lume care s-a degradat îngrijorător, grupurile de reflecție transformându-se în găști de huiduit, joapa vulgară din viața politică terfelind orice cod al bunelor maniere, mitocanul politic actual, grobian și corupt, punându-i oricând pumnul în gură academicianului subtil doar pentru că „așa vrea mușchii lui”. E necesar ca spiritul elitar să-și apere și să-și onoreze prestigiul său consacrat de tradiție și să nu se coboare în mediul gregar al politicianilor de jalnică și corozivă „anvergură” morală. Într-un interviu separat, Acad. Gabriel Stempel, fost director al Bibliotecii Academiei, vorbește de avatarurile fondului de documente care a trecut o vreme, la propunerea C.C. al P.C.R., în custodia Ministerului de Interne. Cărturar irepetabil hărăzit, ardeleanul G. Stempel e mereu comparat cu Ion Bianu, întâiul director al celebrei instituții care este Academia Română. Mână de fier, Stempel a gospodărit exemplar fondul de documente istorice și colecțiile Arhivelor și a suferit când a trebuit să retrocedeze o parte a acestora, ca în cazul celor solicitate de Fanny Rebreanu, documente pe care ea însăși le cedase în vremuri ideologice mai tulburi. Antim Ivireanul a fost pentru Gabriel Stempel ceea ce Liviu Rebreanu a fost pentru Nicolae Gheran, adică muncă pasionantă, mistuitoare, eşalonată. Și într-un caz și-n celălalt, pe decenii în șir, în condiții în care cultura a fost lăsată de izbeliște atât de comuniști cât și de urmașii lor nostalgici actuali. În aceste condiții, e greu de presupus că se vor mai ivi discipoli care să le calce pe urme celor doi cercetători și editori amintiți,

conștienți ei înșiși de acest adevăr sfâșietor.

În destăinuirile sale, Valeriu Răpeanu aduce un elogiu acelor profesori care au „trișat” programele și manualele școlare proletcultiste și au predat cum au știut ei mai bine, riscându-și nu o dată carierele didactice, literatura și istoria adevărată a neamului românesc. De aici, ca fost elev în acele vremuri de tristă amintire, i se trage gustul pentru restituiri și reevaluări al celui ce va deveni critic și istoric literar care, în calitate de director al Editurii **Emineescu** pentru o lungă perioadă, va reabilita și va pune în circulație autori interziși, scriitori (Al. Vlahuță, P. Cerna, D. Anghel, G. M. Zamfirescu) și ziariști precum țărânistul N. Carandino, un spirit justițiar exemplar. Propagator al operei lui N. Iorga, supranumit „apostol al neamului”, editorul îl situează pe acest mare istoric, scriitor și patriot care și-a plătit cu viața convingerile, în centrul atenției sale culturale, chit că și-a atras oprobiul unor contemporani precum Iorgu Iordan.

Mai trist i se pare faptul că intelectualii postdecembriști continuă să-l ignore cu sfidătoare nonșalanță pe Nicolae Iorga.

O faptă culturală necesară pe linia restituirilor a fost și publicarea pe suport de hârtie a conferințelor ținute la radio de personalități de marcă, însă toate aceste lucruri pozitive și altruiste au cântărit foarte puțin, după Revoluție, când s-au declanșat contestările și improșcările cu noroiul fetid al ingratitudinii crase, printre nemulțumiți fiind nu doar un Brucan sau un Dan Deșliu, ci și tineri cărora le-a întins cândva o mână, fie publicându-i, fie prefăcându-le cărțile, fie asigurându-le o pâine în Radioteleviziunea Română.

De același tip de nerecunoștință agresivă s-a izbit și Nicolae Dan Fruntelată, care acum scrie detașat și senin cărți de proză ce-l pun într-o lumină lamurală și armurală nouă, continuând să creadă în protocronism și-n valorile stângii politice. Dacă în proză a inventat *zvâcromanul*, ceva de dimensiuni liliputane, în poezie își revendică o specie cu formă specială, *baladânga*, tânguire a sufletului românesc atins de toate bolile și relele veacului de pomină XX, cum ar spune Șerban Codrin.

În portretele făcute intervievaților, ca și în dialogul cu acestea, Rodica Lăzărescu recurge des la motivul astrologic, al zodiilor și al ursitoarelor care vor fi poposit la geamul viitorilor scriitori de îndată ce acești au venit pe lume.

Ion Lazu crede, de pildă, că i s-a prezis că va fi un om cu simțul datoriei, chiar dacă se va zbate mai puțin să-și aroge gloria cuvenită ca scriitor. Așa se face că o saga a sa de familie basarabeană, **Veneticii**, ar fi putut avea același succes și ecou ca și **Cartea șoaptelor** a lui Varujan Vosganian, dacă i s-ar fi făcut mai multă galerie heirupistă de către critici și reviste și nu s-ar fi vorbit de scrierile lui la „Europa liberă”. Premiul OPERA OMNIA i s-a acordat la 45 de ani de la debutul editorial întâmplat în 1970. Politica de orice fel îi repugnă. Interviul acordat e în mare parte un tratat de geologie care este profesia sa de bază, prilej cu care vorbește despre Brâncuși ca și de Ion Gheorghe cu ale sale **Megalitice**.

Un alt tratat, despre traduceri de data aceasta, e inserat în interviul său de Leo Butnaru, scriitor cu o largă experiență în domeniu. Părintele **Veneticilor** pledează pentru includerea memorialisticii în cadrul literaturii care nu cuprinde, cum cred alții, decât scrierile de ficțiune. Ar însemna, conchide el, că **Amintiri din copilărie**, **Moromeții** sau **Ultima noapte de dragoste...** să fie eliminate din sfera literaturii propriu-zise doar pentru că sunt preponderent autobiografice, după cum bine știe orice școlar conștiincios. Adept al non-ficțiunii se declară și Ion Coja, autor al trilogiei autobiografice, **Șeitani**. În cel de al doilea interviu realizat cu Ion Lazu, prozator născut pe malul Nistrului și venit cu familia sa de refugiați, când avea 4 ani, în România, Rodica Lăzărescu, care este o literată temerară dublată de o lingvistă de același calibrul intelectual, se întrece pe sine, în fiecare întrebare existând o expresie sau o locuțiune al cărei nucleu lexical este cuvântul *piatră*: *a-și număra pietrele, ger de crapă pietrele, a-și pune carul în pietre, piatra de încercare, a pune cea dintâi piatră, a călca în piatră seacă, a se arunca cu pietre în, a rămâne de piatră, a sări după piatra aruncată de un nebun în apă, a-i sta cuiva ceva ca o piatră pe inimă, a fi tare ca piatra, a scoate din piatră seacă* etc. Geologul îi intră în joc și răspunde strălucit la fiecare întrebare. Iar întrebările măiestrite, inteligente, grave sau jucăușe, ale Rodicăi Lăzărescu le declanșează nu o singură dată uimiri și chiar revelații celor chestionați sine *ira et studio* despre lucruri la care nici ei nu s-au gândit vreodată. Și orice om al catedrei știe că cel mai greu e nu să răspunzi, ci să formulezi întrebări. Altfel toată lumea ar alcătui, pe bandă rulantă, cărți de interviuri.

17 PERSONAJE ÎN CĂUTAREA UNUI INTERLOCUTOR

„În fond, toate modelele se produc și re/produc prin chiar elanul admirației noastre – individuale, colective – care le amplifică iradierea și vibrația” – scrie autoarea în scurtul „Un cuvânt către cititor”. Într-adevăr, un exercițiu de admirație producător/reproducător de modele este acest volum de interviuri – *Ascensiuni interioare* (Ed. Școala Ardeleană, 2016) pe care ni-l propune Angela Martin la capătul a doi lustru petrecuți sub zodia revistei „Cultura”.

Cartea este alcătuită din două părți: prima, „Interviuri”, însumând 17 dialoguri, a doua, „Portrete”, opt la număr (unele venind să completeze crochiurile introductive ale interviurilor din partea de început) plus articolul din ultimul număr al revistei „Cultura” (2015), suspendată după zece ani de apariție neîntreruptă, din motive financiare. În aparență, un volum ce are toate datele să fie catalogat drept eterogen. Și totuși...

Câteva cuvinte/sintagme din rândurile prefătaoare direcționează cititorul, oferindu-i o posibilă cheie de lectură: **personajele, modele, afinitate personală, admirație, diferențe, comune.**

Acceptând sugestia și pornind la lectură, constatăm că primul cuvânt care deschide prefata și, totodată, volumul este *personajele* (care *însufleșesc volumul de față*), avertizând cititorul că urmează să pășească într-un univers românesc, un fel de „halima”, cu personaje ce-și vor spune povestea, firul care le leagă fiind, desigur, interviuatoarea.

Parafrazând, am zice 17 personaje în căutarea unui interlocutor.

Spre deosebire însă de piesa lui Pirandello, cei 17 nu au fost dintotdeauna personaje, ci oameni reali, intrați pentru câteva minute ori ceasuri în „jocul” propus de Angela Martin. Oameni între care există *adânci și multiple diferențe*, dar cărora le sunt comune *prestigiul și notorietatea*. Am zice că mai au în comun *sincera și profunda admirație* a interviuatoarei și faptul că toate sunt, cel puțin în opinia Angelei Martin, *modele*.

Unii sunt medici (Irinel Popescu, Dorin Sarafoleanu, Jean Askenazy), alții – scriitori, critici și istorici literari ori teoreticieni (Vintilă Horia, Jean Starobinski, Jaap Lintvelt, Kjell Espmark, Eugen Simion, Augustin Buzura, Serge Fauchereau), mulți – istorici (Florin Constantiniu, Dan Berindei, Ioan-Aurel Pop, Alexandru Zub), alături de fostul director al Operei de Stat din Viena, Ioan Holender, de politologul Thierry de Montbrial, chiar și de o principesă – ASR Margareta a României.

Fiecare dialog are o „ramă”, o punere în temă, o „fișă de dicționar” introductivă – în majoritatea cazurilor extrem de elaborată și de sintetică, și, uneori, „însuflețită” prin câte un portret fizic ori moral ori și unul și altul al personajului ce urmează a intra în scenă. Iată-l, de pildă, pe venerabilul academician Dan Berindei: „Un zâmbet deschis, cald, încrezător și puțin mucalit, care îi licărește fără astâmpăr în ochi multă vreme după ce pe buze s-a stins. Pe fața-i rotundă, asiatică, de bonom, zâmbetul acesta atât de special rămâne înflorit aproape continuu”. Ori pe Ioan Holender, cu „rostirea pedantă, privirea nu neapărat caldă, dar mereu politicoasă, ținuta controlată și un fel de făloșenie bănațeană...” Augustin Buzura este „o conștiință revoltată”, Thierry de Montbrial – „un vizionar ce își cenzurează elanurile cu rigoarea unui om de știință”, pe doctorul Irinel Popescu „știința îl fascinează, riscul îl exaltă, etica îl obligă”, iar acad. Ioan-Aurel Pop – „un contrast armonios” – cu „aerul [său] de copil înțelept”, beneficiază de un cuceritor portret, pe măsura omului/ personalității/ perso-

najului ce urmează a-și face apariția în ipostaza de interlocutor: „...fragilitatea constituției de seminarist supus și flexibilitatea intelectuală iezuită, disciplina cazonă și fervoarea juvenilă, ambiția încordată și erudiția senină, retractilitatea structurală și socialitatea, expansiunea și temperanța.”

Odată făcute „prezentările”, începe spectacolul întrebărilor și al răspunsurilor, „dansul” ritualic al celei care iscodește în jurul celui ce se lasă sedus de jocul de artificii al înterogațiilor.

Sunt aduse în discuție teme ce migrează dintr-un interviu în altul, fiecare respondent abordând subiectul prin prisma preocupărilor sale.

Astfel, **globalizarea** este pentru medicul neurolog Askenazy „un proces existent în creier, [care] a fost analizat, combătut și, în cele din urmă, dovedit ca un proces cerebral real”, iar „globalizarea planetară este rezultatul dialogului dintre popoare aidoma dialogului dintre neuroni...”, în vreme ce Serge Fauchereau avertizează că „globalizarea mercantilă vrea și trebuie să demitizeze, adică să uniformizeze, transformându-ne pe toți în consumatori care seamănă între ei”).

Montbrial vede **mondializarea** ca „o revoluție comparabilă cu [...] descoperirea scrisului, în urmă cu vreo 5000 de ani, și descoperirea tiparului în secolul al XV-lea”.

La polul opus, **națiunea** este pentru dr. Dorin Sarafoleanu „o comunitate spirituală, care, prin educație, școală și repere morale se imprimă pentru totdeauna în mintea și sufletul fiecărui individ, în gândirea și faptele lui oriunde s-ar afla”.

Acad. Eugen Simion se întreabă „ce-i **naționalismul** și când devine el primejdios într-o cultură și, în genere, în evoluția unei națiuni?”, citând apoi definiția lui Barrès: „naționalismul nu poate fi doar o expresie politică: este o disciplină, o metodă rațională care ne apropie de ceea ce este cu adevărat etern și care trebuie să se dezvolte în mod continuu în țara noastră; pe scurt: naționalismul este un clasicism, se află în toate compartimentele continuității franceze”.

À bon entendeur, salut! – ca să ne păstrăm pe tărâm francez, recunoscut pentru naționalismul său... →

RODICA LĂZĂRESCU

Pentru acad. Alexandru Zub (care se definește categoric și tranșant ca fiind „unul dintre apărătorii ideii de națiune și al realității care a generat această idee”), **identitatea națională** – „cea mai complexă temă din istorie, cultură, civilizație, destin omenesc” – nu este în pericol, semnalat de Angela Martin, de a „ajunge în situații-limită”, căci, argumentează istoricul, „de la marii cronicari din secolul al XVII-lea până acum, ei [românii] au trăit aproape continuu un sentiment de stingere și regenerare, de moarte comunitară și resurrecție miraculoasă, norocul și nenorocul aflându-se parcă într-un joc dialectic anevoie definibil”.

Tot acad. Alexandru Zub punctează decisiv în privința **demitizărilor** la care asistăm de o vreme: „au ajuns a fi o modă, un tic profesional, o soluție de afirmare ostentativă, cu prețul vulgarizării și al deprecierii abuzive a temeiurilor în orice cultură”.

În ceea ce privește **istoria și raporturile ei cu alte domenii** (literatura, politica etc.), Florin Constantiniu afirmă că „supărătoare – și dăunătoare – au fost intervențiile factorului politic în cercetarea științifică”, căci „imixtiunea politicului tulbură, denaturează ancheta istoricului”, iar Dan Berindei susține că „dintotdeauna istoriografia a fost sub impactul politicului, dar, de asemenea, dintotdeauna a existat rezistența adevăraților istorici”.

Sunt abordate problemele **școlii** (școli despre care, într-un virulent rechizitoriu, acad. Augustin Buzura susține că „nu produc, în mare, decât diplome și nu oameni de carte. Lipsește respectul pentru performanță, pentru competitivitate, valoare și bun-gust”), ale **educației** (percepută de Serge Fauchereau drept „cheia comunicării, a înțelegerii...”), ale **tinerei generații**, în general, care nu poate fi judecată „în afara contextului socio-politic și moral din acest «pătrar de veac»” (Al. Zub).

Exodul medicilor cu care se confruntă societatea românească în ultimii ani reflectă, în opinia dr. Irinel Popescu, „lipsa de perspectivă într-o țară în care [...] meritocrația tinde să fie înlocuită de [...] «spiritul gregar», în înțelesul lui cel mai prost și îmbrăcând adesea forme odioase”.

Literatura, scrisul este, pentru Augustin Buzura, „pur și simplu

viață, tentativă de a mă elibera de o cumplită durere interioară, o înverșunare împotriva morții și a umilinelor, un mod de a protesta împotriva puținului timp ce ni s-a dat”.

Iar pentru Kjell Espmark „modul cel mai bun de a cuprinde realitatea, care mă tracasează [...], este să o privesc prin intermediul operei, printr-o realitate minusculă, creată tocmai cu ajutorul ficțiunii și al poeziei”.

Vocile criticilor se fac și ele auzite: Jean Starobinski consideră **critica** „o artă a trezirii”, iar Eugen Simion are mentalitatea unui sportiv: „În critica literară este ca în sport: învingi – e bine, pierzi – mergi mai departe”.

Nici pe departe n-am epuizat temele acestor interviuri dense, ridicând doar colțul cortinei în spatele căreia se află multe și fascinante subiecte: **regionalizarea, misionarismul cultural, nevoia de modele, violența** („întipărită adânc în natura umană, fapt ce face parte tot din misterul vieții” – Montbrial), **relațiile cu propriile personaje** (Augustin Buzura: „...sunt asemenea celor pe care le am cu oamenii vii. Le iubesc, le detest, îmi scapă, mă urmăresc, îmi sunt prietene, dar mă și dușmănesc. Trăiesc în lumea lor mai mult decât în cea reală și, firește, mă simt răspunzător pentru destinul lor.”), **mass-media** („presa actuală există sub semnul scandalului și al senzaționalului” – Dan Berindei), **democrația** (amenințată de „o concentrare a puterii la centru”, în viziunea lui Kjell Espmark) ș.a.m.d.

Am insistat asupra dialogului cu acad. Florin Constantiniu, purtat în 2006, un dur rechizitoriu al societății românești (care „se scaldă în mediocritate, confuzie și grobianism”) și un sever avertisment adresat națiunii române (care „nu mai are putere să facă istorie, ci așteaptă supusă, să îndure istoria pe care i-o scriu astăzi”, căci „din 1990, se desfășoară o campanie, pe cât de sistematică, pe atât de subtilă, de anihilare a identității naționale, a valorilor naționale, a instituțiilor considerate ca păstrătoare ale conștiinței naționale”...)

Din 2012, istoricul s-a mutat în altă lume, dar semnalele sale de alarmă sunt și azi la fel actuale, dacă nu chiar mai acute...

În fine, o trimitere aparte la dialogul purtat cu dr. Dorin

Sarafoleanu, care ne „călătorește” prin universul gândirii și preocupărilor sale enciclopedice, de la rolul medicului în societate („nu numai un vindecător, dar și un model de viață”) la riscul de a fi transformați – de „filosofi incuți, de oratori agramați, de plagiatori și «doctori» de toate felurile, cu largul concurs al supraviețuitorilor prin «rating»”, dintr-o națiune modernă într-o populație amorfă”, de la definirea confesiunii („și un act de cultură”, „și un antidot pentru singurătate”) până la fascinantă „lecție despre miros”, pornind de la patologie și ajungând la rolul mirosului în cultură, artă, sexualitate, în comunicarea interumană și manipulare, căci „prin miros am parcurs calea de la sălbăcie la rafinament”.

„Portrete”-le din cea de-a doua parte sunt evocări provocate fie de o carte („Povestea unui om singur”, în cazul lui Adrian Marino, bun prilej pentru autoare de a se/ne întreba: „la ce bun memoriile?”), fie de plecarea în postumitate a celui evocat (Mircea Iorgulescu), fie sunt pretext pentru a semnaliza apariția primelor două volume din „operele complete” ale lui Augustin Buzura, fie de întâlnirea directă cu cel portretizat (Jean Starobinski), de hotărârea Angelei Martin de a traduce o anume lucrare („Mitul lui Don Juan” de Jean Rousset), de „căderea în uitare” a unui dintre „cei mai mari scriitori peruani, cel mai popular în țara sa și în America Latină” – Manuel Scorza, de confidențele mai vechi sau mai recente ale lui Kjell Espmark, de discursul lui Thierry de Montbrial rostit la București cu prilejul lansării unui volum de-al său.

Îl mai citez o dată pe dr. Sarafoleanu:

„Confesiunea este o nevoie omenască.

Este un mod de comunicare. Ea destăinuie confesorului nu numai taine, emoții, neliniști și îndoieli, ci și idei, opinii sau rațiuni care se vor confruntate și cu alte minți. (...) A primi comunicarea așa cum este ea gândită este un fapt al culturii, și trebuie să te educi pentru a ști să ascuți.”

Angela Martin dovedește, încă o dată, și prin acest volum, nu numai că știe să iscodească, să provoace confesiunea, ci și să asculte.

Kiselef 10, Fabrica de scriitori

Cartea de amintiri a lui Marin Ioniță, *Kiseleff, 10, Fabrica de scriitori* (Ed. Adevarul Holding, 2011) repune în lumina contemporaneității experimentul stalinist al anilor 1950, Școala de Literatură și Critică Literară „Mihai Eminescu”, având ca model celebrul Institut de Literatură „Maxim Gorki” al Uniunii Scriitorilor din U. R. S.S., de la Moscova.

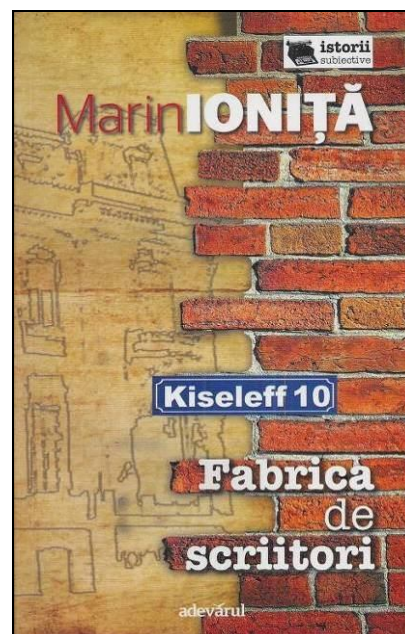
Școala a funcționat între anii 1950-1955, scoțând în fiecare an „25 de scriitori cu diplomă de scriitor... iar acești scriitori trebuiau plasați la reviste, edituri, să li se dea posibilitatea în orice caz de a exista”, afirmă însuși Mihai Beniuc, unul din lectorii ei, arhicunoscut ca „toboșar al vremurilor noi” în cartea sa postumă, *Sub patru dictaturi, Memorii (1940-1975)* – apărută la Ed. „Ion Cristoiu” S. A. București, în 1999.

Cartea lui Marin Ioniță nu urmărește preceptele pretins teoretice ale formării rapsozilor „vremurilor noi” cum erau denumiți cursanții recrutați din fabrici și uzine, de pe șantiere și de pe câmpurile patriei, ci însuși viața și aspirațiile lor, într-un spațiu nu al afirmării plene, ci al încorsetării spirituale în capcanele unei ideologii a minciunii, și al înstrăinării de sine. Pentru că, vor descoperi ei, adevărata literatură, adevărata viață nu erau lăsate să pătrundă între zidurile școlii, ci doar ideile lor boante și prefabricate strâmb în țara „socialismului biruitor”. Tânărul Marin Ioniță descoperă aceasta încă de la început și o afirmă tranșant: „De fapt, nu eram altceva decât materia primă din care să fie turnate, strunjite, presate, șlefuite, lăcuite și înșurubate în sistem piesele de fabricație comunistă”. Faptul le era amintit permanent de conducerea de partid a școlii, formată din oameni ignoranți și obtuși, care se țineau cu parul barbariei comuniste (și aceasta însușită precar, nerumegat) la orice idee de afirmare a umanului. Printre aceștia era tovarășul Hoajă, omul Partidului, adept al școlii reflexelor individuale condiționate de colectivul deformat ideologic și redus până la urmă la stadiul de turmă acefală. Sub oblăduirea lui, afirmă autorul: „Delațiunea devenise oficială și obligatorie.” Astfel „palatul” în care funcționa „fabrica de scriitori”

facea „... să mă simt în el ca o pasăre în colivie, ca un animal sălbatic în cușcă”. În paralel, se desfășurau lungile ședințe de demascare a celor ce desconsiderau încorsetarea pretins „științifică” și aduceau din afară cărți și idei noi, în consonanță cu evoluția gândirii umane libere. Iar acești cerberi aveau puterea și o foloseau abuziv. Pentru că acești tineri erau în marea lor majoritate fii de oameni săraci, unii cu studii improvizate sau întrerupte de război, iar amenințările și expulzările fără noimă le deformau personalitatea, mulți eșuând în creații „pe linie”, propagandistice și goale de conținut. Să amintim versul lui Victor Tulbure, care la rândul lui a deformat credințe și conștiințe: „...partidul în toate cele ce sunt”. Sau strigătul copilului inocent, dar responsabil moral, imaginat de Niculae Stoian: „Dă-mi tăticule și mie/ O lopată și-o mistrie”. Modele literare deveneau ploretecultistele Maria Banuș cu volumul atât de departe estetic de debutul fuminant, *Ție-ți vorbesc, Americă*, sau Nina Cassian care-l vede pe cetățeanul liber în lumea căruia va evada mai târziu, ca simplu „mestecător de gumă”. Veronica Porumbacu, ca pură apariție feminină îi apărea unui coleg de-al autorului, „Dumitru, ciocănar de la nu știu ce fel de fabrică, în trecere pe la Școala de literatură” „că ar fi bună de făcut elice”. Alături de *Mitrea Cocor* elaborat de fostul Ceahlău al literaturii române din perioada interbelică, Mihail Sadoveanu, mai apărea romanul *Desculț* al lui Zaharia Stancu, tradus mai apoi „în nu mai

Ammar Alnahhas, Portret de femeie

puțin de 130 de limbi”...”să se știe pe tot globul că există undeva o țară în care oamenii poartă botniță și mănâncă pamânt de foame...”

Dar autorul nu se oprește la aceste fapte. El evocă și viața care crea nebiruită iubiri împlinite și neîmplinite, viața tânără care-și trăia devenirea pură și simplă și nu se lăsa modelată de falsul devenit lege în școală. Sunt evocate cuplurile care s-au unit firesc dincolo de cursele deformatoare ale umanului întinse de falsificatorii îndârjiți ai vieții care se viețuiește: „Gheorghe Tomozei și Elena Dragoș, Lucian Raicu și Sonia Larian, Toma Athanasie cu Ioana Zamfir, Ovidiu Zotta cu Mihaela Moneraru, Rusalim Mureșanu cu Valentina Sima, Niculae Stoian cu Filofteia...” Tot aici evocă autorul dragostea lui pentru Doina Ciurea, Maria Drăguț dar și pentru alte aspirante la nemurire găzduite la Școala de literatură într-o însușirea cu temei a artei cuvântului. Tragică este evocarea poetului Nicolae Labiș, a cărui inocență și talent depășeau toate limitele, iar destinul-i tragic poate fi pus chiar pe evadarea pe alte căi decât cele ale spiritului, din acel spațiu cu tendințe concentraționare. Prin tragica-i dispariție, i-a fost dat acelei școli să marcheze o trecere spre alte orizonturi a poeziei și literaturii române, pentru că, după el, prin puritatea versurilor, atât cât i-a fost dat să trăiască și să scrie, realismul socialist și-a dovedit din plin caducitatea și falsul.

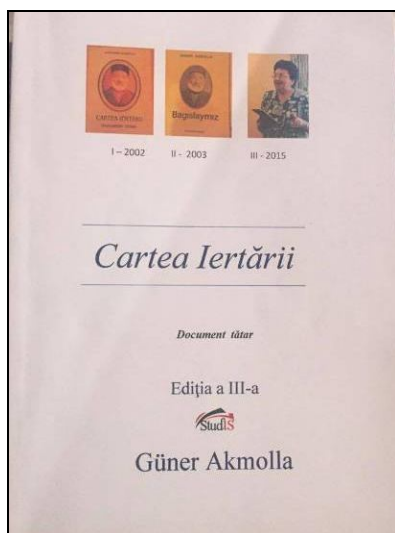
GEO CONSTANTINESCU

Despre voluptatea patriotică

Cartea iertării (Editura StudIS, 2015, ediția a treia), scrisă de poeta, prozatoarea, traducătoarea și eseista Güner Akmolla, este nu doar un „document tătar“, așa cum scrie pe coperta I, ci și o pledoarie a autoarei, în genunchi și cu lacrimi în ochi aș putea spune – eu am văzut-o plângând în timp ce rememora faptele din trecut! – pentru ca grozăviile descrise în carte să nu se uite și să nu se mai repete. Pe de altă parte, această „carte a durerii din anii 1944-1989“, după cum ne declară doamna Akmolla în **Cuvântul** său, „s-a născut din dorința de a uita și ierta“, ceea ce înseamnă că suferințele trăite de populația tătară și de autoarea însăși au fost atât de mari și atârână atât de greu în sufletul lor încât se speră că, transpuse pe hârtie, la dispoziția generațiilor prezente și viitoare de cititori, vor deveni mai ușoare în timp. Criticul literar Marius Chelaru trage un bine întemeiat semnal de alarmă în cuprinsul prefeței: avem „datoria de a nu uita și de a înțelege trecutul, pentru a ne salva viitorul“.

Cu peste șazececi de lucrări interesante, multe extrăgându-și seva din istoria zbuciumată a tătarilor, distinsa doamnă Güner Akmolla este un fel de soldat diligent pe acest câmp de bătaie, harnic, onest, dedicat până la sacrificiul obiectivului său, care are o dexteritate a spunerii ce vine din adevărul îndurat, mai întâi, și apoi din documente ori din mărturii. **Cartea iertării** prezintă drama națională a tătarilor și poate fi înțeleasă mai bine dacă pornim de la faptul că doamna Güner aparține unei familii în care au existat nu mai puțin de 8 deținuți politici, printre aceștia aflându-se și tatăl său. Durerea domniei sale n-a putut fi decât una cumplită. Poate că de aceea stilul său literar este atât de expansiv, de direct, făcând din cititor o prezență activă, achizitivă, neapărat o investiție în memorarea și înțelegerea durerilor acestui neam care nici măcar astăzi, în Crimeea anul 2016, nu e scutit de suferință, cauza fiind politica expansionistă a Rusiei.

Cartea este împărțită în două părți, fiecare cuprinzând mai multe capitole, prima parte ocupând cel mai mare spațiu în economia volumului. Tot din punct de vedere structural,

lungile interviuri se întrepătrund cu vocea, pe multe pagini, a autoarei. Titlurile fiecărui capitol sunt elocvente. Astfel, primul capitol, **Începuturile dictaturii comuniste**, debutează astfel: „23 August 1944... România geme sub stăpânirea rusă. (...) prinși în țesătura politică brutală de exterminare, sugrumați în manifestarea existenței lor naționale, tătarii crimeeni au cunoscut cea mai sângeroasă și barbară persecuție“. Scriitoarea își amintește cu groază năvălirea în satul său de baștină, Albești din județul Constanța, a soldaților ruși, „umplând aerul și pământul“ și așezându-se acolo „ca noii stăpâni“, în fatidica zi de 23 august 1944. Avea pe atunci trei ani și ne mărturisește că, dacă ar fi prevăzut cumplitele suferințe din viața familiei sale, s-ar fi sinucis chiar atunci. Despre tătarii care trăiau în Dobrogea, ne spune că erau atât de cinstiți, încât „casele nu aveau chei, nimeni nu încuia ușa“. Dar vremurile îi schimbă pe oameni, indiferent de etnie. Începuturile comunismului și ale procesului colectivizării îi divizează pe tătarii până atunci strâns uniți în jurul hagiilor și al hogelui. În timp ce leneșii, analfabeții, bețivii și văcarii au devenit comuniști și implicit mai-marii satului, ei neavând nimic de pierdut pentru că pământul îl pierduseră de mult din cauze lesne de înțeles, gospodarii, preoții și hagiile s-au reținut inițial să-și exprime o poziție sau să renunțe la partea lor de avere făcută cu trudă și renunțări. Comisiile de „lămurire“, precum cea condusă de o fată tătăroaică înarmată cu o pușcă, ne creează imaginea unor bande barbare, care n-au cunoscut nicicând mila și dragostea de semenii. Cu amenințări și trecerea la aplicarea

pedepselor, acestea îi vor îndupleca pe toți să-și dea avuția statului. Solidaritatea tătară și bunele orânduiri ale comunității nu mai funcționează la fel de bine. Frica e cea care dictează în majoritatea cazurilor. Se ajunge chiar la sinucideri. Când vorbește despre frica ce-i teroriza familia și pe tătarii în acele vremuri, doamna Güner simte și acum nevoia să se exprime în șoaptă, ca și cum s-ar teme să nu fie auzită de asupritorii de atunci. Și totuși, umanitatea și curajul au supraviețuit și în acele vremuri sărăciei, nedreptăților de tot felul, chiar torturilor, astfel că mulți tătarii sunt ajutați să fugă din Dobrogea în alte părți ale României sau ale lumii, să se ascundă cu prețul libertății și al vieții celor ce-și riscu la rândul lor libertatea și viața, să nu fie lăsați să moară de foame.

Sunt evocați, amplu, o serie de eroi ai neamului, printre care Negip Hagi Fazl, fiu al unor tătarii crimeeni refugiați în Dobrogea în anul 1862. Autoarea îl denumește „erou național“ și aduce temeinice argumente în acest sens. Aflăm că în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Negip Hagi Fazl s-a dus în Crimeea la Odessa și i-a adus la Constanța pe toți acei tătarii prizonieri de Armata Roșie, a lucrat pentru revista **Emel** (Ideal) și a susținut-o financiar, s-a străduit să „realizeze instrucția patriotică în rândul tinerilor“ tătarii scriind pentru ei poezii, reportaje și piese de teatru, a militat pentru „revigorarea economică, culturală, socială a poporului său“. Acest mare patriot este arestat de către comuniști în anul 1948, torturat și omorât. Soția sa, Sultan, este de asemenea arestată, ca și sora, Salya Mendu Fazl. Un alt mare patriot evocat în carte, Velula Șefchet Musa, al cărui nume ține loc de titlu pentru al doilea capitol, a fost un imam erudit, născut în 1905 în Palazu Mare, care a militat pentru drepturile etniei sale și care a fost apoi condamnat pe viață și a murit în închisoarea de la Dej. În capitolul al treilea, **Deținuții tătarii**, autoarea descrie groaza instalată în rândul oamenilor, români sau de altă etnie, de către „comuniștii ruși“. Speranța de mai bine devenise aproape ridicolă, pentru că soluția visată de mulți era venirea americanilor într-o Românie „înfometată și ingenucheată, pentru a-i goni pe ruși acasă la ei“. Sunt enumerați și evocați mulți deținuți tătarii, morți sau nu în →

DIANA DOBRIȚA BÎLEA

Cine

Cine vede muntele
cu vârful în apă și rădăcina în nori,

cine vede fluviul
cu izvorul în mare și gura în munte,

cine vede omul
cu genunchii în pământ și fruntea-n
văzduh,

acela are ochii
de-o parte și alta a cerului.

Clipa din sală

Slujitorii au așezat două vase
între stăpân și copil:

pe cel din stânga l-au umplut cu aur;
pe cel din dreapta, cu cărbuni aprinși.

Copilul nu știe că trebuie să aleagă
și că-n spatele său așteaptă călăul.

Înaintează spre vasul din dreapta
și-n mână ridică bucata de foc –

cărbunele aprins îl trece peste buze,

zâmbindu-i stăpânului, ca în poveste.

Slujitorii așteaptă cu ochii goliți
gestul cel mare: să intre călăul,

sau să lase în lume copilul.
Se spune că stăpânul, cu ochii în
lacrimi,

chemându-l la sine, i-a zis:
Scos din ape, glasul de pe ape

*Îl vei auzi. Și alegând focul,
ochiul din foc îl vei vedea!*

Și l-a dat slujitorilor să-l ducă
cele mai sărmene femei.

Turn și copil

Puțin aplecat, turnul,
fără de care oamenii nici nu există.

Nu i s-a găsit nicio inscripție
după care să i se stabilească vârsta;

înălțat, într-o dimineată cețoasă,
se pare, de mâna invizibilă

a meșterului, căruia nu i-au rămas

decât ochii să ne privească;

piatră pe piatră a așezat,
bbsent sau în absența noastră.

Jur împrejurul turnului, mulțimea
stă împietrită la gestul captiv

al brațului celui de sus.
Glasu-i capete de capete leagă.

Este un ținut al solilocviului,
pe un timp în care trandafirul

și cartea se închid. Copilul
vede un semn pe-o piatră a turnului –

și-o smulge din zid,
ca pe-o silabă dintr-o frază:

cranii peste cranii încep să curgă
și, puțin aplecat, să se așeze

pe umerii fiecăruia,
care încerca să mai respire.

DUMITRU VELEA

Despre voluptatea patriotică

→închisorile comuniste. Unul dintre aceștia este chiar tatăl autoarei, Șaip Veli Abdula, hoge iubit și stimat în comunitate. A fi avut un deținut politic în familie se solda cu urmări dintre cele mai grave. Copila Güner, o elevă cu rezultate excelente la învățătură, este izolată la școală după arestarea tatălui și se autoizolează, învățând însă cu și mai multă râvnă. Trecerea prin școli nu-i este permisă cu ușurință și apoi „pata” de a fi fiica unui deținut politic face să fie dată afară din postul de bibliotecar și chiar alungată din satul Topraisar de către comuniști. Acolo se va întoarce mai târziu însă ca profesoară de limba română. Este zguduitoare relatarea despre vizita pe care tânăra Güner o face tatălui său la închisoare. Acesta n-o mai recunoaște, fie din cauza anilor în care nu s-au mai văzut, fie din cauza celor două rânduri de „gratii cu sârmă” ori a vederii slăbite a deținutului torturat inuman până atunci: „- Cine ești, Rachie, sora?/- Nu, am dat din cap, sunt Güner, fiica ta!”.

Autoarea prezintă anul 1944 ca fiind „an de exil pentru popoarele turce” și vorbește despre etnocid, susținând, conform statisticilor, că

numărul victimelor se ridică „la peste zece milioane de oameni” (capitolul al patrulea). Remarc, în tot cuprinsul cărții, că doamna Güner găsește vini rușilor sau comuniștilor tătari și mai puțin românilor comuniști. Iată două exemple: „Tătarii care au rămas în satele vechi tătărești au îndurat atâtea nedreptăți, atâtea privațiuni de la comuniștii tătari, încât și acum le este frică”; „În Topraisar trăiau frații Teufik, mari comuniști ai lumii tătare, care tăiau în carne vie pe tătari, întrecând pe Hitler și pe Stalin” (Partea a doua, capitolul **Procesul comunismului**). Totuși, apreciază comunismul românesc ca fiind o „copie aproape fidelă a comunismului rus”. Până la instalarea comunismului în România, aflăm că populația turcă „s-a bucurat de o deplină libertate religioasă”, dar, după aceea, Seminarul Teologic Musulman din Medgidia s-a desființat, moscheile s-au golit de credincioși, „parcă se răsturnaseră toate valorile lumii” (capitolul **Sacrificiul celei de-a doua generații**).

Cartea iertării se încheie cu informații și considerații despre revista culturală **Emel**, al cărei director în prezent este chiar doamna Güner Akmolla, și care a fost editată

pentru prima dată în 1930 la Bazargic/ Dobrici în Bulgaria de către Mustegep Ulkusal, revista mutându-se în Constanța în 1935.

Înainte postfeței, scriitoarea simte nevoia să se întoarcă la eroul național Negip Hagi Fazl și redă o poezie omagială scrisă de tatăl său, hoguea Șaip: „O viață-ntreagă de iubire pentru popor ai petrecut./ Ai ocrotit poporul scump și-n asta rostul l-ai avut/ Iar la sfârșitul luptei tale, Eroul nostru te-am făcut! (...)”. Postfața este emoționantă, continuând vibrația puternică a cărții. Este inutil să mai comentăm întrebările de la final ale mult-încercatei Güner Akmolla: „Noi, cei de azi, noi, cei de mâine, putem să uităm ce a fost cu părinții și bunicii noștri? Noi, cei de azi și cei de mâine, noi, copiii, noi, nepoții, putem să iertăm?” După ce o viață întreagă doamna Güner a luptat în prima linie pentru ca multe dintre strigătele de durere ori de bucurie din aceste locuri să nu fie date uitării, presupun că nimic, niciun tsunami n-ar reuși s-o îndepărteze de pe acest câmp cultural și istoric, unde a fost racordată de propriul destin și unde a continuat să se manifeste în lumina adevărului și cu voluptatea patriotismului ce o caracterizează.

„La aniversară”

Trebuie să accept și acest adevăr: am împlinit șazece de ani.

În copilărie, pe cei de șazece de ani îi consideram oameni bătrâni.

La șazece de ani ai mei, nu mă pot considera bătrân, nu simt că sunt bătrân, chiar dacă nu mai e ca la douăzeci, nici ca la triezece, nici ca la patruzeci, nici ca la... cincizeci și nici măcar ca la 59. Pentru că de-acum e rândul lui șase să stea în fruntea numărătorii.

Viața la șazece de ani. Când mă gândesc că m-am născut în acel decembrie, în acea noapte în care Nicolae Labiș a avut teribilul accident (9 spre 10 decembrie) făcând ca în 22 decembrie „pasărea cu colț de rubin” să-l răpună la nici douăzeci și unu de ani, când ne cutremurăm cum s-a stins la 39 de ani Eminescu, cum credem că a murit prea devreme, încă tânăr, Nichita Stănescu, la cincizeci de ani, păstrând proporțiile, la șazece de ani trebuie să spun că-i mulțumesc Atotputernicului că mi-a rânduit atâtea zile și că, cine știe, mult/ puține vor mai putea urma.

Nu-mi plac aniversările. De ziua mea m-aș duce să rătăcesc prin păduri, murmurând, odată cu Eminescu, „- Codrule, codruțule,/ Ce mai faci, drăguțule,/ Că de când nu ne-am văzut/ Multă vreme au trecut/ Și de când m-am depărtat/ Multă lume am umblat./ (...) - Codrule cu râuri line,/ Vreme trece, vreme vine,/ Tu din tânăr precum ești/ Tot mereu întineresti”.

Am un soi de stânjeneală să citesc rânduri aniversare, comentarii critice, mesaje etc., iar să fiu prezent când se vorbește despre mine devine stresant.

Și cu toate acestea, mă simt mulțumit că nu sunt uitat, că nu sunt ignorat, că sunt oameni care se gândesc la mine, că încearcă să-mi întoarcă din ceea ce eu am cultivat, prin „dăruind, vei dobândi”.

Bilanțurile mă intrigă de-a dreptul. Aproape că simți că se vorbește la capătul tău.

Am trăit intens, am cuprins cât am putut din largul lumii, am descoperit că am prieteni, că am dușmani, că, până la urmă, sunt un om normal, n-am cerut, nici nu mi-a fost create privilegii, am trudit pe brânci, cu tragere de inimă, implicat

cu toată ființa în ceea ce mi-am asumat să-mi fie cruce de dus în spate. Am căzut și m-am ridicat, am mers mai departe, încercând mereu să fiu mai bun azi decât ieri, să-mi doresc să fiu mai bun mâine decât azi.

N-am fost perfect, dar rău cu bună știință n-am făcut, supus fiind greșelii însă am putut crea poate și neplăceri. Nu pot, nu știu urî. Nici măcar pe cei care au dat în mine nu cu pietre, ci cu bolovani.

Am scris cărți, m-am implicat în fără de număr proiecte culturale, am construit (la propriu), creându-mi acel cadru în care să mă simt puternic prin familia mea – soție, copii, nurori, nepoate, să fim un nume propriu la plural („Băciuți) cu distincția sa.

Îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru ce mi-a dat, îi mulțumesc pentru ce mi-a luat.

Dacă ar fi să o iau de la capăt, nu mi-aș dori altă viață, tot pe cea pe care am trăit-o o vreau, cu toate bunele și relele sale!

NICOLAE BĂCIUȚ

P.S. N-am solicitat nimănui, vreodată, să scrie despre mine, despre cărțile mele, cu atât mai puțin acum, la ceas aniversar.

Le mulțumesc celor care s-au gândit/ se gândesc la mine.

Public textele primite în prag de 60 de ani, în *Vatra veche*, în semn de respect și prețuire pentru cei care-mi sunt aproape.

La ceas aniversar, pentru apropiații mei mureșeni, Lazăr Lădăriu, Valentin Marica, Romulus Guga, ca și pentru unii dintre cei care au lăsat urme în viața mea – N. Steinhardt, Nichita Stănescu, am realizat numere integrale ale revistei *Vatra veche*, dar pentru mine am refuzat o astfel de oportunitate.

De aceea, paginile acestei ediții vor fi mai multe ca de obicei.

Nicolae Băciuț - un boier printre tovarăși

Zilele acestea, cunoscutul scriitor Nicolae Băciuț împlinește 60 de ani. Șazece de ani de viață și sute de cărți publicate! Nu puteam trece peste acest moment aniversar, fără a-i dedica câteva gânduri, semn al prețuirii, aprecierii și admirației pentru strădania de a așterne în multele sale cărți frumuseți spirituale și culturale ale neamului nostru românesc. La împlinirea a șase decenii, Nicolae Băciuț, director al Direcției pentru Cultură Mureș, director al Editurii Nico, redactor-sef al revistei și editurii *Vatra Veche*, poet, eseist, editor, publicist, membru al Uniunii Scriitorilor din România, este un lăuntric, adică sufletește o plămadă românească prin excelență.

Este dificil să creionezi portretul unui om, în special când vrei să vorbești despre cineva foarte bogat, în fapte, în idei, în credință. Nu voi merge după modelul Patericului, care prezintă portrete alcătuite doar din trăsături care formează chipul cristic al omului. Îl voi prezenta pe Nicolae Băciuț, căci lui îi este dedicat acest text, acest modest omagiu, plecând de la identitatea lui biografică.

Nicolae Băciuț s-a născut la 10 decembrie 1956, în Chintelnice, sat așezat pe linia de trecere între Câmpia Transilvaniei și dealurile Bistriței. Mama, Maria, născută Măgherușan, trecută la cele veșnice în 1970, și tata Grigore, răposat în 1995, sunt icoanele la care Nicolae Băciuț se smerește și se închină necontenit și azi, cu aceeași statornicie cu care o făcea în copilărie. Oameni harnici și iubitori de neam și Dumnezeu, Grigore și Maria Băciuț și-au crescut copiii în cultul muncii, al credinței, al generozității. Nimic nu era de mai mare însemnătate pentru acești oameni decât cuviința viețuirii, ceea ce tâlmăcit este respectul Dumnezeirii, al datinii, al legii și rânduielilor.

A urmat clasele I-VI, la Școala Generală Chintelnice, județul Bistrița-Năsăud, clasele IX-XII, la Liceul "Liviu Rebreanu" din Bistrița, și Facultatea de Filologie, secția română-engleză, la Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca.

A scrie despre omul Nicolae Băciuț înseamnă, în mare măsură, totuna →

Părintele GHEORGHE ȘINCAN,
Paroh la Târgu Mureș

cu a scrie despre opera sa. Din 1978, a fost redactor, apoi secretar de redacție la revista studentescă de cultură *Echinox*, din 1983, redactor la revista „Vatra” din Târgu-Mureș. În 1990, a fondat prima publicație privată la Târgu-Mureș, *Alpha*.

Bursier MPA în SUA, în 1990, unde a realizat singur revista *Noul pământ*. A fondat și editat mai multe reviste, între care, din 2009, în regim de „one man show”, realizează revista lunară de cultură *Vatra veche*. A fondat mai multe edituri și a publicat peste o mie de cărți, din 1990 încoace. A fost corespondent la TVR 15 ani, din 2001 este director al Direcției pentru Cultură Mureș. A organizat sute de acțiuni, programe, proiecte culturale, în țară și străinătate. A publicat peste șaptezeci de volume proprii, după debutul în 1986, cu *Muzeul de iarnă* (poeme) – poezie publicistică, critică literară, jurnale de călătorie etc.

A realizat o *Istorie a literaturii române contemporane în interviuri*, 2 volume, 1000 p.), un proiect original, singular în peisajul editorial românesc. A realizat volume de interviuri cu Nichita Stănescu, Mihai Sin, Ion Vlasiu. Volumul de dialoguri cu N. Steinhardt a fost realizat epistolar, în anii în care N. Steinhardt se stabilise la Mănăstirea Rohia, iar Nicolae Băciuț era redactor la revista *Vatra* din Târgu-Mureș.

Activitatea publicistică s-a concretizat în mii de articole, studii, volume și cărți, publicate la edituri de prestigiu din țară și străinătate.

Fiindcă veni vorba de muncă, trebuie să amintim aici că este greu a cântări în cumpăna câtorva cuvinte activitatea prolifică a poetului, gazetarului și omului de cultură Nicolae Băciuț. Autor de volume de poezie, jurnale de călătorie, interviuri, cronici, maestrul a scrijelit cu delicatul colț al inimii sale, dovezi ale unei lumi mărețe, adevărate icoane înfăptuite prin cuvinte, în care spiritualitatea și cultura se îngemănează într-o simbioză autentic românească, confirmând că o credință sprijinită de cultură poate da naștere la frumuseți perene, iar o cultură plămădită în vatra credinței și frumuseții spirituale a unui popor, sprijină credința, năzuințele spirituale ale acestuia. A muncit ca un ocnaș. Nimic nu i-a ieșit ușor, fără cazna trudei: un trudnic, inspirat și iscusit mânuitor al condeiului.

A cutezat, când a fost cu puțință, să

taie cărări proprii și să dezvăluie lumii orizonturi până atunci neștiute, spre desfătarea prețuitorilor scrisului românesc. Nicolae Băciuț e un adevărat apostol al culturii românești, căci toate realizările sale din domeniul culturii, sunt predici vii ale credinței și năzuinței sale spre Adevăr.

Nicolae Băciuț a fost distins cu numeroase aprecieri, distincții și premii, (mai puțin în urbea în care trăiește de o viață, cu excepția „Fibulei dela Suseni”, cea mai înaltă distincție a județului Mureș), dintre care, cele mai recente sunt: Marele Premiu pentru Poezie al Festivalului Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”, Ploiești, în 2014, iar în 2016 a primit Premiul „Eminescu” la Festivalul Internațional „Mihai Eminescu”, Drobeta Turnu Severin, Premiul Special al Juriului la Festivalul „Vasile Voiculescu, de la Buzău, 2016.

Cum îi știu anagajamentul și puterea de muncă, perseverența, talentul și inteligența, nu ezit să cred că viitorul lui Nicolae Băciuț va fi la fel de rodnic. Și încă ceva. Nicolae Băciuț este mereu tânăr și plin de proiecte, e un om al viitorului, dar și al prezentului și al trecutului.

La 60 de ani, rotunjiți zilele acestea, directorul Direcției pentru Cultură Mureș nu are de ce se teme: a realizat tot ce și-a propus, are o operă a cărei valoare, complexitate și întindere îi vă fi depășit până și propriile așteptări.

Brașov, Bookfest 2016

Pr. Gh. Șincan, Nicolae Băciuț, Israel, 2013

Nu pot să nu remarc de asemenea, faptul că lui Nicolae Băciuț îi plac nespuse oamenii. Tovărășia acestora e tămăduitoare sufletului său mereu cu ferestrele deschise. Înconjurat de prieteni dar, cu asupra de măsură, și de frustrați denigratori, gazetarul și poetul Nicolae Băciuț și-a făcut din regula „să mă descurc de unul singur” un veritabil crez. În decursul anilor, Nicolae Băciuț a agonisit lumină din lumina vieții altora, oameni de suflet, savanți, scriitori, artiști, preoți, slujitori ai Bisericii, pe care i-a prețuit întotdeauna cu. S-a îngrijit ca amintirea lor să nu se piardă. A scris mult despre ei, a adunat comori între copertile cărților, a pus suflet și a trudit îndelung, cum rareori se întâlnește în lumea noastră. A oferit cu generozitate, fără să aștepte ceva în schimb!

Nicolae Băciuț e un semen al nostru care și-a dobândit nu ușor locul cel înalt din societate, dar asta nu i-a schimbat defel modul de a fi, direct, sincer, fără de ascunzișuri, dulce iscoditor, ascultător cât cuprinde, afectuos. Își cunoaște bine măsura și nu se consideră decât un norocos al sorții. Sensibil și atent, a căutat să facă mult bine celor care îi ieșeau în cale. Chiar dacă, poate, mulți dintre ei uită să-i mulțumească, aceasta nu-l descurajează, știind că binele trebuie făcut până la capăt.

Nicolae Băciuț merită și prețuirea Bisericii, pe de-o parte pentru scrisul lui, pe de alta, pentru activitatea desfășurată ca membru în Consiliul și Comitetul parohial din mai multe parohii mureșene, în Adunarea Eparhială de la Alba Iulia, și ca delegat din partea Județului Mureș, în mai multe mandate, la Adunarea Națională Bisericească.

Fiu credincios al Bisericii Ortodoxe Române, Nicolae Băciuț a sprijinit îndeaproape proiectele social-culturale, filantropice, administrative, economice sau educaționale, ale →

ale bisericii. Trebuie evidențiat aportul deosebit pe care Nicolae Băciuț l-a avut, la ridicarea Episcopiei de Alba Iulia la rang de Arhiepiscopie. Pentru bogata activitate în apărarea și slujirea dreptei credințe, în promovarea artei, culturii creștine și spiritualității românești, vrednicul de pomenire Teoctist Patriarhul, precum și alți ierarhi ai Bisericii, I.P.S. Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei, I.P.S. Justinian, Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmărlui, i-au acordat Poetului și gazetarului Nicolae Băciuț, în semn de apreciere, mai multe distincții și diplome de vrednicie, inclusiv "Crucea Patriarhală".

Nicolae Băciuț împlinește „nevero-simila” vârstă de 60 de ani.

La aniversară, când bucuriile se adună și mâhnirile se risipesc, privind retrospectiv, întâlnesc lumina de pe chipul și din sufletul scriitorului. Frumusețea cuvintelor cu parfumul altor vremi, în care oamenii și locurile erau altfel, se întâlnesc în paginile domnului Băciuț, pe care le caut acum, cu aceeași ardoare și statornică apreciere, ca și în urmă cu 25 sau mai mulți ani. Îl consider, ca întotdeauna, un înțelept smerit, rățacit printre oameni grăbiți. Dacă virtuțile s-ar putea proteja prin lege, atunci smerenia ar trebui să fie în cap de listă, pentru că există riscul să dispară definitiv dintre noi... Smerenia este o virtute rară și este ca o floare care crește în sufletele curate, plăcute lui Dumnezeu.

”Se zice că într-o zi, îngerul florilor îi spuse tămăioarei:

-Ce răsplată să-ți dau pentru mireasma cu care îmbălsămezi viața oamenilor?

Iar ea a răspuns cu smerenie:

-Înger bun, te rog să-mi dai puțină iarbă, ca să mă ascund...”

Personal, de când Nicolae Băciuț m-a onorat cu prețuirea și, aș putea spune, cu prietenia sa, relațiile mele cu Domnia Sa și cu cei dragi ai casei sale nu s-au întrerupt niciodată.

Toate acestea îmi dau onorantul prilej de a mă alătura la urările de bine și sănătate făcute Domniei Sale de cei care îl înconjoară cu prețuire și recunoștință la acest popas aniversar dăruit de Dumnezeu celor aleși de El. Fie ca Bunul Dumnezeu să Vă binecuvânteze cu viață îndelungată, bunăstare și fericire,

La mulți ani, Maestre! La mulți ani dragul nostru prieten!

Nicolae Băciuț - 60

Aproape toată lumea folosește sintagma: ”Timpul zboară!”. Nu este adevărat. Timpul nu e ceva în afara noastră ca să zboare, ci este în noi, de aceea ar fi mai corect să spunem: ”Timpul ne zboară”. Indiferent dacă vrem sau nu vrem. Unde? Asta e o altă problemă. Zborul timpului nostru și al nostru implicit naște o întrebare care ține de felul cum gospodărim acest zbor, cu folos sau fără. Cum știm să ne gestionăm parametri lui, parametri cunoscuți sau anticipați și parametri necunoscuți, unde, desigur, și hazardul are un rol.

Timpul zborului scriitorului Nicolae Băciuț (n. 10 decembrie 1956) a ajuns la ani rotunzi. Este un prag unde se poate trage o linie și însuma. O putem face și noi, cei care îl cunoaștem și știm ce a făcut, așa cum, poate cel mai bine, o poate face el, punându-și în balanță, fără parcimonie și cu deplină luciditate, aspirațiile și împlinirile avute până în prezent.

Nicolae Băciuț este o personalitate culturală națională incontestabilă și un om bun de pus „pe rană”, pe care fiecare ins din preajmă, dar și de mai departe, cu bun simț și cu o brumă de educație și de cultură și l-ar dori ca prieten. Ar purta prietenia cu Nicolae Băciuț - așa cum mulți o fac deja în prezent - ca pe un steag. Ca pe un steag de mândrie, fiindcă poetul, criticul, publicistul, conferențiarul cultural, lectorul, editorul, recitatorul și nu în ultimul rând omul Nicolae Băciuț este sinonim cu ceea ce înseamnă excelența în cultură, rafinament în actul de creație, bun gust și bun simț.

Statutul meu este unul privilegiat, adică acela de a mă fi bucurat, de zeci de ani, de prietenia lui, fapt ce mi-a permis să fiu de foarte multe ori la aceeași masă cu dorințele și aspirațiile sale, în aceleași locuri ale aleanului și dorului său, în același timp orar al momentelor de bucurie și de împlinire.

Am văzut, am auzit, l-am văzut și l-am auzit, în diverse împrejurări și în situații, cum puțini au făcut-o. De aceea pot și cred că am dreptul să vorbesc despre Nicolae Băciuț la mâna întâi. Din această postură mi-am convins sufletul să se împrietenească cu sufletul lui, mâna să se întindă mâinii lui ca ele să se caute și să se strângă cu respect și

căldură, la bucurii și nădejdi, aproape ca neamurile adevărate, iar umărul meu să fie punct fix pe care, la nevoie, el să se poate sprijini fără probleme, iar ochii mei calzi, loc în care să se oglindească și să se vadă așa cum este cu adevărat. Niciodată nu a fost loc de fard și ruj și alte lucruri ce țin de make up, pe obrazul relațiilor dintre noi. Niciodată nu am ascuns, unul față de celălalt, adevărul sub preș. Niciodată nu am răs ipocrit și am compătimit fals. Adevărul a avut mereu liniaritate și prioritate în relațiile noastre. Ne-am bucurat fiecare de bucuria celuilalt și ne-am întristat de necazurile ivite. De aceea prietenia noastră a rezistat. A rezistat și rezistă. Și rezistă și din lipsa pizmei. El e un poet foarte talentat, cu partea lui de glorie, iar eu, la rândul meu, mă scriu pe mine, așa cum pot și cum știu. Frumosul și adevărul sunt cele care ne-au adunat și ne adună. Sunt lucruri și atitudini pe care fiecare le-am pus corect în felul conduitei noastre, dar și în lista de priorități.

Dragă prietene tânăr, timpul mă curge și pe mine, cu bunele și cu relele mele. Amândoi suntem contemporani în *râul lui Heraclit*. Suntem două rostiri și, din fericire, două culori care contrazic spusele lui Nichita Stănescu, adică *nu s-au văzut niciodată*. La noi s-au văzut și s-au bucurat una de alta, pe calapodul pasiunii pentru poezie, pasiunii pentru cultură, pasiunii *de creștere a limbii române și a patriei cinstire*.

La ani mulți, Nicu! Să te bucuri de sănătate, ca să ai întins covorul disponibilității de a fi în continuare tu însuși, așa cum ai fost mereu. Scrie-te pe tine încă 60 de ani, deversează-ți preaplinul de frumuseți și curgi cu aceeași consistență. Lumea are nevoie de tine!

RĂZVAN DUCAN

„Toate ușile au rămas deschise... ca niște țărături cerești

Cu versul acesta, „Toate ușile au rămas deschise”, începe poemul *Chei* din volumul *Singurând* al lui Nicolae Băciut. Îl trecem din ingeniozitatea metaforică în calendar, în zi, la cei 60 de ani pe care **Nicolae Băciut** îi împlinește, poetul având, credem, privind în urmă, imaginea mulțimii de uși rămase deschise; ca niște țărături cerești.

În același decembrie al anului 1956 când „pasărea cu colț de rubin” îi fixa lui Nicolae Labiș, cel ce glăsuia limba română în chip îngerească, ziua morții, se năștea, cu același nume de Nicolae, cel ce va numi cuvântul „un țipăt uitat într-o rană”. Era acum 60 de ani. Mălinii Sucevei își treceau duhul ninsorilor în Chintelnicul Bistriței, pentru ca un alt poet să simtă cuvintele, cuvintele ce nu se mai termină, ca pe o ninsoare fără de sfârșit (a se vedea poemul *Vânătoare amânată*), văzând, prin ele, totul și auzind, prin ele, totul. Apoi, ca să aleg alte fire tainice ce leagă un poet de un alt poet, reamintesc faptul că personalitatea care îl va așeza pe Nicolae Labiș în onoarea literaturii române, criticul Eugen Simion, va fi cel care anunță pătimirea într-o poezie a lui Nicolae Băciut prin *călătoria orfică* în lumea plină de tâlcuri, „pentru a afla arhetipurile și înțelesurile” ei. Va veni Poemul să-l scrie pe Poet, dureros și sublim până la solemnitatea în care are loc îngenuncherea pe pagina de carte, cel mai pur gest dintr-o biografie poetică. Dacă poezia e păcatul, vine poetul să fie un fel de a ierta, decantând valori fundamentale ale ființei și aflând, astfel, care e greutatea, și la propriu și la figurat, a scrisului literar. Într-un interviu mărturisește: *Nu voi înceta să scriu*

atâta vreme cât voi simți că am ceva de spus, că e cineva care să mă asculte, că e cineva care să-mi răspundă. Sau: *Orice aș face rămân același (...)* Nu mimez adevărul, nu mă mint pe mine. Și nici pe cei din jur. Nu sunt un om desăvârșit, am păcate și greșeli, dar nu m-am trufit, n-am umilit, n-am disprețuit. *Călătoria orfică* a lui Nicolae Băciut reia plida semănătorului, făcând să rodească lumina „scursă din potire” (a se vedea poemul *Unda* din volumul *Alb pe alb*), într-un fără-de-sfârșit tropar al Învierii și al despărțirii de umbre: *Mă iartă, Doamne, de păcat, / de viață să mă ierți, de moarte, / eu, cel ce vin, cel ce-am plecat, / de care umbra se desparte* (a se vedea poemul *Despărțirea de umbră* din volumul *Manualul de ceară*).

Dezmierdându-se în stări poetice ce duc poemul spre idealul absolut, acceptând scrisul ca pe o sublimă ritmică a ființei, Nicolae Băciut își dublează anii vieții prin numărul imens al cărților pe care le așează cu pasiune și sacrificiu în ochii lumii, spre a întoarce (cum îi place să spună) răul din drum, urmând reflecția lui G. Marques: *Am învățat că un om are dreptul să se uite în jos la altul doar atunci când ar trebui să-l ajute să se ridice*. Reflecția lui G. Marques îmi amintește de ce scria Constantin Noica în *Jurnal filozofic* despre omul plin, bogat și valabil, cel căruia printr-un singur cuvânt îi poți spune nespuse de mult, cu sentimentul că între tine și el e un pact, că s-a

întâmplat ceva. *Asta e esențialul: să te întâlnești cu celălalt*, sublinia filozoful.

Cred că Nicolae Băciut este scriitorul cu care ne-am întâlnit. Iar cuvântul acela, prin care îi putem spune nespuse de mult, poate fi *rugă* sau *zare* sau *taină*; sau *călător al drumurilor lungi*. Căci, cine crede în mântuirea prin cuvânt, prin cultură, așa cum crede Nicolae Băciut, este mai presus de obișnuit, păzind poruncile divine ale unui timp ce va deveni memorie, argument și document cultural. Îi spun *călător al drumurilor lungi*, pentru că Nicolae Băciut poartă prestația scriitorului și omului care a știut să se rostuiască pentru a se putea rosti. Acceptând truda fără de seamăn, fiind mereu el însuși, limpezindu-și apele tocmai în numele căutării cuvântului care să aibă șansa veșnicirii, Nicolae Băciut invocă repetate *nașteri* în lumi pe care să le acopere cu sângele lui, în care poezia să însemne artă de a trăi și dăinui, în care amintirile să aibă trecut și în care *rugii* mamei să-i dea vamă, „răstignit într-un sfânt”.

La 60 de ani de viață, îl văd parcă recitind din romanul *Adio, Arizona* al lui Romulus Guga, cel care a avut rol hotărâtor în destinul literar al lui Nicolae Băciut: *Pentru că mi-e dor, merg. Pentru că sper, merg. Pentru că vreau să trăiesc, cred. Pentru că n-aș vrea să-mi fie niciodată rușine de mine, mă rostesc*. Nicolae Băciut s-a rostit și precum personajul din *Adio, Arizona*, pentru că nu a vrut să se înșele, pentru că respinge mistificările, erorile, improvizatiile, perfidia, vanitățile și fariseismul criticii literare, a purtat riscurile sincerității și ale adevărului. Numai că, atunci când un lucru este sincer și adevărat, scria Tudor Vianu, este și frumos. Lui Nicolae Băciut i se potrivește aprecierea.

Astfel îl îmbrățișăm pe cel ce ne îmbrățișează nicidecum într-un timp al amânării, nicidecum acoperindu-și ochii cu palmele, doar *minutar în minutar, / până secunda / devine altar... Și așa mai departe...*

(*Și așa mai departe...* este titlul unui volum din creația lui Nicolae Băciut, apărut la Editura *Arhipelag* în 1997)

VALENTIN MARICA

(Din *Manuscrisul de jad*)

La Radio România Târgu-Mureș.
Ziua Culturii Române, 15 uanuarie
2014

Poetul Nicolae Băciut -

Aniversare 60

Una din întâlnirile care m-au îmbogățit literar, spiritual și sufletește, este cea cu poetul, scriitorul și editorul Nicolae Băciut. Am mai povestit cum ne-am intersectat în spațiul virtual pe cărarea spre chilia Monahului de la Rohia, N. Steinhart, loc pe care Nicolae Băciut îl revizitează în fiecare an în lumea reală, eu doar în gând.

Nici nu știu, în acest moment aniversar când, pe 10 decembrie, Nicolae Băciut împlinește 60 de ani, despre care personaj să scriu: despre poetul sensibil și credincios, iubitor de Rilke, sau despre scriitorul care nu pierde nicio ocazie pentru a-i omagia pe literații români de valoare? Despre editorul a cărui pasiune pentru tipărirea cărților datează de când era copil și a cărui editură "Nico", ca și mai noua "Vatra Veche", scoate la lumină cărți de o incontestabilă valoare, sau poate despre educatorul care cultivă la elevi dragostea pentru poezie?

În toate îl găsesc pe omul răbdător, generos și plin de empatie care este Nicolae Băciut.

Nu l-am întâlnit în persoană, dar am vorbit pe Skype cu el acum an. Convorbirea în care am discutat detalii despre apariția cărții mele la editura "Vatra Veche" a fost cu întreruperi, legătura pe Skype n-a fost de calitate. În plus, în Canada - unde sunt eu - era seară, dar în România era deja noapte. D-l Băciut, îmbrăcat cu un pulover și așezat la masa de lucru transmitea prin vorbă și zâmbet un calm și o bucurie contagioase! A ținut să-mi arate câteva cărți tipărite la editura lui, nu era grăbit, dimpotrivă, avea chef de "taclale", cum a avut-o și când și-a adunat poeziile în volumul "La Taclale cu Dumnezeu" (Editura Vatra Veche 2016). Spunea că i-au plăcut întotdeauna cărțile, ele rămân și după ce oamenii trec...

Din foarte bogata sa biografie aș extrage numai câteva elemente definitorii: s-a născut în județul Bistrița-Năsăud, a urmat Facultatea de Filologie, secția română-engleză, la Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca, 1978-1982. La aceeași Universitate a fost doctorand în litere

și apoi a obținut un masterat la Facultatea de Științe Politice și Administrative. Din 1990, este membru al Uniunii Scriitorilor din România. Este autorul a peste 70 de cărți, este prezent în numeroase antologii și volume cu alți autori, a colaborat la zeci de reviste, a realizat mii de emisiuni televizate, a obținut o serie impresionantă de premii, unul dintre cele mai recente fiind Marele Premiu pentru Poezie "Nichita Stănescu" în 2014. În discursul de mulțumire ținut cu ocazia primirii acestui premiu, N. Băciut a recitat:

„Sărut dreapta
celui ce deschide cartea

sărut stânga
celui ce-a învins nătânga
lene de a fi;

le sărut pe amândouă,
care au pe unghii rouă
de pe filele de carte
care au trecut prin moarte
și re-nvie-n fiecare
ochi din margine de zare.

Le sărut pe amândouă:
Sărut stânga, sărut dreapta
care țin drept cruce cartea”.

Poetul, scriitorul și editorul continuă și astăzi, cu aceeași pasiune, o multitudine de activități, ia parte la numeroase ceremonii în țară și peste hotare. Mai multe amănunte biografice pot fi găsite accesând linkul <http://www.rightwords.ro/autori/biografie/nicolae-Băciut>.

Revista lunară "Vatra veche", al cărei redactor-șef este, are nu numai un bogat conținut literar, dar și imagini de calitate. Fiecare număr este dedicat unui artist plastic și găsim, în cele 88 de pagini ale revistei, reproduceri din creația

Recital poetic la Vaidacuta, august 2016

fiecărui. Grijă și dragostea cu care Nicolae Băciut se apleacă asupra frumosului pentru a-l oferi se fac simțite în toate materialele puse în pagină.

Colecția pe care autorul a intitulat-o "La Taclale cu Dumnezeu" (Editura Vatra Veche 2016) conține poezii scrise în anii 2014-2015. Unele au apărut și în revista "Vatra veche" sau au fost recitate de autor la vernisajele expozițiilor la care a participat. Nicolae Băciut mi-a mărturisit odată că poemele îi vin în minte în mod continuu, indiferent de locul unde se află. De altfel, parcurgând volumul, vedem - din nota de la subsol a autorului - că unele poeme au fost scrise în călătorii, sau chiar pe autorute. Marea lor frumusețe este felul în care, curgând în cuvinte simple, exprimă idei profunde. Când le recită, Nicolae Băciut nu are nevoie text în față, probabil că dacă ar uita vreun cuvânt, ar improviza. În convorbirea noastră pe Skype m-a frapat cât de "poet" este N. Băciut în tot ce spune. Fiecare afirmație era câte o mică metaforă! Mare bucurie e contactul cu un asemenea om!

Și acum, câteva exemple din volumul citat. În poezia de mai jos nu lipsește nici umorul, dar nici harul și blândețea:

PERECHI

Eu secundul,
tu secunda,
ori eu clipul
și tu clipa,
ori tu zborul,
eu aripa...

eu doar gurul
și tu gura,
ori eu murul
și tu mura...

sau eu focul
și tu foca →

VERONICA PAVEL LERNER

Cu Ileana Mălăncioiu, la Focșani,
18 septembrie 2009

iar eu rockul
și tu roca...

cine ne va fi perechea -
noul - noua,
vechiul - vechea?

25-26 octombrie 2015

Unele poeme au o muzicalitate
folclorică, precum acesta:

FĂ-MĂ, DOAMNE

Fă-mă, ce mi-i face, Doamne,
numai nu uita de mine;
fă-mă ochi, ori fă-mă pleoape,
la copaci să fiu retine;

fă-mă frunză, fă-mă ram,
dar să nu mai uiți de vânt -
scutură-mi cerul de roade
și adună-le-n cuvânt!

Fă-mă, Doamne, ce mi-i face,
până iarba-n mine tace;

fă-mă, Doamne, ce-ți poștește,
până iarba-n min' nu crește.

25 octombrie 2015

Unele poezii sunt mici rugăciuni.
Șoptite? Cântate?

TOAMNĂ LA-NCEPUT

Toamnă, toamnă,
ce nume ți s-ar potrivi,
ca să-nvăț cu tine
felul tău de a muri,
felul tău de a fi
frunză,
felul tău de a fi
fruct,
felul tău de a fi creangă
din care m-am rupt,
felul tău de a fi aer,
felul tău
abrupt
de a fi primăvară,
felul tău de-a fi
mereu început,
iar și iară.

Mizil, 2 octombrie 2015

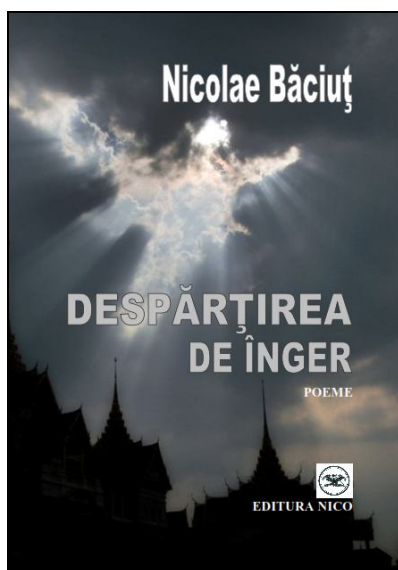
Mulțumim, domnule Nicolae
Băciut pentru talentul dv, eleganța
spiritului, frumusețea versurilor și
mai ales pentru generozitatea cu care
vă dăruieți aproapelui!

La Mulți Ani, Poet drag!

CUIBAR DE CUVINTE

Despărțirea de înger

„În orice clipă ești,
până-n cuvânt te îngerești”. (N.B.)

Că Nicolae BĂCIUȚ iubește arta
cuvântului, că vorbirea-i este așezată
și înțeleaptă vine dintr-un registru al
formelor liricii picturale; mai mult, se
dovedește ardența expresivității unui
optzecist în indiscutabila originalitate
a poeticii sale. *Echinolist*, debutant
(în volum) al anilor 1986, aduce un
plus de apreciere generației sale; de
altfel gruparea din care făcea parte, se
pare că nu avea privilegiul unor critici
favorabile, întrucât nu au depășit
așteptările, scria Zaharia Sângeorzan
în *Cronica* (1987): „Multă
versificație, puțină poezie autentică.
Există și o excepție: Nicolae Băciut,
Muzeul de iarnă. Este un debut de
zile mari, care anunță pe unul dintre
cei mai talentați poeți ai momentului
literar”. Nicolae Manolescu nota în
România literară (1986): „Provenit
din grupul de la Echinox, Nicolae
Băciut este (...) un poet interesant, în-
deosebi prin finețea scriiturii, elegan-
tă, concisă și cultivată. Se poate cita
aproape orice. (...) Remarcabilă este
ingeniozitatea metaforică. (...) Acuratețea
stilistică e neîndoieală, Nicolae Băciut
fiind în definitiv un calofil, cu emoții
discrete, o natură așa-zicând delicată”.
Cornel Moraru, în revista *Vatra* anilor
1987, aprecia că Nicolae Băciut este un
„poet instruit și inteligent, sigur pe
mijloacele sale, se afirmă de la
început și din interior ca o voce
originală în lirica tânără”. Poet ușor
bizantinizat, este remarcat de N.

Steinhardt care afirmă că „am găsit cu
bucurie și nu fără emoție la Nicolae
Băciut, una din marile obsesii ale
poeziei din vremea tinerețelor mele:
ideea poemului ca operă impecabilă,
ca ideal absolut, unic, suprem, atot-
îmbărbător și atotbiruitor al oricărui
cutează să scrie versuri.” (*Tribuna*,
1986). Constanța Buzea, în *Amfitea-
tru* (1987), articulează efluviiile lăun-
trului poetului care „din tinerețe
iubește și exprimă esențe, contemplă
stări limită și o face cu calm și sin-
ceritate emoționantă”. Cezar Ivănescu
este de părere că „Nicolae Băciut e
unul dintre rarii poeți care (pe urmele
lui Nichita Stănescu) dematerializează,
dezîncarnează cuvântul dintr-o
tentație absolută: poezia sa pare
scrisă într-o purificată stare de rasă,
transmițând continuu o jubilație a
gândului autarhic...” (*Luceafărul*,
1983). În opinia lui Viorel Chirilă
„versurile (...) îl situează pe Băciut
mai degrabă în vecinătatea primei
generații echinoxiste (Adrian Po-
pescu, Ion Mircea, Dan Damaschin)
prin caracterul reflexiv al textelor,
printr-o accentuată aplecare spre
esențele lor, prin familiaritatea cu
sensurile grave ale lumii și, mai ales,
cu moartea altoită în trunchiul vieții”.
(*Familia*, 1995). Sensibilitatea poetu-
lui, până la urmă, divulgă starea inter-
iorității, iar „absorbția dramei onto-
logice în câmpul poetic și stringența
autoreflexivă și autoreferențială a
poemelor estompează și ele indicele
de implicare existențială, închizând
suferința într-un cerc și privilegiindu-
i componenta profesională. Drama
poiesisului îi e, într-adevăr, intimă lui
Nicolae Băciut și revelațiile sale din
interior sunt tulburătoare. (...) Spec-
tacolul poetic e, firește, unul implicit
existențial și sub acest unghi el
cumulează o funcție confesivă mult
mai amplă”, scria Al. Cistelean, în
Vatra (1990). Nicolae Băciut rămâne
un poet „grav și melancolic, geometru
abstract al trăirilor, de un senzualism
rece, ușor livresc al versurilor; se
înscrie, prin formulă și tematică, în
cea mai bună tradiție a poeziei
echinoxiste”, observă Iulian Boldea
(*Ambasador*, 1997). Fără a închide
cercul *juraților* critici, Valentin
Marica în *Laudatio* scrie: „El poate fi
foarte repede profesorul, cel care știe
să se întâlnească cu alții, să împartă,
să corecteze, să pretindă, să formeze,
să convingă, precum Montaigne →

CRISTINA SAVA

în eseurile despre prietenie, că *noi trebuie să fim noi și el să fie el*. Nu lovește cu măciuca orgoliului în personalitatea celorlalți, dimpotrivă o stimulează înspre ce poate exprima ea mai semnificativ. Cartea aceasta e foarte rară...” (2009)

Referindu-ne la starea creației lui Nicolae Băciut, se constată că poetul cultivă, în parcursul său de artizan al versului, un adevărat cult pentru imagine, o imagine a unei interiorități specifice lui *homo religious*, care aduce transcendentul în și prin tăcerea corporalității cuvântului la acea circumstanță „până când trupul tău/ devine cruce, până ce iarba-și răstignește/ noaptea/ ce-ngroapă iar/ secunda dintre septembrie/ și toamnă/ și dintre sâmbătă/ și-altar,/ dintre tăceri/ și minutar.” (*Îngerul din cuvânt*, în *Poeme verzi pe pereți*, din vol. „Despărțirea de înger”, Editura NICO, 2014, Tîrgu-Mureș). Iconografia spirituală devine un *apropo* - *departe* a unei exigențe existențiale: „Aproape înger,/ aproape zbor,/ aproape mal,/ aproape nor –/ dar ce-aș putea să-ți fiu,/ când prea devreme-i/ prea târziu?” (*Aproape*, din vol. cit.) Limita unui *depășit-atins* pare intenție caligrafică, de sublimare a naturii în scopul exprimării atitudinilor voit naive, așezate sub *pecetea tainei*, figurate de un anume ceremonial, unde *tăcerea* mai poate filtra o perspectivă de înțelepciune blândă: „Când prea aproape-i/ prea departe,/ când ziua/ încă este noapte,/ când floarea/ n-o să-ți fie fruct,/ când punțile de ploi/ s-au rupt?” (*Aproape*, din vol. cit.) Palpitația energiilor acelui *ne-văzut* latent, ca o poartă deschisă spre elementaritatea cosmicului, ne aduce în proximitatea *alungatei chemări*, o *tăcută iubire* din imperialitatea *îngerului* soliei nepărtinitoare: „Aproape înger,/ niciodată zbor –/ mai lasă-mă/ să îți fiu nor!” (*Aproape*, din vol. cit.). Într-o lege a iubirii mozaice, *norul* devine, funcțional, elementul *numinos* ce desparte *noaptea tăcerii* de zorii unei noi dimineți. Credem că aparenta linie, oarecum, specifică nostalgiei, nu face altceva decât să contureze anume trăsături de poezie filosofico-didactică, ridicând sentimentul sacrului la gradul de absolut în limitele perceptului horatian, *ut pictura poesis*, valorificând pe de o parte ocaziile de plasticizare a cuvântului, nu chiar un descriptivism, ci mai degrabă o

exteriorizare a emoției în perspectiva eternității: „În orice clipă ești,/ în orice parte –/ ți-e sângele o urmă/ ce cândva se desparte/ în lacrimă/ și în privire/ și în mireasă/ și în mire.” (*Îngerul din cuvânt*, din vol. cit.)

Sentimentul teluricului transfigurează universul cuvântului spiritualizat, în care sunt evocate principiile constitutive ale unui peisaj mitizat, încărcat de „semne” simbolice, „bântuit” de fervori mistice, marcat de o convulsie neașteptată: „Mi-e foame de sfârșit/ și sete, deodată,/ de parcă n-aș fi fost,/ de parcă-s niciodată.” (*Foame*, din vol. cit.); un ceas care răscolește și surprinde o sensibilitate primitivă într-un amestec de logică infantilă cu fabulosul, observația crudă cu realismul, ceremonialul cu familiarul, arhaicul cu modernul: „Mi-e foame de cuvinte/ și sete mi-e, deodată,/ de dincolo de dinainte,/ de Cel ce nu se-arată!” (*Foame* din vol. cit.) Poetul face dovada unui caracter programatic, restaurând posibilitatea reveriei, celebrării credinței și frumuseții smernice: „Mi-e foame de tine, Doamne,/ cum sete mi-e, de toamne.” (*Foame* din vol. cit.) Înțeleptul iconar-liric pare că reflectă la alunecarea progresivă în maniera artei poemului: „Singur, Doamne, singur,/ nu mai singur/ decât singur ești,” (*Singur* din vol. cit.) Amprenta singurătății se așează cu solitudine peste tristețea metafizică; cât de adevărat este că poetul nu tinde spre împlinire spirituală totală, nu deschide căi de pătrundere în transcendent; preferă fisuri prin care se poate insinua dezechilibrul cosmic ca un regres gnoseologic: „număr după tine,/ număr, Doamne, anii/ și mă-mpiedic/ singur,/ mă

opresc la toamne-n care/ mă privești.” (*Singur*, din vol. cit.) *Absența unei prezențe* singulare devine consolantă: „Singur, Doamne, singur,/ cum în mine crești!” (*Singur*, din vol. cit.) Stările poematice imprimă versurilor o pretenție de profunzime mai mult sau mai puțin filosofică, marcate de discreția sentimentului, supralicitând tristețea, dar asta nu înseamnă, desigur, că sentimentul acesta devine totalitar; din unghiul sensibilității melancolice, ies la iveală meditațiile poetului asupra sensului vieții, atât de evidente.

O tonalitate de ușoară elegie arborează atitudinea optimistă, oarecum, asupra re-nașterii umane: „până la tine,/ ploaia mă mai naște/ o dată,/ e sora cea bună,/ de pământ;/ până la tine,/ ploaia bate la ușă/ cu degete moi,/ de cenușă./ Până la tine,/ eu sunt ploaia ce vine!” (*Așteptare*, din vol. cit.) Viziunea poetului privitoare la efemeritatea făpturii este marcată livrescă, picturală: „Ninge cum n-a mai nins,/ ninge dinspre ieri,/ ninge dinspre mâine –/ anotimp pierdut,/ ninge dinspre tine.// Ninge dinspre păsări/ ce-au rămas în cer –/ ninge din colinde./ Ierui-ler.” (*Colind*, 10 decembrie 2012, din vol. cit.)

Modelul de scriitură a lui Nicolae Băciut rămâne predilecția pentru sugestia cromatică, surprinderea acelor aspecte de natură care te aduc în vecinătatea atmosferei din illo-tempore: „Iarba ne leagă,/ iarăși și iară,/ cum tu ești chiar podul/ între mine și vară;/ apa ne leagă,/ iarăși și iară,/ cum tu ești chiar podul/ între mine și seară;” (*Legământ*, din vol. cit.) Ceea ce particularizează versul, fixându-l într-o poetică evocatoare, este pregnanța plasticității imagistice de o subtilă descriptivitate: „cuvântul ne leagă,/ cât ne mai leagă,/ viața întregă,/ moartea întregă.” (*Legământ*, din vol. cit.)

Poemele lui Nicolae Băciut transcriu, în grilă picturală, tensiunile lăuntrului, meta-morfozate în imagini decorative ale cadrului cu funcțiuni stilizate, în spiritul general al modului său de creație.

La ceas aniversar, credem alături de poet că „(...)/ redevenim copii/ întregi în vârstă,/ cu fiecare parte.//(...)/ tragem cerul peste noi/ și visăm:/ îngerește!” (*Visul*, din vol. cit.), într-un colind de *La mulți ani, mulți ani cu bine !*

Ocroțiți de Grigore Vieru: Nicolae Băciut, Dana Ardelean, Valentin Marica, Dinuca Burian, la Sărmașu

Nicolae Băciut, 60

- rătăcit între anotimpuri...

Motto: „Pe-aici trec și eu/ Ca o secundă uitată,/ Ca lacrima lui Dumnezeu”. (Și eu)

Dintre toate darurile cu care Nicolae Băciut a fost hărăzit la naștere, darul cel mai mare, talantul pe care Dumnezeu cu prisosință i l-a încredințat a fost fără doar și poate iubirea față de cuvânt. Și respectul față de limba în care locuiește. Și - mai ales - puterea de-a face ca „din cuvinte fiecare să primească ceva cu care să simtă că este mai bogat, să simtă cum sufletul lui își întinde conturul, cum îi cresc aripi.” (**La taclale cu Dumnezeu**).

Nesperat dar pentru un copil născut în Chintelnic, sat rătăcit printre colinele bistrițene, dar atât de drag inimii poetului. Acolo a descoperit poetul magia limbii române, mai întâi din gângurit și apoi din mulțimea de cărți care i-a fericit primii ani ai vieții: *Baronul Munchausen*, *1001 de nopți*, *Legendele Olimpului*, Coșbuc, Bacovia, Labiș, Aldoux Huxley, Giovanni Papini, Dostoievski, Tolstoi și încă mulți alții. Acolo – am știre – se întoarce și azi cu gândul ori de câte ori îl cheamă aducerea-aminte a anilor copilăriei: „M-aș mai duce o dată pe traseele copilăriei: pe Lazuri, În Bunguri, Sub coastă, Între ape. I-aș mai trăi încă o dată sărbătorile unui an, aș mai face cărări prin zăpada mai mare decât mine, aș mai pescui încă o dată de-a lungul malurilor, aș urca pe cărările din lanurile de mălaie până la vie să simt aroma strugurilor în pârgă, aș patina pe luciul înghețat al Șieului, aș sânia Sub coastă și aș încerca schiurile făcute de mine sub dâmb la Maior.” (**Înapoi la viitor**). Acolo ar vrea poetul – a spus-o clar răspunzând întrebărilor adresate de elevi ai Școlii Gimnaziale „Mihai Viteazul” din Tg. Mureș – să fie îngropat: „acasă, lângă mormântul mamei, al tatei, al fraților mei care au murit la puțină vreme după naștere, ca să mă nasc eu și fratele meu.” Acolo s-ar întoarce atunci când toate ușile se vor fi prăbușit în urma lui: în urma mea se prăbușește mereu câte o ușă / până când peretele nu se mai deschide.” (**Tunelul timpului**).

Autodefinindu-se încă din volumul *Nostalgii interzise*, „Eu sunt cel ce sunt/ născut într-o limbă / locuind în cuvânt” (**Autoportret**), Nicolae Băciut reiterează peste ani admirația față de limba în care locuiește „Tu ești pământ, cum ești și cer, / tu ești izvor, cum ești

și mare, / tu, limba-n care m-am născut / ca rugăciune și-nchinare” (**Întâmpinare**), dar și teama de o lume din care ar putea lipsi cuvântul: „Nu așteaptă nimeni să-i mai scriu / din cuvinte a rămas cenușă; / fără ele ce-aș putea să fiu? / Dumnezeu închide după mine ușa.” (**Ușă închisă**). Iubind cuvântul, Nicolae Băciut putea deveni orice: jurnalist, profesor de limba română, actor, orator, folclorist, cercetător în lingvistică, critic literar, om de radio sau de televiziune, dar Nicolae Băciut a vrut să fie din toate câte ceva și s-a făcut scriitor – unul adevărat - față de care Nicolae Steinhardt și-a exprimat astfel admirația și prețuirea: „Am găsit cu bucurie și nu fără emoție la Nicolae Băciut una din marile obsesii din vremea tinereților mele: ideea poemului ca operă impecabilă, ca ideal absolut, unic, suprem, atotîmbărbătător și atotbiruitor al oricărui cutează să scrie versuri.” (**Între lumi**).

Ca orice poet adevărat, Nicolae Băciut este preocupat de trecerea timpului, de sensul existenței, de prezența lui Dumnezeu în viața omului, de sacralitatea actului creației.

Timpul lui Nicolae Băciut este mereu înapoi la viitor: *La ușă sunt colindători, / vin dintr-un timp / pe care nu-l țin minte - / cu chipuri de copii / pe fețe de bătrâni, / încât acum pare-nainte.* (**Colindători**). În relația sa cu timpul, poetul se află mereu la o răscruce, mereu încercând să descopere direcția în care se scurge acesta: „O, prea mult cer am îngropat în mine / și răsăritul parcă-i asfințit - / nici vârsta nu mă recunoaște / și dimineața-i noapte ce-a murit.” (**Toamnă de primăveri**). Uneori la Băciut, timpul capătă materialitate, se sparge, se face țândări, permițându-i să fie poet, profesor, redactor, director la Cultură, tată, bunic, soț, prieten..., dar imediat devine timp poetic, funcționând după propriile-i legi și întrupând, în momentul magic de înălțare, trăiri și simțiri interioare: *Timpul s-a rupt / timpul s-a spart / secunda se scurge / înapoi, spre start* (**Secunde**). Și-atunci poetul se / ne întreabă cu nedumerirea celui care a învățat lecția întrebuițării timpului, a știut că el este averea noastră cea mai de preț și totuși constată că fuga lui este de neoprit și de neîntors: „Un an mai nou, / dac-o să vină, / cel vechi, atuncea, / unde pleacă?” (**Noul an cel vechi**). Face suma primăverilor din toamne și pendulează mereu între un ieri și un mâine, un răsărit și un apus care și-au amestecat rosturile și direcțiile: „Sunt tot mai aproape / de ieri / mai departe de mâine” (**Mâine**).

Conștient de complexitatea menirii sale de slujitor al cuvântului, Nicolae Băciut se proclamă *veșnic ucenic într-ale cuvântului* și, oscilând între cer și pământ, străbate – singurând - drumul spre îngerire. „Sunt ucenic întru cuvânt, / învăț culori doar de la cer / și rănila de la pământ, / învăț să nu rămân stingher, / din lacrimile mele să măncânt;” (**Îngerire**). Implicarea în actul creator e totală, iar destinul de poet e asumat: *Locuiește poetul în mine - / soldat civil / așteptând îndelungata permisie.* (**Un soldat civil**). Uneori poemul este *O gură / plină / de zăpadă* (**Poezia**), - purifică, umple viața de alb și de lumină, aduce alinare, alteori – tulbură, e *strigătul oprit* despre care vorbea Nichita Stănescu, e „*șipăt / uitat / într-o rană.*” (**Ars poetica**). Dar „înainte de toate - spune poetul - *scrisul e bucurie. O bucurie atât de mare încât te face să nu mai simți truda pe care o presupune.*” (**Aproape departe**). Și scrisul mai înseamnă „*să stai de vorbă cu Dumnezeu*” pentru că „*dacă nu vrei să stai de vorbă cu Dumnezeu de ce să mai scrii.*” (**La taclale cu Dumnezeu**).

De altfel în poezia lui Băciut, Dumnezeu nu e căutare, nu e neliniște, nu e îndoială, ci e certitudine, e prezență permanentă, Dumnezeu e în sușuri și-n căderi, e în cerul îngropat în noi: *Pe-aici a trecut Dumnezeu / și le-a lăsat toate la vedere / ici-colo câte-o urmă de zbor / ici-colo câte-o cădere.*” Stând la taclale cu Dumnezeu, Băciut îi vorbește - în acea clipă unică de îngerire - cu cuvintele Poeziei: *Cum să spui: / Doamne, îți las ție viața mea, / să i-o dai celui nenăscut / să moară el în ea? / Cum să spui: / e dimineață, Doamne, / și nu mă pot însera?* (**Cum să spui**). A-bordarea e profundă, serioasă, gravă, dovedind tot mai des încercarea poetului de-a învinge moartea prin oferirea de soluții de supraviețuire: prin actul creator, prin oprirea timpului în loc în momentul acela de *zbor îngeresc*, prin posibilitatea reîntoarcerii în cei nenăscuți.

Nichita credea că *un poet este cu atât mai mareș, cu cât cei care-l citesc nu pe el îl descoperă, ci pe ei înșiși*. Nicolae Băciut scrie versuri în care noi, cititorii, ne regăsim. Poetului Nicolae Băciut – la aniversară – alături de prețuirea și admirația noastră - urarea de-a scrie multă vreme de-acum înainte, așa cum ne-a obișnuit, cu talent și har, iar prietenului Nicu Băciut - zile multe, frumoase, înveșmântate în lumină și senin, nepoți jucăuși și sturlubatici, iubitori de cărți și de cuvânt, înzestrați cu puterea „de-a-i face-apusul răsărit”.

Prof. ROZALIA TRUȚA

Izgonirea din Rai („când în scădere mă adun, / cu tine în cuvântul ne-nceput, / cu tine răsărit în care-apun”) trebuie răscumpărată cu orice preț. De aceea, o *Via Dolorosa* urcă itinerariul bineștiut, care ne stăpânește fiecare clipă de viață și ne cheamă să înțelegem sensul vieții și al suferinței, sensul drumului spre Veșnicie: „Noaptea – o alee a lacătelor, / uși grele ruginind / de smirnă și tămâie. // Nici n-ai crede că / Isus a trecut vreodată pe acolo, / că plânsul are numele pietrei, / nici n-ai crede / că trebuie să ai grijă / de moarte / ca de propria viață. // Lumânări, icoane, cruciulițe, / bazar, / nici n-ai crede! // Eli, Eli, lama sabahotani!”

Definirea este o coordonată esențială a religiosului la Nicolae Băciut. O entropie de esență estetică macină discursul liric condensând Ideea Absolută: „O gură / plină / de zăpadă - / Poezia” se contopește într-un „Semn de carte” situat „între noapte și zi / între pagini nescrise / între viață și moarte / între iu și bi”. Și toate deoarece, „între iarnă și cuvinte” Tu rămâne „semnul meu de carte / care nimic nu desparte”. Așadar, nimic nu trimite la despărțire, dihotomia departe-aproape fiind simbolică. Scrisul poetic e definit întotdeauna prin raportare la sacru, la capacitatea ființei de a se metamorfoza în dialogul cu divinitatea: „Îmi scrii cu anotimpuri / ce n-au fost / cu anotimpuri / dintr-o altă viață, / îmi scrii cu viața mea / cu sângele / schimbărilor la față”. Mai mult de-atât, într-o splendidă revelație poetică, „Scriu cuvinte / pe cuvinte / și cuvintele sunt cerul / în care Dumnezeu / mai creează / încă o dată lumea”.

Primăvara e o sită-n care iarba-i răstignită! exclamă poetul Lacrimii Luminii. E-așa, fiindcă nu există răstignire fără Înviere, precum ar spune și Ioan Alexandru, „de Înviere cosmos-i învins”. Iar Învierea este în strânsă legătură cu Nașterea, cu acele minunate colinde, care înalță sufletul creștin și-L coboară pe Iisus în sufletul omului. În volumele de poezii din ultimii zece ani, colindele sunt

nelipsite din lirica lui Nicolae Băciut. Sinceritatea clipei trăite plenar, în mijlocul Sărbătorii Luminii, este revelatorie și încărcată de emoții profunde: „Dacă cerul mi-e scară / și icoana mi-e înger / ninge-ne, Doamne, / cu lerui ler // Dacă ceru-i fereastră / unde stelele nu pier / ninge-mă, Doamne, / cu lerui ler // Dacă cerul coboară / dacă naltul e jos / ninge-mă, Doamne, cu lerui Hristos”.

În volumul „La taclale cu Dumnezeu”, poate cel mai reușit volum cu tematică religioasă din lirica poetului, respiră același Alb și-aceeași Lumină a Poeziei – răsfrângeri ale sufletului din dor de Dumnezeu.

Incipitul poetic stă sub semnul Ierusalimului ceresc (poetic) și al celui pământesc (cu trimitere referențială la spațiul fizic). E un Alb definitoriu, același Alb liniștitor din toate celelalte volume, care invită la meditație și la reflecție: „Și la Ierusalim s-a-ntins zăpada, / E ca un giulgi peste trecute răni, / Cum vântul și-ar aprinde zădă / Să trecem dincolo de vămi! // De-atâta alb și vinul din potir / E pentru frig cuminecare, / Și fiecare fulg rămâne mir / Ca pentru-o altă înălțare. / A nins și la Ierusalim, / Și seara asta nu e seară, / E dimineața unei lumi, / care din nou în noi coboară. // A nins, dar nu pentru-a fi iarnă, / Ci doar lumina-n noi s-aștearnă.”

Învierea, Iubirea, Colindul ceresc, Arborele Vieții, Crucea, Viața, Rugăciunea, toate sunt prinse în jocul poeziei transformate în dialog cu divinitatea, Cuvânt și Tăcere, imn

de laudă și psalmodiere a celui mai înălțător sentiment uman care conectează omul la „satelitul Doamne” (cum spunea deseori Rafail Noica). Inspirat din imnografia lui Ioan Alexandru, volumul abundă în versuri ce glorifică evenimentul creștin cel mai de seamă: Învierea. Un suflet reînviat, reîntors la firesc, la trăirea în ritm liturgic, conectat prin rugăciune la sferile Absolutului și marile sărbători creștine: „Pământ de ceară, / pământ ne-nceput – / lespede de aur: / Hristos s-a născut! / Pământ de acasă, / pământ de niciunde – / lespede de aer. / Undele din unde. / Pământ de sânge, / pământ ingenunchiat – / lespede de stele: / Hristos eliberat. / Pământ în piroane, / pământ crucificat – / lespede de rouă: / Hristos înviat. / Pământ de cuvinte, / pământ înstelat – / lespede de smirnă: / Hristos S-a-Nălțat”.

O metaforă interesantă este cea a omului de zăpadă. Închis în sine, căutând pe Cel Preaînalt, omenescul își regăsește identitatea paradisiacă, cu toate că percepe ideea că Ochiul lui Dumnezeu nu poate să-L vadă. „Târziu!” însă este un amestec neomogen de sensuri albe, atât de albe „încât se confundă cu firescul”: „E târziu, la tine, Doamne, / încă-i iarnă, / zăpezile-au ajuns la cer, / cu stele-a început / să cearnă, / dintr-un alt prier. / E iarnă, încă, Doamne, / eu sunt un om de zăpadă, / iar ochiul tău, / Doamne, / peste ceruri închis, / nu poate să mă vadă.”

La fel de interesante sunt metaforele înserării și ale îngeririi. Înserarea e definită ca stare de spirit, ca necesară purificare lirică în lupta cu încercările și lepădarea de sine, care trădează starea de păcătoșenie, de ieșire din sine.

De esență stănesciene, metaforele sunt culegătoare de stele, de flori, de iarbă, de piatră și de dimineți care sfidează, cathartice, puterea ființei de a se autodepăși.

Ceea ce la oameni e cu neputință, la Dumnezeu devine posibil. Interogația finală e o iminentă salvare de sine, omul înserând în dimineața ființării și primind răspuns divin la îndoielile sale: „Cum să spui ierbii să nu mai fie / iarbă, / cum să spui pietrei să nu mai fie / piatră, / să spui florii să nu mai / înflorească, / râului să nu curgă, / fătului să nu se →

MARIA-DANIELA PĂNĂZAN

Nicolae Băciut:
„Cursurile Universității
Populare de vară Nicolae Iorga
de la Vălenii fac mai mult decât
cursurile de la facultate”

-De câți ani veniți la această manifestare culturală de la Vălenii de Munte?

-La Universitatea Populară de Vară „Nicolae Iorga” sunt pentru a patra oară și de fiecare dată când am venit am avut sentimentul că vin la un izvor cu apă curată, rece, limpede pentru că rareori prinzi pe metru pătrat atât de multă „inteligenție” românească, atâți academicieni, atâți oameni de calitate. Cei din provincie nu au astfel de privilegii toată ziua. Și de data aceasta, de la Eugen Simion și până, să zic, Ioan Aurel Pop, rectorul

Universității „Babeș Bolyai” din Cluj-Napoca, venit în ultima zi, au fost mari personalități ale vieții publice academice și științifice din România și atunci vii chiar ca să îți încarci bateriile, nu pentru un an, de la o ediție la alta, ci pe termen lung.

-Contează esențial mesajele care se transmit aici!?

-Ceea ce se întâmplă la Vălenii de Munte, în conferințele pe care le susțin acești oameni minunați, sunt lucruri de esență. Poate le-ai știut în felul tău, le cunoști, dar nuanțele care se pun în ecuație în astfel de conferințe îți luminează lucrurile și te fac să înțelegi. Poate înțeleseseși dinainte, doar că îți lipseau niște detalii. Cei care vin aici să-și expună judecăți de valoare o fac cu un înalt profesionalism.

-Un exemplu...

-De pildă academicianul Eugen Simion, în contra curentului, a venit la Vălenii de Munte să reazeze în adevăr înființarea Academiei Române pentru că lumea, probabil și emoțional, contextual, a început să pună întemeierea acestei instituții în seama Monarhiei instalate în 1866 în Principatele Unite.

-Deci e marcată acum o aniversare mare: 150 de ani! Care e nuanța?

-Academia a fost înființată în 1866, dar înainte de urcarea pe tron a lui Carol I. Sigur că el a materializat proiectul, dar el a existat înainte de venirea lui și Locotenența lui Alexandru Ioan Cuza a dat drumul acestui proiect. E foarte simplu să fii monarhist și să joci un pic de parodie legată de simpatizarea monarhiei, dar adevărul nu-l poți ascunde sub preș. A venit academicianul Eugen Simion și mie mi-a lămurit lucruri, pentru că nu știam aceste detalii și înțelegeam multe aspecte diferit.

-Asta chiar e una dintre nuanțele fundamentale de care povestești!

-Da. Vin acești oameni și îți aprofundează niște teme importante de istorie națională, de istorie culturală și chiar merită să participe la astfel de cursuri. Ele fac mai mult decât niște cursuri universitare. Nu intrăm în detaliile nuanțelor receptării unui curs la facultate. Aici vin cursanții cu dorința de a asculta și de a învăța ceva. Aici ești altfel atent!

DANIEL MIHU

LACRIMA POEZIEI

→nască?/ Cum să spui: / Doamne, îți las ție viața mea, / să i-o dai celui nenăscut, / să moară el în ea?/ Cum să spui: / e dimineață, Doamne, / și nu mă pot însera?”

Îngerirea ia formele libertății creatoare absolute. Simbolurile care își fac ucenicia în marea de cuvinte a credinței devin imagini arhetipale ale ogîndirii, ale răsfrîngerii unui „dincolo” imanent care trece printr-un „dincoace” al firii.

„Învățarea” e veșmântul alb al frumuseții și al sufletului eliberat de patimile cuvintelor devine „culori” pe cerul lacrimilor căzute în ființa căutătoare de sens și salvare prin Poezie: „Sunt ucenic întru cuvânt, / învăț culori doar de la cer / și rănilor de la pământ, / învăț să nu rămân stingher, / din lacrimile mele să măncânt; / învăț și ropotele ploii / în care încă mă înveșmânt, / învăț și patimile joi / și zborul cuibărit în vânt; / învăț de-acum să fiu fereastră, / prin care vrei să mă privești / și florilor să le fiu glastră, / când numai

tu te îngerești.”

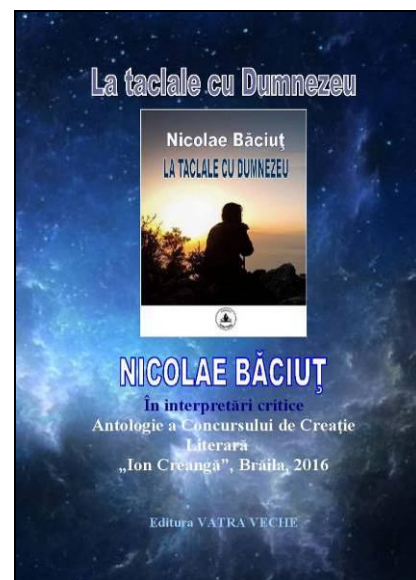
Și pentru că poezia „trebuia să poarte un nume”, „un singur nume”, ea se identifică într-un tot Creatorului său.

Ea se confundă cu firescul, ea e „Schimbare la Față”, e „zbor”, e umbletul lui Dumnezeu prin lume, e „lacrima” divinității, e plânsul universului, e sinonimă cu perfecțiunea.

Omul e „chip și asemănare”, e urmă de pași pe pământ, e un Timp care se oprește, uitat, în loc: „Pe-aici a trecut Dumnezeu / și le-a uitat toate la vedere, / ici-colo câte-o urmă de zbor, / ici-colo câte-o cădere. / Pe-aici ai trecut și tu / și n-ai lăsat nicio dimineață —/ ici-colo o urmă de zi, ici-colo o Schimbare la Față.// Pe-aici trec și eu, / ca o secundă uitată, / ca lacrima lui Dumnezeu”.

Lirica religioasă a lui Nicolae Băciut se definește în raport cu lumea, cu divinitatea și cu propria identitate poetică, semn că divinul lucrează în straturile conștiinței.

Poezia e rugăciune în formă de lacrimă, e stare de a fi, e miracolul

însuși al existenței căzut în Cuvântul Alb, simbol al îngerescului, al curățirii lăuntrice, al frumosului care, precum la Nichita Stănescu, se confundă cu firescul.

Nicolae Băciut e poetul creștin care trece prin filtrul poetic puterea rugăciunii și a creației.

HÂZII MEI

A te întoarce în copilărie e echivalent nu cu a te întoarce în trecut, nici în viitor, ci în basm, într-un spațiu al atemporalității, oricât de bine este definit, delimitat geografic.

Ce e decisiv în această călătorie e însă spațiul, țărâmul, locul, pentru că totul are determinări în geografie.

Fiecare se poate întoarce în propriul basm, cu diferențe adesea de neglijat, pentru cei care aparțin unui timp dintr-un ieri mai îndepărtat, și unui loc, dar, din ce în ce mai mult basmele de acum ale copilăriei diferă radical de ale noastre, cei cu mai multe cifre în actele de identitate.

Basmul copilăriei mele s-a derulat între dealuri transilvane, despicate de apele când calme, când învolburate ale unui râu, Șieul, care rămâne reperul locului. La mine nici nu se spunea însă râu, ci vale, iar spațiul era prin excelență mioritic, deal-vale.

În basmul meu, au fost și feți frumoși și zâne și zmei, dar a fost atâta puritate, atâta inocență, care nu încap în multe copilării.

Când rupi o dumicătură din acest basm e ca și cum ai frânge o pâine, o prescură.

Cea mai frumoasă dumicătură din această prescură e cea cu gust de sărbătoare, o sărbătoare pe cât ar părea de lungă, atât de repede trecea, ca un vis, de la Crăciun la Bobotează, cele două popasuri, la capetele punții dintre doi ani.

Acum, când mă întorc în acea copilărie, pe care n-aș schimba-o cu nimic alta, de niciunde, chiar am sentimentul unei sărbători care leagă Nașterea de Botez, în lumina Mântuirii.

Eu am trăit în timpul copilăriei mele fascinația celei mai înălțătoare sărbători, cea a bucuriei în tot și în toate.

Iernile copilăriei mele au fost o sărbătoare în albul imaculat al zăpezilor, mari cât casa, cum mai spuneam uneori. De fapt, de la înălțimea copilăriei, toate-mi păreau mari.

Mi-am trecut mereu iernile, în miezul lor, între magie și misticism, între sacru și profan.

Satul meu e, cum s-ar putea altfel, unic pe lume. Și acesta nu e un generic bun pentru oricine. E o realitate a unui timp parcă ieșit din timp.

Nuntași – „hâzii”

Nu colindatul, nu mersul cu plugușorul, nici cu turca nu mă fascinau cum mă fascinau „hâzii”, obicei unic în zonă, dar probabil că în întreg spațiul românesc, care se repeta și în ajun de Crăciun, în ajun de An Nou, dar mai ales în ajun de Bobotează.

Obiceiul consta în colindatul prin sat, din casă în casă, mascat, în orice, și în haine ponosite, dar și în port popular, de la personaje obișnuite – cioban, hornar, militar etc. – la personaje din tradiția locului, de la miri, nuntași, la preot și la... moarte. Moartea fiind un personaj, îmbrăcat în alb, cu coasă, seceră, cu dinți mari, confecționați din cartofi, cu obraji scorburoși, din făină albă întinsă pe fața umedă, până devenea scoarță hidoasă. Erau niște hâzi frumoși și aceasta nu e doar o figură de stil. Pentru că hâdul, în acest caz, nu are semnificația de urât, cât are semnificația de „altul”, de „altcineva”.

Frumusețea jocului era întreținută de protejarea anonimatului. Fiecare personaj purta mască, iar marea lui virtute era să nu fie recunoscut cine e dincolo de mască. Se interpretau, așadar, tot felul de roluri, care impuneau nu doar schimbarea ținutei, ci și a vocii, pentru că gazdele erau iscoditoare, fiind o mare satisfacție reușita deconspirării. Adesea, bărbații se îmbrăcau și se purtau „femeiește”, iar femeile intrau și ele în pielea bărbaților. Travesti avant la lettre!

Toate camerele caselor rămăneau larg deschise pentru „hâzi”, care aveau voie să inspecteze totul, iar femeile erau cel mai curioase să vadă ce au celelalte femei din sat: ce noi lepedee cusute, ce perne noi și ele cusute, câtă ordine era în casă, câtă curățenie.

Părea mai degrabă totul o inspecție sub acoperire pentru femei. Pentru copii însă, esența obiceiului era construirea unei alte personalități, intrarea într-un alt eu, interpretarea unui rol. Copiii și tineretul umblau cu

„hâzii” până spre miezul nopții, ca mai apoi să vină rândul „însuraților”.

„Hâzii” erau omeniți cu cozonac, prăjituri, dar și cu băutură. Pentru ca să nu-și ude „obrăzarul”, aceștia se întorceau și și-l ridicau să poată bea.

Tot satul devenea teatru și fiecare casă devenea o scenă.

În prima zi de Crăciun, în cea de Anul Nou sau de Bobotează, la biserică mai ales, se emiteau judecăți, se vorbea despre constatările în exercițiul colindatului de „hâzi”.

Cu vremea, colinda „hâzilor” s-a restrâns la ajunul Bobotezei, iar cei plecați din sat, întorși din largul lumii, umblă și ei cu „hâzii”, dar își fac timp să-i aștepte și acasă.

Nici pe ulițele satului „hâzii” nu-și trădau identitatea.

Într-o localitate din județul meu natal Bistrița-Năsăud, a făcut carieră, în special în perioada interbelică, dar și după, o formulă originală: „teatru nescris”, din Șanț, localitate de care s-a ocupat cu multă rigurozitate științifică, unul dintre marii noștri sociologi, Dimitrie Gusti.

Invoc acel fenomen pentru că, îmi pare acum, când judec „hâzii”, că acest obicei era, între altele, și o formă de teatru nescris, iar în unele cazuri, de teatru mut, în care gesturile erau singurul limbaj de comunicare.

Care e originea, semnificația acestei tradiții rămâne în sarcina cercetătorilor, etnografilor, etnologilor să stabilească.

De mult îmi visez un „Centru de cercetare etno-folclorică a Văii Șieului”, de la izvoare până la vărsare – am spus că ofer spațiul casei părintești ca sediu! Pentru că zona a rămas necercetată și azi-măine n-o să mai fie cine să povestească. Pentru că satul românesc dispare încet, oricât de mult spune că nu se predă.

Mi-e dor de acei „hâzi” în care ne regăseam cu toții ai satului, costumați în straie din viața noastră, cu „obrăzare” din pânză albă, cu haine de toate zilele sau de sărbătoare, și nicidecum cu măști recuperate de la Halloween.

Dar, din poveste, mult mai este!

Mi-e dor de „hâzii” frumoși de altădată.

Până atunci, ca și-n copilărie, văntreb, nu doar dacă „Primiți cu plugușorul?”, „Primiți cu turca?”, „Primiți la colindat?”, ci mai ales dacă „Primiți hâzii”?

NICOLAE BĂCIUȚ

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII

NAȚIUNEA ÎN STARE DE VEGHE

NOTE ȘI COMENTARII SOCIOLOGICE LA ROMANUL MARI UNIRI

21. Ideologiile și falsa gestionare a națiunilor (II)

După Marea Unire proclamată solemn și irevocabil la Alba-Iulia la 1 decembrie 1918, Iosif Jumanca a fost lider al Partidului Social Democrat din România. A murit în 1950, în penitenciarul de la Văcărești, unde agenții Kominternului, trimiși în România ca structuri politice și administrative delegate de Moscova, l-au închis pentru patriotismul și ținuta națională exemplară a acțiunilor sale.

Și Ion Flueraș a participat activ împreună cu toți social-democrații la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia. A fost membru al delegației române la Conferința de pace de la Paris, unde a adus servicii reale cauzei unioniste.

În România Mare, el a colaborat cu Octavian Goga în activitatea politică și cu mareșalul Ion Antonescu pentru realizarea unor obiective politice concrete legate de starea muncitorimii. Și el a fost arestat abuziv de agenții Kominternului în România. A murit la 7 iunie 1953, în penitenciarul de la Gherla.

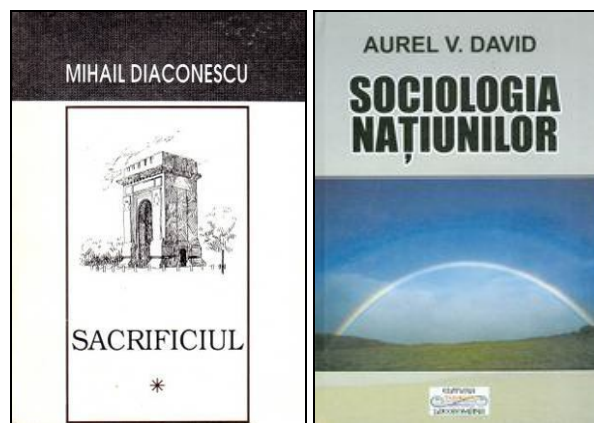
Pe un plan mai larg, toți oamenii politici care au participat la Marea Unire de la 1 decembrie 1918 au fost urmăriți în mod special, arestați, chinuiți, deținuți și uciși, la porunca agenților Kominternului, în temnițele pe care le controlau.

Credem că prezentarea epică, susținută de respect și de admirație, a unor conducători social-democrați în romanul *Sacrificiul* este un merit al scriitorului Mihail Diaconescu. El s-a manifestat astfel nu numai ca scriitor, ci și ca personalitate civică și morală, care înțelege să respecte adevărul istoric. Adevărul este că Marea Unire a fost susținută în epocă de *toate forțele politice* ale românilor de pretutindeni.

Ideologiile de „extrema dreapta” (cu cele două prototipuri, „fascismul italian” și „nazismul german”) au născut altă „alternativă” la statul administrator de „tip liberal”. Ele au speculat mai ales situațiile în care acesta a fost marcat de o acută „criză economică” și reducerea profitului pentru deținătorii de resurse, când „marea industrie” este nevoită să recurgă la *dictatură*. Odată ajuns la putere, un partid de „tip fascist” mobilizează în jurul său întreaga națiune și instaurează „statul-total”, absorbind națiunea la toate nivelele, căreia îi impune ca doctrină de stat și ca practică politică, *naționalismul agresiv și rasismul*.

Între ideologiile extremiste se află și o ideologie violent-distructivă, numită „*anarhism*”, care consideră că orice formă de guvernare, fie că este sau nu sancționată de sufragiu universal, este o *tiranie*. „*Anarhismul*” solicită adeptilor săi nesupunerea față de orice stat și refuzul activității electorale, întrucât „*a vota înseamnă a abdica*”. Totodată, cere distrugerea statului prin *acțiune directă* (acțiuni politice violente, de regulă combinate cu acțiuni sociale violente).

*

Pentru evidențierea falsei gestionări a națiunilor prin ideologii, importantă este *cunoașterea relației privilegiate dintre partidele politice și „statul-națiune”*.

Așa-numitul „*om politic*”, produsul ideologiilor, intervine în „*social*” dintr-un interes dictat de ideologia la care se raportează. Scopul acțiunilor sale nu este satisfacerea necesităților sociale pentru oameni și organizații, ci obținerea susținerii pentru exercitarea directă a puterii politice. Acest tip uman încearcă permanent să construiască și să reconstruiască, prin raporturi de putere, un „*univers*” de relații, numite „*relații politice*”, pe care le apreciază ca fiind un „*segment*” al relațiilor sociale. Inerția oricărui sistem politico-ideologic determină apariția disfuncțiilor, vulnerabilităților și a factorilor de risc, fapt ce obligă „*socialul*” să-l reformeze, pentru a-i înfrânge inerția și a-l integra în procesele sociale care mențin stările dinamice „*departe de echilibru*”.

Așa-numitul „*om politic*” se auto-proclamă gestionarul „*socialului*”, însă acțiunile sale sunt consecința *interpretărilor partizane*, transpuse în „*social*” cu ajutorul grupurilor socio-politice numite „*partide politice*”, construcții ideologice, sistemice, organizate în funcție de conjuncturi geopolitice, care acționează, aparent organizat, prin procesări simbolice, pentru cucerirea puterii politice.

Într-un sistem socio-politic, puterea politică este dominată și subordonată intereselor locale sau de grup socio-politic, în funcție de ideologii incompatibile. Din aceste premise, se nasc doctrinele politice, care, de regulă, întrețin procesările simbolice, generează construcții mecanice, alterează stările dinamice, „*departe de echilibru*”, creează diferite „*provocări*” pentru grupurile socio-politice, deci mai multe „*ordini*” („*lumi diferite*”).

Doctrinile politice întrețin sau provoacă procese sociale care conduc la excluderi și marginalizări ale unor grupuri socio-profesionale, deci la situații conflictuale între grupurile socio-politice și corpurile socio-profesionale. Finalitatea acțiunilor politice este „*administrarea puterii*”, având drept consecință transformarea națiunilor în „*societate politică*”, ce nu poate fi gestionată, ci doar administrată, exclusiv pe bază de raporturi de putere, cu ajutorul statului ideologic. O „*societate politică*” necesită „*statul ideologic*”, care-și construiește instituții prin care încearcă să înlocuiască organizațiile sociale cu funcții gestionare explicate. „*Politicul*” segmentează corpurile socio-profesionale în funcție de capacitatea de a le conferi accesul la resurse, administrează puterea în modalitățile →

AUREL V. DAVID

Cetatea Ierihonului cade

Dacă sunt tristă
și poate mor când se scutură liliacul
se dezbracă pământul de haine
îmi îmbrățișează inima cu răcoarea ogorului
proaspăt arat
mă simt apoi țărână zbătându-mă în pieptul durerii
cu aortele pline de muguri prin care
culoarea îmbracă din nou câmpurile

Dacă sunt tristă
și îmi scrie destinul cu pietre ascuțite pe suflet
hingherii înjunghie în măduva viselor
mă așez cuminte pe masa de operație a cerului
invocând ploaia care vindecă
mărul cunoașterii ascuns în mine
îmi scutură vântul abisului încheieturile
și scot din toate minele demult închise
aur
Dacă sunt tristă
și vâlul cel negru își flutură praporii prin odăi
preoții peșterilor cântă bucuriei prohodul
mă eliberez din coșciugul de ceară al minciunii

Radu Centea, «Luminiș»

uimesc încă o dată cortegiul funerar
o iau la fugă prietenii întinericului
crucile sorții trosnesc și se rup sub vocile groazei
cetatea Ierihonului cade

EMILIA AMARIEI

NAȚIUNEA ÎN STARE DE VEGHE

→simbolice proprii ideologiilor din care se revendică.

Pentru a fi dominați și supuși, oamenii sunt determinați prin acțiuni politice, în care se îmbină persuasiunea cu „*târguiala*” și cu forța, să se grupeze cât mai multe partide politice, care nu trebuie să aibă capacitatea de a accede la putere prin mijloace politice, dar nici prin forță. Această modalitate de administrare a puterii este denumită de ideologi „*gestionarea politică a națiunii*”. Astfel, **națiunile sunt confundate voit cu statul**, interesele partizane ale grupurilor socio-politice care dețin puterea politică sunt confundate cu necesitățile națiunilor și exprimate „*în numele națiunii*”. Din aceste raporturi de putere se naște așa-anumitul „*stat-națiune*”, în care statul se menține prin puterea instituțiilor cu funcții administrative, îndeosebi a celor cu misiuni de menținere a „*ordinii publice*”. Un astfel de stat este un „*stat polițist*”, un stat „*strângător de biruri*” (conform percepției împăratului roman Vespasian, după care „*banii n-au miros*”).

*

Romanul *Sacrificiul* surprinde o astfel de falsă gestionare a două lumi suprapuse, artificial create sub presiunea ideologiei imperiale: una a „*oamenilor stăpâni de oameni*” – identificați cu elitele politico-militare austro-ungare – și alta a „*oamenilor stăpâniți de oameni*” – identificată în națiunile încorporate cu sila în Imperiul austro-ungar și umilită prin teroare și represiune, mereu repetată. În acele vremuri, românii din Imperiul austro-ungar au trăit într-un „*stat total*”, care-și construisese forța militară, juridică și administrativă opresivă ce-i conferea atributul de stat puternic și omniprezent.

Romancierul a identificat și surprins cu rigoare modalitățile prin care Imperiul austro-ungar s-a

transformat într-o „*mașină de război*” împotriva tuturor celor pe care ideologia imperială, extremistă și violentă, îi categorisea ca „*dușmani*” - fie în interior, fie în exterior. Între dușmanii acestui imperiu se aflau, în prima linie, românii din Ardeal, Banat, Crișana, Maramureș și Bucovina, care erau supravegheați pe ascuns sau pe față de poliția secretă și reprimăți fără milă la cea mai mică încercare de nesupunere sau revoltă.

Romanul *Sacrificiul* surprinde, la rang de epopee, comportamentul unui astfel de stat susținut de ideologia imperială. Cazurile prezentate, din care ies în evidență chipuri însângerate de români torturați, sunt elocvente.

Într-un astfel de stat nu este tolerată nicio asociație care s-ar interpune între puterea centrală și cetățean. Gruparea dominatoare, transformată fără să știe sau cu bună știință într-un partid-unic își multiplică în interiorul imperiului formațiunile „*politizate*” (inclusiv organizațiile sindicale) și mărindu-și puterea de a face din fiecare cetățean o ființă dedublată. Într-un astfel de stat, individul nu există decât în măsura în care participă la „*actul de stat*”, care-l recunoaște ca „*fondator*” numai dacă își exprimă deschis voința și acționează conform principiilor doctrinei imperiale. Astfel, statul devine „*unitatea politică*”, „*centrul de decizie*” care concentrează puterea și dispune de viața oamenilor. Acesta acaparează mijloacele de care are nevoie pentru a-și dezvolta puterea, pe care o exercită în mod violent.

Prin cazuistica prezentată, Mihail Diaconescu, romancierul, sociologul și politologul, confirmă cu argumente indubitabile teoria potrivit căreia toate tipurile de „*stat*” clădite pe suport ideologic au „*boli*”, denumite „*crize*”, care generează „*stări patologice*” și „*situații-limită*”, urmate de răsturnarea în mod violent a regimurilor politice.

Transilvania, starea noastră de veghe

(V)

Ce este Transilvania

Generalități: Transilvania din trecut și de astăzi

Evul Mediu sau conviețuirea dintre români, unguri, sași și secui

Ungurii au fost inițial o populație nomadă, de origine fino-ugrică, sosită dinspre răsărit (de la frontiera dintre Europa și Asia) și stabilită în Pannonia pe la anul 896. De aici, timp de circa un secol, au întreprins atacuri repetate, cu scopul acaparării de prăzi, deopotrivă spre vest, spre sud și spre est. După anul 1000, și-au constituit un regat creștin, căruia i-au adăugat treptat noi teritorii și popoare. Expedițiile lor războinice s-au îndreptat și spre Transilvania, unde trăiau, pe la anul 900, românii și slavii, conduși de voievodul Gelou, „un anumit român”. Un conducător ungur a avut inițiativa trecerii din Crișana „dincolo de pădure” (trans silvam), descoperind acolo, în țara acestui Gelou, recolte bogate, sare și mai ales aur, strălucind până și în nisipul râurilor. De atunci, ducii și regii unguri au păstrat în amintire fascinația bogățiilor Transilvaniei, ceea ce a condus, între secolele XI și XII, la cucerirea țării și la încadrarea sa în Regatul Ungariei. Pentru stăpânirea, organizarea și exploatarea acestei țări, locuite de o populație cucerită, sărăcită și ostilă, regii unguri au decis așezarea și colonizarea aici a unor grupuri străine. Valoarea unei țări se măsura, în fond, după mulțimea oamenilor capabili să-i pună în evidență bogățiile. Astfel, au venit dinspre vest grupuri de maghiari, mai ales nobili, dăruți cu pământuri, de secui (popor turcic, puternic influențat de maghiari) și de germani, numiți generic sași. În aceste condiții, pe la anul 1300, structura etnică și religioasă a Transilvaniei medievale era, în linii mari, desăvârșită: de o parte erau românii ortodocși, de alta erau ungurii, sașii și secuii catolici. Paradoxal, românii, popor de origine romană, cu rădăcini în Occident, au ajuns să se lege din punct de vedere confesional de Răsărit, de Constantinopol, și nu de Roma, aflată mult prea departe. Ungurii și secuii, veniți în Pannonia

dinspre răsărit, după legături puternice cu Bizanțul, au fost creștinați în anul 1000 în formă apuseană, iar sașii au venit dinspre vest cu aceleași confesiune. Între românii cucerțiți și supuși, pe de o parte, și maghiari, secui și sași, pe de altă parte, raporturile nu au putut fi mereu amiabile, mai ales după ce Regatul Ungariei și-a sumat misiunea de luptă împotriva „păgânilor, ereticilor și schismaticilor”.

„Schismatici” erau considerați cei „rupți de Roma”, adică ortodocșii. De aceea, românii au fost îndepărtați de la putere și obligați să ducă o viață modestă în raport cu nobilii maghiari, sașii și secuii, deveniți grupuri privilegiate.

Evul Mediu sau Cruciadele târzii: apărarea Creștinătății

Pericolul otoman („păgân”) a diminuat mult disputele și i-a obligat pe locuitorii Transilvaniei să lupte împreună pentru apărarea valorilor comune de civilizație. În timpul luptei antiotomane, s-a afirmat și un mare voievod al Transilvaniei, anume Ioan sau Iancu de Hunedoara, ajuns de-a lungul fulminantei sale cariere (1441-1456) chiar guvernator al Ungariei și căpitan general al regatului. El, un self made man, și fiul său, regele Matia Corvinul (1458-1490) – născut la Cluj –, au ajuns simboluri deopotrivă pentru români și pentru unguri, întrucât provin dintr-o familie românească trecută la catolicism și afirmată până la cele mai înalte demnități din Ungaria. De Hunedoarești (Corvinești) și de Transilvania este legat și numele unui alt luptător contra turcilor, anume Vlad al III-lea Drăgulea, pe care străinii l-au numit Dracula și l-au transformat cu timpul într-un personaj fantastic, hollywoodian. De fapt, Vlad a fost principe al Țării Românești în secolul al XV-lea, crud, aidoma multora dintre contemporanii săi, dar rămas în conștiința românilor ca simbol al justiției și ca apărător al creștinătății. Cu Transilvania are în comun doar locul nașterii sale, care pare să fie cetatea Sighișoarei (Schässburg/Segesvár), unde familia sa princiară se afla în refugiu. În secolele medievale – asociate adesea în chip greșit cu înapoierea și obscurantismul – oamenii au muncit și au luptat, dar au și construit, au creat, au cântat și au compus, și-au înfrumusețat viața, după cum s-au

priceput. Ca să trăiască, oamenii trebuiau însă să producă și să schimbe produse. Încă din secolul al XIV-lea, s-au bătut în aceste locuri primele monede locale, deși circulau de secole monedele țărilor din jur. Brașovul, Sibiu, Bistrița și Clujul erau importante centre de schimb, deci și de circulația banilor.

Principatul autonom al Transilvaniei (1541-1688)

După 1541, Transilvania, desprinsă din defunctul Regat al Ungariei, își dublează teritoriul și devine un principat aproape independent, plătit de tribut turcilor. E perioada în care grupurile conducătoare ale țării – maghiarii, sașii și secuii – se transformă aproape în întregime din catolice în protestante, ajungând să fie unii luterani, alții calvini, iar alții unitarieni. Românii – marea masă a locuitorilor țării – rămân ortodocși și marginali, nerecunoscuți drept cetățeni de drept. Etica protestantă aduce în țară un anumit spirit al competiției și al concurenței, lărgind orizonturile economice, schimburile de valori, contactele cu Europa. Transilvania intră în circuitul european de valori, odată cu redimensionarea continentului. În această epocă, țara dispune de monetărie proprie și de instituții care prefigurează băncile moderne. Dinamica cea mai evidentă în acest sens se vede în mediile săsești, aflate în legătură cu spațiul occidental, mai ales cu băncile germane, active încă din secolul al XVI-lea. Toate grupurile etnice ale țării – inclusiv românii – trec rapid, sub stimulul Reformei, la utilizarea și în scris a limbilor naționale, limbi în care încep să se elaboreze și să se tipărească creații de mare importanță.

Acad. IOAN-AUREL POP

*) *Transilvania, starea noastră de veghe*, Cluj-Napoca: Editura Școala Ardeleană, 2016

Ioan al Banatului

„Doamne, aprinde în noi dorul iubirii de Tine!”

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, vă rog să vorbim despre Sfânta Evanghelie de la Luca cunoscută sub numele „Dregătorul bogat – Păzirea poruncilor” (cap. 18, 18-27).

Î.P.S. Ioan: Evanghelia despre care spuneți nu este o parabolă ca altele, ci un fapt real. Se vorbește despre un dregător, ce în zilele acelea ar fi putut fi un funcționar public, un om cu o anumită demnitate și responsabilitate publică, deci nu era un om oarecare. Era un om de vază în societate.

Pe lângă dregătoria sa, pe lângă lucrul ce-l desfășura peste toate cele ale zilei, dregătorul avea o preocupare tainică: ce să facă ca să moștenească viața de veci. Vedeți ce preocupare avea omul acela acum două mii de ani!? Cum să moștenească viața de veci! Astăzi, dacă am merge din casă în casă și am bate, din ușă în ușă, la credincioșii noștri, întrebându-i: vrei să moștenești viața de veci, s-ar putea să răspundă: părinte, lasă-mă-n pace, că am altă treabă de făcut acum.

Câți dintre noi mai doresc, astăzi, să moștenească viața de veci? Bindecuvântat să fie Dumnezeu că frații lor care sunt, duminica, în sfintele noastre biserici, mărturisesc că doresc să moștenească viața cea de veci. Să dea Dumnezeu să aibă parte să moștenească viața cea de veci!

În contextul acestei sfinte evanghelii mai există un cuvânt anume acela de comoară. Eu, după cum văd și cunosc oamenii ce merg la sfânta biserică, spun că aceștia nu sunt oameni bogați, ci sunt oameni care doresc să se îmbogățască în Hristos. Însă există oameni care adună multe comori pe pământ. Ei nu mai au timp să vină duminica la sfânta biserică, căci ei atunci, cu mâinile lor învârt lumea și pământul doar-doar vor mai găsi vreo comoară. Cei aflați în sfânta biserică, făcându-și semnul sfintei cruci, caută comoară veșniciei, comoara nemuririi în Hristos Domnul. Mă bucur că frații lor ce se află în bisericile noastre la zi de sărbătoare tot ce-au adunat în lumea aceasta au trimis în Cer. Comoara lor – faptele bune, rugăciunile, milostenia, lacrimile, acestea fac parte din comoara omului în Raiul bucuriei Sale. Nu vă fie teamă că cineva, vreodată ar putea să vă fure o asemenea comoară, că este păzită de îngerii lui Dumnezeu. Faptele bune

făcute, lacrimile, milostenia, iubirea față de Dumnezeu și de semenii, aceasta este comoara pe care o păzesc îngerii lui Dumnezeu în Cer.

Dar oare Dumnezeu are și El o comoară? Unde o fi oare comoara lui Dumnezeu? Oare știe careva pe unde ar avea Dumnezeu ascunsă comoara Lui? Umblând dintr-o parte în alta a lumii, n-ați găsit pe cineva să vă spună că aici, acolo, într-o parte ori în altă parte este comoara lui Dumnezeu? Nu v-a spus nimeni. Vă spun eu. **Comoara lui Dumnezeu sunt cei ce-L iubesc pe El.** Toți cei ce ne aflăm în sfânta biserică suntem comoara lui Dumnezeu. N-are Dumnezeu nimic mai scump în Univers decât pe oamenii ce-L iubesc, căci pentru noi, răscumpărare, ca să nu-și piardă comoara, L-a trimis pe Fiul Său Cel iubit, pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

L.C.: Adică Dumnezeu face din fiecare dintre noi o comoară sfântă. Prea frumos!

Î.P.S. Ioan: Doamne, fă și din mine o comoară sfântă și ascunde-o în Rai! **Dumnezeu să vă ascundă pe toți în Rai**, să faceți parte din comoara iubirii lui Dumnezeu. Doamne, ascunde-ne pe toți cei ce ne aflăm în sfânta biserică, ascunde-ne în Rai!

Ca să devenim însă comoară sfântă a lui Dumnezeu, Mântuitorul îi spune dregătorului ce porunci ar trebui să împlinescă: să nu săvârșești adulter, să nu ucizi, să nu furi, să nu dai mărturie mincinoasă și să cinstești pe tatăl tău și pe mama ta. Dregătorul îi răspunde Mântuitorului: toate le-am păzit din tinerețea mea! Acum v-aș întreba care dintre noi, dintre cititorii acestor rânduri, l-am putea răspunde lui Hristos cum l-a răspuns dregătorul din Evanghelie? Cine ar putea să spună: eu am respectat toate aceste legi, din tinerețea mea?

Să ne oprim doar la ultima, să-l iubești pe tatăl tău și pe mama ta. Nici pe aceasta n-am îndeplinit-o întru totul în viața mea, căci nu totdeauna l-am cinstit pe tatăl meu și pe maica mea așa cum îmi cere Dumnezeu. De aceea, iată că trebuie să îndeplinim aceste legi ca

să devenim comoară a lui Dumnezeu, aici, pe pământ, comoară pe care apoi s-o ascundă în Raiul bucuriei Sale.

L.C.: Vă rog, Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, să revenim la dregătorul care a plecat întristat. De ce s-a întristat?

Î.P.S. Ioan: Spune Evanghelia că după ce Mântuitorul i-a spus să-și vândă averile, să le împartă săracilor și să-l urmeze, dregătorul a plecat întristat pentru că era bogat. De fapt, ce s-a petrecut cu dregătorul în clipa aceea? A renunțat la demnitatea de a fi dregător al lui Iisus Hristos. Mântuitorul a vrut să-l facă dregătorul Său, iar el s-a dus mai departe, să fie dregătorul Imperiului Roman care stăpânea în vremea aceea Țara lui Israel ... și pe noi.

Pe fiecare dintre noi, chiar dacă nu avem funcții publice foarte înalte, totuși Hristos ar vrea să ne facă, și pe mine și pe tine, dregătorul Său. Veți zice: ce dregătorie să-mi dea Hristos mie, Părinte? Să fii apostolul familiei tale, să răspândești cuvântul lui Hristos în familia ta. Și semenilor tăi să le spui cât de bun este Domnul, cât de bun este Hristos, Fiul lui Dumnezeu! cât de milostivă este Prea Sfânta Treime Dumnezeu față de noi, oamenii de pe acest pământ.

Eu vă îndemn să nu plecați triști de la sfânta biserică, ci să plecați senini și bucuroși, că ne-a chemat pe toți Hristos **să ne facă dregători duhovnicești în societatea noastră în care trăim și de multă lucrare și dregătorie este nevoie.**

L.C.: Totuși, Înaltpreasfințite Părinte, dregătorul a dorit să moștenească viața de veci. Orice creștin dorește acest lucru.

Î.P.S. Ioan: Dregătorul din Evanghelie a avut un dor, acela de a moșteni viața de veci, dar în momentul când s-a depărtat de Hristos, i-a pierit dorul de veșnicie. Când Mântuitorul i-a spus că trebuie să-și vândă averea și s-o dea săracilor, atunci a spus: Doamne, nu-mi mai este dor de veșnicie, mă duc la bogăția mea. Cei care nu sunteți bogați plecați de la sfânta biserică, după ascultarea acestei evanghelii, plecați cu dorul veșniciei, cu dorul întâlnirii cu Mântuitorul nostru Iisus Hristos, cu tatăl, cu Fiul, cu Sfântul Duh, cu Maica Domnului și cu toți Sfinții din Raiul bucuriei Sale. **Doamne, aprinde în noi dorul iubirii de Tine**, dorul veșniciei, dorul întâlnirii cu Tine, cu Sfinții și cu părinții noștri care au plecat pe rând în Împărăția bucuriei Tale.

**A consemnat
LUMINIȚA CORNEA**

A TREIA ZI DUPĂ CRĂCIUN

A treia zi după Crăciun, încă nu prea bine dezmeticiți din alcoolicele de sărbători, ne aflăm în biroul directorului general, convocați la o ședință de lucru fulger, adică invers: ședință fulger de lucru! Vorbeam nimicuri cu aerul că, în sfârșit, eram pe punctul de a dezlega unul dintre marile mistere ale omenirii, respectiv, problema migrațiunii popoarelor de-a lungul veacurilor. Auzindu-ne, colegul nostru de la Serviciul *Gospodărirea și exploatarea fondurilor europene nerambursabile* și absolvent *Magna cum laude* al noii Facultăți de Științe Economice din satul Gâlna de Jos, secțiunea istorie, învățământ la distanță, ne-a oprit cu mâna ridicată autoritar:

-Domnilor și stimați colegi, ca să nu intrăm în eroare: primele popoare migratoare au fost goții, saxonii, longobarzii și surzii, în nor-vestul Europei...

-Surzii?, s-a minunat careva. Ești sigur, stimată colega? N-am auzit...

-Nici noi, nici noi!

-Nu contează, domnilor! Nu contează, fiindcă este vorba despre o notă în domeniu, adică în manualul alternativ de istorie al fiului meu, am găsit această specificație... La orice caz, au urmat frizii și francii.

-Francii elvețieni sau belgieni?, s-a interesat Urseanu de la *personal*.

-Nu contează...

-Și vandalii? Vandalii unde i-ai răstăcit, colega? Uitați tocmai de ei, care...

-Nu-l mai întrerupeți pe domnu', că eu nu mai pricep nimic!

-Eh, mare sfâr!

-Se spune *sfârc*, domnu' coleg, după noile relații liber-democratice – *sfârc*!...

-Okei și *thank you*! Deci, unde rămăsesem? A, da: între timp, au venit și populațiile asiatice, cum ar fi avarii, slavii, bulgarii și alanii.

-Alanii sau alunii?, mă scuzați.

-Domnu', domnu', hei! 'Tu-i alternativă mă-sii – *sorry* – vezi că-i uitați pă huni...

-Tomna pă huni, colega? Tomna pă huni, pre frățacu' nost' Attila?!?

-Liniște!

-Așadar, în ultima fază au fost migrațiile târzii: vikingii, normanzii, maurii, turcii și mongolii...

-Și arabii? Păi, ce, de ăștia, *alternativu'* dumitale nu pomeniște?

-Ba, da, ba da, însă arabii sirieni au imigrat spre Europa abia prin anul 2015 după Hristos...

-Dăștept manual și dă mare actualitate! a reflectat specialistul nostru într-ale spirtoaselor. Pssst! Colega, uite, ia d-aciia niște *whisky* original... Ține obiectu'!

-Ce drac, domnu' coleg, *whisky* la borcan?!

-Păi, da, că seamănă la culoare cu zeama de la gogoșarii în oțet. Ia, omule!

-Ehe, văzurați ce ne făcu libertatea și democrația? Acu, fătuțele și ficiorașii noștri învață numa din manuale alternative – ehe! Cu totul altfel arată lumea, ehe!, se entuziasmă Urseanu de la *Personal*...

-Da-da, a completat șeful de la Plan, un sfrijit cu urechi supradimensionate, avem datoria să dăm patriei oameni cu o pregătire de bază solidă, cu implementare și incidență în perspectiva unei culturi generale bine și corect compartimentată sub scăfărlie...

-Să te îngrijești, răspunse economista Lolita în bătaie de joc, să te îngrijești, domnule, că murim fără deșteptăciunea ta!

-Ie, mă – ie! Și, dacă-ți fată mintea, să-mi dai și mie un pui, completă altcineva ironia.

-Adică, să pricep io, că s-au modificat munții?, se miră Urseanu.

-Nu, da' e democrație, nu înțelegi? Acum nu mai învață copiii ca pe vremea lui Ceaușescu, ca pe vremea lui Makarenko...

-Că bine zăci! Da, cine-i *Makarencu* ăsta? E de-al nost'?

-D-apăi, cum! Ni-i concitadin...

-Aha! Așa, da, fain...

Așadar, exact a treia zi după Sărbătoarea Nașterii Domnului nostru Hristos, în biroul directorului general, careva și-a amintit că prietenul meu, Angel Dandea, la o „transmitere de sarcini”, se trezise vorbind ca un idiot:

-Domnilor colegi, situația dezastruoasă din firma noastră se datorează și faptului că avem o conducere numită politic, adică una care habar nu are de problemele noastre, ale colectivului de angajați în general. Că și-așa, firma noastră se află pe locul ics ca nivel de pregătire profesională...

-Mulțumesc, domnule inginer, l-a oprit directorul. Ocupați loc... Cine se mai înscrie la vorbit? Da scurt, domnilor, scurt-scurt!, că ne presează timpul. Poftiți... Cine?

-Eu...

-A, domnul inginer... Iertați-mă, nu v-am reținut numele... Sunteți mai nou la noi?

-Nu, l-a lămurit colegul Dandea pe director, dumneavoastră sunteți mai nou – mă scuzați...

-Da? Da, desigur, colega, veni replica directorului.

Iar din glasul său răzbătu o undă de calm periculos.

-Numele meu nici nu are importanță, am preluat eu ștafeta conversației. Vreau doar să vă spun că antevorbitorul meu, așa netuns și nebarbierit cum e, cam are perfectă dreptate – vă mulțumesc.

-N-am înțeles, colega, m-a privit directorul cu prefăcută inocență.

-Adică, conducerea firmei noastre a fost numită pe criterii clar politice și e lipsită total de competență profesională...

Uay!

Liniște perfectă.

Privit pe fereastră la nimic, dar cu maximă atenție.

Privit spre candelabrul din tavan agățat de-un cablu înfiorător de subțire.

Răscolit prin *supermarketurile* din poșete, în care colegele găseau rapid tot ce nu căutau și imposibil invers...

De ce îi voi fi dat dreptate lui Dandea, nu știu cu exactitate. Pur și simplu mi s-a părut normal să fiu solidar cu prietenul meu. Să nu fi avut dreptate? Drept urmare, ca efect al memoriului înaintat de conducere la forul tutelar, acesta a hotărât →

DUMITRU HURUBA

TRISTEȚEA TOAMNEI

Cu lacrimi grele Toamna-și plânge
morții
În frunzele căzute zăvorâți,
Și răzvrătindu-se-mpotriva sorții,
Își scutură toți norii mohorâți.

Vântoase aspre zburdă în neștire
Stârnind învolburare pe câmpii,
Potopul de culori e amintire,
Iar codrii-s fantomatici și pustii.

Și cum, perfide, negurile suie
Din văgăuni până-n văzduhul pur,
Și brume ard pe șesuri și pe grui
Întregu-i univers este obscur.

Presimte că belșugul ei e-o farsă,
Frumosul ei – fragil și efemer –
Când furtunatic cerul își revarsă
Căldările cu pulbere de ger.

GÂNDURI SE ROTESC ÎN NOI

Cohorte-ntregi de gânduri
dorite, nedorite
se tot rotesc în noi
cum se rotesc de veacuri
măiestrele-anotimpuri
sfidând cutezătoare

orgoliosul Timp
în goana fără tihnă
spre sacralul INFINIT.

ne-nalță, ne coboară
ne poartă-n constelații
de sori și de luceferi
ne-azvârle în abisuri
ne macină-n vârtejuri
ne prăvălesc în haos
ne răstignesc pe cruce
ne-mbată cu văzduhul
atâtor necuprinsuri
ne-adorm pe neștiute
cu elixir de visuri

suntem stăpâni
suntem și slugi
și suntem OAMENI deseori
suntem Primăveri și Veri
și Toamnele cu mări de nori
și Ierni cu spulber de ninsori.

UN CURCUBEU

Sfios - în lunga așteptare
Al unui început profetic,
Mai scutur - nu din întâmplare –
Coroana pomului poetic. Și
nostalgii din viața dusă
Se-aștern la drumul cu ispite;

Un ochi de stea de mult apusă
Trezește doruri adormite,

Și-atâtea noime se dezleagă
În vadul de dureri ascunse,
Lăcătuite-o viață-ntr-oaregă
În taine încă nepătrunse.

Dar se-nveșmântă-n aur cerul
Și câinii nopții nu mai latră,
Iar luna-și mânuiește fierul
Ca să-mi aprindă focu-n vatră.

Un curcubeu de visuri pure
Se arcuiește cu-ndrăzneală
Nemaivoid, nîcîcînd, să-ndure
Neputincioasa mea sfială.

IULIU IONAȘ

A TREIA ZI...

→disponibilizarea noastră pe motivul arătat mai sus, dar și pentru că, așa cum rezulta din *știrile pe surse*, respectiv, acei ingineri, adică prietenul meu și cu mine, nu respectam mai nimic în ceea ce privește procesul de producție; Domnii ingineri Angel Dandea și Ely Moisin sunt extrem de ignoranți, întârzie la program, prelungec adesea pauza de la ora zece până a doua zi, au un comportament necorespunzător, indolent și impertinent, fraternizează cu elevii practicanți, sunt recalcitranti, sfidători și nereceptivi la hotărârile și deciziile consiliului de administrație, ale directorului însuși.

-Acestea, l-am discutat pe prietenul Angel, nu duc, oare, direct la Curtea Marțiană?

-Marțiană, mă, marțiană? Formidabil! Te pretinzi intelectual și deștept, m-a complimentat el cu sarcasm. Bravo, sunt mândru de tine, fiule!

-Du-te naibii!

-Sau, domnu' Moisin și preten al meu, avem șansa caăștia să ne execute la zidurile Târgoviștei...

-Ar fi național-patriotic, da, dracu ne puse?

-Da, mi-a răspuns prietenul Angel, fix Lucifer în persoană, ori cineva din organigrama lui...

-Să fie vorba de vreun responsabil pe linie de investiții, colegă?

-Nu li se știe organigrama, da mai știi...?

Era clar: Angel chiar avea probleme mentale, deși nu era exclus ca, într-un sistem diavolesc, să funcționeze și o secțiune cu responsabilități de încurcare a procesului nostru de fabricație și dezvoltare aflat într-o perioadă de fabuloasă transcendere de la comunismul rigid la deschiderea nelimitat-democratică, după cum comentase la televiziune un analist doct, pe care, auzindu-l, prietenul Dandea a reflectat:

-În sfârșit, româncuțele noastre nu mai nasc doar poeți, ci și analiști în toate domeniile – bravo lor! Personal sunt mândru că sunt român...

-Și Nicolae Furdui Iancu, i-am zis.

-Mersi – nu știam.

În calitatea mea de filolog, am adăugat, spre punerea lucrurilor la punct și enervarea prietenului:

-Chestiunea pusă de tine, dragule, este oarecum restrictivă, fiindcă multe viitoare mămică s-au reprofilat și pe aducerea pe lume a pruncilor care să devină critici și comentatori literari...

-Oho! Hai să nu extrapolăm, fincă exagerezi, domnu!, m-a fixat Dandea cu privirea lui albastru-tăioasă. Nu te băga în literatura contemporană, că îți rupi gâtul!

-I-auzi! Chiar, mă? Da, ce, e mare sfâr în ziua de azi să fii critic literar? Hai, mă, moisine, las-o!...

-Se spune *sfârc*, domnu' coleg, după noile relații liber-democratice, *sfârc* liber-democratic, dar, e mare, în orice caz!

-Da? Uitasem... Sorry!

Pentru că începusem s-o rupem și noi pe englezește a treia zi după Crăciun, încă nu prea bine dezmeticiți din alcoolicele de sărbători, adică așa, cătinel-cătinel, deveneam europeni inteligenți...

Starea prozei

IZMENELE DIN PÂNZĂ DE PARAȘUTĂ AMERICANĂ

Dacă este să revezi drumul cuiva în viață, de la copilărie până la maturitate, trebuie să se spună că era un obicei în Transilvania rurală ca o persoană să parcurgă, să repete în ipostazele prezentului toate etapele istorice de dezvoltare a omenirii, de evoluție a omului. Prima a fost cea de **culegător**. Pe copii îi luau părinții, bunicii, uneori ajutau rudele, vecinii, la cules de prune, mere, pere, la culesul strugurilor, la strânsul nucilor. La grădiniță, în sezonul înfloririi, strângeau mușetel și alte plante medicinale, de la începutul până la sfârșitul programului de educație și instruire preșcolară (?!). Și spice de grâu, rămase pe miriște după secerat, strângeau... zile întregi!

La culesul plantelor medicinale, rupeau și frunze de măcriș, alungite, suculente, cu gust dulce-acrișor, pe care le mâncau, apoi beau toată apa din sticlă și se balonau rău de tot. Când ajungeau acasă, după program, cu gura strepezită și cu dureri abdominale greu de suportat, îi apuca un vărsat prelungit de lichid verzui, înspumat, puturos, pe care-l împrăstiau în felul binecunoscut, prin analogie populară, „pișatul boului”, adică întrerupt, în borături repetate, prin toată curtea. Vasile Cetină, ajuns acasă, se ruga disperat de frate-său mai mare: „Sandule, Sandule, mi s-a umflat foalele. Taie ața că pișnesc!”, adică ața de la izmene, care-l încingea strâns, împreună la capete cu două noduri imposibil de dezlegat, să nu-i cadă astea – că elastic, de unde? Despre întâmplarea și vorbele lui Vasilică a aflat tot satul.

Avocatul Iulius Șandru a făcut remarca „*Întotdeauna se află un Alexandru cel Mare care să taie un nod gordian*”. Țăranii n-au înțeles aluzia cultă cu sens ironic, ei veneau la Precup, tatăl celor doi copii, și-l rugau să-i învețe cum se face *nodul gordian* că aveau nevoie să lege câte ceva să nu deslege nimeni.

Toamna era altă pacoste. La culesul măceșelor, mâncau fără număr pe cele mai moi și mai mari și, spre prânz, provocau o mâncărime

zdravănă în cur și începeau să se scarpine cu râvnă, la început cu oarecare plăcere, apoi, iritând locul, cu usturimi aspre, dar cum încetau, îi apucau mâncărimile iară.

În cei trei ani de grădiniță, le-au fost date „*jucăriile diferite, colorate*” de puține ori, o dată pe lună, un ceas, că se făcea gălăgie și deranj în clasă. Însă educatoarea Rusu nu îi lăsa, încă de la început, să utilizeze după capul lor, cuburile, prismele, cilindrii și altele făcute de tâmplarii locali. „*Ce construiești tu, aici, ocoșule? Turnul Babel?*”. „*Nu, tovarășe, un zgârie-nori*”. „*Ce?*” și a împrăștiat imediat, lovind cu piciorul, hotărâtă, creația lui Doru „*o clădire imperialistă în care se lăfăie, împutuții ăia de exploatori, care, de plictiseala că muncesc alții pentru ei, se aruncă în cap de la etajul 21!*”... Unchiu Den vorbea în alți termeni depre America și americani, doar stătuse acolo, mulți ani, împreună cu alți vreo sută de consăteni, și-i cunoscuse bine. Spunea tuturor că în America era o viață de calitate și toate lucrurile produse de americani sunt de calitate, ceea ce ăștia au constatat și personal, mai târziu.

În munții Cugirului, a căzut un avion american. Era în luna ianuarie 1944. Iarnă grea, bogată în zăpadă și geroasă. Nicolae Gheorghicraciu, care a făcut armata la vânătorii de munte, schia la sfârșitul fiecărei săptămâni, urcând la Prislop, unde era pârtia de schi a uzinei de armament din Cugir. El lucra la secția de mecanică fină, verificatoare, ca specialist în domeniu, mobilizat pe loc, cum se spunea. De ce a plecat cu noaptea în cap, pe schiuri, ce gânduri l-au împins să facă asta, nu au știut și ai lui, nu s-a aflat nici pe urmă, destul că, pe cărări numai de el știute, întrucât o parte din munții Sâpcea fuseseră proprietatea stramoșului, adică a bunicului sau. A ajuns la locul dezastrului, dar în aceeași zi, seara, a pornit înapoi, ajungând acasă, a doua dimineață. N-a spus nimănui ce a văzut, dar nici nu știa nimeni de incursiunea lui. Când Doru trecea în clasa a II-a, a început *Calvarul socializării țării*, naționalizarea principalelor mijloace de producție, a marilor proprietari agricole și silvice, chiar dacă erau obștești. Se dădeau haine și încălțăminte *pe puncte*, iar pâinea, acum neagră, se dădea pe *cartelă*. Lui Nicolae, care lua toate

astea de la „*măsurile excepționale*”, îi era foarte greu să le procure în noile condiții, nu-i ajungeau punctele pe un an. Atunci, mama i-a făcut lui Doru o pereche de izmene-pantaloni din pânză de mătase groasă, dintr-o parașută, a ales să folosească punctele fiului pentru hainele tatalui său. De unde parașută? Asta era! Bărbatul s-a întors din munți, cu parașuta aviatorului. Oficialitățile militare și civile au declarat în momentul acela, după o anchetă superficială, făcută la două săptămâni de la eveniment, când comisia a putut să fie transportată pe un timp mai prielnic, că aviatorul a ars total în explozia la sol a aeronavei.

Lisabeta, fată orfană de părinții amândoi - pădurar/ inspector de vânătoare - striviți de trunchii de brad din vagoanele atașate la cel de călători al mocăniței, într-un năprasnic accident de deraiere, terminase liceul la Orăștie și, cum de mică fusese luată la vânătoare și la controlul pădurilor, știa mai bine ca oricine locurile și animalele care le cutreierau. Astfel stând lucrurile, a fost angajată ca pădurar și inspector de vânătoare, stând la pichetul de pe Bătrâna, care i-a fost dintotdeauna și casă. Văzând pilotul parașutându-se deasupra Văii Lupilor, s-a grăbit, cu cei doi câini ciobănești-carpătini și călare, să-l găsească înaintea fiarelor. L-a găsit chircit de durere, căzut la pământ, că parașuta flutura în ramurile unui fag bătrân. A pus rânitul pe cal și, ajunsă acasă, l-a oblojit cum a știut cu tincturi și unsori bătrânești. Era tânăr și frumos aviatorul, iar Lisabeta, nu mai vorbim.

După ce războiul s-a terminat, un pădurar tânăr, cu soția îmbrăcată tot în uniformă, ținând în brațe un copil mic, de țâță, au coborât în gară →

DORIN N. URITESCU

la Orăștie luând trenul accelerat de București. Au trecut de câteva razii cu bine și, ajunși la Consulatul SUA, au plecat cu transportul diplomatic în țara cavalerului – s-a aflat târziu, când fata-pădurar n-a mai trimis rapoarte la centru și ăia s-au sesizat, ordonând o inspecție. Ușa pichetului era descuiată, pe pat era întinsă o uniformă de locotenent american, iar de pe pereți nu lipsea decât o icoană a sfântului Ștefan, foarte veche, pe sticlă, și ștergarul cu motive țărănești care o încadra. Lucrurile au devenit și mai clare, când Lisabeta a scris rudelor cum s-au întâmplat toate... Calul, câinii și ce orătanii a mai avut în ogradă le-a dat băciței bătrâne Ana de la Vaidei, să grijească de ele până se-ntoarce ea de la Cluj, unde se duce să-și caute de sănătate..., chipurile!

Vasăzică, schiorul curios a văzut urmele care se pierdeau în pădure, dându-și seama că *parașuta* lăsată în fag era un indiciu că aviatorul se salvase, ceea ce ar fi declanșat urmărirea lui de către nemți și armata română. Așa că a coborât obiectul, Dumnezeu știe cum, și l-a adus acasă.

Cu izmenele din pânză de parașută a fost o minune în sat! Când mergea purtătorul, se electriza mătasea frecată între picioare și împrăștia scântei verzui pe fondul unei suierături ascuțite. Senzația corporală era un delir de mângâiere și răzuire a pielii totodată. S-a aflat imediat și toată lumea cerea să-i poarte izmenele, oferindu-i în schimb de toate. „*Dorule, lasă-mă să-ți port și eu izmenele, să alerg cu ele prin grădina!*” Doina era cu trei ani mai mare decât el și i-a zis fetei să vină în seara aceea în fundul grădinii ei, care era la patru garduri de sărit față de grădina lui... Și-a dat jos izmenele-pantaloni. Doina chițâind de bucurie a băgat repede piciorul stâng pe cracul lui. „*Dă-ți jos chiloțelii, fată!*” – purtătorul de drept știa că senzația este mai plăcută așa. „*Taci mă, ce să dau dacă n-am!*” ... Și a început să alerge, provocând cel mai extravagant spectacol al copilăriei lui... La sfârșitul săptămânii, Doina a plecat la o mătușă la Cluj, să stea cu ea, să o ajute. N-a mai văzut-o doisprezece ani...

Urma perioada de **pescar** și **vânător**. Doru avea undiță cu cârlig industrial și i-a făcut mama un crâșnic cu ochiuri mici la care i-a pus arcuri din ramuri de alun și o prăjină subțire de brad ca mâner. Mulți copii din sat

își fabricaseră cârlige din ace cu gămălie. Le aruncau cu nade împunse și trase pe firul de ață groasă: râme, coșai, boabe de porumb crude și altele, nu așteptau să tragă peștii, că nici nu aveau ce, întrucât astea picau de pe acele cu gămălie cum intrau în apă și trăgeau cu putere afară improvizația, culmea! acul pătrundea în burta, coada, spatele, pe unde se nimerea, câte unui pește. Chipurile, pescuiau. atâția pești erau în Râul Coastei!... Iarna, copiii formau echipa de hăitași, însoțind vânătorii de iepuri pe ogoarele localității. Când răscoleau mai mulți urecheași și prada era mare, vânătorii, la sfârșitul partidei, le dădeau câte un iepure la patru hăitași, pe care-l împărțeau frățeste.

O partidă de vânătoare de pomină a fost aceea a prinderii vulpilor din Valea Guruietelor. Era toamna târziu, căzuseră frunzele din vii și bătea un vânt cu miros de zăpadă. Doru și Relu au luat cei doi câini de casă, pe Bubi și pe Rex, niște corcitură de șorecari cu foxterieri, și erau foarte încrezători în izbândă, se interesaseră la pădurarul Crețea cât costă o blană de vulpe roșcată, acum după schimbarea banilor, iar el le-a spus că toamna se îmbracă pentru iarnă vulpile și poate să coste și cincizeci de lei, când salariile la uzină erau între o sută optzeci și trei sute. Erau mai multe găuri și câinii simțind miros de animal sălbatic au intrat pe câte o gaură, târâș, mârâind agresivi. După un timp s-au auzit zgomote de bușituri și hârâituri de tot felul. Câinii întârziu să iasă, deși îi chemau cu suierăturile bine știute, cu vorbele obișnuite, încurajatoare. Într-un târziu, au ieșit zgâriați și plini de purici, care săreau pe ei cu zecile, ca la o comandă de front. I-au luat în brațe, schelălăiau, le lingeau lacrimile, și-au fugit cu ei, speriați să

Miron Duca, Peisaj

nu-i urmăresc vulpii, de care auziseră că sunt foarte răi. Acasă, mama le-a băgat hainele într-o căldare, fierbându-le cu leșie și i-a despuricat cu răbdare toată seara, aplicându-le și mătăunsul cu gais.

Apoi, este perioada de **păstor** – clasele a VI-a și a VII-a. Au trăit coșmarul *strechei* vacilor, când auzeau bâzâind în jurul lor insecta aceea păroasă, galbenă, cu dungi și cap de viespe, iar ele o luau razna, înnebunite, oprindu-se hăt în lăstărișul pădurii sau în râu. Găsește-le, care pe unde sunt, adună-le – era un fel de alergare cu obstacole, pe spații largi. Uneori intrau în lanurile oamenilor sau ale colectivei, care se înființase de curând, și atunci să vezi! erau închise și trebuia plătită o taxă, să le eliberezi. Alteori, până o prindeau, se oprea într-un lan cu trifoi, rupea multe guri, de se umfla ca o batoză. Atunci trebuia să o alergi până în sat la Petrică veterinarul, care o împungea în burtă cu o țevușcă ascuțită la un capăt și ieșea pe acela tot gazul din pântecul vitei, se dezumfla carevasăzică. Nu de puține ori însă pierdeau câte o potcoavă și schiopătau. Trebuia să oprească la fierar, la Titi țiganul, la Urieșu, la oricare din ei că erau în sat vreo șapte, să pună altă potcoavă la loc.

La sfârșitul clasei a VII-a, deveneau **agricultori**. Învătau cum să conducă din stânga *boul de om*, cum i se zicea, ca împreună cu *cel de brazdă* să ducă drept plugul prins de coarne de un matur, care știa cum să tragă brazda, mai lată, mai îngustă, mai adâncă, nu așa adâncă, după cum și ce se semăna în urma lucrărilor de discuit și de grăpat. Învătau să cosească, să strângă fânul după ce se usca, să-l clădească în căpițe. O lecție de învățat era și cum să desfăci știuleții de cucuruz de pe firul cotereagului, despănușarea. După

Mircea Moldovan, Mușuroi

DEBUT

O poetă la Paris

Absolventă a Colegiului Național „Andrei Șaguna” din Brașov, Izabella Voinea este în prezent studentă la o facultate de bio-chimie din Paris. Ea scrie o poezie în care sinceritatea și retorica începutului trădează capacitatea de a transcrie stările interioare prin imagini proapete și, uneori, de-a dreptul surprinzătoare.

MIRCEA MOȚ

Poem de anotimp

Încă te simt... sau simt ceva ce te însoțește,
poate e aroma ta, a trecutului neiertat de amintiri.
Ninge. Pe stradă sau în suflet?
Flori.
Îngropate sub stratul cristalin, ca dorul sub frica de a
spune, de a țipa, de a urla iubirea
singura ce te face real.
E ură? Oare?
Mai știi?... Se pare... că fulgi de nea se-aștern nemilos pe
mireasma sufletului gol, acoperind astfel ce-ai lăsat.
Soare. Poate o să apară, topind un alt trecut,
cu abur de speranțe ce vin și pleacă-n zori.
Și-o pasăre nenăscută
îngână gândul mut,
scăpat într-o prăpastie ce uit s-o mai ascult...
Confuză-n depărtare?
Cunosc, îl știu demult... dar trece, ca oglinda unui trecut.
Sentiment tăcut și nemilos,
ce doar amprentă cântă, cu ecouri în piept.

Noapte.

Mângâie lumina, încet atinge fulgul,
uitat pe stratul gros, sau cred că-i picătură de lacrimă
amară,
topită-ntr-un amurg târziu de primăvară...
Fluier uitat mai suspină, șoapte vechi,
străpunse-n cerul șters, sub umbră de regret, iar timpul țese
rană-dulce, de mătase, amintind sticlirea
.... din ochii de smarald.
Un călător se va ivi
pe închipuire de cuget ce coboară, rămâne întipărit
... în taina minții mele.
Să fie imaginea sfidând oglinzile ce pălesc în amurguri?
Ori ultima dorință să vii să mă trezești?
Coșmar sau vis? Delir sau risc?
Să nu adormi, să nu adormi,
căci iar te vei vedea printre corăbii negre spărgând al mării
chip -
sărut de odinioară al petalelor de satin.
O pensulă subțire și-o pânză lângă foc,
mirosul de scrum al cărții citite, cu file de destin,
un colț stă îndoit, otravă-nțepătoare,
dezordine în vene, în simțuri, în sinapse, și-n măduvă
trădare.
Dar ea? Ea, cine? Pâlpâie de zor, inima-mbătățită în izul de
parfum al vinului
ce parcă e uitat acum.
Doar o iluzie tresare lângă geamul ce poartă blestemul
oglinzii
spărgând monotonia precum rochia părelnică.
Să fiu doar eu? Sunt eu? Să fiu doar eu?

IZABELLA VOINEA

IZMENELE DIN PÂNZĂ

→seceriș, adunau spicele în snopi,
legându-i cu mlădițe lungi de salcie
plângătoare, făcând un nod special.
Făceau toate acestea desculți și se
înțepau, înspinau, în coturii plantelor
tăiate. Tălpile le erau toate numai
buboaie, care urcau din cauza
prafului, transpirației și iritărilor până
la ceafă, pline de gălbeneala aceea
dureroasă, iar bunicile, doftoroaie
celebre, le spărgeau cu un ac înroșit
în foc, le strângeau, fiecare zicea „și
acum, să le storc”, până ieșea sânge
curat, dar înainte le dădea să bea o
soluție plăcută la gust, preparată din
cânepa medicinală, care îi relaxa și le
potolea durerea. Să fi fost *cânepa
medicinală*... mai știi?

La paisprezece ani, făceau cunoș-
tință cu activitatea **meșteșugărească**.
Unii absolvenți de șapte clase, cu
examenul de absolvire luat, se în-
scriau la școli de meserii, alții erau
dați să învețe ca inși pe lângă un
meșter tâmplar, fierar, pantofar, bru-
tar. Începuseră să funcționeze școlile
profesionale pe lângă obiectivele in-

dustriale, pentru strungari, frezori,
rectificatori, lăcătuși. Liceul, conside-
rat instituție burgheză, s-a desființat,
fiind înlocuit cu școala medie mixtă,
cu practică în producție. Facultățile
muncitorești scoteau ingineri la
cursuri fără frecvență, din meseriași
care nu absolviseră decât școala
profesională. Unchiul Cornel, șofer

Kovacs Birtalan, *Lumea adâncurilor*

excepțional, mecanic foarte priceput,
a devenit inginer în mecanică,
completându-și studiile după mulți
ani, adică școala medie cu examenul
de maturitate, examen echivalent cu
baccalaureatul. Situația comică era că
Doru îl medita la istorie, franceză,
geografie, socialism științific și altele.

O zi pe săptămână mergeau la
uzină și lucrau pe mașini operații
simple, de găurit, șlefuit etc. Aici
asistau la întâmplări bizare. Țăranii,
întrați în gospodăria colectivă, o
duceau greu, pentru că nu mai aveau
libertatea inițiativelor gospodărești
individuale, se angajau, calificându-se
la locul de muncă. Muncitorii
calificați, maiștrii, îi trimiteau la
magazie să ceară o găleată de *kilowași*
sau de *trifazic*. Aceștia se întorceau
cu găleata goală, spunând că
magazionerul le-a spus să se ducă să
ia din *rețea*, or ei nu știau unde este
rețeaua – ceea ce declanșa râsul
angajaților din secția respectivă.

(Din romanul în pregătire
„Aperitivele tinereții”)

O tăcere riguroasă

Așteptam să picure la fereastră
toate vorbele filozofilor,
să se materializeze în cele două zeițe
care stau la intrare,
a fost, însă, o tăcere riguroasă care
ținea
marea în valurile ei,
ne sângerau picioarele...

E greu să te rogi la malul mării, seara,
marea este o rugăciunea formată din
toate rugăciunile filozofilor.

Nisipul fierbinte ne frigea picioarele,
tălpile călcau în soarele pur din
nisipul duminicii.

Într-o noapte am cucerit Grecia,
tot într-o noapte am cucerit Babilonul,
întinericul ne învăluia, era mantaua
noastră de luptă.

Acum puteam ieși din trupurile
noastre de nisip,
priveam cum pescărușii ne-au luat-o
înainte,
au dispărut în Templul care plutea în
derivă pe mare...

Glasul

Glasul abia șoptit, discret și cald
venind dinspre pustie,
ca un fulger dintr-o rădăcină uitată,
vestind ploaia care va sosi...

Trece sunetul prin mine ca un gând,
mă străbate, îmi schimbă ființa
fragilă...

E seară, a venit vremea să ascult cu
inima...

Orizont străbătut de sulije

Se va petrece miracolul, cândva,
într-o seară ca aceasta ne vor dispărea
trupurile,
ele vor pluti în aer, ca o mireasmă,
va fi un orizont după care nu vom
vedea ce se întâmplă,
un orizont roșu și mov,
străbătut de sulijele soldaților
anonimi...

Lumina ultimă a serii, încărcată de
electricitate,
va străbate ochiul veghetorului din
turnul înalt,
șoapte-șoapte, le auzi cum freacă
frunzele neputincioase:

interiorul gândului ultim este
imponderabil.

Un echilibru fragil între lumile
posibile și
femeile posibile care te-ar putea
naște,
sau femeile posibile de care te-ai
putea îndrăgosti,
începe o altă zi în care te trădezi pe
tine,
și nu mai existi în gena orizontului...

E un animal ciudat pe care poți
călători,
mă poartă spre altă zi, pe mine,
timidul,

care nu a aflat că lumea a fost deja
creată,
a fost deja judecată...

Simetria camerelor

Epistolă scrisă pe ceață, pe nor, pe
aerul prezenței tale,
martor la limita dintre vizibil și
invizibil,
cu lupul care urlă la zăpezile din
oglinzi...

Acoperișul fragil – aripă de vrabie,
undeva o muzică la ghitit, ori poate
glasul tău,
oameni încercând să explice,
pe timp de pace sau de război,
ceea ce este cuvântul într-un spațiu cu
șapte dimensiuni,
dincolo de percepția noastră.

Între formula veșniciei și Dumnezeu
este cel mai lung cuvânt,
neînțeles, sângărând,
regii ne vorbesc despre simetria
camerelor aproape de final,
atinsă de roua firului cu plumb.

Cerbul sare din oglinzi și dispăre,
înainte de a fi rostit cuvântul acela
lung...

Franco Giannelli, Peisaj

Adevăr

Am uitat cât de bătrân sunt,
trupul nu-și amintește sufletele pe
care le-am locuit,
nu știu din ce zburătoare am cazul
între voi,
în acest timp, ați putea spune ce
vârsta am
după instrumentele voastre care nu
mint.

Un adevăr în ultraviolete, infraroșu,
apărați de stratul de ozon
care se rupe fășii, fășii,

precum giulgiul din care a-nviat
Hristos...

Biroul obiectelor pierdute

...la biroul obiectelor pierdute poți
găsi orice,
mâna de plastic a judecătorului
care ți-a scris pentru ultima dată
numele,
ochiul de sticlă al reginei,
perfect realizat încât se mai reflecta în
el
clovnul care a violat-o,
se mai găsesc fluturii care au ieșit
în plina noapte înaintea locomotivei,
dar, mai ales, se găsește
registru obiectelor pierdute
în care-s trecute toate cele ce s-au
pierdut,
inclusiv cele ce se vor pierde cândva
și de care suntem siguri ca se vor
pierde,

dar nu ne pasă, avem biroul obiectelor
pierdute

și pierdutul nostru instinct în fața
morții...

CONSTANTIN STANCU

Starea prozei **TRIPTIC STUDENȚESC**

2. Deliciile transportului în comun și reuniunea tovărășească

Să locuiești în marginea orașului, la Nicolina și să servești masa în marginea opusă, la Târgușor-Copou, nu e de ici de acolo. Pierzi cel puțin două ore, una dus, una întors, timp pe care l-ai putea folosi ca să repeți materia sau să te odihnești. Dar noi românii, cu optimismul nostru incurabil, reușim întotdeauna să transformăm înfrângerile în victorie și conjuncturile în motiv de distracție, așa că ne urcăm în tramvai din Podu Roșu, pentru Copou, unde se află riul studențesc.

Bine dispus, nașul Iordache se proptește între două tinere și privește cu îndrăzneală în decolteurile lor, pe rând, când la una, când la alta. Însă, hotărât lucru, pentru nașul nu e cea mai fericită sesiune, din cele lipsite de incidente și de momente penibile.

Una dintre fete, agasată de privirea insistență a berbantului ce se apropie de patruzeci de ani, dezinvoltă și sigură pe sine, i se adresează celeilalte:

- Mișto, gagiul, dar cam bătrân!

Eu izbucnesc în râs, amuzat la culme de pățaniile sale în lanț, în timp ce nașul, roșu ca un rac și pufăind ca o locomotivă cu aburi, își face loc printre călători și se refugiază tocmai în celălalt capăt al vagonului. Rămân nemișcat, presimțind că nașul va mai avea parte și de alte întâmplări comice. Deocamdată se fixează în spatele unei alte tinere și ne continuăm drumul: Palatul Culturii, Târgul Cucului, Filarmonica, Hotelul Traian, Fundația Universitară, Universitatea, nesfârșita grădină a Copoului... Distanță, nu glumă! Dacă reușești să te fixezi în spatele unei doamne apetisante, cu fese generoase și doamna nu te respinge ci, dimpotrivă, intră în joc, pe ritmul de dâng-dâng al tramvaiului, rulând înainte-înapoi și stânga-dreapta prin hârtoapele liniei de tramvai, atunci e o adevărată fericire...

Nașul a prins această conjunctură. E sămbătă seara; nașul pare epuizat și-i tremură picioarele. De oboseală, oare?

- Hai, finule, să ședem puțin pe o bancă...

- Nașule, e târziu, mai sunt douăzeci de minute și pierdem masa...

Ca să mă convingă, nașul Iordache ridică poala vestonului.

Pe marea neagră a pantalonului, iată, se întinde o pată ecologică de culoare gri, ca o floare de lotus pe întinsele ape ale deltei.

Izbucnesc în râs ca un turbat, topăind în jurul băncii. Atrag atenția trecătorilor, care mă privesc nedumeriți, în timp ce nașul își tamponează tacticos cu batista cracul pantalonului, zâmbind pierdut unei amintiri recente și încercând să șteargă urmele unei atingeri vinovate dintre două ființe umane, petrecută într-un mijloc de transport în comun.

În sfârșit, nașul Iordache se ridică. Traversăm în grabă grădina complexului studențesc Târgușor-Copou și prindem masa la mustață. Pe urmă, studentul întârziat se retrage în toaletă și curăță minuțios pantalonul. E bine dispus și dorește noi aventuri.

- Hai, zice, la o reuniune tovrărășească în zona industrială. E potop de fete pe la fabricile de textile ale orașului. Poate ne alegem și noi cu ceva...

- Nașule! îi răspund. Sunt proaspăt înșurat și nu-mi arde să-mi înșel nevasta cu cine știe ce muncitoare de ocazie!...

- Hai, finule, nu fi prost! Așa am fost și eu, un încuiat la minte ca tine și am pierdut vreo trei ani până am înșelat-o prima dată pe Geta mea... Și acum îmi pare rău după anii aceia...

- Bine, nașule, dacă ziceți...

M-am lăsat, așadar, convins de nașul de cununie din partea soției. „A lui să fie păcatul”, mi-am zis în gând...

Am luat iarăși tramvaiul și nu ne-am oprit până în depărtata zonă industrială, în sens opus gării Nicolina, tot pe malul Bahluiului urât mirositor.

Clubul „Iasitex-ului” era plin de tinere fete, iar bărbați, prea puțini; loc de întors cu carul pentru excroci sentimentali. Luăm o bere, apoi a doua; pun ochii pe o brunetă focoasă, cu părul ondulat și buze groase, promițătoare de delicii. Îmi scot verigheta de pe deget și o ascund în buzunarul interior al sacoului.

O filez în continuare pe brunetă. Fata simte privirile mele insistente și

îmi răspunde cu ocheade încurajatoare. Când începe muzica, mă ridic și o invit la dans. Acceptă imediat. Eu nu pierd timpul și-i șoptesc la ureche vorbe dulci. Îmi plimb nasul prin părul său des și negru, care-i cade în valuri pe umeri. Frumoasă fată! Merita să-și găsească un admirator adevărat, care să o adore, s-o ceară în căsătorie și să-i facă o ceată de copii. Eu eram un simplu intrus, un mincinos, om înșurat travestit în cavalier de ocazie.

Dar Dumnezeu nu bate cu bota; dă pământ și ia recolta!...

- Domnișoară, mă numesc..., mint eu, spunându-i primul nume ce mi-a trecut prin minte. Sunt student la universitate...

Fata tresări, ca mușcată de șarpe. O simt cum se răcește în brațele mele.

Se înstrăinează. Nu-mi mai răspunde în nici un fel la avansurile mele. Dansează ca un automat, iar când orchestra face pauză, se smulge din brațele mele și se îndepărtează în grabă, ascunzându-se printre numeroasele ei colege de muncă.

M-am întors dezamăgit la locul meu. Am mai comandat o bere, ultima, după care ne-am ridicat și am plecat. Nașul Iordache s-a mulțumit doar cu baia de mulțime, cu democrația privirii.

Mergeam tăcut, gândind la comportamentul ciudat al fetei. Mi-a trebuit multă vreme ca să-mi dau seama că, de fapt, reacția sa era una perfect normală. Ce să facă ea cu părliț de student? Să-l țină de bani și de mâncare? Fata avea nevoie de un muncitor onest și serios, cu care să se mărite, să pună pe din două grijile, necazurile și osteneala muncii. Ce să facă ea cu un student?

GHEORGHE C. PATZA

Maria Calleya scrie o poezie cu nedismulate nuanțe incantatorii, muzica reprezentând factorul principal dintr-un special eșafodaj al vibrațiilor care accentuează valorile sufletului. Trăirea existenței în clipă are statut privilegiat între atât de perenele date interioare ce beneficiază de adecvate efecte auditive în registru cult. Un aer situat cumva *à la recherche du temps perdu* își pune inconfundabila patină asupra sublimărilor lirice. Cromatizările aspectate fluid compun tablouri ideatice percutante, încadrabile evanescenței sfere simboliste. Spiritul morfeic întregeste senzația de planare printre multiplele mutații. Versurile Mariei Calleya au virtuți alchimizante de care merită să ne apropiem empatic.

OCTAVIAN MIHALCEA

O NOUĂ DURERE

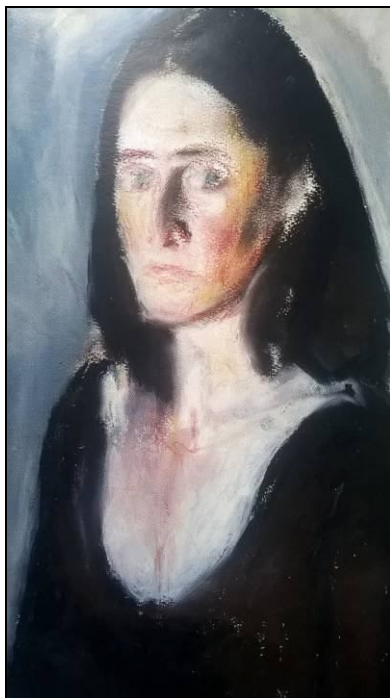
În ce se preface
Durerea
S-ar putea să devină
Un abur greu vâscos
Dar cu puțină silință
Îl poți decanta
Întorci ochiul tău luminos
Înăuntru
Astfel încât umbra
Să poată fi văzută
Întorci ochiul cel negru
Înspre afară
O terapie
Spre a-l arde
În lumina orbitoare
A Soarelui
Mișcarea aceasta provoacă
O nouă durere
Salvatoare

UN LOC DENS

Imperiul meu
e captușit cu fulgi
I-am trecut pragul
În zbor
E un loc dens
Bătut de soare
Cu gravitație inversă
Are o singură ieșire:
În sus

LUMINĂ

Ciudată singurătate
Rostesc cei mai mulți
Tristă singurătate
Judecă apropiatii
Bună singurătate
Ricanează dreptii

Portret de Corneliu Baba

Meritată singurătate
Scrâșnesc împlinirii
Blândă singurătate
Ciripesc înaripatele
Aspră singurătate
Mimează oglinda
Plină singurătate
Completează ecoul
Sfântă singurătate
Pâlpâie lumina

ECOURI

Probabil că se naște
O nouă dimensiune a lumii
Din moment ce peste noi
Se suprapun vești mozaicate
Care amintesc tot ce știam
Și încă ceva pe deasupra
Simțurile câte le avem
Au intrat într-un ghioc sidefiu
Cu ecouri nedeslușite
De graiuri amestecate
Sunete compozite
Depășind ultima simfonie
Toate par să prevină
Chiotul cel mare înaintea căruia
Ne vom regăsi cu toții la pământ
Murmurând la unison
În sfârșit, Doamne!

PESTE LUME

Înainte ca ora ceții
Să mă dizolve
Aș vrea să împart
Ultimele firimituri
Aurelor cu care
S-a întâmplat

Să mă ciocnesc.
Nu va fi ușor, fiindcă
Sunt deja răspândită
În ploi și torente,
Încercări sfâșietoare
De a mă constitui.
Bruma visurilor
Va lăncezi la Poarta Mare
Până ce Judecata
Se va fi rostit.
Oriunde-mi va fi dat
Să renasc,
Albul mă va însoți,
Ascuns,
În curcubeul răsfărânt peste lume
Al bucuriei

CU TINE

Vaccinează-te cu indiferență
împotriva indiferenței
pune-ți mai întâi armura dragostei
a tot apărătoare
fixează cu prudență vizorul
astfel încât figurile să nu-ți pară cu
totul
distorsionate
pășește calm ca și cum
furtuna de ieri n-ar fi strivit
nici o gâză, ca și cum
sărbătoarea de azi n-ar avea sfârșit
ca și cum
cei morți și cei vii sunt cu tine
liberi
de-a pururi

AUR

M-au vizitat aici, într-o înălțime
Hoinari miriapozi, căutători de sens

În mers târâș ori înălțând sprâncene
Ei aurul tăcerii l-au sorbit și-au mers

Spre alte câmpuri cu alți sori și zmee
Iar urma lor pe dale s-a prelinș

Din zalele croite-n mii de catifele
Mărunt, un strop de abur s-a subțiat,
s-a stins

VIS

Da, te poți pierde între văi de plângeri
Orbite-n zori de ochiul treaz, vultur
Adăpostind furtuna dintr-un vis cu
înger
Ce la amiază pierde straiul pur

Ochiul din seară strânge pale umbre
Dospite-n reverii târzii, barbare
Culege-avar din aer resturi blânde
Și-n colț de geană iscă, albă, sare

MARIA CALLEYA

Ancheta „Vatra veche”: Muzeul „G. Ibrăileanu” Târgu Frumos

„-Cine a fost G. Ibrăileanu? va întreba cândva un fraged adolescent pe cei mai mari decât el.

-A fost un mare critic, cel mai mare critic al nostru... va răspunde interogatul, vrând să puie în fraza lămuritoare întreaga personalitate a celui dispărut³⁶. Astfel își începe Profira Sadoveanu prezentarea pe care o face lui Garabet Ibrăileanu, în anul 1936.

Pentru păstrarea memoriei și pentru o bună cunoaștere a vieții și activității unuia dintre cei mai mari critici literari români, Muzeul Național al Literaturii Române Iași, în parteneriat cu Primăria Orașului Târgu Frumos și Asociația „Patrimoniu pentru comunitate”, Iași, a inaugurat un punct muzeal „G. Ibrăileanu” la Târgu Frumos, la 27 octombrie 2016, în cadrul celei de-a IV-a ediții a Festivalului Internațional de Literatură și Traducere – FILIT. Astfel, Muzeul Național al Literaturii Române Iași continuă a-și pune în evidență patrimoniul și a-și îmbogăți rețeaua muzeală.

Expoziția documentară reconstituie muzeografic viața și activitatea criticului, publicistului, scriitorului și profesorului G. Ibrăileanu, cuprinzând fotografii, volume, corespondență, fotocopii după manuscrise, mobilier de epocă etc. Vizitatorul interesat poate afla informații valoroase.

G. Ibrăileanu s-a născut la 23 mai 1871, în Târgu Frumos, într-o familie sărăcită de negustori armeni: „(...) tatăl impiecat financiar în Roman, mama întreținându-se cu acul, o casă a bunicii vândută pentru datorii³⁷. Un an mai târziu, în 1872, familia se mută la Roman. Ibrăileanu urmează școala primară la Bacău și ciclul secundar la Roman, apoi Liceul „Codreanu” din Bârlad. Între anii 1890-1895, urmează cursurile Facultății de Litere și Filosofie a Universității din Iași și, în același timp, pe ale Școlii Normale Superioare, secția istorie-filosofie.

În 1896, este numit profesor la Gimnaziul de băieți din Bacău, iar în

1900, la Liceul-internat „Costache Negruzzi” din Iași. În 1912, publică teza de doctorat *Opera literară a d-lui Vlahuță* – lucrare scrisă în doar două luni, ca urmare a concursului pentru ocuparea unui post de profesor la Universitatea din Iași, pentru care concursa și criticul Eugen Lovinescu. În cele din urmă, G. Ibrăileanu va fi numit titular la Facultatea de litere și filozofie. La 12 martie 1936, G. Ibrăileanu se stinge din viață la Sanatoriul „Casa Diaconeselor” din București. Urna cu cenușa sa a fost depusă la cimitirul Eternitatea din Iași.

În anul 1889, viitorul critic debutează în revista literară socialistă „Școala nouă”, semnând cu pseudonimul Cezar Vraja, poeme în versuri și proză, traduceri, impresii de lectură.

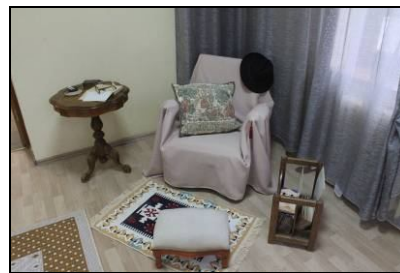
Din anul 1893, începe colaborarea la „Evenimentul literar” din Iași, fiind secretar de redacție.

În 1905, începe colaborarea la „Curentul nou”, revista poporanistă condusă de H. Sanielevici, în care îi apare studiul *Poporanismul*, prin care se distanțează de socialism.

În martie 1906, apare la Iași „Viața românească”, condusă de C. Stere, Paul Bujor și G. Ibrăileanu, revistă ce va face o adevărată epocă în istoria literaturii române.

Până în anul 1933, G. Ibrăileanu este sufletul mișcării literare din jurul revistei „Viața românească”. „Întreaga literatură produsă de moldoveni se poate spune că s-a săvârșit sub ochii minții ascutite a criticului ieșean. A dat sfaturi, impuls, a corectat, a șters, a tăiat pagini întregi.

Cu delicatețe și discreție, contribuia la paginile cele mai frumoase ale literaturii noastre; apoi se retrăgea în umbra singurătății lui și surădea mulțămii. Răsplata o avea cu fiecare

floare a scrisului moldovenesc³⁸.

În anul 1933, Ibrăileanu îi delegă pe Mihail Ralea și pe G. Călinescu la conducerea redacției revistei „Viața românească”, mutată la București.

Volumele tipărite de G. Ibrăileanu îl impun ca o personalitate a vremii: *Spiritul critic în cultura românească și Scriitori și curente* (1909), studiul *Ioan Al. Brătescu-Voinești* (1916), *Note și impresii* (1920), *După război, Cultură și literatură și Scriitori români și străini* (1921), *Studii literare și Privind viața* (1930). Pentru romanul *Adela* (1933), primește Premiul Național de Proză.

Paralel cu activitatea de profesor universitar, de mentor al *Vieții românești*, de critic literar, G. Ibrăileanu a muncit o viață întreagă la alcătuirea și punerea la punct a poeziilor antume ale lui Mihai Eminescu. A îngrijit și prefațat volumul *Poezii*, de Mihai Eminescu. „Numai această muncă și ar fi de ajuns ca să îndreptățească o activitate literară de valoare.”³⁹

Orice vizitator al muzeului din Târgu Frumos va fi impresionat de personalitatea criticului G. Ibrăileanu și poate va dori să afle mai multe despre activitatea unui cărturar care noapte de noapte trudea între cărțile sale, iar ziua și-o dedica profesoratului, ucenicilor săi:

„Nimic nu ne va face să renunțăm la admirația pentru fenomenul Ibrăileanu, intelectualul subtil care, trăind într-o cetate de cărți viața lui nocturnă, e mai prezent în activitate ca omul de pe stradă și pătrunde mai adânc în sensul scriitorilor pe care-i gustă, decât s-ar crede cu puțință la un schimnic.”⁴⁰

LUMINIȚA CORNEA

³⁶ Profira Sadoveanu, *G. Ibrăileanu*, în vol. *Stele și luceferi*, (București), Editura pentru literatură, 1069, p.277-234

³⁷ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, 1941, p. 662

³⁸ Profira Sadoveanu, *G. Ibrăileanu*, în vol. *Interviuri din literatura română. Mărturisiri mai multor generații*, Studiu, antologie și note de Vasile Netea, Iași, Editura Junimea, 1983, p. 83

³⁹ Profira Sadoveanu, Op. cit., 1983, p. 84.

⁴⁰ F. Aderca, *Mărturia unei generații*, București, 1929, p. 153-160

Ocean întors Măgelele copilăriei

(XII)

Lângă noi locuiește familia Meran. Au în sufragerie un pian mare cu coadă. Cum l-or fi transportat aici de la Cernăuți, când s-au refugiat după război în mare grabă!? Și la ce o fi folosind, că nimeni din casă nu cântă la pian? Gabi a terminat facultatea de construcții și a plecat demult la București. Lulu trage mâța de coadă; încă nu a reușit să termine. Dar oricum pe Lulu nu am auzit-o cântând la pian niciodată.

Familia Meran și doamna Mihăilescu folosesc aceeași sală de baie. Doamna Meran se plânge că doamna Mihăilescu miroase rău a pipi. Mama spune că: "e singură și bătrână, săraca!".

Familia Dumitrescu locuiește în partea laterală a clădirii, înspre tei. La ei în casă e tot timpul curat și se simte miros de naftalină. Ei nu au WC în casă, sunt obligați să vină în spate, unde au un WC lângă al nostru. Trebuie să le vină foarte greu noaptea să iasă prin frig și întuneric!

Doamna și domnul Dumitrescu visează să se întoarcă în satul lor de pe malul Dunării, când vor fi la pensie. Când s-au căsătorit, ei și-au făcut o casă acolo. De fapt nu și-au făcut-o singuri, ci cu toți consătenii. Cică la ei, așa este obiceiul: atunci când cineva se căsătorește, tot satul îl ajută să-și construiască casa. Dar apoi, și el ajută pe alți tineri căsătoriți! Fiecare la rândul lui e ajutat, dar apoi trebuie să ajute și el pe alții. Mi se pare un obicei extraordinar; înseamnă că în satul lor sunt cu toții prieteni. Probabil că de aceea doamna și domnul Dumitrescu vor să se întoarcă acolo; cred că aici se simt foarte singuri.

Magazia de lemne din curtea noastră e construită din cărămidă roșie și e împărțită între vecini; fiecare are partea lui separată. Sub magazie e un beci, care și el este împărțit între vecini. Este un beci destul de mare, care continuă pe sub pământ până în grădina sub păr, unde există și o răsuflătoare care iese din pământ ca un fel de horn.

*

În curtea noastră pot să intre camioane. La stradă avem o porțiță pe unde intrăm noi de obicei. Dar alături există și o poartă mare pentru mașini. Ambele porți sunt din zăbrele de fier, dar cu tablă în partea de jos. Ieri, poarta pentru mașini a fost deschisă complet.

Un camion a intrat și a descărcat în curte lemne; un fel de crengi destul de groase și destul de lungi. Era ca un munte în mijlocul curții; ne învăteau pe lângă el, ne ascundeam printre lemne, ne mai și urcam deasupra. Dar mama ne-a alungat de acolo; a spus că nu avem voie să ne jucăm așa pentru că e periculos. Lemnele ne pot cădea pe picioare.

Azi au venit niște oameni la tăiat lemne. Au o capră de lemn pe care pun pe rând câte o creangă. Doi oameni cu un fierăstrău mare, pe care-l țin fiecare dintr-un capăt, taie creanga în butuci. Un alt om a început să crape butucii cu un topor; căci altfel, întregi, butucii ar fi prea mari ca să poată intra în sobă.

Mama ne-a închis în verandă; nu ne mai dă voie să stăm în curte că să nu ne sară vreun lemn în cap.

Dar ea de ce stă afară? Ei nu-i e teamă că-i sare un lemn în cap?

Ea cară lemnele tăiate în magazie. Le așează în stive ca să le avem la iarnă pentru foc.

*

Iarăși am întârziat la școală, deși dintre toți colegii, eu locuiesc cel mai aproape. De fiecare dată îmi zic că am destul timp, că doar eu stau alături

de școală, dar până să ajung, minutele trec și iarăși întârzii. Ca în fabula cu iepurele și broasca țestoasă.

Mă fofilez cu rușine pe ușă după doamna învățătoare și ea îmi face mereu observații.

Dar anul acesta trebuie să mă scol mai devreme; nu se mai poate, e de rău. Anul acesta, clasa noastră e în școala «veche», partea de școală care are vreo sută de ani și care e pe lângă cancelarie. Sălile de aici sunt mici, cu dușumeaua roasă și ușile încovoiate de ani. Iar ca să intrăm în clasa noastră, trebuie să trecem printr-o altă sală unde este altă învățătoare cu alți elevi.

Iar am ajuns prea târziu. Nu am curajul să intru. Aștept la ușă și spre norocul meu, mai apare și Cati care e și ea în întârziere. Ne luăm inima în dinți și intrăm. Avem parte de două muștrări din partea celor două învățătoare și ni se promite că altădată nu vom mai fi primite la oră.

*

Școala mea e gard în gard cu casa. Când sunt la școală și îmi dau seama că am uitat ceva acasă, vin la gard și o strig pe mama să-mi aducă ceea ce am uitat. Sau dacă mi-e foame, îi cer o tartină. Câteodată vine și Monica cu mine la gard. Mama ne aduce amândurora câte o tartină sau câte un măr.

Uneori trecem chiar și prin gard, că e cam șubred. Avem un loc secret, unde e o scândură ruptă; o dăm la o parte, trecem prin gaură și apoi punem scândura la loc ca să nu se observe. Dar nu prea avem voie să facem asta.

*

A nins mult zilele astea; troienele sunt mai înalte decât mine. Acum e soare cu dinți; cu «dinți mari», căci frigul mușcă tare. Zăpada scârțâie sub picioare. Scârț! Scârț! Parcă am avea ghetuțe noi. De la poartă până la casa noastră mergem pe o alee tăiată printre ziduri de zăpadă. Casa noastră apare măreață între ziduri ca și când ar fi un castel!

Ne trântim în zăpadă, ne batem cu bulgări și am făcut și un om de zăpadă mai înalt decât Steluța.

SIMINA LAZĂR

ÎNCERCARE DESPRE SUBLIM

Dialog cu romancierul,
esteticianul și criticul de artă
MIHAIL DIACONESCU
(VIII)

Această stare de uimire profundă nu durează însă decât foarte puțin. Rațiunea triumfă totuși asupra neli-niștii, dăruind subiectului cunoscător o binecuvântată stare de bucurie și de calm contemplativ. Vocația demnită-ții și suprasensibilității omului triumfă.

De aceea, trăirea sublimului ne apare ca o realitate paradoxală. Ea pornește de la *obiect*, de la ceea ce poate fi contemplat ca măreț și durabil, pentru a se realiza ca trăire profund subiectivă.

Această trăire profund subiectivă echivalează cu o *trezire* spirituală. Sublimul este *altceva*, cu totul *altceva* decât ceea ce subiectul cunoscător știa până atunci că există.

Datorită descoperirii și uimirii, existența capătă dintr-o dată un *sens* nou. „Când spiritul se trezește în lu-me, afirmă Constantin Noica, el o pune pe aceasta sub semnul între-bării. Căci tot ceea ce vede el este *altceva* (s.n.) decât îi pare la început. Este un fel de cifru manifestat, este lege, sens, rațiune” (în *Sentimentul românesc al ființei*, Ed. Eminescu, București, 1978, pag. 25).

Reacția plină de uimire a subiectului cunoașcător în fața a ceea ce este neașteptat, colosal și copleșitor, altfel spus, în raport cu sublimul, care „trezește spiritul”, după vorba lui Noica, a fost exprimată admirabil de George Coșbuc în poezia capodoperă *Vara*, din care vă propun să ne amintim împreună primele versuri:

„Priveam fără de țință-n sus,
Într-o sălbatică splendoare,
Vedeam Ceahlăul la apus,
Depart-n zări albastre dus,
Un uriaș cu fruntea-n soare,
De pază țării noastre pus

Și ca o taină călătoare
Un nor cu muntele vecin
Plutea-n acel imens senin
Și n-avea aripi să mai zboare!
Și tot văzduhul era plin
De cântece ciripitoare.”

Ca și sublimul muntelui Ceahlău,

geniul liric al lui Coșbuc ne uimește și ne atrage, și el. Imaginile artistice din versuri evocă o lume mirifică, uimitoare, văzută și percepută cu ochii sufletului. Puterea noastră de judecată, surprinsă și copleșită în actul lecturii, se situează spontan într-o nouă și nebănuită ordine a lumii.

În legătură cu capodopera lirică pe care Coșbuc a intitulat-o *Vara*, putem observa că poezia are o capacitate aparte de a evoca sublimul.

Poezia poate evoca sublimul determinându-ne pe noi, cei care o citim, să-l trăim nu numai cu sentimentul surprizei binefăcătoare, ci și cu o profundă și cuprinzătoare *participare* a sufletului și a puterii de judecată la măreția și frumusețea unor aspecte ale realului. Iubim ceea ce este sublim.

„Căci ce *altceva*, observă poetul de strălucită vocație lirică Horia Bădescu, care s-a impus totodată și ca un cugetător profund pe teme estetice, *este poezia decât neostenita încercare nu de a descifra taina lumii, ci de a ne face să o trăim și, trăind-o, să ne-o revelăm întru Ființă. Iar a revela întru Ființă înseamnă a revela întru iubire. Întru iubire înțelegeaș ca izvor de armonie, ca extaz al aflării de sine în Sinea divină, al contopirii și pierderii fericite în aceasta. Fiindcă iubirea spirituală – și poezia exprimă, în ceea ce are mai profund, o asemenea iubire – nu e altceva decât dăruire fără rezerve, fervoare aneantizatoare, aspirație spre contopirea golită de dorință, abandon purificator și împlinitor. Poetic vorbind, este imn și rugăciune. Este adorație, cum spune Hölderlin*” (vezi Horia Bădescu, *Dacă Orfeu*, Editura Limes, Florești, jud. Cluj, 2015, pag. 8).

Afirmațiile poetului Horia Bădescu impun două observații:

Mai întâi, Horia Bădescu este unul dintre cei mai importanți creatori lirici din istoria literaturii române și europene. Forța revelatoare și excepționala putere de atracție a versurilor sale este fondată pe arta cu care el exprimă liric neliniștea ființei și aspirația noastră spre ilimitat și etern. De aceea, Horia Bădescu poate fi asociat cu poeți ca Hölderlin, Eminescu, Arghezi, Blaga și Crainic, fără să semene însă cu niciunul dintre ei. Faptul că în literatura română de azi există un mare poet ca Horia

Bădescu, care practică la nivelul cel mai înalt al situații estetice acel tip de creație numit de teoreticieni „*lirica de idei*” („*Die Gedankenlyrik*”, în exprimarea lui Panait Cernea), este foarte important pentru noi toți, cei ce am făcut din arta cuvântului un mod de viață.

A doua observație este legată de *sensul teologic* al afirmațiilor lui Horia Bădescu. Când el scrie că „*a revela întru Ființă înseamnă a revela întru iubire. Întru iubire înțelegeaș ca izvor de armonie, ca extaz al aflării de sine în Sinea divină, al contopirii și pierderii fericite în aceasta*”, ne aflăm nu numai pe tărâmul unei revelatoare mărturii subiective despre arta poetică, ci și al teologiei dogmatice ortodoxe.

În *Întâia epistolă sobornicească a Sfântului Apostol Ioan* găsim cuvintele: „*Dumnezeu este iubire*” (I Ioan 4, 8). Găsim, de asemenea, scris: „*Să ne iubim unii pe alții, pentru că iubirea este de la Dumnezeu și tot cel ce iubește este născut din Dumnezeu și-L cunoaște pe Dumnezeu*” (I Ioan 4, 7).

Modul cum Horia Bădescu își reprezintă funcția poeziei, „*ca imn și rugăciune*”, ca mod de a trăi întru taină, „*și trăind-o să ne-o revelăm întru Ființă*”, amintește de relația dintre filosofie, teologie și creația lirică asupra căreia au insistat, în perioada interbelică a secolului trecut, marii poeți de la *Gândirea*: Crainic, Blaga, Arghezi, Vasile Voiculescu, Ion Pillat.

Horia Bădescu e un neogândirist în spirit. Cu nimic mai prejos decât poezii geniali de la *Gândirea*.

**Prof. SABIN GEORGE
SÂNDULESCU**

Jurnal găgăuz

(I)

februarie 2016

Mai am încă momente când biografia mea mi se pare stranie, când ea îmi apare ca o poveste ce pare a i se fi întâmplat altuia. După patru ani în India și încă trei acasă, în România, zbor astăzi spre Chișinău; de acolo, voi merge mai departe către Comrat, capitala micii Unități Teritoriale Autonome Găgăuzia. Voi preda română aici, pentru cine știe câtă vreme. În urma Indiei, a rămas o zguduitoare transformare interioară și un jurnal publicat ce nu reflectă, nici măcar în parte, ceea ce s-a întâmplat cu mine acolo. În urma experienței găgăuze, vor mai rămâne câteva file de jurnal... Sper ca acum să pot transpune mai multe, să pot găsi discursul și tonul potrivite pentru a transmite mai mult.

Îl încep astăzi... Însă, în modul cel mai ciudat cu putință, așa cum s-a întâmplat și în India, pe măsură ce scriu, trăiesc cu certitudinea că cel despre care scriu nu sunt eu. Întâmplările sunt reale, însă ceva se întâmplă, odată cu trecerea de la trăire la mărturisirea scrisă. E frustrant, cu atât mai mult cu cât pare deja un clișeu... Țasta e, de fapt, apogeul frustrării... să realizezi că ești în plin clișeu, cu toate că nimic nu e mai autentic decât ceea ce trăiești. Poate că așa s-au și născut clișeele...

Sunt pentru prima dată în Chișinău. Nu trăiesc niciun fel de șoc, fie el cultural sau de altă natură. Pe stradă, se vorbește română, moneda națională este leul (moldovenesc, e adevărat), până și culorile drapelului național îmi sunt familiare. Nu vin în Republica Moldova animat de cine știe ce patriotism. Nu mă interesează

patriotismul decât în măsura în care se traduce în gesturi pragmatice și concrete. Altfel, el rămâne șuetă și cancan. Ajung la hotel la amiază și mă grăbesc spre Ambasada României. Străzile Chișinăului, largi și, pe alocuri, pline de gropi și denivelări, au un oarecare farmec, însă aici mi se pare că nu farmecul străzilor este cel asupra căruia trebuie să insist. Mă simt privit așa cum nu-mi amintesc să fi fost privit vreodată. E, desigur, o constatare subiectivă, care se verifică, totuși, și în zilele următoare. Dintr-o dată, nu mai vin dintr-o țară mică, așa cum mi se întâmplase în India, o țară mică și insignifiantă. A fi român înseamnă, aici, ceva. Pentru unii, e o vagă și nostalgică amintire a podurilor de flori din romanticii ani '90. Pentru alții, eu vin dintr-un spațiu cu valențe imperiale. Abia asta mi se pare halucinant. Trăiesc constatarea la nivel personal. Nu-mi imaginaseam decât teoretic că poate exista vreun loc în lumea aceasta în care să pot experimenta, ca român, la nivel individual, un soi de neocolonialism care, pentru mine, nu fusese, până în momentul acesta, decât o simplă noțiune culturală, descărcată de orice fel de emoție.

Am vorbit, de-a lungul anilor, cu portughezi, francezi, spanioli, olandezi și britanici care se străduiseră să-mi descrie, așa cum se pricepea fiecare, genul acesta de senzație. Îmi rămăsese, până azi, străină. Constat, odată în plus, că orgoliul național este cu atât mai mare, cu cât comunitatea e mai mică. Grupurile mici dezvoltă orgolii mari, poate tocmai pentru a avea senzația că fac parte dintr-un tablou global, în care joacă un rol important. Nu am timp să zăbovesc acum asupra unor astfel de constatări. Poate că ele își vor găsi locul în însemnările mele viitoare. Acum, mă simt asediat de chestiuni pragmatice. Cea mai importantă dintre ele mi se

pare a fi chiar natura acestui jurnal. În India, îmi permisesem libertatea de a publica imediat, fără niciun fel de autocenzură, tot ceea ce trăiam. Mă simțeam la adăpost; scriam într-o limbă pe care n-o cunoșteau mulți. Apoi, cine ar fi interesat, într-o țară cu peste un miliard de locuitori, de însemnările private ale unui profesor român, chiar dacă ele au ajuns să se transforme într-o carte?! Personajele mele de atunci au aflat că sunt personaje abia foarte târziu, când eu nu mai eram în India. Tipul acesta de lășitate mi-a fost, trebuie s-o recunosc, foarte la îndemână. Acum, însă, datele problemei sunt cu totul altele.

Pe de altă parte, însă, ce-ar fi un jurnal dacă el ocolește tocmai zonele sensibile, tocmai acele zone care l-ar putea face atractiv pentru cititorul lui?! Sunt într-o etapă a existenței mele când auto-cenzura mi se pare rețeta sigură a unui text prost, care nu transmite nimic autentic. Singura soluție pare a fi compromisul. Voi scrie un text onest, însă voi suprima pasajele delicate, până în momentul când el se va transforma într-o carte. Sper, în felul acesta, ca la momentul publicării variantei integrale, persoanele și evenimentele să nu mai fie afectate de însemnările acestea. Iar dacă nu se va întâmpla așa, totuși, e un risc asumat de la bun început. Trebuie să fii total lipsit de orgoliu pentru a sacrifica o poveste, din dorința a salva personaje care ar putea supraviețui tocmai prin povestea lor. Nu e cazul...

Dis-de-dimineață, iau un taxi către Comrat. De la Chișinău la Comrat sunt puțin sub o sută de kilometri. Odată ce intru în Găgăuzia, devin mai atent la peisaj și la oameni. Firește că nimic nu e schimbat. De pe geamul unei mașini, nu se văd decât aceleași câmpuri și case, aceleași siluete pe băncile din fața porților sau în jurul micilor magazine de cartier. Cumva, însă, mintea mea nu se poate acomoda... caută diferențe. Când nu le găsește, știu că va începe să și le fabrice. Va trebui să mă feresc de asta. Ajunși în centrul orașului, șoferul întreabă unde se găsește universitatea. Polițiștii sunt întrebați în rusă și răspund în aceeași limbă. Ajung în fața sediului nou al universității, sun la Decanat și, nu peste multă vreme, o studentă coboară și mă conduce →

OVIDIU IVANCU

Intrarea în Găgăuzia

înăuntru. Un sediu modern, ușor dezolant prin lipsa de forfotă care, în mod normal, însoțește o comunitate academică. M.I., decana Facultății de Cultură Națională, vorbește română. [...]. A doua zi urmează să-mi cunosc studenții.

Sunt condus către căminul în care urmează să locuiesc. Comratul este un oraș mic, totuși căminul studențesc e relativ departe. Mi s-a pregătit cea mai bună cameră, cu duș și baie individuale. Cum deschizi ușa căminului, intri într-un hol dreptunghiular. Mi se deschide o altă ușă, în fața mea se întinde un hol lung, îngust. Pe jos, linoleum. Holul se deschide brusc într-un alt dreptunghi, la capătul căruia se mai deschide o ușă, către un alt hol, similar, cu notabila excepție a lipsei linoleumului. Acesta nu e atât de lung. Pe jos, covoare. Decorul respiră prost-gust și aplecare către monumental și grandios. Totul pare a fi în deplin acord cu impozanta statuie a lui Lenin, din centrul orașului.

Lenin e immortalizat cu o carte sub braț, părând că vrea să plece undeva. Din păcate, nu pleacă nicăieri.

Camera mea e prima pe stânga. Sunt două încăperi, prima cu un televizor, cea de-a doua cu un pat, la capătul căruia se află ușa către un balcon închis. De pe geam văd o conductă groasă, îmbrăcată într-un fel de material termoizolant. E mult mai bine decât în India. Totul pare funcțional. Sunt prea obosit ca să mai explorez împrejurimile. Adorm cu televizorul pornit. Pe canalul național, muzică populară. Mă rog... mai mult sau mai puțin populară. Versurile sunt de un modernism săcăitor. Mă tot întreb, dacă vor să cânte despre prezent, de ce n-o pot face folosind ritmuri pop, rock sau hip-hop?! E cumva cacofonic să ai un mesaj de secol XXI și să fii îmbrăcat în straie populare...

Afară începe să plouă mărunț.

Statuia lui Lenin, în centrul orașului Comrat

Asterisc

Pe drumul sigur

Avusese multe cumpene și prin fiecare răzbișe purtând la gât o cruciuliță cu lăntșor de argint. Iubea foarte tare cruciulița considerând-o firesc obiectul cel mai de preț din lume, unicul sprijin în tot ceea ce făcea. O purta încă din anii școlii, la joacă, când mergea în pădure după lemne sau la cules de ciuperci, sau prin sat la diferite treburi, la oraș, pe autobuz, pe tren. Îi era nelipsită deci și noaptea, când, uneori prin somn, și-o pipăia, o săruta ca pe aducătoarea celor mai dulci visuri. De câteva ori se visase zburând cu îngerii alături și o dată stând chiar în fața lui Dumnezeu. Când iarăși se adunaseră nori grei pe cerul vieții sale atinse cruciulița cu palma, tot mai des, tremurând la gândul că s-ar putea despărți cândva de ea. Însă devenea mai liniștit știind-o la piept.

La maturitate, Pavel își aflate rostul în gospodărie, fiindcă el, Pavel, se obișnuise de mic cu munca pe lângă casă. Cartea nu-i prea plăcuse, dar în ciuda carenței de învățătură era blajin, ascultător ba și inteligent. Știa pe de rost pildele din cărțile religioase. Flăcăul realizează că nu făcuse rău nimănui și-și vedea de ale sale. Aducea astfel întotdeauna zâmbete în familie, un buchet de zâmbete molipsitoare pentru cei dragi și pentru alții. Mergea permanent la Biserică unde cânta și la cor. Desigur, ca tot muritorul de rând era ispitit și de rele. Dar ajuns în pragul lor își ducea mâna la cruciuliță și o luminea binefăcătoare i se așternea pe suflet. Într-o zi, însă, căutând-o, simți cum amețește. O pierduse, o furase, probabil, duhul cel rău! Cu ce greșise oare? Cât era de bărbat lăcrimase. Nici părinții nu reușiră să-l liniștească, darămite vecinii. Își făcuse rost de o funie! Slăbise. Nu mai avea poftă de mâncare, era parcă bolnav de cine știe când. Își lăsase barbă, ochii mistuiți de văpaia neputinței i se afundaseră în orbite. Măcinat de suferințe căzuse și la pat. Atunci, într-o noapte îmbibată de mireasma florilor se visă într-o poiană invadată de narcise unde în straie albe strălucitoare i se arătă iarăși Dumnezeu de la care primise, un sfat. Și în loc să-și vândă su-fletul cui nu trebuie hotărî să-și petreacă în continuare viața la o mănăstire.

DECEBAL ALEXANDRU SEUL

DORINȚA

Nu mai e timp pentru iubire
Nu mai e timp pentru iertare
Scăpați din chingile uitării
Spre Tine căutam neputincioși,
salvare,
De ură se rupe pământul în bucăți
Tot ce-i mai sfânt se năruie sub soare
Și lacrimi, lacrimi curg în univers
La chinul zilnic răstignirii Tale.
Un sânge cald mai picură din noi
Gândind l-al jertfei Tale preț
Nu merităm să te privim
Și josnici ochii ni se pleacă,
Osânda Ta fără cuvânt
Se-nalță-n ceruri pân la Tatăl...

Un ceas mai vrem pentru iubire,
Un ceas mai vrem pentru iertare...

IUBIRE

„În tine, Doamne, viază iubirea noastră”

Ostenită de-atâta așteptare
coboară trist a Ta privire
spre lutul plămădirii noastre
Învârtoșat ne este somnul și
candela din inimi ni se stinge
un strop de har de vom cerși
la ușa bunătății Tale
uita-vom poate viermuinda carne.

Din putregaiul vechi să crească
mugur nou și pur
Cu crinii de nădejde să umplem golul
de ne-apasă
Apoi în rana Ta din coaste să-
nflorescă
Cucernică, primăvăratecă iubire.

AMĂGIRI

Spre mine mă deschid ca o floare.
Mă ninge solemn cu amăgiri albastre.
Pașii de tină i-am afundat în lumină,
I-am ars cu un gând fugar.
Diminețile mele se deschid în mii de petale
Și cad, cad, peste mine, zăpezi
nesfârșite, nelămurite.
Și ce dacă geana zării s-a încruntat
îmbufnată?

Pe marginea sufletului i-am dat loc de popas
Unei păsări albastre.

MAGDALENA HĂRĂBOR

CĂLĂTORIND PRIN INVERN

*

Trandafiri criogenați
de iriși glaciali
leapădă petale-ncremenite
în spuza încă fierbinte.

*

Norii formați
învăluie memoria
ducând amintirile
în pustiul suferinței.

*

Șacalii remușcărilor
rup pe furis
zdrențuind
clipe astrale
opacizate
de mărcinii îndoielilor.

*

Prin labirintul încercărilor
șerpi de lumină
își înfig
colții scânteietori
în retina zugrumată
de limbile arzânde.

*

Lespezi instabile
pavează
urma pașilor
peste hăul tenebros
al căutărilor deșarte.

*

Cu fiecare pas
drumul elastic
de elongație atipică
se întinde...
autodepășindu-se
în bucle iluzorii.

*

La răscruci
idei răstignite
se zbat sângerând
din vârful lancei
imboldurilor.

*

Limbi de foc
ling cenușa trecutului
împroșcând cu scânteii
în prezentul inundat

de puhoaiete
gândurilor.

*

Măcelari vărgați
de biciul răzbunării
apar după colț
grăbiți să tranșeze
anotimpurile sufletului
despuindu-l
de primăveri.

*

Zebre cernite
își etaleză
holocaustic
printre
gratiile atemporale
strigătele muribunde
în traversarea
fluxului temporal
al timpilor paraleli.

*

Bombe amnezice
explodează atemporal.
Omniprezent
văzduhul panoramic
își rememorează
hologramic
istoria potopurilor
de la geneză
la apocalipsă.

*

Vulcani tuberculoși
tușesc înecați
în propriul fum
scuipând
sângele febrei terriene
din telurice caverne.

*

Reverberații sonore
întrepătrunse
de noduri și ventre
seismice
se întrec
în decibelii absurdului.

*

Munții încărunțiți
de cenușa vulcanică
își scutură
mătreața cernită
eliberând
din propriul scalp
copaci carbonizați
ori pietrificați.

*

Bulgăre
de jar ceresc
rostogolit
în râul incandescent
al vulcanului carnal
încarcă bipolar
fluxul dorințelor
încingând chipuri
cu săratele brazde
ale durerii
desfigurate
de țipătul gutural
al disperării.

*

Orgoliul
asistă cu încăpățănare
la durerile Urii
care
pe improvizata masă
a tăcerii
își leapădă
șerpilor încolăciți
în puhoaiete abjecte.

*

Doar Crucea
felinar al nădejdlor
picură în ritm cardiac
embrioni străvezii
în spuza protectivă
renăscând speranțele
cu aripi
de Phoenix.

(Bistrița, 13 martie 2010)

GHEORGHE MIZGAN

Marina Centeno

PEISAJ ABSTRACT

"Eu trăiesc în Poezie, ies uneori ca să privesc lumea." Elisabeta Boțan

Pentru Elisabeta și Bianca Boțan

Să urci pe curcubeu
fără a atinge norii sau ploaia
dintr-o realitate abstractă
ținând seama că absența
leagă și separă persoanele
- chiar dacă asta poate părea atât de
perplex -
și se înfioară locul unde unul calcă
se formează vârtejuri
la ridicarea prafului din deșert
ca să ne dăm seama că existăm
că ne cuprinde un tot
că avem reflexe ca să deschidem
ferestre
ca să intre noaptea cu licuricii săi
să invadeze colțurile cu umbre
pentru că nu suntem singuri
chiar și atunci când suntem goi
cineva ne îmbracă trupul
și ne acoperă rănilor cu cuvinte
... atunci poemul se definește
înțelegem trecutul și prezentul
fără teama învingerii sau a nereușitei
Mă doare un pic prezentul
și totuși încă mai găsesc motive în
apă
(Forma colocvială de a privi lumea
și fabricarea unui peisaj sau a unui
miraj)

***

Florile mele sunt iriși ce se agită
că le obosește lumea
când timpul arhivează melodia
în ultimul vers al prevestirii

***

După pantofii mei – *aceia din
copilărie* –
nu am avut alt lucru mai pur și mai al
meu
în peticiri și espadrile
și slăbiciunea ustensilelor
de a se lega cu înțepăturile de uitare
la senzația de libertate în fiecare furt

***

Matematică:

Poezia e multiplul lui unu

***

Am schimbat locul zidurilor
încăperi separate de perdele
ca aripile ce se ivesc din neprevăzut
când îți dai seama că ceața
acoperă cu rouă imposibilul
situație ce explodează
în osemintele cărților
când fuge prin curtea din spate în
pupitru
ca să fie la siestă copac

***

Acum inventează cuvinte prin cuțite

Melania Cuc, Flori

își mușcă buzele cu motive
și îi batjocuresc pe cei de rasa mea

Rasa mea nu îi animă pe cei de sus
nici nu pune bretele la cărți
din carnea mea curajoasă încă cu pale
și cu pistoale-automate ce îmi sapă în
coaste

chiar dacă zilnic merg la locul
petrecerii
și pavelează drumurile burlescului
cu osteneală peste intelect

***

Să am certitudinea de a nu te găsi în
umbra
sau în zgomotul apei
când cade picătură cu picătură peste
poem
Golurile se construiesc cu goluri
la urma urmei
fiecare își va acoperi tristețea cărții cu
cenușa sa
- *dacă reușește să zgârie statusurile* -

***

Picuratul acesta de doliu pe
dărâmatură
Pentru atunci când va ajunge
penumbră
numai numele tău va cuprinde tăcerea
ca să te faci un rufian fiind o victimă

***

Suplic în numele amurgului
sinistra apertură a nopții
fără a mă gândi dacă mâine lumina se
va întoarce
ca să păteze umbrele
Trebuie – da – trebuie
să învățăm de la sunet și de la
întreruperi
opresiunea setei din gât
în timp ce cade din plin pe memorie
un noian fierbinte de speranțe
pentru a ne face oglindă
în această goliciune a apei

***

Uneori simt că îmi atingi vârful
cicatricelor
că treci prin marmura poftelor mele
și te instalezi ca o boală
între piramidele remușcărilor mele
Alteori îți alung amintirea
și divaghez în lumina cinismului
ca să mă fac bucăți fiind nimic
ca să mă fac întreg fiind fărăme

Traducere de
ELISABETA BOȚAN

Filiala Braşov a U.S.R. BRAŞOAVE,

tabără de poezie româno-bulgară

Filiala Braşov a Uniunii Scriitorilor din România, împreună cu Grupul de litere-sunete-şi-culori „Caii verzi de pe pereţi” şi cu Rural Art&Travel au organizat în perioada 15-17 decembrie 2016, ediţia a doua a taberei de poezie „Braşoave”.

Desigur, la Braşov.

Au fost trei zile frumoase pentru câţiva scriitori din România şi Bulgaria, petrecute în două librării şi două muzee celebre din oraşul de sub Tâmpa, întâlnirea fiind pusă sub semnul legăturilor culturale care au existat şi există de sute de ani între români şi bulgari.

Despre importante legături culturale ce sunt atestate de şase secole în Scheii Braşovului între români şi bulgari au vorbit într-un simpozion cu această temă slavistul

Răzvan Voncu şi pr. prof. Vasile Oltean, directorul Muzeului “Prima Şcoală Românească”.

Scriitorii bulgari şi cei români au fost impresionaţi să afle că atât de multe lucruri le sunt comune, au admirat împreună piesele din Prima Şcoală Românească din Scheii Braşovului care întăresc cele susţinute în conferinţă şi, de ambele părţi, au venit propuneri pentru organizarea unor constante întâlniri între oamenii de cultură de pe ambele maluri ale Dunării.

Din partea bulgară au fost prezenţi şi au susţinut recitaluri scriitorii: Maia Angelova, Nelli Piguleva, Krasimir Manev, Plamen Penev, însoţiţi de traducătoarea Anka Staneva, iar din România: Adrian Lesenciuc, preşedintele filialei Braşov a U.S.R., Laurenţiu-Ciprian Tudor – sufletul manifestării –, Cătălin Stanciu, Adrian Munteanu, Liliana Ursu, Mihaela Malea Stroe, Nicolae Oprişan, Călin Sămărghiţan, Daniela Şontică, Diana Caragiu,

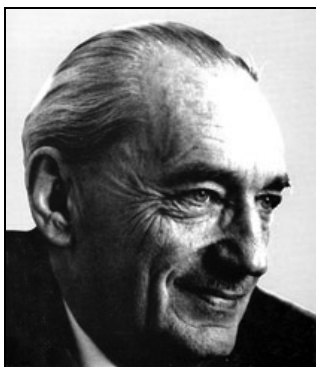
Florin Caragiu, Ionel Simota, Cristian Muntean şi Maria Dobrescu. Invitatul special a fost Gabriel Chifu, în calitate de poet. Recitalurile poetice au fost susţinute în mai multe locuri din oraş: Librăria Okian, Librăria Şt. O. Iosif şi Muzeul Casa Mureşenilor.

În fiecare dintre aceste lăcaşe culturale unde a răsunat poezia în română şi bulgară – autorii auzindu-şi creaţia tradusă şi în limba poezilor din ţara cealaltă –, au existat şi binevenite momente muzicale, interpretate de pianista Liliana Iacobescu, violonistul Valentin Şerban şi violista Leona Varvarichi.

Artele plastice au întregit atmosfera, fiind expuse inspirate tablouri ale pictorilor Victoria Țăroi, Iulia Şchiopu şi Horia Țigănuş.

La manifestări au fost prezenţi criticii literari Ion Topolog şi Virgil Borcan, conducerele librăriilor şi muzeelor amintite, dar şi public iubitor de cultură.

DANIELA ŞONTICĂ

Filă de dicţionar

Szemlér Ferenc

N. 3 aprilie 1906, Odorheiu Secuiesc, d. 9 ianuarie 1978, Bucureşti. Fiu al Mariei Lendvay (fata prim-pretorului Lendvay din Sighişoara) şi al lui Ferenc Szemlér. Stabilat în Braşov în 1918. A urmat cursurile Facultăţii de Drept a universităţii bucureştene. Poet, prozator, traducător. Căsătorit cu Elisabeta Herşcovici, cu care are o fiică, poeta şi traducătoarea Éva Lendvay. Ziarist la Debutază în *Erdélyi Helikon* (1927). Publică în *Korunk*. Ziarist la *Népi élet* şi *Előre*. A tradus din română în maghiară din clasicii literaturii române: Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, Al. Philippide, Marin Sorescu, Alexandru Macedonski. A debutat în volum cu versuri, *Strigăt de noapte* (1930). A publicat peste 70 de cărţi. Inclus în

numeroase antologii şi dicţionare de literatură din România şi Ungaria, inclusiv în *Új magyar irodalmi lexikon* („Nou dicţionar maghiar pentru literatură”), publicat la Budapesta în 1994. A fost secretar al Uniunii Scriitorilor din Republica Populară Română, în mandatul lui Mihai Beniuc (1962-1965). A fost distins cu Premiul Baumgarten (1942) şi cu Premiul de Stat al Republicii Populare Române (1953).

OPERA: versuri: *Strigăt de noapte* (1927); *Omul şi meleagul* (1934); *Pe un alt tărâm* (1939); *Râu ascuns* (1940); *Zile în flăcări* (1943); *Sufletul revine* (1943); *Căderea arhanghelului* (1947); *Se face primăvară* (1948); *Pădurea subterană* (1950); *Tot mai multă lumină* (1951); *A lupta cu devotament* (1953); *Din rădăcină* (1954); *Versuri alese* (1956); *Muntele cu trei cocoşe* (1957); *Rămas bun, tinereţe* (1957); *Solstiţiul* (1959); *Din august până-n august*, trilogie (1963); *Molima* (1967); *Mirajul Pământului*, trilogie (1971).

REFERINTE CRITICE (selectiv): Nicolae Balotă, Remus Luca, Marian Popa, Grigore Cojan, Nicolae Stoei.

Doar atât

Szemlér Ferenc

Spune-mi, ce desluşeşti în legănarea copacilor

Din şoapta frunzişului nelineştit
Ce-ţi spune sfichiul sălbatic al vântului
Ce biciuie marea
Zgomotele valurilor izbite de ţărm?
Toate nu sunt decât în tine prezente
În tine cauţi sensul şi restul fără sens şi
rost.
Când nimeni nu are nimic de transmis
Doar o clipă să fii fericit
Sub arborii legănaţi în jocul sonor al
apelor
În vuietul valurilor ce se izbesc
De ţărmuri pustii în vecii vecilor.

[poem scris pe patul morţii, în 1978]

*

„Cărţile lui, indiferent de temă, trăiesc într-o lume a percepţiilor. Poetul, ca un magician, evocă spectacole din trecutul său, uneori feerice, alteori nostalgice. Sighişoara, Odorheiu, Braşovul, Bucureştiul sunt oraşe miraculoase ce există cu adevărat doar în sufletul scriitorului. El se întoarce mereu asupra acelor locuri şi chipuri care i-au marcat destinul, deşi amintirile nu sunt întotdeauna înlănţuite organic.

Revolte sale fireşti sunt temperate de inflexiunile meditaţiei. Dramatismul patetic al lirice sale febrile din prima epocă a creaţiei – cum remarcă N. Balotă – se conjugă tot mai intim cu un patos al ideilor, fapt care i-a determinat pe unii să-l considere „poet intelectual”. Ferenc se „salvează”, regăsindu-şi sursa de inspiraţie în natură.”

GRIGORE COJAN

LITERATURĂ ȘI FILM

Primărița și palmierii

Trebuie știut că romanciera Luz Garaz (născută în 1968) a fost mai întâi primăriță a orașului Benasque, după care s-a apucat de scris. În 2012, apare un roman onorabil, despre trecutul colonial al Spaniei – *Palmieri în zăpadă*. Mulți spanioli mergeau să lucreze în insula Fernando Poo în Guinea. Acolo s-au dus și frații Killian și Jacobo, iar Killian a trăit o dragoste hăituită și minată cu o indigenă din acea Guinee colonială.

În 2015, apare deja filmul inspirat de roman în regia lui Fernando Gonzales Molina, cu Mario Casas (Killian), Alain Hernandez (Jacobo), Adriana Ugarte (Clarence), Berta Vasquez (Bisila) etc. Totul vorbește

despre ravagiile timpului și ale istoriei. Clarence, fiica lui Jacobo, face o călătorie riscantă după ani și ani în Guinea în care a trăit tatăl său și află adevăruri crude, incomode. Peisaje exotice, pasiuni mocnite, boabe de cacao, furtuni, șerpi veninoși, sex plătit, mentalități rigide, chefuri, viol, apoi eliberarea și instaurarea Republicii, după care spaniolii au fost alungați. Bisila și Killian au trăit iubirea unică, devastatoare, singura care dă un sens vieții.

Filmul pendulează între prezent și trecut, iar fotografiile învechite transformă în coerență acel puzzle inițial. Clarence va afla secretele ascunse adesea în tainele sufletelor, fiind un mesager modern al unei continuități fragile, dincolo de distanțe și timp.

Meritul filmului rezidă în respectul poveștii, construind un plan doi animat, veridic. Remarcăm evitarea oricărei edulcorări, așadar melodramaticul nu are cum să se instaleze. Actorii sunt credibili, valoroși, *de acolo*. Te lași dus de poveste, într-o ecranizare meritorie, fără tendințe calofile. Pe actrița Adriana Ugarte am văzut-o recent în *Julieta* de Almodovar – un talent autentic, tulburător.

ALEXANDRU JURCAN

TYLEVIZIUNEA ROMÂNĂ - 60

M-am născut odată cu Televiziunea Română, în decembrie 1956. Aproape 15 ani i-am slujit cu credință, pasiune, devotament, entuziasm, cu reușite, cu neîmpliniri, dar au fost ani minunați, lucrând în echipă cu cameramanul meu, Fűzesi Dominic, dar făcând eu însumi pasiune pentru videocameră (am propriile filmări, cca 100 casete de câte trei ore), fiind nedespărțit de ea, "scriind" o istorie a devenirii în spațiul transilvan în anii de după 1990.

Datorez intrarea mea în TVR lui Dorin Suciu, un profesionist desăvârșit, de la care am și luat primele lecții într-un domeniu în care totul era nou.

A fost o experiență fundamentală pentru mine ca om, ca jurnalist, ca scriitor, a fost merinde din care mă mai hrănesc și acum.

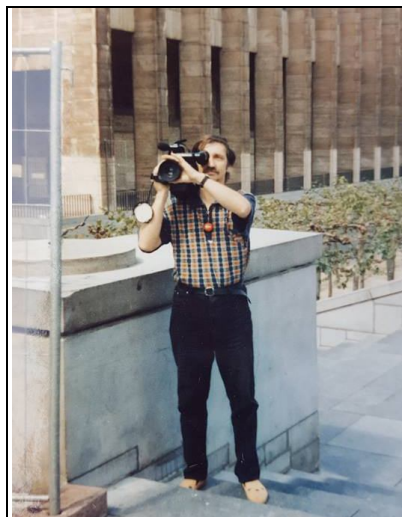
Fiecare din cele aproape trei mii de reportaje pe care le-am realizat la TVR își are povestea sa. A fost o perioadă agitată, tumultoasă, spectaculoasă, fascinantă, pentru că fiecare zi era altfel de zi, cu alte întâmplări,

cu întâlniri cu oameni de toate felurile.

Am avut camarazi deosebiți, mai vechii oameni de televiziune Paul Șoloc, Cornelius Roșianu, dar și mai tinerii colegi corespondenți teritoriali. Între aceștia, acum, la ceas aniversar, Gabriel Degeratu mi-a răscolit nostalgii, în încercarea lui de a depune mărturie și pentru eforturile noastre de atunci, ale corespondenților teritoriali, pentru prima televiziune din viața noastră.

Îți mulțumesc TVR, pentru ce mi-ai dat, pentru ce mi-ai luat. Să-ți fie viața lungă și să nu ne uiți nici pe noi, cei care am adăugat câteva file la istoria ta.

NICOLAE BĂCIUȚ

Filmând America, 1995

Plastica

Stimate Domnule Băciuț,

S-a mai încheiat un an. Din punct de vedere cultural, 2016 a constituit pentru noi un bilanț edificator în promovarea creației pictorului Radu-Anton Maier. Retrospectiv, constatăm etape artistice variate și noi stațiuni creatoare, completate de trei serii peisagistice inedite.

Lista evenimentelor a fost completată cu decernarea Diplomei de Onoare a Premiului pentru Cultură BdV Bayern – o sinteză a activității culturale a lui Radu-Anton Maier, desfășurate pe o perioadă de mai mult de 40 de ani.

Pe pagina web a galeriei noastre am selectat topul celor mai îndrăgite și apreciate lucrări din creația pictorului Radu-Anton Maier în anul 2016, pe care le puteți accesa la adresa www.raduart.de/ro/bilanturi-2016-planuri-2017.html.

Vă mulțumim pentru încrederea, convingerea și atașamentul medial, cu care ne-ați susținut în 2016 și Vă dorim un An Nou încununat de mari realizări pe plan profesional și profunde împliniri afective!

Cu cele mai alese gânduri,

Svetlana și Radu-Anton Maier

PS: Expoziții în pregătire:

Marea retrospectivă Radu Maier în Fürstenfeldbruck (în legătură cu acordarea Diplomei de onoare a Premiului pentru Cultură BdV Bayern 2016). Vernisaj: Vineri, 28 aprilie 2017, ora 18:30. Durata expoziției: 28 aprilie – 30 iunie 2017.

De la Păstori citire:

LA RESTAURANT

I se dă (cum se zvonește)
Pământ celui ce-l muncește
De ce oare nu s-ar da

LUMEA LUI LARCO

ÎN LUNA DECEMBRIE

Ridică-i sus ștacheta
Lunilor din calendar
Și-n final se dă ștafeta
Anului cel Nou cu dar.

SE APROPIE ANUL NOU

Am tot pus ban peste ban,
Căci a dat nevasta tonul,
Și cu leafa de pe-un an
Sper să fac revelionul!

LA BAL MASCAT

Nu pare lucru curios,
Dar ipocritul ce-i în vervă,
Oricâte măști ar da el jos,
Tot are una de rezervă.

De Crăciun, la cei de la țară

Va reveni la ei, pesemne,
În casa lor cea cu șindrilă,
Că nu mai au în sobă lemne
Și nepoftitul Moș Gerilă.

IARNA LA ȚARĂ

Bătrânii nu-și mai află locul,
Fiind de-o vreme singurei,
Cum n-au nici cu ce-aprinde *focul*,
Se ceartă până sar *scânteii*.

IARNA 2017

Cum iarna se anunță dură,
N-o să vedem curând, se pare,

Via celui care-o bea?!

POPEI MAN

Popa Man e om cu cap,
Bere bea-n polobocel;
Doar nu-s capră, zice el,
Să mă mulțumesc c-un țap!

ÎNDEMN

Beți, băieți, e sărbătoare,
Cât paharele mai curg,
Tot amurgu-i în pahare!
Curge vin și bem amurg!

Nici locatarii la căldură
Și nici corupții la... *răcoare*.

IARNĂ POLITICĂ

Ca și fulgii de zăpadă,
Rânduți de Prea Înaltul,
A-nceput de-acum să cadă
Astăzi unul, mâine altul...

Iarna în unele apartamente

Fiind la congelare puși,
Ce altă cale poți s-apuci,
Decât să dormi și cu mănuși
Cum dorm atâția „în papuci”!

RONDELUL UNEI REUNIUNI

În jur e numai lume bună,
Se trag concluzii, negreșit,
La întâlnire au venit
Să fie-o vreme împreună.

Spectacolul de-i reușit,
Artiștii merită cunună;
În jur e numai lume bună,
Se trag concluzii, negreșit.

Doar cârcotașii pot să spună
Că publicul nu-i mulțumit,
Așa o fi, dar la sfârșit,
Întreg banchetul merge strună...
În jur e numai lume bună.

LA CARNAVAL

Nimeni să nu-i recunoască
Mulți își pun pe față mască
Astfel vede lumea toată
Fața lor adevărată.

SONET UMORISTIC

Vin iarăși umoriștii în decor
Pe ale ironiei fine trepte,
Moravurile vrând să le îndrepte,
Muind adânc penița în umor.

DOAMNEI COLONE L „B”

Azi, cu apă minerală,
Colonele te salut,
Dar mă-ntorc în capitală
Și-o luăm de la-nceput!

SFAT

Ca de-o jivină care mușcă
Să te ferești în a ta viață:
De cel ce dă coniacul dușcă
Și pune vinul roș la gheață!

Ideile sunt limpezi, înțelepte,
Cu poante clare, nu ca din topor,
Sunt șlefuite toate cu mult spor,
Ca minunatul public să le-accepte.

E în vizorul unui umorist
Oricare om, de-i vesel ori e trist...
Cu ipocriții, doar, e peste mână,

Și nu sunt situații puțințele,
Căci au mai multe măști la îndemână
Pe care le și-ncurcă între ele.

DE REVELION:

- Tăticule, e-adevărat că după Anul
Nou, toți vom fi cu un an mai
bătrâni?
- Da, pușor!
- Și tu?
- Da, dragă.
- Și eu?
- Și tu.
- Și mămica?
- Nu!! Ea va fi cu zece mai tânără!

ÎN FAMILIE

- Irina, de ce nu te apuci de învățat?
Ce mai aștepti? Revelionul?
- Nu, tăticule, aștept un copil!

DOUĂ COLEGE SE ÎNTĂLNESC PE STRADĂ

- Ce faci, dragă, te muți tocmai acum
de revelion?
- Da! M-am certat cu amantul și mă
mut la soț!

HOTĂRÂTUL, DE REVELION

- Bărbate, ia măcar o înghițitură! N-ai mâncat nimic toată noaptea de revelion. Poftim, ia din vinul acesta măcar o înghițitură!
- Nevastă, nu mai înghit nimic! Ți-am înghițit destule tot anul!

VASILE LARCO

Scrisori pariziene

Stimate Domnule Băciuț,

Am copiat poezia dvs. „Ultimele anotimpuri” și am lipit-o pe perete în camera mea (vedeți poza alăturată). Când mă scol dimineața, privirea îmi cade pe versurile dvs. :

„Mai lasă-mi, Doamne,
primăvara,
s-o simt cum vine
și cum crește-n mine...”

.....
Mai lasă-mi, Doamne,
dacă vrei și vara,
să dau cuiva
și partea mea de zbor
și partea de cuvânt
și înserarea
și lacrima de meteor....”

Citesc și recitesc rugăciunea dvs. și-mi zic că aveți multă dreptate.

Acum, când am intrat în amurgul vieții, poezia aceasta exprimă exact ceea ce simt. Îmi dau seama că anotimpurile, zilele, minutele încep să-mi fie numărate. Și mai am atât de multe lucruri de făcut în viață !!

Oare voi izbuti să realizez tot ce ceea mi-am propus?! Să public lucrările tatălui meu, Ștefan Lazăr! Să public o carte cu adaptări ale tapiseriilor mamei mele, Gabriela Moga Lazăr, apoi să-i organizez expoziții precum și alte manifestări !..

De exemplu, o manifestare în satul ei natal ! După cum am discutat cu primarul din Sârmașu, domnul Ion Moceanu, căminul cultural din satul Vișinel ar urma să capete numele mamei mele. Cu ocazia aceasta, am dezvelit și un bust al ei care va fi amplasat în fața căminului. Am comandat acest bust sculptorului ieșean, Constantin Crengăniș, care e cunoscut prin portretele pe care le execută. A realizat macheta bustului și într-adevăr, eu găsesc că este reușită (vă trimit alături fotografia). Acum sculptorul atacă lucrarea în marmură și cred că o va termina în vreo două – trei luni. Totuși, eu am propus să organizăm dezvelirea bustului doar la vară (eventual la sfârșitul lui august). În felul acesta, vom avea timp să facem pregătirile și să organizăm și o expoziție de tapiserii. De fapt, și Școala „Vasile Lupu” din Iași, unde Gabriela Moga Lazăr a fost profesoară, întreține viața memoria ei. În momentul de față, este organizată acolo o expoziție dedicată

artistei : **Expoziție în memoria profesoarei și artei Gabriela Moga Lazăr** – ca să vedeți imagini dați click la adresa aceasta : https://www.facebook.com/Biblioteca-Vasile-Lupu-1409049169335668/photos/?tab=album&album_id=1841335546107026 și la adresa : <https://www.facebook.com/groups/835632439887906/permalink/1156568514460962/>

Și chiar și la Paris au mai fost expuse lucrări de ale Gabrielei Moga Lazăr. Vă povestisem de marile expoziții ale artei organizate în Franța în 2013 și 2014. Dar de atunci tapiseriile ei au mai fost expuse de câteva ori. Astfel în 2015, s-a făcut o mini-expoziție cu tapiseriile ei la ICR (Institutul Cultural Român din Paris), cu ocazia conferinței „*Juriști români formați în Franța în perioada dintre cele două războaie mondiale – exemplu Octavian Ionescu*”. Și mai există uneori alte manifestări în care este amintită creația ei. Galeria Thuillier, situată chiar lângă Muzeul Picasso, organizează din când în când (în cadrul festivalului Europoésie) expoziții combinate: pictură și poezii. A expus de mai multe ori tapiserii de ale Gabrielei Moga Lazăr, cu condiția să fie însoțite alături de o poezie; deci a trebuit să scriu și eu câteva poezii. (Vă trimit alăturat niște poze de la expozițiile din mai 2015, mai 2016 și noiembrie 2016 – arhiva „GML_expos.zip”).

Consider că ar fi păcat să se piardă moștenirea pe care ne-a lăsat-o

Poemul de pe perete!

Bustul Gabrielei Moga Lazăr, de Constantin Crengăniș, pentru satul natal al artei

această artistă de excepție care a fost mama mea și tare aș vrea să reușesc să pun în valoare opera ei, ba chiar să găsesc pe cineva care să se ocupe mai târziu...

Cum bine ziceți dvs., aș vrea „să dau cuiva și partea mea de zbor și partea de cuvânt...”

După cum vedeți, deși m-am pensionat, nu-mi lipsesc ocupațiile !

Particip din când în când și la alte diverse manifestări ale românilor din Paris.

Astfel, Asociația „Casa Română” a organizat o conferință despre frații Lapedatu. Am fost de-a dreptul entuziasmată să descopăr biografiile acestor gemeni orfani (care în condiții din cele mai vitrege) au izbutit să devină oameni de cultură de prim rang, astfel încât au putut să aducă contribuții valoroase la crearea României moderne! De asemenea, am admirat entuziasmul și excelența prelegere a conferențiarului, Andreas Wild, care a creat și o fundație în memoria acestor frați.

Tot la „Casa Română”, am avut ocazia să ascult o conferință a doamnei Magda Stavinski despre astronomul Nicolae Coculescu și fiul lui, Pius Servien.

O altă manifestare românească a fost organizată în octombrie la Biblioteca din Montreuil. Conferențiară Laura Zăvăleanu a făcut o mică prezentare a literaturii române, urmată de dansuri și cântece românești. →

Iar în noiembrie, am participat alături de moldoveni și la o manifestație de protest contra fraudelor electorale din Basarabia. Din păcate, protestele noastre nu au fost ascultate. Tare mai este sumbru actualul context internațional ! Și chiar îngrijorător !

Să încercăm însă să fim optimiști și să întreținem legăturile între români uitând de frontiere. Cum bine ne sugerează Virgil Tănase în interviul pe care i l-ați publicat !

În revista dvs., am apreciat și faptul că ați reînviat memoria unui scriitor pe care nu-l cunoașteam, Peter Neagoe și despre care nu știam că scrisese un roman despre Brâncuși. În toamnă, am fost și eu la o manifestare organizată de ambasadorul nostru, Luca Niculescu, la muzeul Brâncuși, cu o expoziție omagială prezentată de Mircea Cantor.

Am văzut că ați organizat o comemorare pentru cărturarul Gheorghe Șincai. Am trimis acest număr al revistei și unei prietene, Monica Șincai, care vine din această familie. (De fapt, ea apare în povestirea mea „Măgelele copilăriei” – personajul „Monica”).

De asemenea, mă bucur că descopăr mereu în *Vatra veche* articole sau prezentări de cărți care vorbesc despre Marea Unire din 1918. Astfel am fost interesată de recenzia cărții *Sacrificiul*, de Mihail Diaconescu. Și bineînțeles, am fost încântată să regăsesc un articol al academicianului Ioan-Aurel Pop despre Transilvania! Și mi-ar fi plăcut ca acest articol să fie și mai complet; să aducă mai multe precizări suplimentare, cum ar fi procentajul de români în Transilvania în 1918.

De fapt, acest subiect m-a preocupat în mod deosebit în ultimul timp, fiindcă am avut deunăzi o surpriză foarte neplăcută. Aveam la masă mai mulți invitați printre care și pe Viorica, o prietenă originară din Târgu-Mureș, despre care știam că ar fi avut un tată român și o mamă unguroaică. La un moment dat, o aud pe Viorica explicând celorlalți invitați cum că acum o sută de ani, procentul românilor din Transilvania ar fi fost neglijabil, mai puțin de 10 %, iar restul ar fi fost unguri, nemți și evrei!! Auzind o astfel de enormitate, am sărit ca arsă protestând vehement.

Viorica și-a întrerupt discursul, dar eu am simțit că un sentiment de îndoială s-a instalat în rândul comensalilor.

Aceasta discuție m-a deranjat extrem de mult; cu atât mai mult cu cât printre invitați era la masă și o prietenă franțuzoaică care deja îmi ceruse lămuriri cu privire la Transilvania (incitată fiind de către o unguroaică, ferventă agitatoare pentru Ungaria mare).

Viorica! Nume specific românesc, vorbește perfect românește! Dar din câte am înțeles, a fost crescută de mama ei și a făcut Liceul Maghiar. Deci asta este teoria care se învață la Liceul Maghiar din Târgu-Mureș? Nicăieri nu mai auzisem de un procentaj atât de defavorabil românilor !!

Ocupată cu servitul la masa, eu nici nu știam (și nici acum nu știu) de la ce pornise discuția. Fierbeam de supărare. Îmi venea să-i dau Vioricăi înapoi cadoul pe care mi-l adusese.

Păcat! Căci ea se purtase întotdeauna bine cu mine, o vedeam ca fiind o persoană foarte cumsecade, dar nu discutase niciodată cu ea subiectul Transilvania.

Mi-am zis că nu e normal să țin fără să am argumente. Am căutat deci pe Internet și am găsit rezultatele recensămintelor efectuate în 1880, 1900 și 1910 și am înțeles că pe atunci procentul de români din Transilvania era de cel puțin 60% români (probabil chiar mai mare, fiindcă recensămintele au fost cam măsluite, fiind făcute de unguri care erau interesați să micșoreze cât mai mult procentul de români).

I-am scris o scrisoare Vioricăi comunicându-i aceste date, precum și alte argumente, dar îmi dau seama că e inutil să încerc să o conving. Nu am cum să-i schimb eu convingerea de o viață! Și cu cine să mă lupt?! Cu o femeie de 75 de ani care de-abia se ține

Expoziție la Muzeul Brâncuși din Paris

Proteste românești la Paris, contra fraudelor electorale la alegerile din Basarabia

pe picioare? Și care habar nu are de istorie (a mai făcut și alte afirmații ne-adevărate cu privire la alte subiecte).

Mi-e sufletul greu. Și din păcate, mi-e teama că și acum tinerii care învață la Liceul Maghiar sunt educați în același spirit ! Asta nu conduce la destindere și pace.

Doamne ! Iarăși m-am lungit la vorbă și scrisoarea mea a devenit un roman fluviu care șerpuiește fără plan și fără țintă printre meandrele subconștientului meu. Dar în secolul nostru, al vitezei, cine mai are timp să se preocupe de geografia sentimentelor ? Să nu vă plictisesc prea tare cu scrisorile mele.

Căci iată că a trecut și Crăciunul de când tot scriu și la început îmi propusesem să trimit doar câteva rânduri cu urări de sărbători !

Sper că ați petrecut sărbătoarea Domnului cu veselie și pace în suflet! Și vă urez un an nou fericit, cu multă sănătate și multe realizări : pentru dvs., pentru familia dvs., pentru revista *Vatra veche* și .... pentru România, ba chiar pentru lumea întreagă.

Să sperăm că norii care s-au acumulat în ultimul timp în lume se vor risipi fără să producă furtuni !

Să dea Domnul ! Și, parafrazând frumoasa poezie pe care ați publicat-o în numărul din noiembrie al revistei dvs., să sperăm :

„... Că dup-o rugăciune, Doamne, / Stau primăveri ascunse-n toamne !”

Să sperăm deci că vom mai avea parte de aceste primăveri !

Cu multă stimă,

SIMINA LAZĂR

PS Vă trimit și ultima versiune a pseudo-amintirilor mele „Măgelele copilăriei” cu câteva corectări nesemnificative.

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

După ce „ne-a încălzit” și cea de a unsprezecea *Vatră*, iată că este decembrie, anul vechi 2016 se pregătește de plecare, vă spun tuturor: La mulți ani!, vine revelionul și:

E Anul Nou spre noi, pe drum,
În alb e pregătit decorul,
Iar anul vechi ce pleacă-acum
A fost mai rău ca... următorul!

VASILE LARCO

Citit cu bucurie ultimul număr al revistei, vă trimit ceva despre Iorga. Deosebită stimă,

Cornel Ungureanu

Bună ziua, sunt un cititor al revistei Dv., uneori și colaborator. Felicitări pentru tenacitatea de care dați dovadă. Doresc un exemplar pdf din revistă, reviste.
Cu mulțumiri,

Ștefan Jurcă

Baia Mare, 20 noiembrie 2016

Domnule Nicolae Băciuț,
Mulțumesc pentru revista *Vatra veche*, nr. 11/2016. Am postat pe blog semnal referitor la apariția ei. Un număr curajos, dens, cu texte interesante. Scriitori pasionați care își văd de drumul lor, de pasiunile lor, de speranțele care le înviorează zilele. Vă trimit câteva poeme cu nădejdea că vor fi publicate.

Atașez și câteva note la o carte despre Topîrceanu, un poet care rămâne mereu proaspăt și merită atenția noastră.

Sănătate și bucurii,

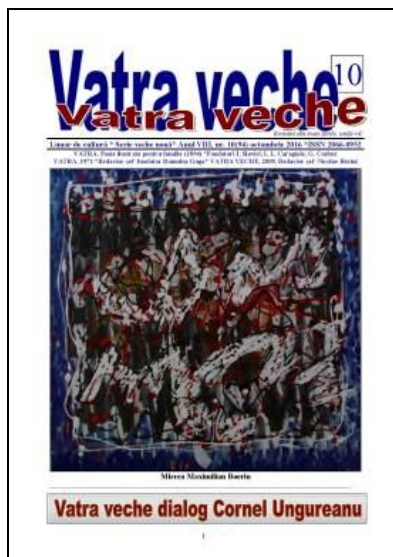
C. Stancu

www.costyconsult.wordpress.com

www.constantinstancuscrib.wordpress.com

www.arhiveliterare.blogspot.ro

De mult nu am mai vorbit, iar azi am primit revista într-un moment foarte potrivit. Sunt la spital la urgență (nimic grav, vechile probleme) și mă simțeam foarte singură, de fapt așa sunt în acest moment. Iată, prietena mea *Vatra veche* îmi vine în ajutor! M-am bucurat mult când am citit articolul despre Mihai Sin. De ce? E o poveste frumoasă

care pe care amintindu-mi-o acum îmi luminează fruntea. Am să o povestesc pe scurt dacă pot. Eram liceană când într-o zi a venit Liceul nostru de cultură generală (așa se numea), din Târnăveni la cenaclul Tudor Arghezi (fost Elena din Ardeal) un scriitor Mihai Sin și cu un prieten din București, care-i prezenta o carte.

Noi, fetele, eram foarte impresionate de acest eveniment, lucru rar pe atunci. Cu atât mai mult cu cât a stat toată după masa de vorbă cu noi ca și cum eram prieteni de o viață. Ne-am povestit multe și noi și Mihai, cum dorea să-i spunem, am învățat de la el în trei - patru ore cât într-un an de școală. S-a distrat de invenția noastră de a arunca din copacii din parcuri sau alei cu avioane de hârtie pline cu versuri, în fiecare săptămână alt poet. La fel când i-am povestit isprava cu polițiștii. Scriam seara pe garduri sau trotuare legi din Codul Hamuraby (sper că nu i-am greșit numele după atâția ani) și la sfârșit puneam o lumânare aprinsă. La fel scriam și ce ne doream, tot cu o lumânare aprinsă la sfârșitul textului de pe trotuar. Ne-au alergat milițienii de două ori, dar cine să ne ajungă, când ne împărțeam în patru părți și alergam ca niște mânji nebuni râzând. I-am mai povestit de Vass Tamas, un grafician din Tg. Mureș, pe care îl cunoștea și care venea ades la spitalul din Târnăveni, la secția psihiatrie, unde după masa îi duceam țigări, iar băncile din curtea spitalului deveneau un fel de cenaclu în care se dezbăteau tot felul de subiecte interesante, de la literatură la muzică, de la filozofie, pictură la politică (ce vrei, eram copii de proletari). Am fost la Tg. Mureș

mai târziu când a avut loc lansarea volumului „Ierarhii”. Tomas al nostru desenase o piramidă din tot felul de scaune, căreia ia spus : „Ierarhii”. Nu știu sigur, dar cred că m-a influențat și pe mine mai târziu, când, atunci scriam ceva, imediat îmi venea ideea unui desen. După vreo patru ani, Tamas s-a stins la câteva zile după ce în grădina mea ne-am adunat câțiva prieteni și el, care din păcate nu mai putea vorbi coerent din cauza tremurăturii permanente. Vorbea ades despre Mihai, față de care avea un respect deosebit și mereu spunea că „va ajunge mare dar nu aici.”

Atunci, prin acei ani frumoși, ne-am înscris toți în „organizația Vatra” la îndemnul lui Mihai Sin.

A fost în mai multe rânduri la Târnăveni, la școală noastră sau la Casa de Cultură și ne îndemna să scriem și să citim.

Acum îmi amintesc cu drag când am cunoscut un altfel de Mihai Sin (un continuator?) care cutreieră școlile cernând talente (lucru greu care presupune multă energie și responsabilitate).

Iată se împlinesc cinci ani de când v-am cunoscut, la tot felul de manifestări culturale în toate orașele, neobosit deși mereu pe drum. Motive obiective au făcut că să nu vă fiu mereu alături, dar gândul și bucuria că undeva, într-o seară, se mai ține o lumina aprinsă pentru cultură m-au bucurat mult. Dumnezeu să vă dea sănătate și putere.

Angela, folchista, îmi spunea la o activitate din Sărmaș: „nu știu ce au poeziile lui Băciuț, dar fiecare din ele vine la mine cu melodia gata făcută”! E de mirare? Când faci lucrurile, creațiile cu sufletul, atunci toate din univers conspiră spre reușită.

Felicitări pentru revistă. Ioan Vlad are dreptate. Mi-a plăcut pagina lui. „fericit profesorul care-și vede elevul depășindu-l”.

Mai am puțin de citit. E foarte târziu. Noapte bună! Și încă o dată mulțumesc pentru revista care a venit în cel mai bun moment! ‘

Viorica Șuțu

Dragă Poete,

Dintre amintirile mele frumoase care pot fi considerate imagini din film sunt acele momente care mi-au înșirat un poem publicat în una din plachetele mele, numit "Tango".

Poate o să-l caut într-o zi pentru că seamănă cu tangoul cu AL Pacino,

parfum de femeie; dar dansatorul meu nu era orb, era Mihai Sin... dansând cu mine la o seară la Ambasada română din Tel Aviv, unde el a fost trimisul cultural atașat I.C. Român. Cele bune și felicitări pentru densitatea revistei!

Bianca din Haifa

Mulțumesc mult. Știu că întotdeauna găsesc în această revistă, o "oază" de simțire românească, alături de varii cronici și alte articole bine scrise. Mă bucur și pentru frumoasă cronică a d-lui Ion Brad, despre poezii, tatăl Duncan și fiul Duncan. Mult succes tuturor scriitorilor serioși, adică celor care sunt conștienți că viitorul limbii române va depinde și de felul cu ei înșiși trag la "căruță spirituală" a românimii.

Nicolae Suciu

Stimate și dragă domnule (și frate întru Duh), Nicolae Băciut -...Vă mulțumesc mult, cu adâncă reverență, pentru trimiterea excelenței reviste a domniei voastre, "VATRA VECHE", nr. 11/2016!

...Multă, multă sănătate! Doamne,-ajută-ne, ocrotește-ne și ne călăuzește, înspre Sfânta Lumina Ta!

Cu, mereu, aceeași admirativă prețuire și caldă prietenie, frăție întru Duh,

Adrian Botez

Dragă Nicu,
Mulțumesc că m-ai înfiat (apropro de versul tău... înfiază-mă Tu, Doamne, până dincolo de toamne) în colectivul redacțional al revistei.

Te îmbrățișez, va îmbrățișez pe toți ai casei,

Titus

Vă mulțumim mult pentru marile bucurii pe care ni le oferiți!

Carmen Sima

Stimate domnule Băciut,

Am primit revista, am lecturat-o cu aceeași plăcere dintotdeauna și am trimis-o și prietenilor mei prezenți în articolul *Magicianul*. Vă mulțumesc și vă doresc mult succes în continuare.

Cu cele mai bune gânduri,

M.B.B.

Mă îndatorați.... mai e vorba? Sigur că vreau. Eu chiar citesc.

Și pentru că într-un îndepărtat decembrie Nichita a plecat la îngerii lui, îndrăznesc:

Să fii sănătos și voios!

Ioan Groșescu

Bună ziua domnule redactor șef,
Sunt onorat să mă adresez Dvs. și o fac cu rugămintea de a transmite și către subsemnatul revista „Vatra veche”. Mulțumesc pentru înțelegere.
Cu respect,

Mircea Teculescu

Vă aduc la cunoștință și apariția nr. 11/2016 al revistei *Vatra veche*, în care sunt prezentate evenimente ale filialei Brașov a USR (lansările de carte ale lui Ionel Simota și Felicia Popa), precum și portretul unui mare scriitor, membru USR Brașov, Petre Frânculescu. (revista atașată).

Cu deosebită considerație,

Adrian Lesenciuc

Ziua bună, din Bucovina! V-aș fi recunoscător dacă mi-ați putea trimite ultimul număr - dar și altele - din excelență dvs revistă, pe care o citesc cu plăcere încă din vremea studenției mele brașovene (1976-1981)... din "era Guga", să zic așa. Mulțumesc.

Cezar Straton

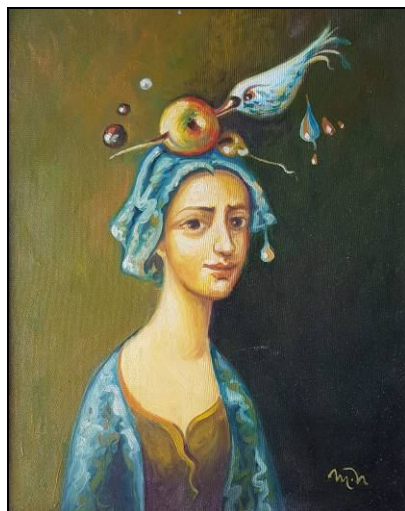
Vă mulțumesc foarte mult, d-nule Băciut! Am ce citi în aceste zile, frumoasă, bine scrisă această revistă! A! Și-o deosebită surpriză: „Piața Sfatului” cu „Biserica Neagră” în fundal! Într-adevăr, frumoasă imagine!

Nicolette Orghidan

Urmăresc revista de ceva vreme... Multă trudă e acolo, dar lucrul e bine făcut. Felicitări, domnule Nicolae Baciut!

Bedrule Valerian

Stimate domnule Nicolae Băciut,
După revenirea mea din Germania am

Mihai Nichita, Fără titlu

fost prins de o răceală cruntă așa că va scriu întârziere, mulțumindu-va pentru nr. 10 și 11, deosebit de interesante...

Cu stimă,

Hans Dama

Mulțumesc! Revista e formidabilă, felicitări! O sorb.

Daniela Trandafir

Stimate domnule Nicolae Băciut,, Vă trimit atașat prima parte a jurnalului găgăuz. Cât privește fotografiile, din păcate, de-a lungul timpului, nu vă voi putea trimite foarte multe. Comratul, capitală Găgăuziei, este un oraș mic... Vă atașez două fotografii acum, plus o fotografie de autor.

Cu stimă,

Ovidiu Ivancu

Dragă Nicu,

Îmi permit să trimit o recentă cronică plastică la o expoziție foarte bună a Atenei Elena Simionescu-Rector al Universității de Arte „George Enescu” din Iași. Eu am vernisat-o alături de Petru Bejan, ocazie cu care au fost deschise porțile Palatului Culturii, multă vreme aflat în reparații. Acum totul strălucește cu expoziție cu tot. Ea va fi itinerată și la București, Palatul Mogoșoaia, și la Sibiu, la Muzeul Brukenthal. Am avut ghinionul sâmbătă să mi se ștergă din calculator tot articolul la care am lucrat două săptămâni și am fost nevoită să-l refac și să solicit la maximum memoria... am plâns, m-am agitat... m-am autovictimizat dar am luat-o ca Sisif de la capăt.

Încerc să-ți trimit în următorul mail „transferul” câtorva imagini pe care Atena mi le-a trimis, dar cu care eu nu mă descurc pe calculator.

Mulțumesc din suflet !

Cu prețuire constantă și admirație

Suzana

Stimate domnule Băciut

Vă doresc ca Sfintele Sărbători ale Crăciunului și Noul An să vă aducă, bucurie, mult noroc și sănătate alături de cei dragi! Și multe realizări profesionale, altfel spus, scriptice. De asemenea, vă mulțumesc pentru trimiterea regulată a interesantei reviste pe care o conduceți și, cu acest prilej, și scuzele de rigoare pentru întârziere, vă trimit și *Poetica anotimpurilor* de la Festivalul de Poezie de la Brăila.

La mulți ani!

Paul Dugneanu

Cartea "Între lumi, Convorbiri cu Nicolae Steinhardt" este de o mare frumusețe și constituie un document de valoare. E o convorbire nu numai între doi oameni de excepție, dar și care ilustrează cu fidelitate vorba, felul și talentul lor. Reeditatea cărții e un eveniment fericit și tare-aș fi venit la lansare dacă nu eram ...peste ocean. Felicitări din toată inima și Sărbători Fericite!

Veronica Pavel Lerner

Stimate domnule director,
Va trimit acest articol cu speranța că veți găsi loc și pentru publicarea lui, într-un număr viitor.
Cu mulțumiri anticipate,

George Motroc

Bună ziua maestre.

Mă bucur din inimă, pentru că scrierea mea a fost găzduită în paginile revistei literare *Vatra veche*. Îmi doresc să vă trimit ultimul meu volum de poezii *Semantica luminii*. Apărut anul acesta la editura Ex Ponto, volumul s-a bucurat de îndrumarea directorului editurii, scriitorul Ovidiu Dunăreanu, și de pictorul conștanțean, domnul profesor Constantin Grigoruță. Sper ca volumul meu să vă atingă sufletul și să vă suscite interesul.

Din păcate nu am găsit o adresă unde aș putea face expedierea. Vă rog frumos, dacă se poate, comunicați-mi adresa unde aș putea trimite volumul meu de poezie.

Vă doresc o zi minunată cu soare în inimă și gânduri!

Cu respect,

Mihaela Meravei

Bună dimineața. Mulțumesc, am primit revista. Am și trimis-o în Crimeea la biblioteca Ismail Gasprinski din Simferopol / Aqmescit și în Turcia, la ziarul Dogu / Răsăritul din localitatea Erzingean, cu deschidere internațională. Limba este pentru noi un fapt vital. Eposibil să cer spațiu pentru ianuarie *Luceafărului* apărut în tătară, română, turcă - osmanlăie, tot în Turcia?

Güner Akmolla

Vă mulțumesc pentru numărul din *Vatra veche* și pentru șansa pe care mi-ați dat-o, publicând articolul referitor la Nichita Stănescu.

Mă interesează să pot achiziționa și

fizic numerele revistei, de aceea vă rog să îmi spuneți dacă există vreo modalitate prin care mă pot abona.

Va trimit un nou articol pentru Nichita Stănescu.

Cu respect,

Ștefania Ciobanu

Admir și respect întreaga dumneavoastră în cultură românească.

Ioan Tarța

Mi-a plăcut mult poezia TOAMNĂ DE PRIMĂVERI de Nicolae Băciuț.

Mulțumiri,

Corneliu Berbente

Dragă Domnule Băciuț,

Am primit revista și mă bucur de fiecare primire cu sinceritate, cu respect și cu toată admirația pe care o meritați. Dar și cu mirarea că, în condițiile de azi, mai reușiți să editați o revista, de cultură! Și la ce nivel de valoare! Doamne-ajută!

Să aveți sănătate, inspirație, spor și reușite!

Cu drag și prietenie,

Dumitru Hurubă

Mulțumiri pentru atenția acordată materialului semnat de prof. dr. Constantin Dobrescu, pag.54.

Mulțumiri și felicitări autorilor cuprinși în prezentul număr precum și mentorului revistei, domnul Nicolae Băciuț.

Cu prețuire și respect,

Pr.Radu Botiș

Distinse domnule Nicolae Băciuț,

Azi 28.11.16 am publicat în Ziarul www.radiometafora.ro revista *Vatra veche* 11/2016. Mulțumesc pentru colaborare. Cu respect,

Octavian Păun,

Director adj. ziarul [www. Radio-
metafora.ro](http://www.Radiometafora.ro) din Seattle, WA, U.S.A

Mulțumesc mult de tot.

Lectură este foarte plăcută, o bogăție literară.

Multe salutări

Elisabeth Anton

Condiția umană? Metaforă existenței? Felicitări, maestre, vă iubesc poezia și respect Omul care luptă pentru păstrarea și dezvoltarea culturii.

Felicitări pentru rodnică și deloc ușoara activitate.

Natalia Racovițan

Irina Gheorghiu, Cuplu

Mulțumiri pentru publicarea în paginile revistei atât a cronicii scrisă de doamna Valeria Manta Tăicuțu, cât și a poemelor din volumul *Zodia palmelor tale*. Postez nu spre laudă, ci în semn de mulțumire și respect pentru munca depusă nu doar în realizarea revistei *Vatra veche*, ci și în a surorilor ei mai mici, *Unirea*, *Creneluri Sighişorene*, *Caietele de la Araci*, care vor apărea în cursul lunii decembrie și în paginile cărora îmi las câte o semnătură. Pentru cei care nu știu, domnul Nicolae Băciuț se ocupă atât de grafica cât și de tehnoredactarea revistelor enumerate mai sus. Un Om de mare caracter. Pe cât de Mare, pe atât de modest...

Respectele mele! Felicitări tuturor celor publicați!

Mihaela Aionesei

Ești neodihnit, Domnule! Nici nu-i nevoie ca aceste fete (băieții nu prea) să devină poete, însă este sigur că vor fi femei foarte sensibile. Ceea ce înseamnă v-ați atins scopul. Felicitări.

Moș Neluțu G.

Putere de muncă și sănătate. Inspirație văd că avem. Mulțumim pentru *Vatra veche*.

Marin Iancu

Stimate Domnule Nicolae Băciuț, Vă felicităm sincer pentru acest număr deosebit și ne bucurăm, de fiecare dată să ne regăsim printre colaboratorii Dv. Suntem onorați și vă dorim reușite depline în realizarea viitoarelor numere!

Daniela și Francisc

Felicitări pt noul număr, e super!
Vă mulțumesc din suflet și vă doresc
o seara frumoasă!!!
Cu același respect,

prof. Livia P.

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc din suflet pentru nr.11
al revistei, pâine aburindă scoasă
chiar acum de pe vatră. Îl sorb dintr-o
privire pentru a zăbovi, apoi, asupra
lui pe îndelete, așa cum o merită cu
prisosiță.

Să nu vă părească niciodată
elanul tineresc și strădania de a ne
împărtăși din sublim.

Cu admirație constantă,

N.M.

Felicitări dle Băciuț! Având imaginea
eforturilor dvs, am toate motivele stea
vă asociez numele cu marii bărbati și
patrioți români, vrednici de amintire
pentru sincera lor trăire și vibrație.

Marin Iancu

Dumneavoastră, românii cărturari din
această zonă a țării faceți cu adevărat
mucenicie întru apărarea limbii și a
culturii românești. Vă prețuiesc mult!

Dorina Stoica

Domnule Băciuț,
Vă felicit pentru această revistă, de
mare ținută intelectuală, și pe care îmi
face o deosebită plăcere să o prezint
lunar în paginile rețelei
<http://altmarius.ning.com>. (...)

Marius Ionescu

Mulțumesc pentru *Vatra veche* 11 –
2016 și pentru publicație amabilă.

O. Stamboliev

Stimate dle Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc din suflet pentru
revistă. Să vă dea bunul Dumnezeu
multă sănătate și putere de muncă în
redactarea acestei minunate reviste.

Vasile Mesaroș

Stimate Domnule Nicolae Băciuț
Emoționată, ca întotdeauna, să-mi
văd versurile publicate, vă mulțumesc
frumos! Vă doresc multă sănătate și
bucuria împlinirilor vizibile și
invizibile (lăuntrice)!
Cu stimă,

Sânziana Batiște

Mulțumesc frumos pentru revista
trimisă, m-am bucurat mult.
O zi bună,

Gertrud

Dragă Nicolae Băciuț,
Îți mulțumesc pentru grija de a-mi
trimite "Vatra veche", revistă îngrijită
cu pietate nu doar față de foștii ei
colaboratori, mulți plecați Departe,
dar atentă și la actualele scrieri ale
unor confrăți, dintre care de pe acum
unii scânteiază miraculos.

Am citit cu interes corespondența cu
Ion Vlad, mai tânărul meu prieten din
același leat, (cu diferența unei singure
luni), obișnuiți și în prezent să sfidăm
distanțele ce ne despart, fideli ace-
lorași gânduri ce ne-au unit de-o
viață. Mă gândesc că după ce vor
apărea cele două volume "Rebrenia-
na"- aflate în tipar la Editura
Academiei -, să mă aplec asupra unei
voluminoase corespondențe purtată
de-a lungul decenilor cu vestiți
matrozi ai scrisului, aflați la bine și la
rău pe aceeași coartă editorială, dar
și rătăciți în larg, de unde și nevoia
unor S.O.S.-uri.

Profit de apropierea zilei noastre
comune - Sfântul Nicolae fiind
printre puținii care oferă și nu cerșesc
- și-ți doresc sănătate, continuitate în
ce faci, bucurii cât mai multe și baftă!

Nicolae Gheran

Vă mulțumesc din inimă! Onorat!

Cu tot respectul,
<http://inimadejavra.falezedeputra.net/archives/13864>

Emanuel Pope

Bună dimineața, domnule Băciuț,
Vă mulțumesc frumos pentru revistă.
Este un număr (nou) tare frumos, și
cu texte, dar și cu ilustrații care mi-
au mers la inimă.

Pe 6 decembrie voi avea vernisaj la
expoziția de pictură la Casa arginta-
rului din Bistrița. Mi-ar plăcea să îmi
fiți alături la acel eveniment, dar știu
că este chiar de Sf.Nicolae și veți fi în
plină sărbătoare.

De Crăciun vom fi la Archiud. Sper
să aveam cu toții o iarnă fertilă și
zâmbitoare.

Vă urmăresc aproape toate activitățile
culturale, o agendă densă și un Om
neobosit care știe să se dăruiască pen-
tru a face lumea asta mai frumoasă.

Vă doresc numai bine, pe curând,

Melania

Felicitări, POETE! N-am știut astea
despre domnia ta. Ești un om bogat și
nu ești zgârcit. Dai și altora din bogă-
ția dumtate. Să fii sănătos și vesel!

Moș Nelutzu G.

Sunteți un mare tezorer de cultură, de
artă, de adevăr... Vă mulțumim !

Gherghina Tofan

Eu am citit despre toate aceste reali-
zări ale dvs., dar mereu am avut pe
limbă întrebarea: "Între câte lumi ați
trăit?"

Gabriella Costescu

Dincolo de publicist, poet, este omul
Nicolae Băciuț, care respectă
cuvântul și pe semenii săi.

Balint Ica Floare

Mulțumesc pentru generozitate, bunul
meu domn! M-au sunat fetele să-mi
spună de poezia publicată.

Nu știu cum se face, dar ieri noapte
m-am visat la mare.

Când m-am trezit, aveam în minte
ceva. Iată!

Peisaj marin

Stânci verzi în salbe
amenință-n larg,
noian de ape care se sparg,
de unic pivot ca un sihastru
ce sprijină cerul în coarne de zimbru
etern echilibru,
între albastru și albastru.

Trimit flamuri albe,
albatroșii în zbor,
dar ei nu sunt soli precum porumbeii,
iar zeii...

Aleg înălțimile pentru trăsnetul lor.

Peste vuietul tău cu timbru uitat,
ca valuri cu ritmul lent sacadat,
norii grei se perindă pe rând,
eu voi trăi căutând
(vreau să știu)
secretul zăpezilor venite târziu
dintr-un nesfârșit de legendă!

Viorica Șutu

Am refăcut poemul pentru ziua ta.

Timpul care trece, se duce unde?
Orele acelea minunate unde pleacă
după ce foșnesc prin noi?
Fără număr, nici adresă, pe ce tărâm
din amintire au ales sejur?
Unde se duc anotimpurile, unicele
anotimpuri?
Au desenat din memorie culori în
obraji
Și s-au dus.
Revedea-le-vom?

Gabriela

Puls

În căutarea cititorului pierdut

Conferința „Uniunea Europeană și provocări Economice pentru România” 26 noiembrie 2016

Tată, fiică și nepoată – Gheorghe Pădurean, Klara Pădurean și Cristina Balazs, un triumf de artiști

Juriul Concursului de Interpretare a Poeziei Mureșene

Zilele Bibliotecii Sărmașu

Cerc de lectură al elevilor la Târgu-Mureș

Angela Mariașiu, Sorina Bloj, Lucreția Cadar, Nicolae Băciuț, Maria Precup, în Casa Cărții reghinene

Seminar Internațional despre Patrimoniu, la Târgu-Mureș

Evocare George Coșbuc, la Biia, jud. Alba

OCHIUL CICLOPULUI

Melania Cuc, Flori la fereastră

Orizonturi

Trăim fără noi

Îmi crapă nădejdea-n jugulară.

Cum nu pot să fiu zână, întrucât nu mă recomandă nimic pentru acest statut de basm, mi-am făcut o anamneză riguroasă, în urmă căreia m-am convins definitiv că sunt anormală, fugită din specie. Realmente, mă simt copleșită de ridicol.

Când văd atâtea omenire bolnavă, nu pot să nu mă simt vinovată pentru propria-mi sănătate. Dincolo de fi-rescul sentiment de solidaritate, care, mărturisesc, nu-mi e tocmai străin, îmi crapă nădejdea-n jugulară, constatând că de la prunc la senior, toată lumea se alimentează cu pilule. Și aici nu fac trimitere la hapurile guvernamentale pe care nu le mai înghite nimeni, ci la faptul că o Românie întreagă consumă produse farmaceutice cât populația Europei, dacă nu chiar mai mult.

Dacă socotiți că exagerez, urmăriți pachetele publicitare difuzate de posturile de televiziune, mai ales, și veți fi atinși de erecție totală. Pardon, nu va gândiți la

potențialul sexual, ci la faptul că vi se face părul măciucă văzând câte recomandări ne sunt servite.

Vi s-au înfundat căile respiratorii? Nu chemați instalatorul! "Mucosolvan" e produsul care facilitează expectorația, mărește cantitatea secrețiilor și, în plus, taie pofta de mâncare, fiind extrem de eficient și în curele de slăbire, mai ales dacă urmăriți spotul publicitar în timp ce mâncați.

Sunteți constipați? Păpați "Dulcolax" și alte purgative până când vi se golesc toate năzuințele. Dacă, dimpotrivă, sunteți balonați și aveți mai multe scaune decât sala de ședințe a Guvernului, îndopați-va cu "Furazolidon".

Dacă vă pișcă ori va mișcă în zona intimă sau, Doamne ferește, ați contractat te miri ce infecție, indiferent de natură și scopul acesteia, luați "Zenella Med", după cum vă taie capul, pentru că celelalte oricum nu mai funcționează.

Aveți hemoroizi în dotare? Dați fugă la farmacia din colț, luați "Cicatrindina" sau, dacă acest produs vă generează reacții adverse, vizitați cea mai importantă intersecție a orașului și veți găsi panouri publicitare cât grădina bunicilor, pe care poate citi tot nevăzătorul recomandări folositoare cu privire la fisuri anale și alte asemenea orificii defecte.

Vă ustură, vă doare, aveți disconfort urinar? Nicio problema, luați „Urobiotic” și veți funcționa precum hidrantul cu debit maxim. Etc., s.a.m.d, etc...

Ba nu. Am omis un aspect important: pentru o viață sănătoasă (a se citi scurtă), toate aceste produse, cât și numeroase altele se eliberează fără prescripție medicală, conform autodiagnosticării.

În aceste condiții, să mă cuprindă euforia?! Excluz! În vreme ce toată populația este bolnavă, pe mine nici capul nu mă doare. Păi să nu-mi fie rușine? Nu numai că îmi este, dar sunt în pragul nevrozei. În ceea ce privește raportul cauze-efecte, aveți toată libertatea să mă diagnosticați...

FELICIA POPA

(Fragment din cartea *Trăim fără noi*)

Directori de onoare

Acad. ADAM PUSLOJIC

MIHAI BANDAC

Acad. MIHAI CIMPOI

Redactor-șef adjunct

GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Cezarina Adamescu, Diana Dobrița Bilea, Sorina Bloj, A.I. Brumar, Mariana Cheșan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Dumitru Hurubă, Marin Iancu, Alexandru Jurcan, Vasile

Larco, Lazăr Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Mihaela Malea Stroe, Valentin Marica, Miruna Ioana Miron, Titus Suciu, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Flavia Cosma (Canada), Darie Ducan, (Paris), Andrei Fischhof (Israel), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Veronica Pavel Lerner (Canada), Simina Lazăr Huser (Franța), Dalila Özbay (Turcia), Mircea M. Pop (Germania), Claudia Șatravca (Chișinău), M. N. Rusu (New York), Ognean Stamboliev (Bulgaria)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Revoluției nr. 8, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2016 • Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0365407700, 0744474258. • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

